

ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ

**студентів, аспірантів
та здобувачів - учасників
76-ї звітної конференції
ОНУ імені І.І.Мечникова**

**СЕКЦІЯ
ЕКОНОМІЧНИХ І ПРАВОВИХ
НАУК**

**22-24 квітня 2020 р.
м.Одеса**

76

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
Економіко-правовий факультет

ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ
студентів, аспірантів та здобувачів –
учасників 76-ї звітної конференції
Одеського національного університету
імені І. І. Мечникова

СЕКЦІЯ
ЕКОНОМІЧНИХ І ПРАВОВИХ НАУК

22-24 квітня 2020 р.
м.Одеса

Одеса
«Фенікс»
2020

УДК 378.4(477.74):340(063)

З-41

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради економіко-правового факультету Одеського національного університету імені І.І.Мечникова (протокол № 6 від 19 лютого 2020 року).

Відповідальний редактор:

Смітюх А. В. – доктор юридичних наук, професор кафедри адміністративного та господарського права.

Редакційна колегія:

Борисова Л. Є. – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування; **Горбаченко С. А.** – кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту та інновацій; **Добровольська Н. В.** – кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри адміністративного та господарського права; **Кіріліна М. А.** – старший викладач кафедри маркетингу та бізнес-адміністрування; **Кусик Н. Л.** – кандидат економічних наук, завідувачка кафедри обліку і оподаткування; **Максимова Ю. О.** – викладач кафедри економіки та підприємництва; **Нарожна О. В.** – старший викладач кафедри кримінального права, кримінального процесу та криміналістики; **Пілюк С. В.** – кандидат юридичних наук, доцент кафедри конституційного права та правосуддя; **Святошнюк А. Л.** – кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін; **Стрелецька О. В.** – лаборант кафедри загальноправових дисциплін та міжнародного права.

С341 **Збірник** тез доповідей студентів, аспірантів та здобувачів – учасників 76-ї звітної конференції Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Секція економічних і правових наук (22-24 квітня 2020 р., м. Одеса) / ред.кол.; відп. ред. А. В. Смітюх. – Одеса : Фенікс, 2019. – 258 с.
ISBN 978-966-928-500-3

УДК 378.4(477.74):340(063)

Збірник містить тези доповідей студентів, аспірантів та здобувачів – учасників секції економічних і правових наук 76-ї звітної конференції Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, що відбулася 22-24 квітня 2020 р.

Призначено для аспірантів та студентів спеціальностей юридичного та економічного напрямів, наукових працівників і викладачів, практикуючих юристів, менеджерів, бухгалтерів, фінансистів та економістів.

Відповідальність за зміст тез несуть автори.

© Одеський національний
університет імені І.І. Мечникова

ISBN 978-966-928-500-3

Розділ 1

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО, ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО, АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО ТА ГОСПОДАРСЬКЕ СУДОЧИНСТВО

В. В. Булат

студ. I курсу магістратури

спеціальність «Право»

Науковий керівник: д.ю.н., проф. А. В. Смітюх

ГАРАНТІЇ ПРАВ СУБ'ЄКТІВ КОНЦЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

03.10.2019 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про концесію» (далі – Закон), який запровадив додаткові гарантії для концесіонерів та кредиторів у концесійних відносинах [1].

По-перше, відповідно до ч. 1 ст. 36 Закону України державою гарантується стабільність умов реалізації проектів, що здійснюються на умовах концесії, а також забезпечується рівноправний режим здійснення господарської діяльності, що виключає застосування заходів дискримінаційного характеру [1, ст. 36].

Також Законом встановлені гарантії для концесіонера у разі внесення змін до діючого законодавства. Зокрема, відповідно до ч. 2 ст. 36 Закону, до прав і обов'язків концесіонера, визначених концесійним договором, застосовується законодавство України, чинне на день укладення концесійного договору (крім законодавства, що зменшує розмір податків чи зборів або скасовує їх, спрощує регулювання господарської діяльності, послаблює процедури державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності, пом'якшує відповідальність концесіонера або в інший спосіб покращує становище концесіонера, яке має застосовуватися з дня набрання чинності таким законодавством) [1, ст. 36]. Проте, зазначені гарантії не поширюються на зміни законодавства щодо питань оборони, національної безпеки, забезпечення громадського порядку та охорони довкілля, ліцензування, правил та умов надання суспільно значущих послуг на ринках у стані природних монополій. У разі прийняття державними органами або органами місцевого самоврядування рішень, що порушують права концесіонерів, збитки, завдані їм внаслідок прийняття таких рішень, підлягають відшкодуванню в повному обсязі у порядку, визначеному концесійним договором.

На концесіонера не поширюється дія нормативно-правових актів органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, якщо такі акти

обмежують права концесіонера, визначені концесійним договором (крім приписів органів державного контролю та нагляду, що видаються відповідно до законодавства України з метою створення умов для безпечного ведення робіт, охорони довкілля, збереження здоров'я населення).

Досить спірною залишається ч. 5 ст. 36 Закону, згідно з якою концесіонер може бути наділений спеціальними або ексклюзивними правами, які пов'язані з реалізацією проекту, що здійснюється на умовах концесії [1, ст. 36]. Оскільки, з аналізу змісту Закону неможливо зрозуміти, які саме права концесіонера можна віднести до «спеціальних», а які до «ексклюзивних».

Стаття 29 Закону встановлює механізм заміни концесіонера у разі істотного порушення ним умов концесійного договору (на вимогу концесіодавця) або зобов'язань фінансового характеру перед кредитором (на вимогу кредитора), разом з тим, ч. 2 ст. 37 Закону передбачає гарантію прав кредиторів під час заміни концесіонера, а саме: прямий договір може передбачати права кредитора у разі заміни концесіонера, зокрема, погодження такої заміни, якщо вона ініціюється концесіодавцем, та навпаки, право кредитора на вступ в права та обов'язки концесіонера, умови відшкодувань кредиторам у випадку дострокового припинення концесійного договору та інші положення [1, ст.ст. 29, 37].

Ще однією нормою спрямованою на додатковий захист суб'єктів концесійної діяльності, є ч. 2 ст. 45 Закону. Зокрема, чинна модель здійснення державно-приватного партнерства у формі концесії передбачає можливість передачі спорів, що виникають у межах виконання концесійних договорів, на вирішення міжнародного комерційного або інвестиційного арбітражу [1, ст. 45].

Окрім того, нова модель регулювання правовідносин у сфері державно-приватного партнерства запроваджує можливість «трансформувати» договори оренди державного майна у концесійні договори шляхом проведення прямих переговорів між орендарем та орендодавцем, що отримало своє закріплення в ст. 21 Закону [1, ст. 21]. Таким чином, можна зробити висновок, що новий Закон України «Про концесію» від 03.10.2019 містить ряд позитивних нововведень, в тому числі, стосовно додаткових гарантій для суб'єктів концесійної діяльності, що сприятиме залученню приватних фінансових ресурсів, дозволить збалансувати інтереси всіх учасників концесії та як наслідок, поліпшити інвестиційний клімат в Україні загалом.

Список використаної літератури

1. Про концесію : Закон України від 03.10.2019 № 155-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення: 15.03.2020).

І. Л. Гетманець

студ. IV курсу

спеціальність «Право»

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Т. В. Степанова

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЄСІТС В СУДОЧИНСТВО НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Загальновідомо, що Державна судова адміністрація (далі – ДСА) планувала впровадити Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему (далі – ЄСІТС) у дію ще в березні 2019 року, але рік потому немає ніяких зрушень у цьому питанні. Отже, система, яка мала стати важливим етапом у формуванні ефективного сучасного судочинства, так і не запрацювала. На жаль, майже всі новітні впровадження – судочинство або інша сфера – в Україні спіткаються на питанні фінансування. Адже для того, щоб система почала свою роботу повсюдно, треба закупити необхідне технічне обладнання (комп'ютери, сканери, засоби фіксації процесу), програмне забезпечення та ін. Хоча ДСА і провела тендер по закупівлі програмно-апаратних комплексів для фіксації судового засідання, листових сканерів, фотосканерів, серверів для судів, однак, наприклад, сервери, які закупила ДСА, не придатні для нормального функціонування системи, сканери лише сповільнюють роботу, що не відповідає меті створення даної системи. На даний час відносно деяких посадових осіб компаній, з якими був укладений договір про розробку програмних комплексів, навіть відкрито кримінальні провадження, оскільки вони підозрюються в несанкційованому втручанні у програмні комплекси, використанні шкідливих програм, втручанні у роботу програмного забезпечення з наміром копіювання інформації. Саме через це існує загроза, що програмний код продукту міг перейти в треті руки, а отже можлива загроза конфіденційності інформації [1].

Проблеми є і з кадровим забезпеченням роботи ЄСІТС. Так, одна людина може відцифрувати на листовому сканері лише 2 томи у день, а середня завантаженість судів у рік близько 3 млн. томів.

Багато суддів вважають, що проблема виникла і з нормативним документом (проект Положення про ЄСІТС). Є думка, що він потребує удосконалення і доопрацювання, адже в ньому не враховані дуже важливі технічні та організаційні моменти.

Отже, проаналізувавши готовність як самого населення сприймати таку новинку, так і самої системи задовольняти потреби громадян, можна дійти висновку, що система запрацює в повному обсязі ще не скоро. І Державна судова адміністрація зазначає, що ЄСІТС не запрацює раніше 2022–2023 рр.

Варто додати, що через недопрацювання ЄСІТС страждає важливий модуль – «Електронний суд». Адже суди можуть прийняти від учасника

процесу документ, але повноцінно працювати з цим документом далі не можуть, оскільки виникає багато запитань: як бути, якщо у іншої сторони немає електронного кабінету, навіщо потрібен електронний суд, якщо в подальшому документи все одно потрібно роздруковувати і т.д. Тому спрощення у зв'язку з використанням електронної системи на даний час, на жаль, не спостерігається.

Відомо, що у даний момент група міжнародних та національних експертів готує стратегію розробки ЄСІТС [2]. Сподіваємося, що їх результати значно пришвидшать строки впровадження ЄСІТС.

Вважаю, що спочатку потрібно доробити та прийняти Положення про ЄСІТС, далі реалізувати виділені кошти на таке матеріально-технічне обладнання, яке б задовольняло роботу судової системи. На мою суб'єктивну думку, адміністрація поставилась до цього питання не так відповідально, як могла б. Для роботи такої масштабної системи, тим паче напряму, пов'язаного з правосуддям, треба вдосконалити технічне обладнання, підготувати до такого впровадження як суддів, так і звичайних громадян.

Список використаної літератури

1. Витяг з аудиторського звіту (висновки). Державне підприємство «Інформаційні судові системи». URL: <https://ics.gov.ua/ics/news/novyny/897379/> (дата звернення: 15.03.2020).
2. Повноцінне впровадження ЄСІТС в Україні – питання не одного року, – експерт з електронного правосуддя. URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/153064-povnotsinne-vprovadzhennya-yesits-v-ukrayini-pitannya-ne-odnogo-roku-ekspert-z-elektronnogo-pravosuddya> (дата звернення: 15.03.2020).

М. С. Дєордєв

студ. IV курсу

спеціальність «Право»

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Т. В. Степанова

ВИКОРИСТАННЯ ВІДСТРОЧЕННЯ ТА РОЗСТРОЧЕННЯ ВИКОНАННЯ СУДОВОГО РІШЕННЯ ЯК ЗЛОВЖИВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ

Певна частина вчених та практикуючих юристів звертає увагу на таку категорію в господарському процесі як зловживання процесуальними правами, вивчає та аналізує положення статей Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК України), пропонують шляхи доопрацювання та розкривають зміст термінів, визначених ст. 43 ГПК України [1, ст. 43], особливо питання відповідальності за вчинення зловживання процесуальними правами. Але в багатьох статтях ніяким чином не розглядаються окремі

випадки, пов'язані із реальними можливостями зловживання процесуальними правами через недосконалість положень законодавчих актів. В даній роботі ми на прикладі відстрочки та розстрочки виконання рішень господарських судів проаналізуємо наявні можливості для зловживання процесуальними правами та запропонуємо вирішення цієї проблеми.

Постанова Пленуму Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики виконання рішень, ухвал, постанов господарських судів України» від 17.10.2012 № 9 визначає, що, вирішуючи питання про відстрочку чи розстрочку виконання рішення, зміну способу і порядку виконання рішення, господарський суд повинен враховувати матеріальні інтереси сторін, їх фінансовий стан, ступінь вини відповідача у виникненні спору, наявність інфляційних процесів у економіці держави та інші обставини справи, зокрема, щодо фізичної особи (громадянина) – тяжке захворювання її самої або членів її сім'ї, скрутний матеріальний стан, стосовно юридичної особи – наявну загрозу банкрутства, відсутність коштів на банківських рахунках і майна, на яке можливо було б звернути стягнення, щодо як фізичних, так і юридичних осіб – стихійне лихо, інші надзвичайні події тощо [2]. Враховуючи практику, на яку орієнтуються господарські суди при правозастосуванні, для боржника не є проблемою обґрунтувати необхідність здійснення відстрочення або розстрочення виконання судового рішення.

Заява про відстрочення або розстрочення виконання судового рішення розглядається у десятиденний строк з дня її надходження у судовому засіданні з повідомленням учасників справи. Щодо моменту або строку для звернення стороною із заявою про відстрочення або розстрочення виконання судового рішення законодавець в ГПК України не встановлює, але, виходячи з Закону України «Про виконавче провадження», строк звернення до суду із даною заявою дорівнює строку пред'явлення виконавчих документів до виконання [3, ст. 12].

Сама відстрочка або розстрочка може досягти не більше одного року з дня ухвалення такого рішення, ухвали, постанови [1, ст. 331].

Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Пономарьов проти України» («Ponomaryov v. Ukraine», заява № 3236/03 від 03.04.2008) визначає, що існування заборгованості, підтверджене обов'язковим та таким, що підлягає виконанню, судовим рішенням, надає особі, на чию користь воно було винесене, «законне сподівання» на те, що заборгованість буде їй сплачено, та така заборгованість становить «майно» цієї особи у розумінні ст. 1 Першого протоколу до Конвенції [4]. Отже, скасування такого судового рішення становить втручання у право на мирне володіння майном. З іншого боку, сподівання на те, що суд врахує позицію стягувача під час винесення ухвали, є малоімовірним, оскільки він має враховувати положення Закону, в якому

звертається увага саме на положення боржника. Звісно ж стягувач має право відповідним чином оскаржити дану ухвалу до суду апеляційної інстанції [1, ст. 321], але цим він скоріше може затягнути процес не на свою користь. Так, подання апеляційної скарги на дану ухвалу зупиняє провадження у справі, але не зупиняє перебіг строку пред'явлення виконавчого документу до виконання (мається на увазі наказ), оскільки сама ухвала не вступила в силу, а наказ продовжує свою дію, хоч виконавець і зупиняє вчинення виконавчих дій [3, ст. 34].

Варто зазначити, що звернення боржника із заявою до суду про відстрочення або розстрочення виконання судового рішення може відбуватися неодноразово, і тим паче періоди (строки) розстрочки та відстрочки можуть постійно коригуватися боржником за ст. 328 ГПК України. Тому в нього є реальна можливість неодноразово затягнути процес на стадії виконавчого провадження. На мою думку, вказані дії можна вважати зловживанням процесуальними правами, оскільки вони мають на меті затягування процесу та фактично перешкоджають виконанню судового рішення. Для вирішення вказаної проблеми видається доцільним доповнити законодавство положенням про те, що використання боржником процедур відстрочки та розстрочки судового рішення більш ніж два рази слід визнавати зловживанням процесуальними правами, а тому звернення із заявою про відстрочку або розстрочку втретє повинно стати підставою для негайного виконання судового рішення в примусовому порядку.

Список використаної літератури

1. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 06.11.1991 № 1798-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12/> (дата звернення: 12.03.2020).
2. Про деякі питання практики виконання рішень, ухвал, постанов господарських судів України : Постанова Вищого господарського суду України від 17.10.2012 № 9. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009600-12> (дата звернення: 12.03.2020).
3. Про виконавче провадження : Закон України від 02.06.2016 № 1404-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19> (дата звернення: 12.03.2020).
4. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Агрокомплекс проти України» від 06.10.2011 за заявою № 23465/03. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_c25 (дата звернення: 12.03.2020).

К. В. Кравченко

асп.

спеціальність «Право»

Науковий керівник: д.ю.н., проф. О. В. Гаран

ДАЙДЖЕСТ ОКРЕМИХ ПРОБЛЕМ АПЕЛЯЦІЙНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Удосконалення процесуального законодавства сприяє створенню належних гарантій захисту прав і законних інтересів осіб.

Аналіз норм Глави 1 Розділу III Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України) дозволяє виявити певні неузгодженості між нормами цього Кодексу та нечітку правову визначеність стосовно певних процесуальних питань.

До таких проблемних питань можливо віднести питання щодо регламентації повноваження апеляційного суду за наслідками апеляційного розгляду справи. Відносно цього питання норми двох статей (ст.ст. 320 та 315 КАС України) не корелюються між собою.

Так, ст. 320 КАС України закріплює підстави для скасування ухвали суду, яка перешкоджає подальшому провадженню у справі, і направлення справи для продовження розгляду до суду першої інстанції [1, ст. 320]. В той же час, у ст. 315 КАС України, не закріплено право суду апеляційної інстанції скасувати ухвалу суду, яка перешкоджає подальшому провадженню у справі, і направлення справи для продовження розгляду до суду першої інстанції [1, ст. 315]. Такий стан речей обумовлює, що суд не має повноважень приймати рішення щодо зазначеного питання.

Розв'язати цю ситуацію можливо завдяки доповненню ст. 315 КАС України п. 7 ч. 1 щодо права суду апеляційної інстанції скасування ухвали суду, яка перешкоджає подальшому провадженню у справі, і направлення справи для продовження розгляду до суду першої інстанції.

Потребує вирішення і питання щодо порядку розгляду заяви про відкликання апеляційної справи.

Так, відповідно до ч. 3 та 4 ст. 303 КАС України, особа, яка подала апеляційну скаргу, має право відкликати її до постановлення ухвали про відкриття апеляційного провадження, а суд постановляє ухвалу про повернення скарги [1, ст. 303]. Але відповідно до ч. 7 цієї статті суд апеляційної інстанції має право не приймати відмову від скарги або її відкликання з підстав, визначених у ч. 5 та 6 ст. 189 КАС України [1, ст. 189].

Таким чином, виникає ситуація, не урегульована законодавством, і не зрозумілим є алгоритм дій ані для суду, ані для учасників адміністративного судового процесу.

Вирішення зазначеної ситуації можливо шляхом кореляції норм ст.ст. 189 та 303 КАС України. А також, доцільно ст. 303 КАС України доповнити ч. 8, яка буде регламентувати перелік дій суду у випадку не прийняття відклику скарги з підстав, визначених у ч. 5 та 6 ст. 189 КАС України. Наприклад, постановити ухвалу (зазначивши причини неприйняття відкликання скарги) і розглянути питання про відкриття провадження та т.п.

Окреме місце серед проблем правового регулювання апеляційного провадження є суперечлива практика розгляду адміністративних справ Верховним Судом. Таким прикладом можуть бути судові рішення Верховного Суду у справі № 522/3665/17 [2] та у справі № 810/4438/16 [3].

Судове рішення Верховного Суду у справі № 522/3665/17 визнає неможливість оскарження порушених прав акціонером чи директором компанії в тому разі, якщо він не брав участь у справі, де стороною була заснована ним компанія [2].

В той же час, наведена правова позиція Верховного Суду у справі № 810/4438/16 передбачає можливість апеляційного перегляду рішень у справі за зверненням засновника юридичної особи і закріплення тези, що всі справи проти суб'єктів владних повноважень можна буде повторно переглядати, незважаючи на те, що теоретично рішення касаційної інстанції є остаточним і не підлягає перегляду [4].

Враховуючи усе вищенаведене, застосування КАС України на практиці показує наявність прогалин та суперечностей у правовому регулюванні певних процесуальних питань у процедурі апеляційного провадження, що відображається та якості розгляду адміністративних справ.

Список використаної літератури

1. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15> (дата звернення: 11.03.2020).
2. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 20.02.2019 у справі № 522/3665/17. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/VS190074.html (дата звернення: 11.03.2020).
3. Постанова Касаційного адміністративного суду Верховного Суду від 19.02.2019 у справі № 810/4438/16. URL: <https://taxlink.ua/ua/court/postanova-verhovnogo-sudu-vid-19022019-u-spravi-810443816/> (дата звернення: 11.03.2020).
4. Нечитайло О., Полянничко А. Процессуальные новеллы Верховного Суда, или История одного дела. URL: https://jurliga.ligazakon.net/analytics/185210_protseussualnye-novelly-verkhovnogo-suda-ili-istoriya-odnogo-dela (дата звернення: 11.03.2020).

А. С. Кривошликова

студ. I курсу магістратури

спеціальність «Право»

Науковий керівник: д.ю.н., проф. А. В. Смітюх

ПРОБЛЕМА ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ОБ'ЄКТІВ КОНЦЕСІЇ У КОНТЕКСТІ ЗАСТОСОВНОГО ПРАВА

На сучасному етапі ефективна співпраця між державним та приватним секторами можлива лише за наявності прогресивних механізмів, які спрощують таке співробітництво та відкривають більше можливостей для його учасників.

За даними Світового банку, найбільш поширеною за кордоном формою державно-приватного партнерства при здійсненні великих, капіталомістких проектів є концесії [1, с. 50].

Прийняття нового Закону України «Про концесію» [2], який набрав чинності 20.10.2019 року, мало на меті удосконалення правового регулювання концесійної діяльності, проте видається, що надання додаткових можливостей сторонам концесійних відносин, на жаль, виявились не такими позитивними, як цього прагнув законодавець.

З огляду на це особливої актуальності набуває дослідження деяких аспектів практичного застосування концесії у її «оновленому» вигляді.

Статтею 44 Закону України «Про концесію» передбачено, що концесійний договір регулюється правом України, якщо інше не передбачено таким договором. Сторони є вільними у виборі законодавства, що регулює їхні правовідносини, які виникають на підставі інших договорів, укладених з метою реалізації проекту, що здійснюється на умовах концесії, якщо інше не передбачено законодавством України [2, ст. 44].

Зазначені положення Закону, надаючи сторонам можливості врегулювати свої відносини в межах договору концесії законодавством іншої країни, на нашу думку, не враховують специфіки об'єктів концесії, яка має особливий статус. Йдеться про об'єкти права державної або комунальної власності, охорона та управління якими здійснюється державою або місцевою владою у особі уповноважених органів. Крім цього, особливості управління об'єктами права державної або комунальної власності у конкретних сферах визначаються окремими нормативно-правовими актами України.

Концесійні правовідносини завжди носять довгостроковий характер (до 50 років). Застосування до об'єктів права державної або комунальної власності протягом десятиліть іноземного законодавства, не направлено на захист майна, яке належить державі або територіальній громаді, навряд чи сприятиме його збереженню.

Новим Законом України «Про концесію» були внесені зміни до багатьох нормативно-правових актів і у тому числі – до Закону України «Про державно-приватне партнерство». Відповідно до ч. 4 ст. 7 даного Закону у новій редакції приватний партнер відтепер має право передавати частину майна, що входить до складу об'єкта державно-приватного партнерства, в оренду, якщо це передбачено договором, укладеним в межах державно-приватного партнерства [3, ст. 7].

Проте зазначена норма не містить ані вимоги щодо обов'язкової згоди на таку передачу з боку державного партнера, ані обов'язкового погодження порядку використання майна, яке є об'єктом права державної або комунальної власності та потребує захисту у встановленому законодавством України порядку. Такий договір оренди може бути врегульований законодавством іншої країни у порядку ст. 44 Закону України «Про концесію», яке може повністю суперечити українському праву або не передбачати норм щодо охорони зазначеного майна взагалі.

Крім цього, законом не передбачені вимоги щодо застосування під час таких орендних відносин майна за його цільовим призначенням, що також жодним чином не сприяє збереженню об'єктом права державної або комунальної власності можливості задовольняти суспільні потреби, заради чого такий об'єкт взагалі існує.

Таким чином, з урахуванням вищенаведених аспектів, цілком очевидно є необхідність подальшого вдосконалення законодавства, яке регулює концесійні правовідносини. Очевидною є направленість нового закону на поліпшення правового статусу концесіонера, що само по собі є позитивним, проте не повинно ставити суб'єктів права державної або комунальної власності у менш вигідне становище або створювати загрозу для об'єктів права державної або комунальної власності.

Так, необхідним є встановлення деяких обмежень щодо можливості застосування іноземного права, наприклад, під час визначення питання використання об'єктів концесії, які у той же час залишатимуться об'єктами права державної власності України.

Список використаної літератури

1. Попович Д. В. Концесія як форма державно-приватного партнерства: сутність, переваги і недоліки застосування. *Проблемні питання економіки України та її регіонів*. 2015. № 1(17). С. 49–53.
2. Про концесію : Закон України від 03.10.2019 № 155–ІХ. *Офіційний вісник України*. 2019. № 84. Ст. 159.
3. Про державно-приватне партнерство : Закон України від 01.07.2010 № 2404–VI. *Офіційний вісник України*. 2010. № 58. Ст. 17.

М. М. Роїк

студ. I курсу магістратури

спеціальність «Право»

Науковий керівник: д.ю.н., проф. А. В. Смітюх

ЩОДО ОКРЕМИХ АСПЕКТІВ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ КОНЦЕСІОНЕРА

Стаття 5 Закону України «Про державно-приватне партнерство» називає концесію однією з форм здійснення державно-приватного партнерства, тобто співробітництва між державним партнером, тобто державою Україна, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами, НАН України, національними галузевими академіями наук та приватними партнерами, тобто юридичними особами, крім державних та комунальних підприємств, установ, організацій, що здійснюється на основі договору (ч. 1 ст. 1 Закону України «Про державно-приватне партнерство») [1, ст.ст. 1, 5].

Концесія є однією з перспективних форм державно-приватного партнерства, реалізація концесійних проєктів може стати драйвером розвитку економіки та способом подолання інфраструктурного дефіциту.

Для сприяння реалізації таких проєктів, відповідно до ст. 35 Закону України «Про концесію» концесіонеру може надаватися державна підтримка у наступних формах:

- 1) виплата плати за експлуатаційну готовність;
- 2) придбання концесіодавцем певного обсягу товарів (робіт, послуг), що виробляються (виконуються, надаються) концесіонером відповідно до концесійного договору;
- 3) постачання концесіонеру товарів (робіт, послуг), необхідних для виконання концесійного договору;
- 4) будівництво (нове будівництво, реконструкція, реставрація, капітальний ремонт, технічне переоснащення) об'єктів суміжної інфраструктури (залізничних, автомобільних шляхів, ліній зв'язку, засобів тепло-, газо-, водо- та електропостачання, інженерних комунікацій тощо), які не є об'єктами концесії, але необхідні для виконання концесійного договору [2, ст. 35].

Зрозуміло, що державна підтримка концесії не повинна повністю покривати обсяги ризиків концесіонера та перевищувати інвестицію, проте нерідко на практиці проєкти потребують більше державної підтримки ніж отримують.

Видається, що для реалізації державної підтримки концесії у договорі доцільно передбачати: зобов'язання концесіодавця компенсувати концесіонеру частку внесених ним інвестицій на створення або поліпшення об'єкту концесії

в рамках виконання концесійного договору, яка не може бути відшкодована концесіонером внаслідок встановлення органом державного регулювання цін (тарифів) на відповідні послуги нижчими, ніж було передбачено концесійним договором; право концесіонера відмовитися від концесійного договору або призупинити виконання інвестиційних зобов'язань до затвердження органом державного регулювання цін (тарифів) на відповідні послуги на рівні, передбаченому концесійним договором; право концесіонера ініціювати внесення договором умов змін до концесійного договору щодо обсягів та строків внесення інвестицій, термінів введення в дію об'єктів концесії, а також щодо визначених концесійним договором характеристик суспільно значимих послуг.

Важливою гарантією для концесіонера є те, що він може бути наділений спеціальними або ексклюзивними правами, що пов'язані зі здійсненням проектів концесії. В свою чергу концесіодавець зобов'язаний сприяти іншій стороні договору сприяти у отриманні дозвільних документів від органів державної влади, що необхідні для реалізації проекту концесії.

Також слід відзначити ч. 2 ст. 20-1 Закону України «Про державно-приватне партнерство», яка передбачає, що стягнення коштів з банківських рахунків, відкритих приватним партнером за договором, укладеним в рамках державно-приватного партнерства, на території України для цілей виконання цього договору, не може бути здійснено в безспірному порядку [1, ст. 20-1]. Видається, що така норма захищає концесіонера від можливих порушень з боку органів державної влади та заохочення для вступу у механізм.

Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що державна підтримка концесіонера є важливим чинником у концесійних правовідносинах, проте саме концесіонер є інвестором, отже, коштів державного та місцевих бюджетів все одно не вистачатиме для забезпечення належної динаміки розвитку та високої результативності договорів концесії, якщо концесіонер як інвестор не готовий інвестувати, просто кажучи концесіодавець не повинен замінити собою концесіонера і ставати сам інвестором.

Список використаної літератури

1. Про державно-приватне партнерство : Закон України від 01.07.2010 № 2404-VI. *Офіційний вісник України*. 2010. № 58. Ст. 17.
2. Про концесію : Закон України від 03.10.2019 № 155-IX. *Офіційний вісник України*. 2019. № 84. Ст. 159.

В. В. Стукаленко

асп.

спеціальність «Право»

Науковий керівник: д.ю.н., проф. О. І. Миколенко

ДО ПИТАННЯ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ІНСТИТУТУ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СФЕРІ МІСТОБУДІВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Актуальність теми обумовлена переформатуванням сфери містобудування із урахуванням стрімких темпів інформатизації суспільства.

Огляд останніх новел у сфері містобудування та відображення особистого ставлення до зазначених процесів є метою даних тез.

Словник сучасної української мови та сленгу «Мислово» вибрав словом 2019 року – «діджиталізація» [1]. Це слово означає зміни в усіх сферах суспільного життя, пов'язанні з використанням цифрових технологій та є спрощеною формою терміну «цифрова трансформація», і є проявом глобальної цифрової революції. Цей процес не оминув і містобудівну діяльність.

Одним з інструментів який сприяє дотриманню норм законодавства, будівельних норм (далі – БН) та стандартів є інститут адміністративної відповідальності.

Містобудівна діяльність – це дуже складне правове явище, яке включає різноманітні дії, зокрема: а) прогнозування розвитку населених пунктів і територій; б) різноманітне використання територій (планування, забудова й т.п.); в) проектування, будівництво об'єктів містобудування, спорудження інших об'єктів; г) реконструкцію історичних населених пунктів; д) реставрацію та реабілітацію об'єктів культурної спадщини; е) створення інфраструктури [2, ст. 1].

Тому, процес виявлення правопорушень у зазначеній сфері ускладнюється, але використання сучасних ІТ-технологій сприяє спрощенню цього процесу.

Закон України (далі – ЗУ) № 199 [3] визначив нові формати містобудування та затвердив нові алгоритми й нові умови діяльності. Так, цей Закон запроваджує Єдину державну електронну систему у сфері будівництва (далі – ЄДЕС). До основних завдань ЄДЕС, враховуючи ст. 22-1 ЗУ № 3038, можливо віднести: забезпечення створення, перегляду, відправлення, прийняття, збирання, внесення, накопичення, обробки, використання, розгляду, зберігання, захисту, обліку та надання інформації у сфері будівництва; забезпечення е-взаємодії між особами, органами публічної влади та центрами надання адміністративних послуг з метою отримання послуг у сфері будівництва [4, ст. 22-1].

Правила функціонування ЄДЕС (набирають чинності з 01.12.2020) та пов'язаних з нею механізмів отримання забудовниками різноманітних документів від органів влади сприяє спрощенню механізму адміністрування містобудування, і як наслідок, процедура притягнення до адміністративної відповідальності – стає більш прозорою та дієвою.

Відповідно до ч. 2 ст. 22-1 ЗУ № 3038 [4, ст. 22-1] ЄДЕС складається із 3-х блоків:

1) реєстр будівельної діяльності. До нього входить Єдиний реєстр документів, що дають право на виконання підготовчих та будівельних робіт, засвідчують прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів, відомостей про повернення на доопрацювання, відмову у видачі, скасування та анулювання зазначених документів;

2) електронний кабінет користувача;

3) портал електронної системи. В системі будуть використовуватися класифікатори, довідники, словники та бази даних, які ведуться органами публічної влади. Вводиться е-словник вулиць населених пунктів та вулиць іменованих об'єктів Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, який спростить ідентифікацію місця розташування об'єкта будівництва.

Також, однією із підстав притягнення до адміністративної відповідальності у площині містобудування є порушення БН. Законодавством передбачено створення центрального фонду будівельних норм на підставі Постанови Кабінету Міністрів України № 483 [5], що значно спрощує механізм доступу до БН, і, як наслідок, зменшення кількості адміністративних правопорушень.

Діджиталізація – змінює формат взаємодії органів публічної влади і учасників містобудування у площину прозорості, зменшення формалізму та дієвості. ІТ-технології сприяють вдосконаленню і прискоренню роботи по виявленню порушень, а також підвищити ефективність застосування адміністративно-деліктних механізмів.

Список використаної літератури

1. «Діджиталізація» – слово 2019 року в Україні за версією онлайн-словника «Мислово». URL: <https://itc.ua/news/didzhitalizacziya-slovo-2019-roku-v-ukraini> (дата звернення: 25.03.2020).
2. Про основи містобудування : Закон України від 16.11.1992 № 2780-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2780-12#n12> (дата звернення: 25.03.2020).
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення порядку надання адміністративних послуг у сфері будівництва та створення Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва : Закон України від 17.10.2019 № 199-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/199-20> (дата звернення: 25.03.2020).

4. Про регулювання містобудівної діяльності : Закон України від 17.02.2011 № 3038-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17> (дата звернення: 11.03.2020).
5. Положення про центральний фонд будівельних норм та Типове положення про фонд галузевих будівельних норм : Постанова Кабінету Міністрів України від 17.03.2004 № 326. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2004-п> (дата звернення: 11.03.2020).

В. В. Тарапата

студ. IV курсу

спеціальність «Право»

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Т. В. Степанова

ЩОДО РОЛІ ПРОКУРОРА У ГОСПОДАРЬКОМУ ПРОЦЕСІ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Питання участі прокурора у господарському процесі на даний момент є досить спірним та проблемним, а безпосередня участь прокурора у господарському судочинстві викликає критику у контексті дій цього державного органу, які нерідко супроводжуються зловживанням правами.

Передусім варто вказати, що прокурор є самостійним учасником господарського процесу, відтак вступ у господарську справу прокурора відбувається за власною ініціативою, його повноваження встановлюються законом, засвідчуються посвідченням працівника прокуратури та не підлягають анулюванню. Закон також встановлює і обмеження, які полягають у неможливості укладення прокурором мирової угоди, тому, враховуючи вищенаведені факти, ми не можемо прирівнювати прокурора до представника, який, на відмінну від прокурора, не є самостійним учасником справи.

Проте існує ряд проблем стосовно правового статусу прокурора, одна з яких стосується невідповідності норм чинного Закону України «Про прокуратуру» нормам Конституції України. В п. 3 ч. 1 ст. 131-1 Основного Закону мова йде про те, що прокуратура в судах може здійснювати лише представництво держави, тоді як п. 2 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про прокуратуру» покладає на прокурора представлення у суді як держави, так і фізичних осіб [1, ст. 131-1; 2, ст. 2].

Більше того, згідно з ч. 3 ст. 53 Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК України) у визначених законом випадках прокурор звертається до суду з позовною заявою, бере участь у розгляді справ за його позовами, а також може вступити за своєю ініціативою у справу, провадження у якій відкрито за позовом іншої особи, до початку розгляду справи по суті, подає апеляційну, касаційну скаргу, заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами [3, ст. 53].

З даного положення випливає те, що господарським процесуальним законодавством України обмежується участь прокурора у господарській справі визначеними законом випадками, але конкретного переліку цих випадків законодавець не надає.

Якщо ж ми звернемося до Конституції, то в контексті участі прокурора у представництві держави у п. 3 ч. 1 ст. 131-1 йде мова про те, що представництво інтересів держави у суді здійснюється прокуратурою України у виключних випадках та в порядку, визначеному законом [1, ст. 131-1].

Можна зробити висновок, що для вступу прокурора у господарську справу недостатнім є порушення інтересів держави, адже повинен бути саме виключний випадок, але дана норма також не наводить переліку ознак, які б характеризували виключність випадку або чіткого переліку виключних випадків.

Таким чином, бачимо, що ні Конституція України, ні ГПК України не приводять жодних ознак, спираючись на які можна було б говорити про виключність випадку, тим самим обумовлюючи доцільність вступу у справу прокурора.

Навіть аналізуючи положення ч. 3 ст. 23 Закону України «Про прокуратуру», у якому вказано, що прокурор здійснює представництво в суді законних інтересів держави у разі порушення або загрози порушення інтересів держави, якщо захист цих інтересів не здійснює або неналежним чином здійснює орган державної влади, орган місцевого самоврядування чи інший суб'єкт владних повноважень, до компетенції якого віднесені відповідні повноваження, а також у разі відсутності такого органу [2, ст. 23], бачимо, що ні про які «виключні випадки» законодавець навіть не згадує.

Можемо припустити, що оскільки законодавством не встановлюється перелік виключних випадків, то й сам механізм звернення прокурора до суду у господарській справі в інтересах держави може бути повністю заблоковано та визнано незаконним та таким, що суперечить положенням Конституції України.

Другий аспект проблеми участі прокурорів у господарському процесі пов'язаний з представництвом прокурорами держави в господарських судах. Головним питанням цієї проблеми є те, що всі положення Господарського процесуального кодексу України, де згадується прокурор, суперечать вимогам Рекомендації № 1604 (2003) ПАРЕ про роль прокуратури в демократичному суспільстві, основна думка якої зводиться до того, що повноваження і функції прокурорів мають бути обмежені сферою обвинувачення у справах про кримінальні правопорушення і вирішення загальних завдань із захисту інтересів держави через систему кримінальної юстиції [4, с. 340].

Зокрема, ЄСПЛ в низці справ роз'яснював, що одна лише участь («активна» чи «пасивна») прокурора або іншої особи рівнозначної посади може

розглядатися як порушення п. 1 ст. 6 Конвенції (рішення у справі *Martinie v. France*, заява № 58675/00, 12.04.2006, § 53). Оскільки прокурор, висловлюючи думку з процесуального питання, займає одну зі сторін спору, його участь може створювати для сторони відчуття нерівності (рішення у справі «*Kress v. France*», заява № 39594/98, 07.06.2001, § 81; рішення у справі «*F.W. v. France*», заява № 61517/00, 31.03.2005, § 27) [5].

Про те, що участь прокурора у господарському процесі є винятком та призводить до порушення принципу рівності сторін, йдеться і в Постанові Верховного Суду від 12.03.2018 у справі № 927/880/17 [6].

На практиці відомі також випадки, коли участь прокурора у господарській справі була відхиленою. Так, Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду у Постанові від 06.03.2018 у справі № 910/24431/16 за позовом товариства до ПАТ «Українська залізниця» та Державного підприємства матеріально-технічного забезпечення залізничного транспорту України «Укрзалізничпостач» за участю третіх осіб, про стягнення коштів, розглядаючи заяву Генеральної прокуратури України про вступ прокурора у справу, відхилив останню з тих міркувань, що за змістом ст. 53 ГПК України вступ прокурора у справу допускається лише до початку розгляду справи по суті судом першої інстанції в разі відкриття провадження за позовом іншої особи, а не під час касаційного перегляду судових рішень господарських судів [5].

Отже, з наведеного вище випливає те, що інститут участі прокурора в господарському процесі є таким, який не відповідає вимогам сучасності. Очевидним залишається той факт, що в обов'язковому порядку задля усунень колізій законодавець повинен прикласти усіх зусиль, аби норми ГПК України та Закону «Про прокуратуру» не йшли у розріз із нормами Конституції України та відповідали рекомендаціям ПАРЄ. Що ж стосується зловживань з боку прокурора, то наразі ми можемо говорити про існування правових та дієвих механізмів захисту від такого роду зловживань.

Список використаної літератури

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 11.03.2020).
2. Про прокуратуру : Закон України від 05.11.1991 № 1697-VII. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/VSS00255?an=39> (дата звернення: 11.03.2020).
3. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 06.11.1991 № 1798-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12> (дата звернення: 11.03.2020).
4. Фещук В., Петрина В. Участь прокурора в господарському процесі. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 6. С. 337–342.

5. Постанова Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 06.03.2018 у справі № 910/24431/16. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/72730824> (дата звернення: 11.03.2020).
6. Постанова Верховного Суду від 12.03.2018 у справі № 927/880/17. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/72692995> (дата звернення: 11.03.2020).

О. Г. Хріщева

студ. I курсу магістратури

спеціальність «Право»

Науковий керівник: д.ю.н., проф. А. В. Смітюх

ПРАВОВИЙ СТАТУС КРЕДИТОРА У КОНЦЕСІЙНИХ ВІДНОСИНАХ

20.10.2019 року набув чинності Закон України «Про концесію» [1], прийнятий замість Закону України «Про концесії» 1999 р. [2]. Однією з новел Закону України «Про концесію» 2019 року є розширення кола учасників концесійних відносин: якщо Закон України «Про концесії» 1999 р. передбачав таких суб'єктів концесійної діяльності як концесіодавця, концесіонера та претендента, то новий Закон доповнив цей перелік незалежними експертами, радниками, користувачами (ті, хто користується об'єктом концесії) та кредиторами.

Відповідно до п. 13 ст. 1 Закону України «Про концесію» кредитор – це будь-яка фінансова установа, міжнародна фінансова організація, що надала або має намір надати боргове фінансування чи надала гарантію концесіонеру для виконання ним зобов'язань за концесійним договором [1, ст. 1]. Одночасно кредитор був введений до ст. 1 Закону України «Про державно-приватне партнерство», яка визначає його схожим чином – як будь-яку фінансову устанovu, міжнародну фінансову організацію, що надала чи має намір надати боргове фінансування або видала гарантію приватному партнеру для виконання ним зобов'язань за договором, укладеним в рамках державно-приватного партнерства [3, ст. 1].

У свою чергу, до кола міжнародних фінансових організацій у значенні п. 14 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про концесію» входять: Міжнародний банк реконструкції та розвитку, Міжнародна фінансова корпорація, Багатостороннє агентство з гарантування інвестицій, Міжнародна асоціація розвитку, Європейський банк реконструкції та розвитку, Європейський інвестиційний банк, Північний інвестиційний банк, Світовий банк та інші міжнародні фінансові організації, членом яких є Україна [1, ст. 1].

Ці організацією розглядаються як кредитори концесіонера у зв'язку з укладенням договору про фінансування проекту, що здійснюється на умовах

концесії. Також задля реалізації положень концесійного договору можуть бути укладені інші цивільно-правові договори, зокрема, прямий договір між концесієдавцем, концесіонером та кредитором.

Закон України «Про концесію» 2019 р. передбачає обов'язкове закріплення гарантій прав кредиторів у концесійному договорі, договорі про фінансування, та/або прямому договорі. Серед умов прямого договору у першу чергу необхідно згадати положення щодо порядку та умов заміни концесіонера: у випадку укладення договору про фінансування право заміни концесіонера на іншу особу має концесієдавець (у разі істотного порушення концесіонером умов концесійного договору) або кредитор (у порядку звернення стягнення на майнові права концесіонера, що впливають із концесійного договору, які передавалися в заставу з метою забезпечення виконання договору про фінансування у разі істотного порушення концесіонером своїх зобов'язань фінансового характеру) [1, ст. 29].

Окрім цього прямий договір може передбачати зобов'язання сторін договору, пов'язані зі зміною концесіонера, виконання фінансових зобов'язань концесіонера перед кредитором, право кредитора на вступ в права та обов'язки концесіонера, умови відшкодувань кредитору у разі дострокового припинення концесійного договору (зокрема, розмір, строки відшкодування збитків) та інші положення, які мають на меті недопущення розірвання концесійного договору.

Закон також встановлює, що прямий договір укладається не пізніше 180 робочих днів з дня укладення концесійного договору, якщо інше не передбачено концесійним договором.

Видається, що однією з найбільш вагомих гарантій прав кредиторів, передбачених законодавством, є заборона встановлення будь-яких обмежень, які створюють перешкоди для реалізації кредиторами своїх прав, пов'язаних із реалізацією проекту, що здійснюється на умовах концесії, а також можливість відмови держави від імунітету щодо спорів з договором, укладеного в рамках державно-приватного партнерства, чи прямому договорі [1, ст. 45].

Як зазначають фахівці, «за всі роки незалежності в Україні не реалізовано жодного масштабного проекту, де б приватний інвестор вклав свої кошти в розвиток інфраструктурного об'єкта на умовах концесії» [4]. Можливо, розширення кола учасників концесійних відносин, включення до цього переліку кредитора за новим Законом України «Про концесію» сприятиме залученню іноземних інвестицій у розбудову інфраструктури України.

Список використаної літератури

1. Про концесію : Закон України від 03.10.2019 № 155-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/155-20> (дата звернення: 15.03.2020).
2. Про концесії : Закон України від 16.07.1999 № 997-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997-14> (дата звернення: 25.03.2020).

3. Про державно-приватне партнерство : Закон України від 01.07.2010 № 2404-VI.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення: 15.03.2020).
4. Нова концесія: як один закон реанімує державно-приватне партнерство. URL:
<https://mind.ua/openmind/20202924> (дата звернення: 15.03.2020).

Розділ 2

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН У ПРИВАТНОПРАВОВІЙ СФЕРІ

В. С. Барбулат

студ. III курсу

спеціальність «Право»

Научний керівитель: ст. преп. М. С. Федорко

ФУНКЦИИ ДОВЕРИТЕЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ КАК СПОСОБА ОБЕСПЕЧЕНИЯ ИСПОЛНЕНИЯ ОБЯЗАТЕЛЬСТВ

Институт доверительной собственности для украинского законодательства является не новым, а соответствующие нормы сосредоточены в статьях 316, 597-1–597-13, 1029 Гражданского кодекса Украины (далее – ГК Украины). До недавних пор право доверительной собственности рассматривалось в качестве вещного права, производного от права собственности, и могло возникнуть только на основании заключенного договора управления имуществом или на основании закона. Двадцатого сентября 2019 года вступил в силу Закон Украины «О внесении изменений в некоторые законодательные акты Украины относительно стимулирования инвестиционной деятельности в Украине», который закрепил доверительную собственность как способ обеспечения исполнения обязательств [1].

Подтверждением «двойной» функции доверительной собственности также являются нормы Закона Украины «О государственной регистрации прав на недвижимое имущество и их обременений», который закрепляет право доверительной собственности как способ обеспечения исполнения обязательства и право доверительной собственности как вещное право, производное от права собственности [2, ст. 4].

Введение в законодательство Украины конструкции доверительной собственности как способа обеспечения исполнения обязательства обуславливает изучение проявления функций доверительной собственности, соотношение доверительной собственности с другими способами обеспечения обязательства, в частности с залогом.

В соответствии со ст. 597-1 ГК Украины по договору об установлении доверительной собственности одна сторона передает имущество, которое может быть как движимым, так и недвижимым, другой стороне на праве доверительной собственности для обеспечения обязательства должника по кредитному договору или договору займа. Передача имущества по договору об

установлении доверительной собственности влечет прекращение права собственности у доверительного учредителя [3, ст. 597-1]. Объектом доверительной собственности может быть любое имущество, которое может быть отчуждено. Таким образом, с момента заключения договора об установлении доверительной собственности должник (по основному обязательству) утрачивает право собственности на имущество, переданное в доверительную собственность, а кредитор регистрируется как доверительный собственник имущества, что отражается в Государственном реестре вещных прав на недвижимое имущество Украины.

Поскольку доверительная собственность является способом обеспечения исполнения обязательств, ей должны быть присущи функции способов обеспечения исполнения обязательств. Основными функциями способов обеспечения исполнения обязательства являются стимулирующая и компенсационная, которые, как справедливо отмечается в литературе, демонстрируют родство различных способов обеспечения исполнения обязательств [4, с. 64].

Отмеченные функции в полной мере присущи доверительной собственности как способу обеспечения исполнения обязательства. Обеспечительная функция проявляется в побуждении должника к должному поведению под страхом наступления невыгодных последствий, которые предусмотрены ст. 597-6 ГК Украины. Так, в случае просрочки исполнения должником основного обязательства, доверительный собственник вправе обратиться с взысканием на объект доверительной собственности при условии, что срок просрочки превышает 20 календарных дней. При просрочке должником исполнения части основного обязательства, доверительный собственник вправе обратиться с взысканием на объект доверительной собственности, если просрочка исполнения должником основного обязательства продолжается более 30 календарных дней [3, ст. 597-6].

Компенсационная функция направлена на предотвращение негативных последствий нарушения должником условий обязательства. Механизм реализации компенсационной функции доверительной собственности, закрепленный в ст. 597-8 ГК Украины, делает доверительную собственность более привлекательной для кредитора по сравнению, например, с ипотекой, поскольку закрепляет процедуру внесудебного обращения взыскания на имущество.

В соответствии со ст. 597-7 ГК Украины доверительный собственник обязан обратиться с взысканием на объект доверительной собственности в случае наступления одного из следующих обстоятельств: 1) государственной регистрации решения о прекращении юридического лица – должника по основному обязательству или доверительного собственника; 2) принятия судом

решения о признании должника по основному обязательству или доверительного собственника банкротом и открытия ликвидационной процедуры; 3) смерти должника по основному обязательству, признания его недееспособным или умершим» [3, ст. 597-7].

Таким образом, законодатель закрепил возможность обращения кредитором взыскания на имущество должника при наступлении объективных обстоятельств, которые не зависят от нарушения должником основного обязательства, что не свойственно способам обеспечения исполнения обязательства.

Проведенный анализ доверительной собственности как способа обеспечения исполнения обязательства позволил прийти к выводу, что, наряду с положительными свойствами, направленными на обеспечение интересов кредитора, доверительная собственность проявляет не свойственную способам обеспечения исполнения обязательств функцию, что может дестабилизировать гражданский оборот. Отмеченное выше предопределяет дальнейшее изучение функций доверительной собственности, анализ их проявления и взаимодействия, а также практику применения доверительной собственности как способа обеспечения исполнения обязательства.

Список использованной литературы

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України відносно стимулювання інвестиційної діяльності в Україні : Закон України від 20.09.2019 № 132-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132-20> (дата обращения: 25.03.2020).
2. Про державну реєстрацію прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Закон України від 01.07.2004 № 1952-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15> (дата обращения: 25.03.2020).
3. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата обращения: 25.03.2020).
4. Берестнев М. А., Пустомолотов И. И. Основные функции способов обеспечения исполнения гражданско-правовых обязательств. *Известия ТулГУ. Экономические и юридические науки*. 2014. № 3–2. С. 62–69.

Е. О. Ковальчук

студ. II курса

специальность «Право»

Научный руководитель: к.б.н., доц. Д. М. Сытников

ГОСУДАРСТВЕННАЯ ЭКОЛОГИЧЕСКАЯ ПОЛИТИКА УКРАИНЫ

Существующие экологические проблемы не являются результатом исключительно современного этапа развития общества; их формирование – длительный процесс, который был запущен давно. Экологическая политика – это организационная и регулятивно-контрольная деятельность общества и государства, направленная на охрану и оздоровление естественной окружающей среды, эффективное сочетание функций природопользования и охраны природы для обеспечения нормальной жизнедеятельности [1, с. 180].

Экологическая политика как система политических, экономических, юридических и образовательных мер, принимаемых для управления экологической ситуацией и обеспечения рационального использования природных ресурсов, существует для решения различных экологических проблемна территории страны. Она является важной составной частью политики любого государства и включает в себя такие элементы, как принципы, приоритеты, цели, субъекты и механизмы её реализации [2].

Ведущая роль в формировании и реализации экологической политики принадлежит государству. Основным заданием экологической политики в современных условиях является создание условий для устойчивого развития природы, общества и экономики. Функциями государства, как субъекта экологической политики, являются: установление правил осуществления хозяйственной деятельности; координация деятельности субъектов экологической политики; контроль за соблюдением природоохранного законодательства [2].

Украинское государство – участник различных международных экологических соглашений, является также одним из инициаторов подписания некоторых региональных конвенций. К 2010 г. как субъект международного права наше государство было участником более сорока многосторонних международно-правовых актов по вопросам охраны окружающей среды, сохранения биоразнообразия, обеспечения экологической и радиационной безопасности [3, с. 22–30].

На принципах, провозглашенных в Декларации Рио-92, формировалось собственное экологическое законодательство Украины. В Конституции, принятой в 1996 г., отражено право человека на безопасную для жизни и здоровья окружающую среду [4, ст. 50]. Основными нормативно-правовыми актами, регулирующими основы организации охраны окружающей природной

среды, являются Законы Украины: «Об охране окружающей природной среды» (1991 г.), «Об охране атмосферного воздуха» (1991 г.), «О природно-заповедном фонде Украины» (1992 г.) и др. Некоторые отношения в сфере использования и охраны окружающей природной среды регулируются кодексами, например, Земельным кодексом (1992 г.).

Согласно стратегии государственной экологической политики Украины на период до 2030 года [5] Украина должна снизить зависимость от невозобновляемых природных ресурсов и свести загрязнение окружающей среды к экологически приемлемым уровням. В документе пересмотрены основные стратегические задачи государственной экологической политики, основанные на причинах экологических проблем и финансовых возможностях их решения. Цели этой стратегии включают в себя:

- формирование в обществе экологических ценностей и принципов устойчивого потребления и производства;
- обеспечение устойчивого развития природно-ресурсного потенциала;
- обеспечение интеграции экологической политики в процесс принятия решений по социально-экономическому развитию;
- снижение экологических рисков для экосистем и здоровья населения до социально приемлемого уровня;
- совершенствование и развитие государственной системы природоохранного управления.

В целом стратегия направлена на энергосбережение и повышение энергоэффективности, увеличение производства экологически чистой энергии, внедрение низкоуглеродных, ресурсосберегающих технологий производства, а также современных строительных технологий по тепло- и энергосбережению.

Экологическая ситуация в нашей стране может рассматриваться как кризисная. На наш взгляд, существует необходимость пересмотра всех нормативно-правовых актов, имеющих отношение к обеспечению эффективной экологической политики внутри страны. В сложившихся условиях в стадию своей реализации, как можно скорее, должны также перейти программы международного сотрудничества.

Список использованной литературы

1. Кисельов М. М., Канак Ф. М. Національне буття серед екологічних реалій : монографія. Київ : Тандем, 2000. 320 с.
2. Экологическая политика : принципы формирования и реализации. ГКДЖ https://ecodelo.org/3671-ekologicheskaya_politika_printsipy_formirovaniya_i_realizatsii-ustoichivoe_razvitie (дата обращения: 22.02.2020).
3. Рудык А. Н. Экологическая политика в Украине. *Геополитика и экогеодинамика регионов*. 2011. № 7. Т. 1–2. С. 22–30.
4. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-ВР> (дата обращения: 22.02.2020).

5. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року : Закон України від 28.02.2019 № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19> (дата обращения: 22.02.2020).

Х. П. Кореновська

студ. III курсу

спеціальність «Право»

Науковий керівник: д.ю.н., проф., Засл. юрист України І. С. Канзафарова

ПРОБЛЕМИ ВИКОНАННЯ ДОГОВОРУ ПРО СУРОГАТНЕ МАТЕРИНСТВО: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Сурогатне материнство як допоміжна репродуктивна технологія в наш час є важливим засобом подолання безпліддя та одним із шляхів реалізації права людини бути матір'ю або батьком.

Використання зазначеної технології можливе не в усіх країнах світу. Так, сурогатне материнство заборонене в Австрії, Норвегії, Швеції, Франції, деяких штатах США, Італії, Швейцарії та Німеччині. Такі країни, як: Білорусь, Україна, Грузія, Казахстан, Фінляндія, Польща, Росія, США (окрім штатів Мічиган, Арізона і Нью-Джерсі) дозволяють укласти договори про сурогатне материнство. Є також країни, що дозволяють сурогатне материнство, але з обмеженнями. Наприклад: у Данії та Угорщині сурогатною матір'ю може бути тільки родичка подружжя; у Великій Британії допускається укладення відповідного договору без винагороди після передання дитини, тобто жінці, що виношує дитину, відшкодовуються лише витрати на медичні послуги, харчування та ін.; в Індії заборонено укласти договори про сурогатне материнство з громадянами країн, де воно заборонено [1, с. 45–46; 2, с. 94].

В Україні правове регулювання суспільних відносин, що виникають у разі застосування такого виду допоміжних репродуктивних технологій, як сурогатне материнство, здійснюється за допомогою юридичних механізмів адміністративного, цивільного та сімейного права.

Так, наприклад, норми, спрямовані на врегулювання окремих аспектів відносин із застосування сурогатного материнства як допоміжної репродуктивної технології, містяться в Основах законодавства України про охорону здоров'я від 19.11.1992 № 2801-XII [3], особливості використання допоміжних репродуктивних технологій визначаються у Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні, затвердженому Наказом Міністерства охорони здоров'я № 787 від 09.09.2013 [4], договір між подружжям та сурогатною матір'ю укладається згідно з положеннями Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) [5], загальні засади інституту

сурогатного материнства містяться у Сімейному кодексі України (далі – СК України) [6], а державна реєстрація народження дитини відбувається відповідно до Правил державної реєстрації актів цивільного стану, затверджених Наказом Міністерства юстиції України від 18.10.2000 № 52/5 [7].

Проте навіть використання такого широкого юридичного інструментарію у даному разі не позбавляє правове регулювання відносин із сурогатного материнства певних вад, у тому числі – в частині норм, що регулюють виконання договору про сурогатне материнство. Тим більше, що основну роль у регулюванні зазначених відносин відіграють саме договори.

Необхідно зазначити, що предметом даного дослідження є лише проблеми виконання договорів про сурогатне материнство, що укладаються між сурогатною матір'ю та потенційними батьками дитини. При цьому, поза межами дослідження залишаються питання щодо кола осіб, які охоплюються поняттями «потенційні батьки» та «сурогатна матір», та проблеми, які виходять за межі безпосереднього «внутрішнього» правового зв'язку «потенційні батьки – сурогатна матір».

За своєю правовою природою (на думку більшості вчених) договір про сурогатне материнство є договором про надання послуг, а послуги, як відомо, «мають нематеріальний характер, а їх результат не набуває уречевлюваного вигляду» [8, с. 267]. Тому неможливо гарантувати настання саме тих наслідків, на які була спрямована воля осіб при укладенні цього договору. За відсутності необхідного законодавчого регулювання виникає багато практичних проблем, що виникають внаслідок недотримання умов договору, наприклад: відмова сурогатної мами віддавати дитину; відмова батьків від новонародженого через вроджені вади; проблеми, пов'язані з розлученням майбутніх батьків до народження дитини та ін. Для запобігання невизначеності у таких ситуаціях, у договорі про сурогатне материнство необхідно заздалегідь передбачити та обумовити всі можливі випадки неналежного виконання укладеного договору, а також відповідальність сторін за порушення його умов [9, с. 19–22].

Окрім невиконання договору з вини сторін, часто виникають ситуації, коли порушення умов виникає через об'єктивні обставини. Наприклад, викидень, народження дитини з вадами, позаматкова або завмерла вагітність, смерть біологічних батьків і т.п. Тобто у даному договорі можуть бути присутні ризики, які неможливо виключити з медичної точки зору, але можливо передбачити наслідки їх настання з юридичної точки зору.

Поширеною проблемою при виконанні договорів про сурогатне материнство, як в Україні, так і в інших країнах, є недотримання сурогатною матір'ю умови про передання дитини біологічним батькам після її народження. Це відбувається внаслідок сильної прив'язаності сурогатної матері до дитини впродовж вагітності та хибної думки про те, що це її дитина. На думку

А. С. Коломієць, «якщо сурогатна матір відмовиться від передачі дитини замовникам, за чинним законодавством необхідно застосовувати норми про неустойку, хоча більш логічним було б відшкодування моральної шкоди» [10, с. 50].

На практиці було чимало судових спорів щодо визнання батьками біологічних батьків, однак в результаті дитину залишали сурогатній матері. У цьому сенсі цікавим є досвід вирішення таких спорів у зарубіжних країнах. Так, наприклад, у Росії, у разі відмови сурогатної матері віддати дитину, біологічні батьки можуть звернутися в суд для захисту своїх батьківських прав. Для вирішення спору потрібна експертиза ДНК, яка проводиться лише за дозволом жінки, що народила дитину. Проте найчастіше сурогатна матір такої згоди не дає [11].

Не менш проблематичною є відмова батьків від дитини. Причини можуть бути різними: народження дитини з вадами, розлучення батьків і т.п. Що робити з новонародженою дитиною жінці, яка виносила і народила її? Цікавим є досвід регулювання таких обставин російським законодавством, за яким сурогатна матір повинна написати відмову від дитини, а біологічних батьків записують у свідоцтві про народження.

Окрім вищезазначених проблем можуть виникнути також ситуації, які не залежали від волі сторін. Наприклад, викидні, мертвонародження, переривання вагітності за медичними показниками [11]. У таких випадках виконання договору неможливе, тому згідно з ч. 2 ст. 903 ЦК України у разі неможливості виконати договір про надання послуг, що виникла не з вини виконавця, замовник зобов'язаний виплатити виконавцеві розумну плату [5, ст. 903]. Вважаємо, що у даному разі під «розумною платою» варто розуміти таку, яка охоплює оплату послуг за фактичний період виношування дитини та відшкодування всіх витрат, які були здійснені у зв'язку з цим протягом вказаного періоду. У цій частині ми поділяємо думку, яка вже висловлювалась в юридичних інформаційних джерелах [11]. Ще однією проблемою під час виконання договору про сурогатне материнство може стати смерть потенційних батьків дитини, оскільки, з одного боку, необхідно вирішити долю новонародженого немовляти, з іншого – залишається відкритим питання про оплату наданих сурогатною матір'ю послуг.

Підсумовуючи, зазначимо, що у даному дослідженні ми торкнулися лише окремих проблем виконання договорів про сурогатне материнство. Ретельне вивчення всього комплексу проблем, що можуть виникати на практиці при укладенні та виконанні зазначених договорів, та пошук можливих шляхів їх вирішення, безумовно, можуть увійти до кола наукових інтересів як вітчизняних, так і зарубіжних науковців-юристів. Тим більше, що практика

застосування сурогатного материнства (як допоміжної репродуктивної технології) з часом буде все більше поширюватись.

Список використаної літератури

1. Головащук А. П. Цивільно-правове регулювання відносин, пов'язаних із застосуванням допоміжних репродуктивних технологій : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2017. 258 с.
2. Мартинюк Л. П. Правове регулювання застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні: проблемні аспекти. *Вісник Одеського національного університету. Правознавство*. 2019. Т. 24. Вип. 1 (34). С. 93–106.
3. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 № 2801-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12> (дата звернення: 18.03.2020).
4. Порядок застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні : Наказ Міністерства охорони здоров'я від 09.09.2013 № 787. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1697-13> (дата звернення: 18.03.2020).
5. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 18.03.2020).
6. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14> (дата звернення: 18.03.2020).
7. Про затвердження правил державної реєстрації актів цивільного стану : Наказ Міністерства юстиції України від 18.10.2000 № 52/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0719-00> (дата звернення: 18.03.2020).
8. Цивільне право України : Підручник: У 2 т. / Борисова В. І. (кер. авт. кол.), Баранова Л. М., Жилінкова І. В. та ін. Київ : Юрінком Інтер, 2007. Т. 2. 552 с.
9. Булеца С. Б., Менджул М. В. Договір сурогатного материнства: проблеми правового регулювання. *Правові проблеми сучасної трансформації охорони здоров'я* : збірник матеріалів науково-практичного круглого столу. 2019. № 58. С. 19–22.
10. Коломієць А. С. Договірна цивільно-правова відповідальність за неналежне надання послуг сурогатного материнства. *Вісник Одеського національного університету. Правознавство*. 2014. Т. 19. Вип. 1 (22). С. 46–51.
11. Проблеми договірного регулювання правовідносин сурогатного материнства. URL: https://protocol.ua/ua/problemi_dogovirnogo_regulyuvannya_ppravovidnosin_surogatnogo_materinstva/ (дата звернення: 18.03.2020).

А. Г. Машин

студ. III курсу

спеціальність «Право»

Науковий керівник: д.ю.н., проф., Засл. юрист України І. С. Канзафарова

ПРОЦЕДУРА UA-DRP ЯК СПОСІБ ВИРІШЕННЯ ДОМЕННИХ СПОРІВ

Кожного дня ми заходимо в Інтернет та відвідуємо веб-сторінки, і всі вони мають своє унікальне доменне ім'я. Сучасна інформатизація суспільства призвела до того, що на сьогодні фактично немає бізнесу, що не мав би представництва в Інтернеті, а кількість доменних імен зростає з тією ж швидкістю, з якою з'являються так звані «доменні спори».

Згідно з абз. 2 ч. 1 ст. 20 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15.12.1993 порушенням «прав власника торгівельної марки вважається також використання без його згоди в доменних іменах знаків та позначень, що йому належать» [1, ст. 20]. Крім того, основні законодавчі положення, що регулюють відносини в українському сегменті мережі Інтернет, закріплені в Законі України від 18.11.2003 «Про телекомунікації» [2]. Проте сьогодні, на жаль, не можна стверджувати, що правове регулювання захисту прав на доменні імена в Україні є досконалим.

Важливим чинником, що впливає на ефективність захисту прав на доменні імена, є те, що об'єкти промислової власності, зокрема такі, як знаки для товарів і послуг, мають територіальну охорону, тоді як право на використання доменного імені є універсальним і не перебуває в межах конкретної юрисдикції [3].

Одним із найпоширеніших правопорушень у даній сфері є брендовий кіберсквотинг, що вчиняється шляхом недобросовісної реєстрації доменного імені, що містить позначення, яке є тотожним (схожим) з охоронюваним об'єктом (його частиною) [4].

Для вирішення доменних спорів Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ) розробила міжнародну процедуру UDRP – «Єдина політика вирішення доменних спорів» (англ.: Uniform Domain Name Dispute Resolution Policy). За цією процедурою подати скаргу можна стосовно доменних імен gTLD (англ.: generic Top-Level Domain – Загальний домен верхнього рівня), а саме: .BIZ, .COM, .INFO, .NAME, .NET, .ORG та деяких національних доменів. Можливість позасудового вирішення спорів, що стосуються доменних імен UA та COM.UA, з'явилась лише у 2019 р., коли в Україні почала діяти адміністративна процедура UA-DRP (аналогічна розробленій ВОІВ UDRP 1999 р.).

Вирішення спору за процедурою UA-DRP проходить набагато швидше ніж вирішення спору у юрисдикції українських судів, оскільки UA-DRP не

потребує особистої присутності сторін, а сайт відповідача блокується на другий робочий день після внесення оплати за послугу позивачем, на відміну від українських судів, які частіше обмежуються лише заборонаю передання сайту його власником будь-кому, окрім позивача. Сайт блокується тільки у випадку, коли у позові будуть наявні відповідні факти, що свідчать про недобросовісність використання доменного імені [5, с. 2–3].

Перелік обставин, що свідчать про наявність законного інтересу щодо доменного імені, і перелік обставин, що свідчать про недобросовісність його реєстрації, не мають вичерпного характеру. Позивач може застосовувати будь-які інструменти захисту і будь-які докази, які встановлюють характер ідентичності або оманливої подібності доменного імені до знака для товарів та послуг, на який позивач має права. Прикладом застосування може слугувати використання позивачем, що став жертвою кіберсквотингу, сервісу «InternetArchive» для встановлення дати появи веб-сторінки правопорушника (Intuit Inc. Vs SixPentacles) [6].

Проблемним аспектом UA-DRP, як і будь-яких подібних можливостей вирішення «доменних спорів», є те, що у той же момент, коли вирішується спір, кіберсквотер реєструє доменне ім'я або вже може бути власником кількох доменних імен, що порушують права позивача. Доменні імена можуть з'являтися у мережі кожного разу, коли позивач буде подавати нову скаргу, за принципом конвеєра. Для запобігання реалізації такої можливості власник торгівельної марки реєструє усі схожі доменні імена. Це називається «захисним кіберсквотингом» [4].

Варто зазначити, що процедура UA-DRP спрямована на захист від брендового кіберсквотингу, який є порушенням прав інтелектуальної власності на засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг, вчиненим шляхом недобросовісної реєстрації доменного імені, що містить позначення, яке є тотожним (схожим) з охоронюваним об'єктом (його частиною) [5]. Тут також виявляється ще один негативний бік, оскільки якщо власник веб-сайту нехтує реєстрацією своєї власної торгівельної марки, рейдери можуть скористатися цим і мають можливість свідомо зареєструвати торгівельну марку, що співзвучна чи схожа з вже існуючим доменним іменем, та подають скаргу щодо недобросовісного використання власником свого веб-сайту [7, с. 9].

Ініціювати UA-DRP процедуру у даний час можна лише за допомогою адміністратора публічного домену .UA, тобто компанії, що є таким адміністратором. У зв'язку з цим може виникнути питання про потенційну недобросовісну конкуренцію подібних компаній і доцільність існування процедур відносно кожного окремого домену [5, с. 1].

Український законодавець не надав ніякого статусу зазначеній процедурі. Документи були затверджені компанією-адміністратором та не мають статусу міжнародної угоди.

Вважаємо, що проблема кіберсквотингу має вирішуватись шляхом внесення доповнень та змін до українського законодавства, а Практика UA-DRP може стати базою для створення нових нормативно-правових актів, спрямованих на регулювання відносин, що виникають у даній сфері.

Список використаної літератури

1. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг : Закон України від 15.12.1993 № 3689-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12> (дата звернення: 18.03.2020).
2. Про телекомунікації : Закон України від 18.11.2003 № 1280-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1280-15> (дата звернення: 18.03.2020).
3. Олійник К. Доменні спори: українська й міжнародна актуальна практика. *Юрист&Закон*. 2019. № 38. URL: http://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA013152 (дата звернення: 18.03.2020).
4. Булат Н. М. Добросовісна та недобросовісна реєстрація доменних імен відповідно до Єдиних правил розгляду спорів про доменні імена : *Науково-практичний семінар, присвячений проблемам правового регулювання відносин, що виникають у зв'язку з реєстрацією та використанням доменних імен*. Одеса : ОНУ імені І. І. Мечникова, 2018. URL: <http://onucivil.com.ua> (дата звернення: 18.03.2020).
5. Правила Єдиної політики вирішення спорів щодо доменних імен в домені .UA. URL: https://wiki.drs.ua/images/a/a4/UA-DRP_Rules.pdf (дата звернення: 18.03.2020).
6. Case № D2018-0405 Intuit Inc. URL: <https://www.wipo.int/amc/en/domains/search/text.jsp?case=D2018-0405> (дата звернення: 18.03.2020).
7. Бошицький Ю. Л. Інтелектуальна власність в Україні та Європі як фактор успіху та стабільності. *Трибуна*. 2014. № 5/12. С. 9–10.

А. О. Степанюк

студ. III курсу

спеціальність «Право»

Науковий керівник: д.ю.н., проф., Засл. юрист України І. С. Канзафарова

ЮРИДИЧНА ПРИРОДА ТА ОСОБЛИВОСТІ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЧУЖУ ВИНУ

Найважливішими чинниками, що впливають на ефективність цивільно-правового регулювання, є добросовісне здійснення прав та належне виконання обов'язків учасниками цивільних правовідносин.

Згідно з ч. 3 ст. 14 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), «виконання цивільних обов'язків забезпечується засобами заохочення та

відповідальністю, які встановлені договором або актом цивільного законодавства» [1, ст. 14].

За загальним правилом, відповідно до ст. 614 ЦК України «особа, яка порушила зобов'язання, несе відповідальність за наявності її вини (умислу або необережності), якщо інше не встановлено договором або законом» [1, ст. 614]. Із зазначеного випливає, що відповідальність може покладатись на суб'єкта і за відсутності вини, але це повинно передбачатись договором або законом. Яскравим прикладом закріплення на законодавчому рівні відповідальності без вини є покладення на особу, яка здійснює діяльність, що є джерелом підвищеної небезпеки, обов'язку з відшкодування шкоди, завданої зазначеним джерелом. Згідно з ч. 5 ст. 1187 ЦК України ця особа відповідає за завдану шкоду, якщо не доведе, що шкоди було завдано внаслідок непереборної сили або умислу потерпілого [1, ст. 1187].

Поряд із терміном «відповідальність без вини» в цивільному праві використовується і термін «відповідальність за чужу вину».

У юридичній літературі немає одностайності щодо юридичної природи відповідальності за чужу вину. До цього часу дискутується питання про можливість розгляду її саме як «відповідальності».

Так, звертається увага на те, що головною метою покладення цивільно-правової відповідальності є відшкодування шкоди в повному обсязі, на противагу іншим видам, тому «вина в деяких випадках не має жодного юридичного значення для притягнення до цивільної відповідальності» [2, с. 66]. «Головним є те, що наявна шкода і порушене чуже суб'єктивне право, яке повинно бути відновлено будь-якою ціною, навіть за рахунок заподіювача, хоча і невинуватого» [2, с. 66], адже «головна функція цивільно-правової відповідальності – це відшкодування заподіяної шкоди або збитків» [3, с. 342].

Найчастіше, при вивченні зазначеного питання, вітчизняні науковці наводять як приклад положення ст. 240 ЦК України, згідно з якою «представник зобов'язаний вчиняти правочин за наданими йому повноваженнями особисто», проте «він може передати своє повноваження частково або в повному обсязі іншій особі ... повинен повідомити про це особу, яку він представляє» [1, ст. 240]. «Невиконання цього обов'язку покладає на особу, яка передала повноваження, відповідальність за дії замісника як за свої власні» [1, ст. 240].

Як можна побачити з наведеної норми, особа, що не виконала свій обов'язок, повинна відповідати за дії іншої особи, адже це є одним із головних аспектів інституту представництва в цивільному праві. Цивільно-правова відповідальність у даному разі наступає за наявності двох елементів: порушення свого зобов'язання представником та порушення з боку особи, повноваження якій було передано.

Як інший яскравий приклад вказаної проблематики більшість цивілістів наводять зв'язок цивільно-правової відповідальності дітей та батьків, що притягуються за шкоду, завдану їхніми дітьми.

В. П. Мироненко звертає увагу на те, що «батьки безпосередньо шкоди потерпілому не завдають, а відтак в зобов'язальні відносини із ним не вступають. Їхній обов'язок відшкодувати шкоду виникає тому, що вони не виконали свого правового обов'язку по вихованню та нагляду за дітьми» [4, с. 12]. Тому можна стверджувати, що підставою притягнення батьків до цивільно-правової відповідальності є «винне протиправне невиконання покладених на них обов'язків по належному вихованню дитини» [4, с. 13]. У наведеному прикладі підставою цивільно-правової відповідальності батьків є навіть не вчинене протиправне діяння їхніми дітьми, а винність їх самих у порушенні обов'язку щодо належного виховання дитини.

О. Ф. Лапчевська при характеристиці відповідальності батьків зазначає, що «достатньо самих по собі протиправних дій, описаних у законі, щоб настала встановлена відповідальність», а також наголошує, що «вина у складі сімейного правопорушення належить до його постійних елементів і полягає в тому, що правопорушник обрав варіант поведінки, шкідливий для суспільства та заборонений відповідною правовою нормою» [5, с. 11].

Наведені приклади можна порівняти з відповідальністю без вини. «Умовою притягнення до відповідальності без вини є дія випадку як зворотна сторона юридичного ризику» [6, с. 58]. Особа, яка може понести таку відповідальність, не здатна стовідсотково гарантувати прогнозування життєвих обставин, які можуть привести до завдання шкоди іншому суб'єкту. Тому існує певний ризик. Так само і при відповідальності за чужу вину: ми не можемо завжди контролювати та координувати дії інших суб'єктів, проте якщо ми покладаємо на себе такий обов'язок, потрібно розуміти, які при цьому можуть бути ризики. Але відмінність цих двох видів полягає в тому, що відповідальність без вини частіше покладається «напрямую», а відповідальність за чужу вину – опосередковано (шляхом звернення вимоги до особи, яка мала контролювати дії правопорушника) [6, с. 58–59].

Підсумовуючи, зазначимо, що відповідальність за чужу вину не є юридичною відповідальністю у класичному розумінні цього терміну. Проте її існування у сучасному цивільному праві є в цілому виправданим, оскільки дозволяє відшкодувати шкоду (збитки) особі, права та законні інтереси якої було порушено, відновити майнову сферу потерпілого до стану, який існував до правопорушення.

Список використаної літератури

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 17.03.2020).

2. Паришкура В. В. Проблемні аспекти цивільно-правової відповідальності без вини. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2010. № 2. С. 66–74.
3. Грибанов В. П. Осуществление и защита гражданских прав. Под. ред. Е. А. Суханова. Москва : Статут, 2001. 411 с.
4. Мироненко В. П. Відповідальність батьків за неналежне виховання дітей за сімейним та цивільним законодавством України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2001. 20 с.
5. Лапчевська О. Ф. Позбавлення батьківських прав за сімейним законодавством України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2013. 19 с.
6. Дмитриева О. В. Ответственность безвинного в гражданском праве : учеб. пособ. Воронеж : ВВШ МВД РФ, 1997. 136 с.

Д. Ю. Тиора

студ. III курса

спеціальність «Право»

Научный руководитель: ст. преп. М. С. Федорко

ИНСТИТУТ ДИФФАМАЦИИ В ГРАЖДАНСКОМ ПРАВЕ УКРАИНЫ И ОТДЕЛЬНЫХ ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАН

Нормы диффамационного права присутуютьво многих зарубежных государствах, причём в некоторых диффамация рассматривается исключительно как гражданское правонарушение (Франция, Великобритания, Сингапур, США), а в некоторых как уголовное (Австрия, Бельгия, Италия, Португалия, Хорватия, Финляндия, Дания, Норвегия, Бразилия, Германия). Однако в последнее время наблюдается тенденция к исключению диффамации из числа преступлений, поскольку гражданско-правовая ответственность, в наибольшей степени обеспечивает восстановление нарушенных прав.

Во Франции защита чести, достоинства и деловой репутации регулируется Актом «О печати» 1881 г., в котором диффамация закреплена в формах клеветы и оскорбления, установлены правила ответственности за диффамацию. В Великобритании действует Закон «О диффамации» 1996 г., в котором разграничены диффамация и простое оскорбление, умаляющее достоинство человека, но не причиняющее вреда его здоровью [1, с. 150–156]. При квалификации диффамации учитывается степень причиненного вреда, что позволяет определить санкцию, которая будет соответствовать причиненному вреду. В Сингапуре действует «Ордонанс о диффамации» 1960 г., а в США существуют целые отрасли права: диффамационное право и диффамационный процесс [2, с. 62–65]. Под диффамацией в праве США подразумевается распространение ложных сведений, дискредитирующих лицо. Необходимым элементом диффамации является публичность клеветнического заявления.

Таким образом, в зарубежном законодательстве с различной степенью детализации закрепляется диффамация, ее признаки, формы, условия наступления ответственности за распространение не соответствующих действительности сведений (клеветнических), а также правдивых сведений, порочащих честь, достоинство и деловую репутацию потерпевшего.

Понятие «диффамация» в законодательстве Украины не закреплено. В отдельных нормативных актах содержатся нормы о защите личных неимущественных прав, которые наиболее часто могут нарушаться путем распространения о лице недостоверной информации. Так, в соответствии со ст.ст. 297, 299 Гражданского кодекса Украины (далее – ГК Украины) физическое лицо имеет право обратиться в суд с иском о защите его чести, достоинства и деловой репутации. Статья 277 ГК Украины закрепляет право на опровержение недостоверной информации. В соответствии указанной статьей, суд должен установить, является ли информация недостоверной; нарушает ли она честь, достоинство и деловую репутацию физического лица [3, ст. 277]. Однако, в случае распространения правдивых порочащих сведений данные способы защиты невозможно применить. Способами защиты чести, достоинства, деловой репутации в результате распространения недостоверной информации являются: право на ответ и право на опровержение недостоверной информации, требование о возмещении убытков, морального вреда, причиненного такими нарушениями как физическому, так и юридическому лицу. Указанные требования рассматриваются в соответствии с общими основаниями для ответственности за причинение вреда.

Справедливым является утверждение, что суды при решении соответствующих дел должны обеспечивать баланс конституционного права на свободу мысли и слова, права на свободное выражение своих взглядов и убеждений, с одной стороны, и права на уважение человеческого достоинства, конституционные гарантии невмешательства в личную и семейную жизнь, судебную защиту права на опровержение недостоверной информации, которой нарушаются личные неимущественные права – с другой [4, с. 35–45].

Разъяснения по применению судами законодательства в сфере защиты чести, достоинства и деловой репутации содержатся в Постановлении Верховного Суда Украины «О судебной практике по делам о защите чести и достоинства физического лица, а также деловой репутации физического и юридического лица» от 27.02.2009 [5]. В нем закреплено важное положение о том, что право на свободу мысли и слова, на свободное выражение своих взглядов и убеждений соответствует обязанности не распространять недостоверную информацию, а также информацию, которая является порочащей достоинство, честь или деловую репутацию [5], даются разъяснения

судам в части понимания категорий «честь», «достоинство», «деловая репутация» [5].

Доктринальные подходы к определению понятия, признаков и видов диффамации характеризуются многообразием. А. А. Смирнова определяет диффамацию как нарушение чести, достоинства, репутации, доброго имени, а в отдельных случаях – также личной и (или) семейной тайны лица путём распространения порочащих сведений, имеющих фактический персональный характер [6, с. 7–9]. О. Ш. Аюпов выделяет два вида диффамации: полную и усечённую. Полная выражается в распространении не соответствующих действительности сведений порочащего характера, а усечённая – в распространении любых не соответствующих действительности сведений [7].

Как отмечается в литературе, диффамация может проявляться как в распространении ложных (в том числе заведомо ложных) сведений, так и в оглашении правдивой информации (например, составляющей личную или семейную тайну лица) [8, с. 86–94]. Также существует противоположное суждение, в соответствии с которым диффамация проявляется в публичном распространении сведений, не соответствующих действительности [9, с. 224–226], т. е. в распространении только ложной информации, которая порочит честь, достоинство, деловую репутацию.

На наш взгляд, ложность распространяемых сведений не является обязательным элементом диффамации, поскольку вред чести, достоинству и деловой репутации может быть причинен и правдивыми сведениями, что и является самой сутью понятия «диффамация».

Проанализировав нормы зарубежного и украинского законодательства, мы пришли к выводу, что нормы гражданского законодательства Украины не охватывают в полной мере всю сферу отношений по защите чести, достоинства и деловой репутации. В настоящее время отсутствует законодательное определение таких правовых категорий как «честь», «достоинство», «деловая репутация». Закон «О банках и банковской деятельности» закрепляет определение деловой репутации [10, ст. 2], однако оно сформулировано с учетом того, что сфера действия вышеуказанного закона распространяется на общественные отношения, возникающие в связи с деятельностью банковской системы. Также законодательство не содержит критерии разграничения форм диффамации, условия наступления ответственности за диффамацию.

Считаем, что для устранения вышеуказанных недостатков целесообразным будет принятие единого диффамационного закона, в котором будут закреплены: определение категорий «диффамация», «честь», «достоинство», «деловая репутация», определение и признаки клеветы и оскорбления как форм диффамации, критерии правомерности разглашения сведений, которые способны причинить ущерб деловой репутации.

Список использованной литературы

1. Проценко Д. Е. Понятие и юридическая природа диффамации в СМИ. *Вестник Санкт-Петербургского университета МВД России*. 2008. № 2 (38). С. 150–156.
2. Луспенник Д. Д. Институт диффамации і українське законодавство щодо захисту честі, гідності та ділової репутації. *Право України*. 2006. № 2. С. 62–65.
3. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата обращения: 25.03.2020).
4. Твердохлеб О. С. Диффамация в публічній сфері України та проблеми її подолання. *Українські наукові записки*. 2017. № 64. С. 35–45.
5. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 27.02.2009 № 1. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09/print (дата обращения: 25.03.2020).
6. Смирнова А. А. Диффамация как злоупотребление свободой слова и информации (конституционно-правовой аспект). *Конституционное и муниципальное право*. 2007. № 9. С. 7–9.
7. Аюпов О. Ш. Защита деловой репутации юридического лица от диффамации в гражданском праве России : автореф. ... дис. канд. юрид. наук : 12.00.03. Томск, 2013. URL: <https://www.dissercat.com/content/zashchita-delovoi-reputatsii-yuridicheskogo-litsa-ot-diffamatsii-v-grazhdanskom-prave-rossii/read> (дата звернення: 25.03.2020).
8. Невзгодина Е. Л., Парыгина Н. Н. Диффамация как правовая категория. *Вестник Омского университета. Серия «Право»*. 2016. № 2 (47). С. 86–94.
9. Шабанов Д. С. Понятие диффамации. *Вектор науки ТГУ*. 2010. № 3(3). С. 224–226.
10. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата обращения: 25.03.2020).

Н. О. Федорук

студ. III курсу

спеціальність «Право»

Науковий керівник: д.ю.н., проф., Засл. юрист України І. С. Канзафарова

ЗАПОВІТ ПОДРУЖЖЯ: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

Спадкове право України (як підгалузь національного цивільного права) з прийняттям і введенням в дію Цивільного кодексу України 2003 р. (далі – ЦК України) зазнало змін, які протягом усього періоду чинності цього нормативно-правового акту активно вивчаються в юридичній літературі. Одним із найпопулярніших предметів дослідження сучасних вітчизняних цивілістів, що вивчають проблематику спадкового права, є заповіт подружжя, хоча у ЦК України йому присвячено лише одну статтю – 1243 [1]. На нашу думку, такий інтерес до цього питання можна пояснити, з одного боку, тим, що заповіт

подружжя став однією із новел цивільного права України, з іншого – низкою проблем, які були спричинені введенням такого різновиду заповітів.

Згідно з ч. 1 ст. 1243 ЦК України «подружжя має право скласти заповіт щодо майна, яке належить йому на праві спільної сумісної власності» [1, ст. 1243]. У зв'язку з чим потребує уточнення зміст поняття «подружжя», яке є однією із категорій сімейного права.

Стаття 21 чинного Сімейного кодексу України (далі – СК України) встановлює, що «шлюбом є сімейний союз жінки та чоловіка, зареєстрований у органі державної реєстрації актів цивільного стану», і що «проживання однією сім'єю жінки та чоловіка без шлюбу не є підставою для виникнення у них прав та обов'язків подружжя» [2, ст. 21].

Враховуючи викладене вище, можна з впевненістю констатувати, що заповіт подружжя може бути складений лише чоловіком та жінкою, союз яких був зареєстрований в органі державної реєстрації актів цивільного стану [2].

Варто зазначити, що можливість укладення спільного заповіту подружжя, як і в Україні, передбачена законодавством таких країн, як Німеччина, Грузія, країни Балтики та ін. [3, с. 92]. Поряд із цим, є країни, в яких вчинення таких заповітів заборонено. Наприклад, імперативна норма ст. 968 Цивільного кодексу Франції встановлює, що «заповіт не може бути вчинено в одному акті двома або кількома особами, як на користь третьої особи, так і в якості взаємного і спільного розпорядження» [4].

Заборона вчинення спільних заповітів ґрунтується на традиційному цивілістичному розумінні заповіту як одностороннього правочину (акту). Крім того, враховується, що той із подружжя, хто пережив іншого, не може відмовитись від такого заповіту.

Зазначене зумовлює необхідність з'ясування змісту поняття «односторонній правочин». Згідно з ч. 3 ст. 202 ЦК України «одностороннім правочином є дія однієї сторони, яка може бути представлена однією або кількома особами», при цьому «односторонній правочин може створювати обов'язки лише для особи, яка його вчинила» [1, ст. 202].

Як бачимо, вітчизняне законодавство передбачає, що хоча односторонній правочин і визнається дією однієї сторони, вона при цьому може бути представлена не лише однією, а й кількома особами. Таким чином, при вчиненні заповіту подружжя останнє, з позицій законодавця, розглядається як «одна сторона».

Згідно з ч. 2 ст. 1243 ЦК України «у разі складення спільного заповіту частка у праві спільної сумісної власності після смерті одного з подружжя переходить до другого з подружжя, який його пережив», а «у разі смерті останнього право на спадкування мають особи, визначені подружжям у заповіті» [1, ст. 1243].

Варто зазначити, що питання про майно, щодо якого робиться розпорядження у даному заповіті, незважаючи на пряму вказівку на це закону, в науці цивільного права не знайшло однозначного вирішення.

Так, згідно з прямою вказівкою норми, закріпленої у ч. 1 ст. 1243 ЦК України, лише частка у праві спільної сумісної власності може бути об'єктом заповіту подружжя [1, ст. 1243]. Проте в юридичній літературі висловлюється думка, що подружжя може розпоряджатися в межах спільного заповіту не лише спільним сумісним майном, а й тим, що «належить кожному з них на праві особистої приватної власності, адже законодавство не містить прямої заборони щодо вчинення такої дії» [3, с. 96].

На нашу думку, законодавець у нормі ч. 2 ст. 1243 ЦК України дає чітку відповідь на це запитання, тому будь-які спроби розширити перелік майна, щодо якого може здійснюватись розпорядження за заповітом подружжя, є необґрунтованими.

Що стосується можливості відмови від заповіту подружжя, то, згідно з ч. 3 ст. 1243 ЦК України, «за життя дружини та чоловіка кожен з них має право відмовитися від спільного заповіту», але така відмова «підлягає нотаріальному посвідченню». А норма, закріплена у ч. 4 вказаної статті, встановлює, що «у разі смерті одного з подружжя нотаріус накладає заборону відчуження майна, зазначеного у заповіті подружжя» [1, ст. 1243].

Окремої уваги заслуговує питання про судову практику застосування ст. 1243 ЦК України, зокрема – в частині визнання спільного заповіту подружжя недійсним. Матеріали судової практики вирішення спорів про спадкування свідчать про те, що в основному заповіти визнаються недійсними «у зв'язку з тим, що один із подружжя помилявся щодо природи правочину та обставин, які мають істотне значення, іноді позивачі зазначають, що при складанні заповіту подружжя вони розраховували на вимоги, які властиві при складанні договору довічного утримання». Крім того, «при розгляді справи з'ясовується, що заповіт подружжя складений на майно, яке належить подружжю на праві спільної часткової власності, яке особа може заповідати лише за особистим заповітом» [5].

Підсумовуючи, зазначимо, що проблематика правового регулювання відносин, пов'язаних з укладенням заповіту подружжя, не вичерпується лише питаннями, розглянутими в рамках даного дослідження.

Так, потребують вивчення та теоретичного осмислення проблеми: порушення принципу відкликання заповіту; обмеження права обов'язкових спадкоємців у разі вчинення заповіту подружжя; законодавчої невизначеності частки спадкового майна, щодо якого було вчинено заповіт подружжя, після смерті одного із подружжя і накладення заборони на відчуження такого майна (на виконання припису норми, закріпленої у ч. 4 ст. 1243 ЦК України), у разі

смерті особи, призначеної спадкоємцем у заповіті подружжя, та ін. Вивчення зазначених питань може бути предметом окремих спеціальних досліджень, результати яких, безумовно, матимуть не лише теоретичне, а й велике практичне значення.

Список використаної літератури

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 14.03.2020).
2. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.02.2002 № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14> (дата звернення: 14.03.2020).
3. Парасюк М. В. Особливості укладення заповіту подружжя. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична.* 2016. Вип. 3. С. 91–100.
4. Code civil. *Legifrance.gouv.fr. Le service public de la diffusion du droit.* URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070721> (дата звернення: 14.03.2020).
5. Практика застосування ст. 1243 ЦК України (визнання спільного заповіту недійсним). *Узагальнення судової практики вирішення спорів про спадкування.* URL: https://hra.court.gov.ua/sud2090/inf_court/generalization/uzag158 (дата звернення: 14.03.2020).

О. Г. Чекал

студ. III курсу

спеціальність «Право»

Науковий керівник: к.ю.н., доц. В. А. Завертнева-Ярошенко

ХЕДЖУВАННЯ РИЗИКУ ЗА ДОПОМОГОЮ Ф'ЮЧЕРСІВ

На сьогоднішній день строковий ринок вважається найвигіднішим. Він надає інвесторам достатньо широкі можливості проведення операцій з похідними інструментами. Обороти біржових торгів по строковим контрактам, як правило, перевищують обороти на ринку базового активу у десятки разів. Водночас, разом з перевагами, строкові ринки мають проблемні питання. Одне з них – наявність значних фінансових ризиків, а саме ефективного управління ними.

Сучасні дослідники виокремлюють серед основних способів мінімізації фінансових ризиків той, що має самий ефективний показник – це «хеджування за допомогою похідних фінансових інструментів (девідентів)». Згідно зі ст. 1 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» до фінансових інструментів відносяться цінні папери, строкові контракти (ф'ючерси), відсоткові строкові контракти (форварди), строкові контракти на обмін (на певну дату в майбутньому) у разі залежності ціни від відсоткової ставки,

валютного курсу або фондового індексу (відсоткові, курсові чи індексні свопи), опціони, що дають право на купівлю або продаж будь-якого із зазначених фінансових інструментів, у тому числі тих, що передбачають грошову форму оплати (курсіві та відсоткові опціони) [1, ст. 1].

Залежно від ситуації, з метою хеджування, можливе застосування наступних механізмів :

1. продаж ф'ючерсних контрактів;
2. купівлю пут-опціонів;
3. укладення своп-контракту;
4. укладення форвардного контракту [2, с. 99].

Але метою даної роботи є аналіз та виділення особливостей саме хеджування за допомогою ф'ючерсів.

Під ф'ючерсним контрактом потрібно розуміти юридичну угоду щодо купівлі або продажу певного товару чи активу за вказаною ціною та через певний строк у майбутньому, визначений сторонами угоди під час її укладення.

В день укладення угоди чи попередньо, покупець ф'ючерсного контракту зобов'язаний перевести на свій рахунок, який відкриває йому біржа (Клірингова палата), певну суму, рівну початковій маржі (initial margin) – гарантійному забезпеченню. За підсумками дня біржа в ході клірингової сесії визначає розрахункову ціну ф'ючерсу і зараховує на рахунок покупця різницю між розрахунковою ціною та ціною, по якій його було куплено, а в наступні дні – різницю між поточною розрахунковою ціною та ціною попереднього дня [3].

Ф'ючерсні контракти стандартизовані за якістю та кількістю, щоб полегшити торгівлю на ф'ючерсній біржі та використовуються для хеджування вартості базового активу, з метою запобігання втрат від несприятливих змін ціни [4].

Розрізняють хеджування купівлею і продажем ф'ючерсу. При хеджуванні купівлею, передбачається придбання ф'ючерсу з метою забезпечення покупцеві страхування від можливого підвищення цін у майбутньому. Хеджування продажем – пов'язано зі здійсненням на ринку продажу реального товару та строкових інструментів задля страхування від можливого зниження цін у майбутньому.

Якщо інвестиція, проти якої ви хеджуєте, приносить гроші, ви зазвичай зменшуєте прибуток, який би могли отримати. Проте, якщо інвестиція втрачає гроші, ваше хеджування, якщо воно буде успішним, зменшить цю втрату.

Припустимо таку ситуацію: є фермер, який очікує, що пшениця (яка на сьогоднішній день коштує 6000 грн.) буде готова до продажу через 3 місяці. Після розгляду затрат і очікуваного прибутку, він хоче, щоб мінімальна ціна продажу становила 6100 грн. Фермер стурбований тим, що надлишкова

пропозиція або інші неконтрольовані чинники можуть привести до зниження цін в майбутньому, що залишить його зі збитками. Фермер може продати ф'ючерсний контракт, щоб отримати необхідний захист, тобто фіксацію в ціні продажу. Отже, якщо за 3 місяці ціна за тону пшениці впаде – фермер отримає вигоду та прибуток, щоб компенсувати втрати від продажу пшениці на ринку. Та навпаки, якщо ціна виросте до більш ніж 6100 грн. – він втрачає зайві гроші. Механізм хеджування також має певні витрати так і ризики. При взаємному компенсуванні прибутку і збитку – хеджування ефективно фіксує прийнятну ринкову ціну [4].

Українське законодавство недосконале у регулюванні хеджування за допомогою ф'ючерсних контрактів. Рівень розвитку ф'ючерсного ринку впливає на інвестиційний клімат у країні, інфраструктуру фондового ринку, страхові можливості для його учасників та розвиток економіки у цілому [5, с. 244].

Отже, підсумовуючи все вище наведене, можна виділити певні особливості використання ф'ючерсних контрактів з метою хеджування. Основною є відсутність капіталовкладення, бо розмір маржі мінімальний (найчастіше всього 5–10% від суми ф'ючерсного контракту). До переваг хеджування за допомогою ф'ючерсів можна також віднести гарантії його виконання. Повнота та своєчасність розрахунків гарантується не контрагентами а біржею, що є більш ефективним. Наявність базисного ризику, що виникає при хеджуванні важко віднести чи до недоліків, чи до переваг. Він пов'язаний зі зміною базису – різницею між ф'ючерсною ціною активу та його ціною спот. Метою хеджування ф'ючерсами можна визначити: захист від збитків, уникнення невизначеності та отримання прибутку від різниці в цінах.

Список використаної літератури

1. Про цінні папери та фондовий ринок : Закон України від 23.02.2006 № 3480-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 31. Ст. 268.
2. Производные финансовые инструменты : учебник / В. А. Галанов. 2-е изд., перераб. и доп. Москва : ИНФРА-М, 2017. 221 с.
3. Балабушкин А. Н. Опционы и фьючерсы. URL: <https://studfile.net/preview/2839477> (дата звернення: 06.03.2020).
4. Futures Fundamentals: How The Market Works. *Investopedia*: веб-сайт URL: <https://www.investopedia.com/university/futures/futures2.asp> (дата звернення: 06.03.2020).
5. Колодізев О. М., Коцюба О. В. Аналіз перспектив розвитку ринку деривативів в Україні з урахуванням вирішення проблеми його нормативно-правового регулювання. *Проблеми економіки*. 2016. № 1. С. 242–248.

Д. О. Швець
студ. III курсу
спеціальність «Право»
Науковий керівник: ст. викл. М. С. Федорко

ДОГОВІР ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ МУЗИЧНИХ КОНЦЕРТІВ: ОКРЕМІ ЗАУВАЖЕННЯ

Музичні концерти є невід'ємною складовою культурного виховання людей, а також одним зі способів проведення вільного часу. В Україні концертна діяльність є доволі активною, а правовідносини, які виникають внаслідок укладання договору про організацію музичних концертів врегульовані досить фрагментарно.

Договір про організацію концертної діяльності, який є підставою виникнення відповідного правовідношення не передбачений в законодавстві України, а отже є непоіменованим. Зазначене зумовлює учасників відносин з надання послуг у сфері організації концертів, керуючись нормами законодавства, розробляти власні, персоніфіковані умови, закріплюючи їх у відповідному договорі.

Ситуацію ускладнює відсутність спеціального нормативного акту, який би регулював надання культурно-видовищних послуг. На сьогодні в Україні суспільні відносини з організації концертної діяльності низкою нормативних актів, зокрема Цивільним кодексом України, Законом України «Про гастрольні заходи в Україні» від 10.07.2003 [1], Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку організації та проведення гастрольних заходів» від 15.01.2004 [2].

Закон України «Про гастрольні заходи в Україні» встановлює, що гастрольним заходом є видовищні заходи закладів, підприємств, організацій культури, творчих колективів, у тому числі тимчасових, окремих виконавців за межами їх стаціонарних сценічних майданчиків, а мета проведення заходів майже в усіх випадках є комерційною (спрямованою на отримання виконавцями доходу). Гастрольні заходи, за винятком благодійних гастрольних заходів, проводяться з метою отримання доходів [1, ст. 1].

Укладаючи договір про організацію музичних концертів слід враховувати те, що він є специфічним і не регулюється лише положеннями глави 63 ЦК України, яка містить загальні положення про послуги. Його специфіка залежить від різних чинників, зокрема від суб'єктного складу, порядку укладання, оплатності цього договору тощо.

Сторонами договору про надання концертних послуг є виконавець та замовник. На стороні виконавця може виступати безпосередньо артист (творчий колектив) або представник виконавця (артиста), наприклад,

концертний директор [3, с. 208]. Замовником є особа, яка, як правило, на оплатній основі, організовує концерт (організатор, посередник). В цьому випадку форма про організацію музичних концертів має вигляд письмового документа, що містить у собі необхідні реквізити (підпис сторін, що підтверджує їх волевиявлення). Договір буде вважатися укладеним з моменту підписання його усіма сторонами договору. Такий договір може містити у собі спеціальний додаток – райдер. Райдер – це своєрідний перелік вимог артистів чи гуртів до організаторів концертів, який, як правило, оформлюється у вигляді додатку до договору. На сьогодні категорія «райдер», законодавчого закріплення не знайшла, що має наслідком існування полярних моделей вирішення спорів, пов'язаних із порушенням умов, зазначених у райдері.

Звісно, концертна послуга надається безпосередньо глядачам, які в рамках правовідношення із зазначеним суб'єктним складом можуть мати статус третіх осіб. Відповідно ст. 638 ЦК України договором на користь третьої особи є такий, в якому боржник зобов'язаний виконати свій обов'язок на користь третьої особи, яка встановлена або не встановлена у договорі. За ним виконання на користь третьої особи може вимагати як особа, яка уклала договір, так і третя особа, на користь якої передбачено виконання, якщо інше не встановлено договором або законом чи не впливає із суті договору [4, ст. 638]. У цьому разі глядач (глядачі) мають право пред'явити претензію безпосередньо виконавцю. Глядач (глядачі), як учасник правовідношення у сфері надання концертних послуг може мати статус третіх осіб, які отримують виконання.

Договори на користь третіх осіб та про виконання третій особі відрізняються тим, що за останнім договором третя особа отримує виконання, але не має права вимагати його виконання, якщо боржник ухиляється від виконання. У разі, коли сторонами договору виступають безпосередньо виконавець/представник та особа, яка має пряме відношення до організації концерту (організатор, посередник тощо) договір про організацію концерту має характер взаємопогоджуваного, тобто його укладення залежить від домовленості його сторін та їх волевиявлення.

Можливий й інший суб'єктний склад договору про організацію музичних концертів, коли договір укладається між виконавцем/представником та безпосередньо споживачем концертних послуг – глядачем (глядачами). У цьому разі договір про надання концертних послуг буде мати характер публічного договору, визначення якого міститься у ст. ст. 633 ЦК України. За імперативної конструкції умови публічного договору встановлюються однаковими для всіх споживачів, крім тих, кому за законом надані відповідні пільги [4, ст. 633]. Тож виконавець не має права надавати переваги одному споживачеві перед іншим щодо укладення публічного договору, якщо інше не встановлено законом.

Також слід враховувати те, що виконавець не має права відмовитися від укладення публічного договору за наявності у нього можливостей надання послуги. У разі необґрунтованої відмови виконавця від укладення публічного договору він має відшкодувати збитки, завдані глядачеві такою відмовою. Також договір між виконавцем та глядачем є договором приєднання. Відповідно до ст. 634 ЦК України договором приєднання є договір, умови якого встановлені однією зі сторін у формулярах або інших стандартних формах, який може бути укладений лише шляхом приєднання другої сторони до запропонованого договору в цілому. Друга сторона не може запропонувати свої умови договору [4, ст. 634]. На думку С. О. Бородовського договір приєднання є формою укладення договору, а не видом договору [5]. У випадку з концертними послугами такою формою є квиток. Правовідносини між організатором/посередником та потенційним глядачем встановлюються шляхом придбання однією зі сторін (глядачем) права на отримання концертної послуги, яке вона зможе реалізувати за допомогою квитка [6, с. 170]. Квиток містить у собі спеціальний штрих-код, дату та місце проведення концерту та ім'я виконавця чи назву гурту. Відмова від квитка та повернення його знов до організатора концерту з юридичної точки зору є одностороннім розірванням договору.

У разі, якщо глядачеві надається можливість повернення квитка, правовідносини між суб'єктами припиняються. Але можлива ситуація, коли організатор не передбачив можливість повернення квитка. У такому разі глядач має право на розірвання договору у судовому порядку за наявності поважних причин, відповідно до ст. 652 ЦК України [4, ст. 652].

Вважаємо, що договір про організацію музичних концертів потребує закріплення в окремому нормативному акті на рівні закону, який має визначати правовий статус його суб'єктів, істотні умови договору, форму, права та обов'язки сторін, питання цивільно-правової відповідальності за порушення умов про організацію музичних концертів, що дозволить ефективно врегулювати зазначені відносини.

Список використаної літератури

1. Про гастрольні заходи в Україні : Закон України від 10.07.2003 № 1115-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1115-15> (дата звернення: 25.03.2020).
2. Про затвердження Порядку організації та проведення гастрольних заходів : Постанова Кабінету Міністрів України від 15.01.2004 № 35. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/35-2004> (дата звернення: 25.03.2020).
3. Доценко О. О. Суб'єкти цивільно-правових відносин у сфері шоу-бізнесу. *Часопис Київського університету права*. 2012. С. 207–211.
4. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 25.03.2020).

5. Бородовський С. О. Укладення, зміна та розірвання договору у цивільному праві України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Харків, 2005. URL: <http://www.disslib.org/ukladennja-zmina-ta-rozirvannja-dohovoru-u-tsyvilnomu-pravi-ukrayiny.html> (дата звернення: 25.03.2020).
6. Корбут О. О. Юридична природа договору надання концертних послуг: *Університетські наукові записки*. 2013. № 4 (48). С. 168–173.

Розділ 3

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА, КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ТА КРИМІНАЛІСТИКИ

А. В. Виходець

студ. II курсу

спеціальність «Право»

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Т. О. Павлова

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА СУТНІСТЬ ПРИМИРЕННЯ ВИННОГО З ПОТЕРПІЛИМ (СТ. 46 КК УКРАЇНИ)

У кримінальному законодавстві України передбачено норми, які за наявності певних підстав та умов надають можливість суду звільнити від кримінальної відповідальності осіб, що вчинили злочин. Закріплення у Кримінальному кодексі України (далі – КК України) інституту звільнення від кримінальної відповідальності свідчить про гуманістичний напрямок кримінально-правової політики щодо певної категорії осіб. Актуальність вказаної теми обумовлена значною поширеністю застосування вказаного інституту, який іноді застосовується судами безпідставно та відсутністю кримінально-правового поняття примирення.

Згідно зі ст. 46 КК України, «особа, яка вперше вчинила злочин невеликої тяжкості або необережний злочин середньої тяжкості, крім корупційних злочинів, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо вона примирилася з потерпілим та відшкодувала завдані нею збитки або усунула заповідяну шкоду» [1, ст. 46].

«Умовою звільнення особи від кримінальної відповідальності є вчинення нею певного умисного злочину, незалежно від того, закінчено його чи ні, вчинений він одноособово чи у співучасті. Підставою такого звільнення може бути або певна поведінка особи після вчинення злочину, яку держава заохочує (дійове каяття, примирення винного з потерпілим, припинення злочинної діяльності та добровільне повідомлення про вчинене тощо), або настання певної події (наприклад, зміна обстановки, закінчення строків давності)» [2].

Підставою такого звільнення від кримінальної відповідальності є не тільки примирення підозрюваного (обвинуваченого) з потерпілим, а й також відшкодування збитків чи усунення заповідяної злочинном шкоди.

Згідно з ч. 1 ст. 55 Кримінального процесуального кодексу України, «потерпілим у кримінальному провадженні може бути фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової

шкоди, а також юридична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди» [3, ст. 55].

Як пише Ж. В. Мандриченко, «Для того щоб застосувати ст. 46 КК України, не грає великої ролі те, хто буде ініціатором примирення. Ним може бути як винний і потерпілий, так і їхні близькі родичі чи знайомі, працівники правоохоронних органів, суду. Також великої ролі не грають мотиви, якими керувався потерпілий при прийнятті рішення примиритися із правопорушником. Головною умовою є те, щоб потерпіла особа погодилася на примирення без будь-якого тиску з боку інших осіб. В іншому випадку примирення не буде мати юридичного значення» [4, с. 921].

Слід зазначити, що під примиренням розуміється акт прощення винного потерпілим (потерпілими), відмова потерпілого (потерпілих) від усіх претензій щодо особи, яка вчинила злочин, наслідком чого є закриття кримінального провадження. У свою чергу особа, яка вчинила злочин, отримує можливість не бути засудженою та не зазнати негативних наслідків притягнення до кримінальної відповідальності, оскільки особа, звільнена від кримінальної відповідальності вважається такою, що не має судимості.

Потерпілий може прийняти рішення щодо примирення у разі, наприклад, «усунення шкоди, що була заподіяна, вибачення з боку винної особи, родинних стосунків між учасниками правовідносин, виникнення дружніх стосунків між сторонами після того, як злочин було скоєно» [5, с. 140].

Видається, що для застосування ст. 46 КК України необхідне таке відшкодування збитків, на якому наполягає потерпілий. З цього приводу В. М. Тертишник пише, що «принцип пріоритетності інтересів потерпілого над інтересами державних органів, котрий відроджується в національному законодавстві України, як ніколи відповідає ідеям гуманізму» [6, с. 30].

Звільнення особи від кримінальної відповідальності на підставі ст. 46 КК України, на нашу думку, пов'язано з поновленням порушених прав потерпілого та отриманням належної компенсації за заподіяну шкоду, а також наданням винному можливості бути звільненим від кримінальної відповідальності та не бути засудженим.

Отже, кримінально-правовою сутністю примирення винного з потерпілим, на підставі ст. 46 КК України, є вільне волевиявлення та відмова потерпілого (або потерпілих) від поданої ним (ними) заяви про притягнення до кримінальної відповідальності особи, яка вчинила злочин відповідного ступеня тяжкості, або прохання закрити вже порушене кримінальне провадження, у разі відшкодування потерпілому (потерпілим) завданих злочином збитків або усунення винним заподіяної потерпілому (потерпілим) шкоди.

Список використаної літератури

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 09.03.2020).
2. Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23.12.2005 № 12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0012700-05> (дата звернення: 09.03.2020).
3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. Дата оновлення: 13.02.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 09.03.2020).
4. Мандриченко Ж. В. Деякі аспекти нормативного удосконалення звільнення від кримінальної відповідальності за примиренням з потерпілим. *Актуальні проблеми держави і права*. 2004. Вип. 22. С. 921–925. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2004_22_174 (дата звернення: 09.03.2020).
5. Шкелебей В. А. Доказування у кримінальному провадженні, що підлягає закриттю унаслідок звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям. *Юридичний часопис НАВС*. 2012. № 2. С. 139–147.
6. Тертышник В. М. Компромисс в уголовном процессе. *Весы Фемиды*. 2001. № 4. С. 29–33.

Д. А. Деменчук

асп.

спеціальність «Право»

Науковий керівник: д.ю.н., проф. О. А. Чуваков

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ПОРТРЕТ ЕКСТРЕМІЗМУ

Актуальність теми обумовлюється загальними протиріччями розвитку соціальної реальності, умовами її модернізації в періоди криз. На сучасному етапі посилюється увага дослідників до феномену екстремізму, який безпосередньо впливає на функціонування всіх сфер суспільства. Значимість вивчення викликається потребою пояснювати соціальні, політичні, культурні явища, що відбуваються на індивідуальному рівні, а теоретичний інтерес зумовлює необхідність цілісно і системно осмислити феномен екстремізму.

У української дійсності екстремізм міцно увійшов у свідомість політичних лідерів і рядових громадян, які постійно відчують його впливу. Сьогодні європейський континент стикається з серйозними загрозами та викликами (екстремізм, ксенофобія, релігійна нетерпимість).

У зв'язку з цим постають завдання: філософськи осмислити сутнісні характеристики екстремізму і тотожні з ним соціально-політичні явища; виявити його підґрунтя; позначити базові елементи і підстави; визначити місце

і роль екстремізму в структурі людської активності; зрозуміти можливість його прояви в різноманітних аспектах дійсності.

Сутність і функції екстремізму визначають необхідність методологічного аналізу, застосовуючи парадигму наукової раціональності, отримуємо нові методологічні уявлення.

Поняття «екстремізм» відрізняється від поняття «екстремальність» і відображає деструктивно-діяльнісний характер здійснення людиною своєї сутності, спрямований на периферію процесу вкорінення буттєвого статусу; характеризує крайні устремління в умовах процесу екстремального розвитку; являє собою специфічну форму відчуження, спрямовану на знищення ідентичності.

У понятті «екстремізм» відбивається можливість для комплексного аналізу сутності людини, його соціальних зв'язків і громадських структур, які він створює в процесі свого становлення.

Змістовна природа екстремізму взаємопов'язана з явищами екстремального характеру, які виступають незворотними умовами зміни регулярної ідентичності (де екстремізм постає або загальним наслідком даного процесу, або фактором, що призводить до подібних процесів). Системний аналіз екстремальних явищ розкриває відповідні ракурси людського буття, коли відбувається «збій» функціонування організації суспільства.

Екстремізм є соціальним явищем, причому в різних моделях суспільного устрою має особливі передумови виникнення та характерні умови існування; даний феномен має великий методологічний потенціал і відрізняється від схожих явищ соціально-ідеологічного та політичного типів – патріотизму, націоналізму і расизму; схильністю до світоглядних крайнощів, без міцного соціального і економічного статусу (молодь) [1, с. 20].

Як соціально детермінований феномен, екстремізм існує в різних формах: політичний, національний, екстремізм в сфері культури, екологічний та ін. Кожна конкретна форма має власні причини походження і позиціонується в певний тип поведінки; вважаємо релігійний тип екстремізму різновидом політичного, завуальованого відповідними догматами; екстремізм можна класифікувати за способом впливу на різні соціальні структури, де останній виступає різновидом психологічної маніпуляції свідомістю.

Феномен екстремізму взаємодіє з конформізмом. Ухвалення, повне підпорядкування певним нормам і цінностям (суспільства або окремої соціальної групи), підсилює групоцентризм і етноцентризм. Екстремістський світогляд при певних умовах може переходити в конформізм. Доцільно розрізняти поняття «екстремізм» і «нонконформізм».

Етимологічно термін «екстремізм» походить від латинського «*extremum*» – кінець, край, межа, а екстремістськими можна назвати такі дії, які

передбачають найбільш крайні, граничні варіанти рішень ситуацій соціального життя. Це робоче визначення є досить абстрактним, а під поняття «екстремізм» потрапляє широкий спектр активності різного характеру.

Комплексний аналіз екстремістських проявів вимагає дефферинційованого підходу до визначення понять «крайність» і «межа», які є значущими для оцінки даного явища. «Крайнощі» виступає параметром результату розвитку системи; враховує основоположне значення меж, є продуктом розвитку знань, що несуть на собі печатку усвідомленості і передбачливості. «Межа», з одного боку, характеризує «пік», «апогей» розвитку, кульмінаційну точку на шляху зростання і піднесення, а, з іншого, – визначає крайні моменти деградації, деструкції і занепаду. Це поняття фіксує і подвійні принципи того чи іншого явища (в нашому випадку людську активність). Отже, в конкретизированном вигляді «екстремізмом» правомірно називати дії, спрямовані на досягнення крайніх, граничних станів людської свідомості що, виражається в системі деструктивної активності і провокує конфлікт. Тут екстремізм виступає усвідомленою діяльністю і спрямований на досягнення результату крайніми засобами, що відрізняються від встановлених норм і правил.

Паралельно в суспільстві набуває поширення масова психологічна незадоволеність руйнуванням традиційних суспільних відносин, коли окрема особистість виявляється дезорієнтованою, втрачає здатність адекватно оцінювати те, що відбувається і прагнути знайти деяку нову опору. В цьому випадку активізуються властиві людині біосоціальні потреби, наприклад, потреба в прилученні. В результаті людина відмовляється від своїх прав, відчужує їх від себе і добровільно передає їх державі або політичному лідерові – вождю.

Тоталітарні і авторитарні ідеології в основі є відчуженими і мають загальні риси з міфологією. Вони не ставлять перед собою завдання адекватного відображення соціальної дійсності, їх основне завдання популяризувати штучно створену, відірвану від реальності існуючу і можливу картину міра, що є частиною маніпуляції.

Таким чином, маніпуляція масовою і індивідуальною свідомістю є прихованою формою екстремізму, так як під виглядом пропаганди високих ідей відбувається загальне придушення людської активності, руйнування його творчих здібностей. Така форма екстремізму необхідна для підтримки умов функціонування самої системи [2, с. 8].

Екстремізм зовнішнього характеру в вищевказаних системах проявляється у формуванні конфронтаційних цінностей – в ідеях зовнішньої експансії і «войовничості», у внутрішній політиці, що супроводжується непримиренною боротьбою з «зовнішніми» і «внутрішніми» ворогами.

Концептуальними засадами феномена екстремізму тут виступають: 1) маніпуляції індивідуальним і масовою свідомістю; 2) жорсткий контроль і придушення особистості; 3) створення «образу ворога» і агресивні дії по відношенню до інакомислячих.

Безумовно, говорячи про передумови формування та прояви екстремізму неможливо виділити одну визначальну, бо екстремізм – складне соціально-психологічне, соціально-політичне і філософське явище, і на його формування впливає ціла група факторів як зовнішнього, так і внутрішнього характеру [3, с. 3–7].

Як уже зазначалося, в сучасній науці і в повсякденному житті під екстремізмом розуміють прихильність до крайніх поглядів і дій в політиці і ставлять знак рівності між поняттями «екстремізм», «патріотизм», «расизм», «націоналізм», «традиціоналізм». Очевидно, індивіди, сповідують дані погляди і принципи, схильні до екстремістських дій для досягнення своїх цілей. Але екстремізм, як складне явище сучасної дійсності, виходить, на нашу думку, за межі політичної діяльності [4, с. 8].

У сучасній дійсності відбувається зміщення багатьох політичних, культурологічних та світоглядних понять. Багато понять сьогодні набувають діаметрально протилежне значення, від чого страждає свідомість, особливо молоді, яка в силу нестачі власного досвіду схильна до впливу політичної кон'юнктури. Досить сказати, що в той час, як екстремізм активно проникає в масову свідомість, в Україні протягом десятиліття йшов процес дискредитації патріотизму і націоналізму.

Як висновок слід зазначити, що в нашій країні прояв екстремізму носить соціально-політичний характер і дане явище вимагає особливої уваги з боку всіх гілок влади. Звичайно, вже зараз назріла необхідність про введення в дію нових норм, які дадуть можливість притягати до відповідальності осіб не залежно від соціального статусу і посадового становища за будь-якої екстремістський прояв, дію, яка чітко буде позначена в нових нормах.

Увага до екстремізму, у будь-якому його вигляді, з кожним роком тільки збільшується, а рішення проблеми боротьби з ним тільки ускладнюється.

Список використаної літератури

1. Гелнер Е. Нация и национализм. Москва, 1991. 234 с.
2. Бахтияров О. Г. Манипулятивные технологии: воздействие на общество и противодействие. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2002. № 36. С. 1–2.
3. Зимбардо Ф., Ляйппе М. Социальное влияние. Санкт-Петербург : Питер, 2001. 448 с.
4. Канетті Е. Маса і влада. Київ : Ad marginem, 2001. 416 с.

О. Д. Жученко

асп.

спеціальність «Право»

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Т. О. Павлова

НАПРЯМИ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИХ ІНСТРУМЕНТІВ ПРИ ПРИЗНАЧЕННІ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Досліджувана тема є актуальною в умовах діджиталізації практично усіх сфер суспільних відносин. На сьогодні Електронне врядування в Україні торкається і галузі кримінальної юстиції. У сучасній юридичній літературі недостатньо приділено уваги дослідженню питання використання інформаційно-аналітичних інструментів при призначенні судових експертиз.

Відповідно до ст. 2 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), одним із завдань кримінального провадження є «забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура» [1, ст. 2].

Саме шляхом кримінального процесуального доказування здійснюється встановлення значимих для розслідування фактів та обставин.

У свою чергу, висновки експертів займають важливе місце у системі джерел доказів. Проведення судової експертизи є одним із найбільш ефективних методів одержання достовірних доказів, а також перевірки вже існуючих доказів, якими оперують органи досудового розслідування.

Втім, призначення експертизи, її проведення та одержання висновку в сукупності являє собою складний комплексний процес.

Помилка на будь-якому етапі може призвести до втрати речових доказів, визнання висновку експерта недопустимим або неналежним доказом, втрати можливості отримання або перевірки нових доказів.

Для зменшення людського фактору в цьому процесі необхідно окреслити можливі напрями використання досягнень у галузі інформатизації при призначенні судових експертиз.

Інформаційно-аналітичні методи призначення експертиз та оформлення висновків експерта повинні стати складовою комплексної системи електронного кримінального провадження. Визначимо напрями, в яких доцільно використовувати описані інструменти.

1. *Визначення переліку експертиз, які потребують призначення та проведення.* Перш за все це методи контролю за призначенням стороною обвинувачення обов'язкових експертиз. Система повинна здійснювати автоматизований контроль за призначенням судово-медичної експертизи для визначення тяжкості та характеру тілесних ушкоджень або причини смерті, судової економічної експертизи або товарознавчої експертизи для визначення розміру матеріальних збитків тощо.

Крім того, необхідною є розробка та реалізація алгоритмів, які будуть пропонувати слідчому та прокурору ініціювати призначення інших експертиз, які не є обов'язковими, однак, рекомендовані методикою розслідування того чи іншого кримінального правопорушення.

2. *Визначення переліку матеріалів, які необхідно надати експерту для дослідження, а також запитань, які виносяться на вирішення експерта.* Вказані дії будуть ефективним за умови накопичення в системі електронного кримінального провадження даних про всі обставини вчинення кримінального правопорушення, а також інформації про попередньо проведені слідчі (розшукові) дії.

За таких умов можливо розробити алгоритми, які визначатимуть як перелік матеріалів, котрі варто надати експерту, так і обсяг необхідних запитань.

3. *Визначення кола експертів, які мають право проводити визначену експертизу.* Це можливо розробити за умови синхронізації бази даних електронного кримінального провадження та Реєстру атестованих судових експертів.

4. *Чітке дотримання процесуальних норм щодо призначення експертизи та залучення експерта.* Кримінальний процесуальний кодекс України регламентує процес призначення судових експертиз в кримінальному провадженні. У свою чергу, Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень [2] деталізує цей процес, визначає основні види (підвиди) експертиз та внутрішні порядки їх проведення. Недотримання вказаних норм є підставою для визнання отриманого висновку експерта недопустимим доказом.

За допомогою інформаційно-аналітичної системи електронного кримінального провадження можливо убезпечити слідчих та прокурорів від порушення визначеного порядку шляхом впровадження суворих алгоритмів, які описують такий порядок. Система обмежень, заборон та попереджень про необхідність вчинення тих чи інших дій забезпечить безумовне дотримання процесуальних норм щодо призначення судових експертиз.

5. *Формування уніфікованих та структурованих висновків експертів.* Питання уніфікації та структурування процесуальних документів стосується

підсистеми електронного кримінального провадження, яка повинна стати невід'ємною складовою системи електронного кримінального провадження.

На думку експерта О. В. Ковальової, відсутність, недостатня уніфікованість та структурованість елементів висновку експерта «ускладнює використання сучасних інформаційних технологій, передумовою використання яких є моделювання об'єктів предметної області, для якої необхідна формалізація, яка забезпечить однозначне розуміння структури предметної області. Адже неможливо змоделювати об'єкти, сутність яких не регламентована» [3, с. 198].

Таким чином, запропоновані інструменти та методи можливо використати в рамках розробки концепції електронного кримінального провадження. Їх впровадження забезпечить чітке дотримання вимог до призначення експертиз, а отже, більш ефективного доказування в процесі досудового розслідування.

Список використаної літератури

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 18.03.2020).
2. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : Наказ Міністерства юстиції України від 08.10.1998 № 53/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98> (дата звернення: 18.03.2020).
3. Ковальова О. В. Використання програмного комплексу для оформлення експертних досліджень як уніфікація судової експертизи. *Теорія та практика судово-експертної діяльності* : Збірник матеріалів VIII міжвідомчої науково-практичної конференції ННІ № 2 НАВС. Київ, 2019. С. 197–199.

Є. О. Каташинський

*студ. I курсу магістратури
спеціальність «Право»*

Науковий керівник: д.ю.н., проф. О. М. Миколенко

ІНСТИТУТ ПРИСЯЖНИХ ЯК СКЛАДОВИЙ ЕЛЕМЕНТ ЗАСАДИ ДОСТУПУ ДО ПРАВОСУДДЯ

Реформування інституту присяжних є актуальним питанням сучасного кримінального процесу. Така позиція пояснюється перманентним намаганням суб'єктів законодавчої ініціативи запровадити нову вестернізовану модель суду присяжних, яка функціонує в США та країнах Європи. З огляду на це, ми вважаємо необхідним акцентування уваги на вищезазначеному інституті.

Присяжний – це особа, яка у випадках, визначених процесуальним законом, та за її згодою вирішує справи у складі суду разом із суддею або залучається до здійснення правосуддя [1, ст. 63].

Присяжним може бути громадянин України, який досяг 30-річного віку і постійно проживає на території, на яку поширюється юрисдикція відповідного окружного суду, якщо інше не визначено законом [1, ст. 65]. Затвердження списку присяжних здійснюється відповідною місцевою радою за поданням територіального органу Державної судової адміністрації України. При цьому, список присяжних затверджується на три роки і переглядається в разі необхідності для заміни осіб, які вибули зі списку, за поданням територіального управління Державної судової адміністрації України [1, ст. 64].

Тобто, кожні три роки повинні затверджуватися нові списки присяжних. Однак, реальна ситуація відрізняється: сьогодні діють 4 рішення Одеської міської ради про затвердження списків народних засідателів, що приймалися ще на підставі Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010. При цьому, відсутні будь-які інші рішення про затвердження списку саме присяжних.

Згідно ч. 3 ст. 31 Кримінального процесуального кодексу України кримінальне провадження в суді першої інстанції щодо злочинів, за вчинення яких передбачено довічне позбавлення волі, здійснюється колегіально судом у складі трьох суддів, а за клопотанням обвинуваченого – судом присяжних у складі двох суддів та трьох присяжних [2, ст. 31].

Аналіз даних Єдиного державного реєстру судових рішень дозволяє констатувати, що з 19.11.2012 по 19.03.2020 судом присяжних було винесено 286 вироків, з яких 16 були виправдувальними. При цьому спостерігається певна динаміка: щороку судом присяжних розглядається близько 40 справ.

При цьому, в більшості випадків міра покарання доволі жорстка: 1) часткове виправдування¹ – 7 справи; та 2) довічне позбавлення волі – 58 справ; та 3) позбавлення волі на строк від 10 до 15 років – 179 справ; 4) позбавлення волі на строк від 5 до 9 років – 32 справи; та 5) позбавлення волі на строк від 1 до 4 років – 8 справ².

На фоні незначної кількості справ, розглянутих судами присяжних, вже давно ведеться риторика про необхідність реформування інституту присяжних. Однак, сьогодні на веб-порталі Верховної Ради України наявний лише один актуальний проект закону з зазначеного питання – № 2710-1.

¹ Під частковим виправдування розуміється виправдування обвинуваченого за однією інкримінованою статтею КК, проте визнання його винним за іншими інкримінованими йому статтями КК.

² Ці дані отримані на підставі власного аналізу Єдиного державного реєстру судових рішень.

Так, згідно із проектом кримінальне провадження в суді першої інстанції щодо злочинів, за вчинення яких передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк понад десять років або довічного позбавлення волі, за клопотанням обвинуваченого здійснюється у складі дванадцяти присяжних та головуючого судді.

За результатами розгляду справи суд присяжних виносить вердикт, яким визначає винуватість або невинуватість підсудного. Визначення міри покарання є прерогативою виключно судді.

Крім цього, пропонується також покласти на суддю обов'язок здійснювати відбір присяжних. Із 50 запрошених осіб обираються 24 особи, перші 12 з яких є основними присяжними, а інші 12 – запасними. При цьому, запасні присяжні весь час перебувають в залі суду під час розгляду справи. Також пропонується надати можливість стороні захисту та обвинувачення заявляти до 3 вмотивованих відводів присяжним [3].

На наш погляд, проект № 2710-1 потребує доопрацювання, оскільки він містить проблеми суто технічного характеру. Так, покладення на суддю обов'язку здійснювати відбір присяжних, по-перше, запровадить ще більше навантаження на суддів, а, по-друге, може поставити під сумнів їхню добросовісність та неупередженість. При цьому, із урахуванням того факту, що в 2019 р. в середньому на одного суддю з кримінальних справ приходилось 27 справ на місяць [4], покладення на суддів додаткових обов'язків вбачається недоцільним та неефективним.

Також необхідність бути присутнім в залі судових засідань всіх 24 присяжних може зумовити незручності: не всі приміщення в українських судах можуть вмістити щонайменш 24–27 осіб.

Отже, враховуючи все вищевикладене, слід констатувати, що на сьогоднішній день інститут присяжних дійсно потребує реформування. З одного боку, участь народу у здійсненні кримінального судочинства надасть змогу пересічним громадянам побачити непросту роботу системи кримінальної юстиції зсередини. З іншого боку, це навчить наших громадян серйозно ставитися до процесів здійснення правосуддя. Утім, беззаперечним лишається твердження про те, що будь-які зміни повинні прийматися виважено та усвідомлено з метою запровадження ефективної моделі правосуддя.

Список використаної літератури

1. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19> (дата звернення: 18.03.2020).
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 18.03.2020).

3. Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення участі присяжних у здійсненні правосуддя» від 16.01.2020 № 2710-1. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67906 (дата звернення: 18.03.2020).
4. Аналітичні таблиці щодо стану здійснення правосуддя за 2019 р. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/analit_tabl_19 (дата звернення: 18.03.2020).

Т. М. Меленчук

студ. II курсу

спеціальність «Право»

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Т. О. Павлова

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОСОБИ СЕРІЙНОГО ВБИВЦІ

Протягом своєї еволюції людство завжди стикалося із таким явищем як серійні вбивці, які за своїм психологічним портретом відрізнялися від інших категорій злочинців, що було пов'язано із необхідністю розробки якісних заходів запобігання злочинної діяльності серійних вбивць, та удосконаленню методики їх розслідування.

Поняття «особа злочинця» включає у себе не тільки психологічні характеристики, а й містить також особливості кримінологічного та криміналістичного характеру. Особу злочинця визначають як «сукупність соціально-психологічних властивостей і якостей людини, що є причинами і умовами вчинення злочинів. В цілому особистість злочинця можна охарактеризувати як своєрідну модель, соціальний і психологічний портрет, який наділений специфічними рисами» [1, с. 153].

Серійний вбивця (англ. Serial killer) – за сучасною класифікацією, «вбивця, який під час кожного епізоду вчинив більше ніж три вбивства, без очевидних на те мотивів. Як правило, між епізодами вбивств існує так званий період емоційного охолодження та психологічного задоволення вбивці. Вважається, що більшість серійних вбивць мають антисоціальні психологічні розлади, відносяться з байдужістю до страждань інших людей і з байдужістю до суспільних норм моралі, вони вкрай рідко страждають від явно виражених психічних захворювань» [2].

Серійні вбивці відрізняються від інших злочинців особливими психоемоційними властивостями, що відображаються на процесі формування мотиву вчинення злочину, та формуванні способів їх реалізації.

Поняття «психологічний портрет» вперше з'явилося у 1974 р., коли поліція штату Монтана звернулася до ФБР про допомогу у встановленні вбивці 7-річної дівчинки. Сам психологічний портрет вперше був розроблений Д. Брасселом у 1957 р. за матеріалами справи Матескі – «божевільний

бомбист». За радянських часів спроба створення психологічного портрету вперше була реалізована у справах Михасевича, який вчинив 33 вбивства, та Чикатило – 53 вбивства [3, с. 218].

Серійний вбивця, як правило, – це чоловік білої раси, старше 30 р. із середнім або високим рівнем інтелекту, який має постійне місце роботи, неодружений або розлучений, не служив в армії. Вказаний портрет притаманний серійним вбивцям зарубіжних країн, проте істотної різниці між ними та вітчизняними серійними вбивцями майже не встановлено.

Щодо серійних вбивць-жінок, їх відмінними ознаками є «механізм вчинення вбивств і мотив. Тривале спостереження дало можливість виокремити загальні риси серійної вбивці-жінки: це переважно жінка, в якій є сім'я, рідше розлучена; в них найпоширеніший спосіб вчинення вбивств – отруєння, злочин вчиняється з корисливих мотивів; практично завжди жертвами отруєння стають члени сім'ї, коханці або ж люди з близького оточення» [4, с. 188].

Основою мотивації серійних вбивць є взаємодія різних психологічних та сексуальних чинників. У такій особі формується «почуття неповноцінності, неадекватності, які часто трапляються у жертв насильства та сексуальної експлуатації у дитинстві. Багато з майбутніх серійних вбивць походили з неблагополучних, бідних родин і подальші серійні вбивства були елементом своєрідної компенсації та відплати за приниження і насильство заподіяне щодо них в дитинстві [2]. Іншою мотивацією є почуття влади, яку вбивця отримує під час вчинення злочину. Реакція суспільства на зухвалі злочини, публікації та репортажі в пресі часто підсилюють почуття влади, здатності впливати на почуття невпевненості та страху в суспільстві.

Серед рис, які притаманні серійним вбивцям, вирізняють такі: «підпалювання речей здебільшого задля насолоди, уваги, або отримання почуття влади; жорстокість по відношенню до тварин; грубе поводження з рідними та близькими; недбале та скептичне відношення до поставлених завдань. Хоча багато дітей бувають жорстокими по відношенню до тварин, майбутні серійні вбивці, як правило, вбивають великих тварин, таких як котів та собак. Такі вбивства вчиняються не заради зухвальства, а для власного задоволення» [2].

Отже, можна зробити висновок, що всі серійні вбивці володіють певними рисами особистості, серед яких найбільш помітно виділяються: відчуження від людей, замкнутість, непристосованість до соціуму, агресивність та дратівливість, низька здатність до адаптації, ригідність мислення, загальмованість поведінкових реакцій тощо. Причинами вчинення ними злочинів можна вважати різні чинники, такі як: стиль життя, приклад та вплив оточуючих, генетична спадковість, вживання різного роду наркотичних речовин та алкоголю. Мотивами серійних злочинців є: маніпуляція,

домінування, контролювання, сексуальна агресія (пристрасть), бажання помсти, відчуття влади, провокації інших осіб тощо.

Список використаної літератури

1. Кудрявцев В. Н., Эминов В. Е. Криминология : Учебник. Москва : Норма, 2009. 800 с.
2. Серійний убивця. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Серійний_убивця (дата звернення: 10.03.2020).
3. Пальваль Є. А. Психолого-криміналістичний аналіз огляду місця події. *Право і безпека*. 2004. № 3, 4. С. 215–218.
4. Протасевич А. А. Особенности личности преступника в контексте криминалистической характеристики серийных убийств. Сибирские уголовно-процессуальные чтения: сб. науч. тр. / БГУЭП. Иркутск, 2015. Вып. 2(8). С. 181–192.

А. К. Таукач

студ. III курсу

спеціальність «Право»

Науковий керівник: д.ю.н., проф. О. М. Миколенко

ТИМЧАСОВЕ ВИЛУЧЕННЯ МАЙНА: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Власність посідає особливе місце в суспільному та приватному житті громадян, практично кожна людина протягом свого життя стикається з тими чи іншими проблемами, пов'язаними з її власністю. Право власності – найвагоміший фактор, який гарантує життєздатність економіки держави, забезпечує існування і розвиток суспільства загалом, та розвиток ринково-економічних відносин, зокрема. Але, таке право може бути обмежено на підставах, визначених законом, наприклад ч. 7 ст. 319 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), передбачає, що діяльність власника може бути обмежена чи припинена або власника може бути зобов'язано допустити до користування його майном інших осіб лише у випадках і в порядку, встановлених законом [1, ст. 319].

Завданням держави є якомога зрозуміліше прописати процедуру вилучення майна, особливо це стосується такої галузі, як кримінальний процес. Так, до недавнього часу актуальним залишається питання тимчасового вилучення майна без судового рішення при здійсненні затримання особи за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, або під час проведення оглядів і обшуків. Відповідно до статистичних даних, в Україні щомісяця проводиться приблизно 4 500 обшуків, а отже і кількість громадян, які стикаються із цією процесуальною дією, є значною. Таке становище зумовлює необхідність удосконалення законодавчої бази кримінального процесу, яка б

давала можливість протистояти злочинності і одночасно гарантувала права та свободи членів суспільства.

Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 р. (далі – КПК України), докорінно змінив кримінальне судочинство, зробивши суттєвий крок уперед у напрямку гуманізації кримінальної політики, захисту прав і свобод громадян. Так тимчасовим вилученням майна законодавець визнав фактичне позбавлення підозрюваного або осіб, у володінні яких перебуває зазначене у ч. 2 ст. 167 майно, можливості володіти, користуватися та розпоряджатися певним майном до вирішення питання про арешт майна або його повернення [2, ст. 167].

Тимчасове вилучення майна є відносно новим заходом забезпечення в українському кримінальному процесуальному законодавстві, проте воно має свої історичні передумови становлення. Наприклад, КПК України 1960 р. виділяв таку слідчу дію, як виїмка яка, на думку І. А. Галась, є сьогоdnішнім тимчасовим вилученням майна [3, с. 53]. Згідно зі ст. 178 КПК України 1960 р. виїмка проводилася у випадках, коли є чіткі дані, що предмети чи документи, які мають значення для справи, знаходяться в певної особи чи в певному місці. Виїмка проводилася за вмотивованою постановою слідчого. Виїмка матеріальних носіїв секретної інформації та (або) документів, що містили банківську таємницю, проводилася тільки за вмотивованою постановою судді і в порядку, погодженому з керівником відповідної установи [4, ст. 178].

Станом на 19.03.2020 у комітетах Верховної Ради України опрацьовується Проект Закону про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Кримінального кодексу України (щодо вдосконалення порядку застосування окремих заходів забезпечення кримінального провадження). Зазначений проект має низку новел, які покликані заповнити прогалини законодавства та покращити процедуру забезпечення заходів забезпечення кримінального провадження, серед яких і досліджуване тимчасове вилучення майна.

Перш за все увагу привертає положення, яким пропонується встановити кримінальну відповідальність слідчого або прокурора. Так, це стане можливим за порушення порядку: тимчасового доступу до речей та документів або тимчасового вилучення чи арешту майна; вилучення речових доказів під час огляду або обшуку [5]. Обов'язковою умовою настання кримінальної відповідальності має бути заподіяння істотної майнової шкоди власнику (законному володільцю) майна чи документів.

КПК України чітко регламентує порядки проведення тимчасового доступу до речей і документів, а також тимчасового вилучення та арешту майна. Для реалізації зазначеного порядку слідчий та прокурор наділені відповідними повноваженнями.

Із цього можна зробити висновок, що запровадження кримінальної відповідальності за порушення порядку проведення тимчасового доступу до речей та документів є недоцільним, як і порядок тимчасового вилучення чи арешту майна, адже норма матеріального права, яка передбачає відповідальність за такі дії, вже передбачена у ст. 365 Кримінального кодексу України [6, ст. 365].

Ще однією новелою є право оскарження кожного вилучення, що, на нашу думку, може використовуватися громадянами та адвокатами як засіб тиску на сторону обвинувачення, так і як спосіб затягування розслідування. Наприклад, під час розслідування резонансного, багатоепізодного, складного кримінального провадження слідчий, прокурор можуть проводити чисельну кількість обшуків, оглядів, затримань тощо, під час яких дозволено вилучати речі та документи. У свою чергу, сторона захисту за кожним фактом вилучення речей та документів матиме змогу написати заяву про вчинення кримінального правопорушення, що призведе до тривалішого розгляду справ в судах.

Наступним нововведенням, яке пропонується, є положення, згідно з яким не допускається встановлення заборони на використання пристроїв для оброблення, передавання та зберігання електронної інформації або їх складових, якщо вони використовуються їх власником (законним володільцем) як предмети або засоби праці.

Водночас автори проекту не врахували, наприклад, того випадку, коли шляхом використання таких пристроїв для оброблення чи передавання інформації особа саме скоїла злочин (вимагання, поширення шкідливого контенту, який зупинив роботу державних органів, чи дитячої порнографії тощо). Звичайно, використання таких пристроїв може бути засобом праці, але наскільки виправданим буде залишити таке обладнання вказаній особі до прийняття остаточного рішення судом [7]?

Підводячи підсумки, варто наголосити що тимчасове вилучення майна як захід забезпечення кримінального провадження є відносно новим в українському кримінальному процесуальному законодавстві, а тому положення, що сформульовані у наукових працях вчених-процесуалістів, лише частково розкривають науково-прикладну проблему тимчасового вилучення майна та переважно є недостатньо обґрунтованими, суперечливими й потребують додаткового вивчення у межах комплексного дослідження. А отже, необхідно внести зміни до КПК України задля більш детальної регламентації процедури тимчасового вилучення майна задля забезпечення унеможливлення безпідставного вилучення майна та уникнення правоохоронними органами перевищення повноважень.

Список використаної літератури

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 19.03.2020).
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 28.12.1960 № 1001-05. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 19.03.2020).
3. Галась І. А. Тимчасове вилучення майна як захід забезпечення кримінального провадження : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2019. 206 с.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2013 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1002-05> (дата звернення: 19.03.2020).
5. Проект Закону про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Кримінального кодексу України (щодо вдосконалення порядку застосування окремих заходів забезпечення кримінального провадження) від 17.01.2019 № 9484. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=65354 (дата звернення: 19.03.2020).
6. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n2535> (дата звернення: 19.03.2020).
7. Фаринник В. Проект № 2740: за кожним фактом вилучення речей подаватиметься заява про вчинення кримінального правопорушення. URL: https://zib.com.ua/ua/141320proekt_2740_za_kozhnim_faktom_viluchennya_podavatimetsya_a_zay.html (дата звернення: 19.03.2020).

Д. В. Шевцова

студ. III курсу

спеціальність «Право»

Науковий керівник: д.ю.н., проф. О. А. Чуваков

ПРО КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВУ БОРОТЬБУ З КОРУПЦІЄЮ

Проблема кримінально-правової боротьби з корупцією дедалі стає актуальною для України, оскільки таке явище є багатоаспектним і разом із впливом часу воно тільки збільшує свої масштаби. Невиконання владними структурами своїх функцій протягом тривалого часу не тільки унеможливорює сталий розвиток суспільства, а й призводить до системних деформацій, створює злочинність кризового типу.

30 балів зі 100 можливих – результат Індексу сприйняття корупції – 2019 для України. У всесвітньому рейтингу СРІ 2019 р. Україна посіла 126 місце зі 180 країн, що вже значно краще, ніж показники 2013 р., який був останнім для керівництва Януковича та його поплічників. З часу Революції гідності Україна повільно, але з гідністю набирає втрачені бали.

Відносно правового регулювання протидії і запобігання корупції та пов'язаних з корупцією явищ в Україні зроблено чимало. Україна ратифікувала

Конвенцію ООН проти корупції, імплементувала її положення тощо. Також, було прийнято Закон України «Про запобігання корупції»; в Кримінальний кодекс України внесено деякі зміни, спрямовані на протидію корупції; в деякі інші нормативно-правові акти внесено зміни, які також скеровані на запобігання та протидію корупції, на викорінення явищ, пов'язаних з корупцією. Однак, на наш погляд, правове регулювання запобігання та протидії корупції, а також пов'язаних з корупцією діянь, не можна вважати довершеним, що має суттєвий вплив на ефективність як діяльності уповноважених державою органів, так тих суб'єктів, які і згідно законодавства, і відповідно до власних цілей намагаються чинити опір цьому негативному соціальному явищу та вживати оперативних заходів з його попередження.

Хоча питання, пов'язані з корупційними правопорушеннями та відповідальністю за них значною мірою дискутовані серед теоретиків та практиків, слід сказати, що є ще чимало проблемних питань, які підлягають обговоренню. Так, слід визначити, що в розумінні національного законодавця та міжнародного досвіду входить до складу корупції, а що слід розуміти під корупційними злочинами, і які кримінально-правові наслідки їх вчинення з точки зору українського законодавства.

Окремі положення Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності від 15.11.2000, Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією (ETS 173) від 27.01.1999 (м. Страсбург) (ратифікована Україною 18.10.2006), Цивільної конвенції про боротьбу з корупцією (ETS 174) від 04.11.1999 (м. Страсбург) (ратифікована Україною 16.03.2005), Конвенції ООН проти корупції від 31.10.2003 (ратифікована Україною із заявами 18.10.2006) присвячені тлумаченню корупційних злочинів.

Згідно ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» [1, ст. 1] під корупцією мається на увазі використання особами, зазначеними і перерахованими у відповідному нормативному акті, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди вказаній особі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей.

Водночас, закон звертається до двох схожих термінів: «корупційне правопорушення» та «правопорушення, пов'язане з корупцією». При цьому уточнює, що під корупційним правопорушенням слід розуміти діяння, що містить ознаки корупції, вчинене вказаною в законі особою, за яке законом

встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність.

На жаль, властивим моментом для національного кримінального законодавства є відсутність системного підходу до розуміння корупційних злочинів та відповідальності за них. Так, корупційні злочини не внесені до однойменного розділу Кримінального кодексу України. Окрім, кримінальний закон не визначає поняття корупційного злочину і розкриває його зміст шляхом перелічення у ст. 45 усіх діянь, що можуть вважатися корупційними. Так, примітка до ст. 45 Кримінального кодексу України [2, ст. 45] до корупційних злочинів відносить ті, які передбачені статтями 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також злочини, передбачені статтями 210, 354, 364, 364-1, 365-2, 368-369-2 цього Кодексу. Слід зауважити, термін «корупційний злочин» використано вперше на законодавчому рівні.

В Україні існують спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції, якими є: 1) прокуратура; 2) Національна поліція; 3) Національне антикорупційне бюро України; 4) Національне агентство з питань запобігання корупції.

Задля реалізації своїх функцій, вищевказані органи визначають свою організаційно-правову діяльність у виявленні наступних форм корупції: 1) одержання неправомірної вигоди державним службовцем або службовцем місцевого самоврядування; 2) прийняття неправомірної вигоди чи обіцянки/пропозиції для себе чи інших осіб; 3) обіцянка/пропозиція надання неправомірної вигоди особі до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей (ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» [1, ст. 1]).

Враховуючи вищенаведені складові, можна запропонувати та вважати доцільними такі шляхи реформування та проведення таких заходів, які векторально спрямовані на створення багатоцільової системи протидії корупції.

Вважаємо, що перешкоджанням передумовам корупції, підвищенням соціального забезпечення державної служби та збільшенням ризику вчинення корупційного діяння можливо створити підґрунтя для антикорупційної політики. Саме такі напрями протидії корупції були вирішальними в багатьох зарубіжних країнах (наприклад, Сінгапур, Польща), які, за визнанням міжнародної спільноти, досягли значних успіхів у цій сфері [3, с. 150].

Список використаної літератури

1. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 49. Ст. 2056.
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.

3. Мельник М. І. Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії) : монографія. Київ : Юрид. думка, 2004. 400 с.

М. С. Шевченко

студ. IV курса

специальность «Право»

Научный руководитель: ст. преп. Е. В. Нарожная

**ВОЗМОЖНОСТИ ПОЧЕРКОВЕДЧЕСКОЙ ЭКСПЕРТИЗЫ:
ИСТОРИЧЕСКИЙ АСПЕКТ
(НА ПРИМЕРЕ ПРЕДСМЕРТНОЙ ЗАПИСКИ С. А. ЕСЕНИНА)**

Криминалистическое почерковедение – это раздел криминалистики, изучающий закономерности возникновения и развития письменно-двигательных навыков человека в целях решения диагностических и идентификационных задач, возникающих при расследовании преступлений [1]. Почерковедческая экспертиза разрешает как идентификационные задачи почерковедения (установление факта выполнения конкретным лицом данного текста и/или текстов; фрагмента текста; подписи), так и задачи диагностические (установление факта письма в необычных условиях и/или при необычном состоянии писавшего; установление одновременности выполнения фрагментов текста; определение давности исполнения рукописи; определение пола, возраста и других сведений об исполнителе текста) [2].

При этом, наряду с другими объектами криминалистики как науки, почерковедческая экспертиза может быть изучена сквозь призму исторического метода исследования с целью наиболее полного анализа развития данного института; его возможностей и др., что и предлагается осуществить в данной работе на примере предсмертной записки Сергея Александровича Есенина.

«До свидания, мой друг, до свидания...» – стихотворение, состоящее из двух строф, написанное на листке кровью и переданное поэтом накануне трагической смерти, 27.12.1925, своему другу Вольфу Эрлиху [3] и является тем объектом исследования экспертиз по делу смерти Есенина. Не находившаяся непосредственно на месте гибели поэта записка так и не была приобщена к материалам дела следователем [4], хотя в дальнейшем был проведен ряд почерковедческих и иных экспертиз.

Таким образом, в 1992 г. в ходе работы писательской комиссии по выяснению обстоятельств смерти Есенина почерковедческая экспертиза проводилась с целью установления факта выполнения текста записки С. А. Есениным, а также установления факта письма при необычных условиях и состоянии писавшего. Из заключения эксперта от 15.04.1992 № 374/010 стало

известно о том, что: «Рукописный текст стихотворения «...» выполнен самим Есениным Сергеем Александровичем. Этот текст исполнен Есениным Сергеем Александровичем под влиянием необычных внутренних и внешних факторов, «сбивающих» привычный процесс письма и носящих временный характер. В числе таких факторов наиболее вероятными являются необычное психофизиологическое состояние С. Есенина (волнение, алкогольное опьянение и др.) и использование им пишущего прибора и красителя, обладающих плохими расписывающими свойствами» [5].

Известно также о том, что данная экспертиза проводилась по фотокопиям рукописей поэта 1924 г. (за год до написания предсмертной записки). При этом данные рукописи не были написаны автором в необычном психофизиологическом состоянии (как, например, некоторые из его писем) [6].

Как известно, на первой стадии почерковедческой экспертизы происходит знакомство эксперта с вещественными доказательствами и вопросами, которые перед ним поставлены, определяется достаточность представленных образцов, выявляется наличие изменений, внесенных в исследуемый документ (подчисток, дописок и т. п.) в целях дальнейшего использования данного документа для проведения технико-криминалистического исследования [2]. Однако, достаточность представленных образцов в данной экспертизе не является объективной исходя из вышеизложенных фактов, что позволяет общественности ставить под сомнение достоверность выводов, сделанных на последующих этапах экспертизы.

Однако, вместе с тем, советский психолог-графолог Дмитрий Зуев-Инсаров пришел к аналогичному мнению касательно установления факта авторства записки, а также к выводу, что «предсмертное письмо Есенина (стихи) характерно резко выраженным центростремительным направлением строк, что указывает на депрессивность и подавленность состояния, в котором он находился в момент писания» [7, с. 87].

Независимый эксперимент был проведен В. Кузнецовым, литератором и есениноведом, в виде сравнительного анализа почерка руки автора «До свидания...» и родственного стихотворения Есенина «Гори, звезда моя, не падай...». Литератором было отмечено, что невооруженным взглядом заметно – буквы «До свидания...» крупнее, чем в стихотворении «Гори, звезда моя...». Также отмечается заметная разница в начертании «Д», «Н», «С», «Е», «О», «Я» и отсутствие характерных для С. А. Есенина «детской округлости», «непосредственности буковок-букашек», в то время, как в записке прослеживается «показная каллиграфия» [8, с. 150].

В XXI веке с развитием и внедрением компьютерных технологий в экспертной деятельности перспектива проведения почерковедческих экспертиз

с использованием соответствующих программ по таким неоднозначным и громким делам, как исследуемое, является одним из оптимальных решений. Вместе с тем, следует сделать вывод, что почерковедческая экспертиза разрешает как идентификационные, так и диагностические задачи эффективно при условии, что предоставленные образцы полностью соответствуют целям проведения экспертизы (являются оригиналами или качественными копиями; текст выполнен в необходимый момент, период жизни писавшего, при воздействии определенных факторов), эксперты являются объективно независимыми в своих суждениях и используют последние разработки криминалистического почерковедения, в том числе новейшее программное обеспечение, которое позволяет существенно повысить уровень не только производства самих экспертиз, но и объективности критериев оценки того или иного почерка, что напрямую влияет на эффективность и качество проведения самого расследования.

Список использованной литературы

1. Ищенко Е. П., Топорков А. А. Криминалистика. 2-е изд. испр., доп. и перераб. Москва : ИНФРА-М: КОНТРАКТ, 2010. 784 с.
2. Аверьянова Т. В., Белкин Р. С., Корухов Ю. Г., Российская Е. Р. Криминалистика. Москва : НОРМА – ИНФРА-М, 2000. 990 с.
3. Эрлих В. И. Право на песнь. Ленинград : Издательство писателей в Ленинграде. 1930. 11 с.
4. Заключение об обоснованности прекращения 23.01.1926 дознания по факту самоубийства С. А. Есенина. URL: https://ru.wikisource.org/wiki/Заключение_об_обоснованности_прекращения_23.01.26_г._дознания_по_факту_самоубийства_С._А._Есенина (дата обращения: 19.03.2020).
5. Борискина Г. Сергей Есенин. Последний стих поэта. URL: <https://uchportfolio.ru/blogs/read/?id=1707> (дата обращения: 19.03.2020).
6. Москвина З. Текст как свидетель. *Литературная Россия*. № 40. 2010. С. 1–3.
7. Зуев-Инсаров Д. М. Почерк и личность. 2-е испр. и доп. изд. Москва : Изд. автора 1930. 124 с.
8. Смолин Г., Агеева З. Тайна гибели Сергея Есенина. «Черный человек» из ОГПУ. Москва, 2017. 464 с.

Розділ 4

ПРАВО В СУЧАСНИХ УМОВАХ: СТАНОВЛЕННЯ, ОСОБЛИВОСТІ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Y. Barvenko

IV-th year student

specialty «Law»

Supervisor: Cand. of Jurid. Sc., Ass. Prof. Ye. Streltsova

NATIONALITY AND HABITUAL RESIDENCE AS CONNECTING FACTORS IN PRIVATE INTERNATIONAL LAW

Having regard to the increased development of private relationships involving foreign elements in Ukraine over the past 20 years, the issue of identifying applicable substantive law to a foreign natural person – *lex personalis*, as it is named in Latin, has become a topical subject. In the context of private international law (hereinafter – PIL) *lex personalis* refers to a set of legal norms of a state or states with which an individual is legally connected, and which regulate legal capacity of that person, his capacity to act, his rights and obligations in family, inheritance matters etc. [1, p. 282; 2, p. 123]. The relevance of the issue is enhanced when it comes to his legal status in foreign jurisdictions

It should be noted that among legal tools of PIL there exist so called *connecting factors* – criteria that connect specific relations to the law of a particular state/states [3, p. 45–49]. In this article we will focus on *nationality* and *habitual residence* as connecting factors for determining *lex personalis*. The purpose of the study is to identify the general trend regarding the tactics as to the choice and application of *lex personalis*.

At the outset we need to give an explanation of these connecting factors. *Nationality* in this context may be defined as a principle according to which *lex personalis* shall be the law of the state of which a person is a citizen [4, p. 74–80]. On the one hand, nationality is relatively easy to determine, on the other hand, some difficulties may arise if one person has more than one nationality or a person is considered stateless.

As to the concept of *habitual residence* this is relatively new connecting factor compared to traditional ones such as nationality, domicile, place of residence, place of temporary residence, and has not yet been strictly defined. According to various sources: habitual residence means that a person lives somewhere regularly [5]; habitual residence should be based on a «close and stable connection» with a state; factors to be taken into account include the duration, regularity, conditions and

reasons for staying in a country [6, art. 23]; duration, regularity, conditions and reasons for the child's stay in a given place and the family's move there, the child's nationality, the place where they attend school, what languages they speak, as well as their family and social relationships [7, art. 51].

Traditionally, the application of the two criteria for determining *lex personalis* had emerged based on the legal traditions of two different legal systems: countries of the civil law traditions (*nationality*) and common law countries (*place of residence, habitual residence, domicile*). However, over the past decades, with the development of international relations in the field of private law, the growth of migration processes, the development of international human rights law, there has been observed a world trend to a mixed, more flexible approach to determining *lex personalis* involving the use of several criteria, and sometimes the dominance of a *place of residence, habitual residence* or a *place of stay* over the law of *nationality*.

Eventually, such an approach was enshrined in numerous international legal documents (Convention Relating to the Status of Refugees, Convention on the Status of Stateless Persons etc.), EU Regulations (Rome I, II, III Regulations etc.) and national legislations on private international law. For example, in conformity with parts 2, 3, 4 of article 16 of the Law of Ukraine on Private International Law if a natural person is a citizen of two or more states, his/her personal law shall be the law of that state with which the person has closer relation, in particular, has a permanent place of residence (has habitual residence) or carries out basic activity; the personal law of a stateless person shall be the law of the state where the person has the place of residence, or in case of its absence – the place of stay; the personal law of a refugee shall be the law of the state where she/he stays [8, art. 16].

Summing up, in the modern world, despite the traditional importance of *nationality* in determining *lex personalis*, the more effective and flexible law of *habitual residence (place of residence, domicile etc.)* is equally applied, depending on actual circumstances, or a combination of both, which allows observing the principle of the closest connection.

References

1. Міжнародне приватне право : підручник / за ред. А. С. Довггерта. Київ : Алерта, 2014. 655 с.
2. Стрельцова Є. Д. Особистий закон фізичної особи в контексті міжнародного приватного права: окремі аспекти. *Матеріали 72-ї наукової конференції професорсько-викладацького складу і наукових працівників економіко-правового факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова*. Одеса : Фенікс, 2017. С. 123–126.
3. Міжнародне приватне право : навчальний посібник / за ред. В. М. Гайворонського, В. П. Жушмана. Київ : Юрінком Інтер, 2007. 368 с.
4. Международное частное право : учебник / под редакцией М. М. Богуславского. Москва : Юристъ, 2005. 510 с.

5. Babadi L. What Is the Difference Between Habitual Residence and Domicile? *Blog – Nelsons*. 2017. URL: <https://www.nelsonslaw.co.uk/habitual-residence-domicile/> (accessed 16.02.2020).
6. On Jurisdiction, Applicable Law, Recognition and Enforcement of Decisions and Acceptance and Enforcement of Authentic Instruments in Matters of Succession and on the Creation of a European Certificate of Succession : Regulation (EU) № 650/2012 of the European Parliament and of the Council of 04.07.2012. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2012/650/oj> (accessed 16.02.2020).
7. Case of Barbara Mercredi v Richard Chaffe. Judgment of the Court (First Chamber) of 22.12.2010. *CJEU*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62010CJ0497> (accessed 16.02.2020).
8. Про міжнародне приватне право : Закон України від 23.06.2005 № 2709-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15> (accessed 16.02.2020).

П. С. Гаджієва

студ. IV курсу

спеціальність «Право»

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Є. Д. Стрельцова

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПУ АВТОНОМІЇ ВОЛІ У ШЛЮБНОМУ ДОГОВОРІ З ІНОЗЕМНИМ ЕЛЕМЕНТОМ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

У сучасних умовах зростаючого розвитку міжнародної взаємодії у різних галузях життя, міграційних процесів, що відбуваються у світі, особливу увагу до себе привертає сфера шлюбно-сімейних відносин, зокрема, укладення шлюбів з так званими «іноземними» характеристиками: між громадянами різних країн; між громадянами однієї й тієї ж самої держави, але на території іншої держави тощо. У зв'язку з необхідністю врегулювання цих відносин, які пов'язані із правопорядками різних країн, виникає необхідність подолання колізійної проблеми, тобто проблеми вибору належного для застосування матеріального права, що є предметом регулювання міжнародного приватного права.

Розглянемо, як із застосуванням правового інструментарію міжнародного приватного права розв'язується колізійна проблема щодо укладання шлюбного договору з іноземним елементом. Традиційним інструментом вирішення цієї проблеми є колізійні норми, які допомагають вирішити «конфлікт» між правопорядками різних держав, які претендують на врегулювання відповідних правовідносин. Особливе місце серед них посідає колізійний принцип *закон, обраний сторонами правовідносин (lex voluntatis)*, або так звана автономія волі сторін.

Метою цього дослідження є встановлення, через порівняльне дослідження положень законодавства різних країн з цього питання, обсягу свободи сторін стосовно вибору права та меж застосування принципу *автономії волі* до укладання шлюбного договору.

Відповідно до п. 5 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про міжнародне приватне право» (далі – Закон про МПрП), *автономія волі* – принцип, згідно з яким учасники правовідносин з іноземним елементом можуть здійснити вибір права, що підлягає застосуванню до відповідних правовідносин [1, ст. 1]. Зазначений принцип також закріплений у Законі про МПрП щодо шлюбного договору: «Сторони шлюбного договору можуть обрати право, що застосовується до шлюбного договору, відповідно до ч. 1 ст. 61 цього Закону» (ст. 59); «Подружжя може обрати для регулювання майнових наслідків шлюбу право особистого закону одного з подружжя або право держави, у якій один з них має звичайне місце перебування, або, стосовно до нерухомого майна, право держави, у якій майно знаходиться» [1, ст. 61]. Отже, виходячи із змісту зазначених норм, предметом шлюбного договору в Україні можуть бути лише майнові права та обов'язки.

Водночас, слід зазначити, що не у всіх країнах внутрішнє законодавство в сфері майнових відносин подружжя будується за принципом *автономії волі* сторін (будь то у повному або обмеженому обсязі). Можна виокремити країни, де: 1) застосовується принцип *повної автономії волі* (наприклад, Австрія); 2) *автономія волі* обмежена (Україна, Німеччина, Грузія та ін.); 3) будь-яка *автономія волі* заперечується (наприклад, Греція, Данія, Іран та ін.) [2, с. 192].

Вважаємо за доцільне розглянути відповідні законодавчі положення деяких із згаданих країн. На прикладі Австрії, законодавство якої передбачає *повну автономію волі* подружжя самостійно обрати застосовний правопорядок, бачимо, що регулювання шлюбного майна визначається згідно із тим правом, яке сторони вказали безпосередньо, а у випадку відсутності такого вибору – згідно із правом, яке на момент укладення шлюбу є визначальним відносно особистих правових наслідків шлюбу (§19) [5, с. 160].

Приклад підходу *обмеженої автономії волі* сторін міститься в ч. 2 ст. 45 Закону Грузії «Про міжнародне приватне право», яка вказує, що стосовно майнових відносин подружжя вибір права можливий, якщо він вказує на право країни: а) до якої належить один з подружжя; б) де один з подружжя має звичайне місце перебування; в) де знаходиться нерухоме майно [4, ст. 45]. Нагадаємо, що такий самий підхід передбачено й Законом України про МПрП.

Прикладом національного законодавства, яке не передбачає застосування принципу *автономії волі* щодо майнових відносин подружжя, може слугувати Закон Румунії стосовно регулювання відносин міжнародного приватного права від 22.09.1992 № 105. У ст. 20 цього Закону закріплено положення: майнові

відносини між подружжям підкоряються їх спільному особистому закону; якщо подружжя має різне громадянство, ці відносини підкоряються закону їх спільного місця проживання. Спільний особистий закон або закон спільного проживання подружжя регулює наслідки укладення шлюбу і тоді, коли один із подружжя змінює відповідно громадянство або місце проживання [5, с. 496].

Аналізуючи положення національних законів різних країн, доходимо висновку, що більшість з них йдуть шляхом обмеження *автономії волі* сторін у договірних правовідносинах подружжя. Такий підхід обумовлений розумінням *найбільш тісного зв'язку* цих правовідносин з певним правом і неприпустимості *обходу закону*, тобто підпорядкування правовідносин праву іншому, ніж передбачене нормами міжнародного приватного права, для уникнення імперативних положень закону, як правило, закону своєї країни. Водночас, на думку деяких дослідників, надання саме *необмеженої автономії волі* у зазначеному питанні виключить *обхід закону* [6, с. 129].

Поряд із проблемою *обходу закону* актуальним є також питання про застосування в сфері договірних шлюбних відносин з іноземним елементом *застереження про публічний порядок*, тобто неприпустимості застосування іноземного права, яке призводить, наприклад, до порушення основних прав і свобод людини (це положення закріплено, зокрема, у ст. 12 Закону про МПрП). Зрозуміло, що необхідно враховувати виключність застосування такого застереження. Так, у державах, де щодо шлюбного договору діє абсолютна автономія волі сторін, може виникнути ситуація, коли під тиском одного з подружжя може бути обране законодавство держави, де, наприклад, недостатньо забезпечено рівність чоловіка і жінки в майнових відносинах. Тому обґрунтованим вбачається закріплення обмеження щодо застосування іноземного права на законодавчому рівні.

Підсумовуючи, зазначимо, що застосування до шлюбного договору з іноземним елементом *принципу автономії волі* сторін має багато переваг: вказівка у договорі про право, що належить до застосування, сприяє визначеності та впорядкованості правового регулювання майнових відносин подружжя, а у випадку розірвання шлюбу – вирішує проблему виникнення колізії у майбутньому.

Водночас, відкритим питанням наразі залишається формування єдиного підходу у більшості країн щодо регулювання інституту шлюбного договору, ускладненого іноземним елементом. Вирішенню цієї проблеми, на нашу думку, сприяла б міжнародна уніфікація права в цій сфері (Прикладом такої уніфікації є Конвенція про право, що застосовується до режимів власності подружжя від 14.03.1978) та уніфікація на основі міжнародного договору (або інших міжнародних документів) національного законодавства країн.

Список використаної літератури

1. Про міжнародне приватне право : Закон України від 23.06.2005 № 32. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2709-15> (дата звернення: 10.11.2019).
2. Лалетина А. С. Коллизионные нормы, регулирующие имущественные отношения супругов в законодательстве иностранных государств. *Московский журнал международного права*. 2004. № 1. С. 189–197.
3. Олійник О. С. Майнові відносини подружжя: порівняльно-правовий аспект. *Юриспруденція: теорія і практика*. Київ. 2009. № 5 (55). С. 2–7.
4. Про міжнародне приватне право : Закон Грузії від 01.10.1998. URL: <https://matsne.gov.ge/ru/document/download/93712/2/en/pdf> (дата звернення: 10.11.2019).
5. Жильцов А. Н., Муранов А. И. Международное частное право: Иностранное законодательство. Москва : «Статут», 2000. 892 с.
6. Казарян К. А. Шлюбний договір у міжнародному приватному праві : дис... канд. юр. наук : 12.00.09. Харків, 2016. 199 с.

T. Ivanova

IV-th year student

specialty «Law»

Supervisor: Cand. of Jurid. Sc., Ass. Prof. Y. Streltsova

THE ROLE OF THE HAGUE CONFERENCE ON PRIVATE INTERNATIONAL LAW IN THE UNIFICATION OF PRIVATE INTERNATIONAL LAW

The relevance of the topic under consideration is determined primarily by the fact that in the context of increasing globalization, the rapid growth of migration, the expansion of private relations with a foreign element beyond the scope of national legislation, numerous civil and commercial disputes, requiring urgent resolution, inevitably arise. Given the difficulty of the choice of applicable substantive law of individual states to regulate such kind of relations, since the end of the XIX century a method of unification of private international law has been developed.

On the whole, the concept of *unification* is defined as bringing something to a single norm, system, form, unanimity [1, p. 597]. Unification of private international law, in particular, can be defined as activities of states to create uniform regulation of private law relations mainly through the conclusion of international treaties within the framework of international organizations. Among numerous international organizations the Hague Conference on Private International Law (hereinafter referred to as the HCCH) plays a leading role on the issue.

In this article we will attempt to figure out in which areas legal unification within the framework of the HCCH has achieved success and has affected national legislations with emphasis on Ukraine.

It should be noted that the HCCH started as a permanent diplomatic conference: its first meeting, held on September 12, 1893, was initiated by Tobias Asser, a well-known lawyer and a Nobel Prize winner [2]. From that time up to 1904 four sessions of the HCCH took place that resulted in a number of international treaties in the field of family relations and civil procedure. Three conventions were adopted in 1902: relating to the settlement of the conflict of the laws concerning marriage; concerning divorce and separation; relating to the settlement of guardianship of minors. Three conventions were developed and adopted in 1905: relating to civil procedure; effects of marriage; deprivation of civil rights [3]. The importance of the conventions was that at that time they became the first international documents regulating legal conflicts in similar issues in European countries.

The further vigorous activity of the HCCH continued after the Second World War, when it was established as an international organization with the entry into force of the Statute of the Hague Conference on Private International Law on July 15, 1955 [2], which in its Article 1 designates the main purpose of the HCCH «to work for the progressive unification of the rules of private international law» [4].

The main activity of the HCCH has been focused on the development of multilateral treaties in various fields of private international law, though in 2015 adopted its first soft law instrument – the Principles on the Choice of Law in International Commercial Contracts¹. Over 40 conventions were concluded under its auspices covering three main categories: 1) international protection of children, family and property relations; 2) international legal cooperation and civil procedure; 3) cross-border commercial and financial law

According to international experience, conventions aimed at expanding the administrative and judicial cooperation of states have been admitted as the most effective and fruitful. Among these instruments are the Convention of March 1, 1954, on Civil Procedure; Convention of October 5, 1961, Abolishing the Requirement of Legalization for Foreign Public Documents; Convention of March 18, 1970, on Taking of Evidence Abroad in Civil or Commercial Matters, etc. Recently in this field there were adopted two related documents: Convention of June 30, 2005, on Choice of Court Agreements (entered into force on October 1, 2015) and Convention of July 2, 2019, on the Recognition and Enforcement of Foreign Judgments in Civil and Commercial Matters (hereinafter – the Judgment Convention) [3].

It is worth mentioning that Ukraine has actively participated in the HCCH, having joined it in 2003 [5] and ratified some conventions on the administrative and judicial cooperation and the children's protection [6]. In addition, on the agenda there is the ratification of the Choice of Court Agreement and the Judgment Conventions

¹ The Principles, in combination with hard law tools, can address a party autonomy problematic issues, hence supplementing the unification instruments.

that Ukraine signed in 2016 and 2020, respectively. According to experts' (scholars, practicing lawyers etc.) opinion, accession to the Conventions will provide Ukraine with a mechanism for the regulation and the recognition of exclusive choice of court agreements in relations with member states to the Convention, in addition, the provisions of the Conventions will serve to improve the domestic law of Ukraine promoting the practice of the choice of court agreements between parties of cross-border relations and the recognition and enforcement of foreign judgments [7, p. 186; 8, p. 180]. In particular, relevant amendments as to the recognition and enforcement of foreign judgments in Ukraine were introduced to the Law of Ukraine on Private International Law [9, art. 81].

To sum up, the HCCH has been and still remains highly effective in addressing cross-border disputes through the establishment of an international framework of multilateral and uniform rules that govern private international law. In a global community that is composed of vast and diverse judicial systems, the HCCH bridges the gap and facilitates the effective dispensation of justice while reducing costs and delays.

References:

1. Словник іноземних термінів / за ред. Ф. М. Петров та ін. Москва, 2010. 1042 с.
2. Information on the Hague Conference on Private International Law. URL: <https://www.hcch.net/en/about/more-about-hcch> (accessed 08.03.2020).
3. The list of conventions, protocols and principles of the Hague Conference on Private International Law URL: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions> (accessed 08.03.2020).
4. The Statute of the Hague Conference on Private International Law, entered into force on 15 July 1955. URL: https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text#_ftn2 (accessed 08.03.2020).
5. Про прийняття статуту Гаазької конференції з міжнародного приватного права : Закон України від 15.05.2003 № 793-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/793-15> (accessed 08.03.2020).
6. Перелік багатосторонніх міжнародних договорів з питань цивільного судочинства та правовідносин між батьками та дітьми (з корисними посиланнями). URL: <https://minjust.gov.ua/m/4907> (accessed 08.03.2020).
7. Цірат Г. А. Міжнародно-правове регулювання визнання та виконання іноземних судових рішень на прикладі гаазької конвенції про договори про вибір суду 2005 року. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2012. № 2. С. 185–187.
8. Стрельцова Є. Д. Визнання та виконання іноземних судових рішень: міжнародний вимір. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. № 6 (21). Том 2. С. 177–181.
9. Про міжнародне приватне право : Закон України від 23.06.2005 № 2709-IV. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua> (accessed 08.03.2019).

Н. В. Каравайченко

студ. I курсу

спеціальність «Право»

Науковий керівник: к.іст.н., доц. О. І. Домбровський

ПАКТИ Й КОНСТИТУЦІЇ ЗАКОНІВ ТА ВОЛЬНОСТЕЙ ВІЙСЬКА ЗАПОРОЗЬКОГО – ПЕРША КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ

У наш час в Україні відбуваються складні державотворчі процеси, тому актуальним є розгляд основних рис та змісту першої в світі конституції – «Пакти і конституції законів і вольностей Війська Запорозького», прийнятої 310 років тому. Цей документ був прийнятий демократичним духом і визначав прогресивний історичний парламентський напрямок розвитку державних реформ. Хоч і не втілена в життя, однак Конституція Пилипа Орлика є однією з найвидатніших історичних державно-політичних пам'яток, з якої бере початок розвиток ідеї українського конституціоналізму [1, с. 75].

Конституція Пилипа Орлика стала системним об'єктом вивчення істориків Д. Дорошенка, О. Субтельного, О. Прицака, О. Оглоблина, І. Борщака, В. Шаповала, Т. Чухліба, правознавців М. Василенка, Б. Майгера, О. Мироненка, П. Стецюка, О. Кресіна та ін.

Пилип Орлик – один з найвидатніших діячів XVII–XVIII ст.ст., самовідданий український патріот, який все життя присвятив боротьбі за незалежність України [2, с. 92].

Після поразки Карла XII під Полтавою Пилип Орлик, його дружина і родичі Герчики, ряд старшин пішли за гетьманом Іваном Мазепою у вигнання. У липні 1709 р. вони дісталися до турецького замку в Бендерах. Смертельно хворий І. Мазепа прожив тут трохи більше двох місяців. Вночі з 21 на 22 вересня великий гетьман України Іван Мазепа помер. До останнього його подиху поряд з ним був Пилип Орлик.

05.04.1710 під турецьким замком козацька рада обрала Пилипа Орлика гетьманом України. У цьому статусі його визнали і польський король, і турецький султан. У день виборів було проголошено угоду-договір між новообраними гетьманом, старшиною і козацтвом, закинутими долею на чужину. Державний документ мав назву: «Пакти і конституції законів і вольностей Війська Запорозького» («Pacta et Constitutiones legum libertatumque Exercitus Zaporoviensis») [3].

Конституція 1710 р., прийнята українськими козаками в Бендерах, була заснована на принципах, характерних для прогресивних західноєвропейських традицій. Укладався договір між главою держави (гетьманом) і народом. Гетьман приймав присягу. («Його вельможність зводить потвердити не тільки

приписом своєї руки, а й формальною присягою і тисненням військової печатки»). Проголошувалася республіканська форма правління.

«Пакти і конституції законів і вольностей Війська Запорозького» включали вступ-преамбулу і 16 розділів.

Текст Конституції був складений латинською і тогочасною книжною українською мовами. У преамбулі Конституції була схематично викладена історія українського народу та Війська Запорізького, висловлювалася ідея споконвічного прагнення українців до власної державності. В усьому її тексті провідною є думка про природне право кожної нації на визволення з-під чужоземного панування.

Основними положеннями Конституції є :

- Україна є суверенною державою під протекторатом Швеції.

Перед новообраним гетьманом Пилипом Орликом ставилося завдання вибороти незалежність України за підтримки Швеції. Шведський король Карл XII як «покровитель і протектор» України, затвердивши умови й акти обрання гетьмана, ставав гарантом незалежності України та недоторканності її кордонів.

- Територія України складається з Чернігівського, Брацлавського і Київського воєводств.

- Влада ділиться на три гілки: законодавчу (Генеральна рада), виконавчу (гетьман і генеральна старшина) і судову (Генеральний суд) [4, с. 40].

Законодавча влада надається Генеральній Раді, що виконує роль парламенту, до якої входять генеральні старшини, цивільні полковники від міст, генеральні радники (делегати від полків з людей розважливих і заслужених), полкові старшини, сотники та представники від Запорозької Січі (ст. 6). Генеральній Раді належало працювати сесійно, тричі на рік – в січні (на Різдво Христове), квітні (на Великдень) і жовтні (на Покрову). На своїх зборах Генеральна Рада розглядає питання про безпеку держави, спільне благо, інші громадські справи, заслуховує звіти гетьмана, питання про недовіру йому, за поданням гетьмана обирає генеральну старшину [2, с. 124–126; 3; 4].

Найвищу виконавчу владу мав гетьман, влада якого була довічною. У період між сесійними зборами Генеральної Ради він виконував її повноваження. Йому було заборонено створювати якусь власну адміністрацію, він не міг застосовувати покарання до винних. Для задоволення матеріальних потреб гетьманові виділялись певні рангові маєтності з чітко визначеними прибутками, проте лише на час його перебування на посаді [5, с. 81; 6, с. 110].

«Винуватців (злочину) не повинен карати сам Ясновельможний Гетьман зі власної ініціативи і помсти, але таке правопорушення – і умисне, і випадкове – має підлягати (розгляду) Генерального суду, який повинен винести рішення не поблажливе і лицемірне, а таке, якому кожен мусить підкорятися, як переможений законом» [7, с. 62].

- Гетьманська влада обмежується участю Генеральної військової ради (парламенту) в державному управлінні; до Генеральної ради має увійти не тільки генеральна, полкова і сотенна старшина, а й по депутату від кожного полку та Низового Війська Запорізького.

- Уряди полковників і сотників є виборними [2, с. 125].

- Гетьман не розпоряджається державними коштами; бюджетом відає генеральний скарбничий, який узгоджує дії з гетьманом.

Всім військовим скарбом мав відати генеральний підскарбій, який у своїх діях був непідвладний гетьману. На цю посаду мала обиратись «людина значна і заслужена, мастна і добросовісна, яка мала б у своєму догляді військовий скарб, завідувала млинами і всілякими військовими ушкодами і повертала їх на публічну військову потребу з відомом гетьманським, а не свою приватну. А сам ясновельможний гетьман до військового скарбу й приходів, які до цього належать, не має належати і на спій персональний пожиток вживати, а задовольнятися своїми оброками та приходами, які кладуються на булаву та його гетьманську особу ...» [7, с. 61].

- Визнано природні права людини, насамперед право на протест проти гноблення.

- Православ'я є державною релігією.

- Передбачений соціальний захист козацьких удів та сиріт, які звільнялися від податків та повинностей [2, с. 125].

Встановлено й оголошено неперушним, що «вдови козаків, їх дружини та діти-сироти, козацькі господарства і господарства жінок, чоловіки яких на війні або на якихось військових службах, не притягатимуться до жодних обов'язкових для простого люду загальних повинностей і не будуть обтяжені оплатою податків» [7, с. 62].

Цей документ заклав історичний пріоритет Української держави, першість у ній віддавалася козакам. Саме козаки, на думку Пилипа Орлика, були попередниками Володимира Великого в процесі прилучення українських земель до європейської цивілізації. Дана схема стала підґрунтям ідеї виокремленості руського – малоросійського – українського народу та його природного права на власну державу [8, с. 65].

У Конституції Пилипа Орлика сформульовані головні принципи побудови незалежної держави: поділ влади, суверенність, демократизм, соціальність, законність, забезпечення прав і свобод людини та громадянина, правова культура.

В тексті цього правового документа відображено дух нації, її демократичний менталітет. Ця традиційна миролюбна політика Української держави чітко зафіксована у ст. 18 теперішньої Конституції України: «зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її

національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного та взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства та загально визнаними принципами і нормами міжнародного права» [9].

Особливе місце в Конституції Пилипа Орлика посідає визначення демократичних засад управління та діяльності органів державної влади, у якому категорично забороняється узурпація влади. Порушення цього принципу, як зазначено в документі, спричиняє виникнення численних безпорядків, порушення законів і вольностей, громадські утиски тощо [9].

Таким чином, можна зробити висновок що, закладена в Конституції Пилипа Орлика ідея поділу влади на законодавчу, виконавчу і судову знайшла своє втілення і в Конституції України. Кожна гілка влади повинна не лише виконувати свої повноваження, а уважно спостерігати за діями інших гілок влади, а за необхідності – стримувати їх від спроб перебирання на себе, узурпації чийхось повноважень. Тому єдиним органом законодавчої влади в Україні є парламент – Верховна Рада України; органами державної виконавчої влади – Кабінет Міністрів, центральні та місцеві органи державної виконавчої влади; органами судової влади – Конституційний Суд України та суди загальної юрисдикції [9].

Конституція, в якій гармонійно поєднувались інтереси гетьманської влади і козацької старшини, як провідної верстви в Україні, була в той же час маніфестом державної волі українського народу, пам'ятником української державно-політичної думки [4, с. 41].

Своїми ідеями, демократичними засадами, змістом і державницькою спрямованістю Конституція випереджала й суспільну думку тогочасної Європи. Навіть французькі просвітителі ще тільки наближалися до розробки тих суспільних ідей, які були закладені в Конституції Пилипа Орлика. Вона стала реальною моделлю вільної, незалежної держави, заснованої на природному праві на свободу і самовизначення.

Список використаної літератури

1. Апанович О. М. Гетьмани України і кошові отамани Запорозької Січі : монографія. Київ : Либідь, 1993. 358 с.
2. Земерова Т. Історія України : підручник і посібник. Тернопіль, 2019. 432 с.
3. Конституція Пилипа Орлика. URL: <https://uk.wikisource.org/wiki/> (дата звернення: 13.08.2020).
4. Кравченко В. В. Конституційне право України : навч. посібник. Київ : Атіка, 2006. 760 с.
5. Кульчицький В. С., Настюк М. І., Тищик Б. Й. Історія держави і права України : навч. посібник. Львів : Світ, 2004. 296 с.
6. Лисенко С. Л. Конституція України : матеріали до вивчення : посібник. Київ : Либідь, 1997. 160 с.

7. Музиченко П. Історія держави і права України: навч. посібник. Вид. 2-е, випр. и доп. Київ : Знання, 2000. 660 с.
8. Слюсаренко А. Г., Томенко М. В. Історія української конституції : монографія. Київ : Знання, 1993. 192 с.
9. Конституція Пилипа Орлика: основні ідеї та можливості реалізації як державного документа. URL: <https://referat.ml-style.net/pravoznavtsvo/istoriya-derzhavnosti-ta-prava/> (дата звернення: 12.08.2020).

Є. К. Карлюга

студ. IV курсу

спеціальність «Право»

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Є. Д. Стрельцова

НАДІМПЕРАТИВНІ НОРМИ В МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ: ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ

У сучасній теорії та практиці міжнародного приватного права існує концепція імперативних, або так званих «надімперативних», норм, відповідно до якої певні норми національного законодавства повинні застосовуватися незалежно від вказівок колізійних норм та дії принципів міжнародного приватного права [1, с. 73]. Імперативні норми міжнародного приватного права діють не лише в межах національної правової системи, а й незалежно від того, підлягає право конкретної держави застосуванню чи ні [2, с. 215]. Саме в цьому полягає їх «надімперативність». Разом з цим, відносна новизна цієї концепції у вітчизняному праві викликає дискусії з низки питань, зокрема: її визначення, співвідношення з інститутом застереження про публічний порядок, з інститутом застосування імперативних норм тощо. Але у цих тезах зосередимо увагу на проблемі визначення надімперативних норм.

Як зазначають дослідники цієї проблеми [3, с. 268], перша згадка про надімперативні норми міститься в Римській конвенції про право, що застосовується до договірних зобов'язань (1980 р.), ст. 7 якої передбачає: «Ніщо у цій Конвенції не обмежує застосування норм права країни суду, якщо вони є імперативними, незалежно від права, що застосовується до договору» [4, ст. 7]. Певну конкретику щодо сутності надімперативних норм містить Регламент Європейського парламенту і Ради Європейського Союзу від 17.06.2008 «Про право, яке підлягає до застосування щодо договірних зобов'язань» (Рим I), відповідно до якого такими нормами є «положення, дотримання яких визнано державою такими, що мають принципове значення для охорони її публічних інтересів (таких, як його політичний, соціальний і економічний устрій)...» (п. 1 ст. 9) [5]. Як бачимо, надане визначення має дещо узагальнений характер і не дозволяє чітко виокремити критерії визначення цих

норм. Це дає змогу деяким вченим, зокрема, В. Л. Толстих, стверджувати, що «будь-які спроби визначення імперативних норм страждають надмірною абстрактністю» [6, с. 198], або ж, як вважає П. Майер, це взагалі є неможливим [6, с. 199].

Як зазначалося вище, законодавчі положення правових систем передбачають застосування імперативних норм. Прикладом цього може слугувати Закон України «Про міжнародне приватне право» (далі – Закон про МПрП), який вказує: «1. Правила цього Закону не обмежують дії імперативних норм права України, що регулюють відповідні відносини, незалежно від права, яке підлягає застосуванню. 2. Суд, незалежно від права, що підлягає застосуванню відповідно до цього Закону, може застосовувати імперативні норми права іншої держави, які мають тісний зв'язок з відповідними правовідносинами, за винятком, встановленим частиною першою цієї статті. При цьому суд повинен брати до уваги призначення та характер таких норм, а також наслідки їх застосування або незастосування» [7, ст. 14]. Таке законодавче формулювання дозволяє зробити висновок, що за своєю сутністю зазначені норми є механізмом обмеження дії іноземного права, проте не містить їх визначення. Це не є дивним, так як концепція надімперативних норм є досить новою для українського законодавства та доктрини міжнародного приватного права.

Разом з цим, намагання теоретиків надати дефініцію надімперативним нормам мали своїм результатом вичленення та понайменування характерних для них ознак, в чому у дослідників навіть вийшло дійти згоди. Так, серед вчених не викликає заперечень, що надімперативні норми виражають та захищають публічний інтерес [8, с. 19]; являють собою правило поведінки, що не допускає відступу від нього на розсуд суб'єктів права, підлягають застосуванню при будь-яких обставинах за умови підпадання під сферу її дії, таким чином, ігноруючи правила звичайного колізійного регулювання, принцип автономії волі сторін; мають особливе значення для забезпечення законних прав та інтересів учасників приватноправових відносин [2, с. 219].

Стосовно вираження та захисту публічного інтересу необхідно зауважити, що в наукових працях зустрічаються різні погляди на зміст цієї ознаки. Наприклад, Франсекакіс Ф. під останнім розуміє захист політичної, соціальної й економічної організації держави [6, с. 198]. Натомість, П. Майер зауважує, що поняття «інтерес» має тлумачитися набагато ширше, оскільки зведення його лише до загальної організації устрою держави робить неможливим застосування надімперативних норм в ситуаціях, коли є необхідним захист конкретної особи (щодо норм про захист прав споживачів) [6, с. 198]. Джуліано М. і Лагард П. певною мірою поділяють погляди П. Майера, включаючи у надімперативні норми ще й правила стосовно

захисту робітників, монополій, імпорتنих та експортних обмежень тощо [8, с. 17].

Відсутність єдиного і чіткого критерію віднесення тієї чи іншої норми до кола надімперативних норм вчених на думку про те, що це питання в кожному окремому випадку повинен вирішувати суд [6, с. 198]. Проте в цьому випадку постає та сама проблема, оскільки здійснювана суддею кваліфікація норми як надімперативної повинна також ґрунтуватися на критеріях, які дозволяють виокремити її з-поміж інших. Таким чином, питання пошуку чітких ознак надімперативних норм залишається відкритим. До того ж, наділення суддів такими широкими повноваженнями може призвести до зловживань з їх боку, а саме – віднесення на розсуд суду будь-якої норми до надімперативної, коли вона є більш зручною, з метою уникнути застосування іноземного права. Наслідком такого розуміння, як зазначає В. І. Кисіль, є небезпека неправильного вирішення справи або взагалі відмова у захисті прав та інтересів [2, с. 221]. В цьому сенсі визначення надімперативних норм має відбуватися з обережністю, відповідно до принципу «обмеження будь-яких виключень із загального правила» [6, с. 202].

Отже, на сьогодні концепція «надімперативних норм» не отримала однозначного відображення в науці МПрП, а її закріплення на рівні законодавчих і міжнародних документів характеризується абстрактністю та неточністю. Сформована ситуація ускладнює правозастосовну практику, тягне за собою певне коло негативних наслідків, зокрема, сприяє поширенню зловживання з боку судів [3, с. 270–271].

На нашу думку, бажаним було б розробити єдину легальну дефініцію «надімперативних норм», що містила б чіткі вказівки на ознаки цих норм, і завдяки чому було б досягнуто взаємовигідне забезпечення національних інтересів кожної країни.

Список використаної літератури

1. Садиков О. Н. Императивные нормы в международном частном праве. *Московский журнал международного права*. 1992. № 2. С. 71–84.
2. Довгерт А. С. Міжнародне приватне право. Загальна частина : підручник. Київ : Алерта, 2012. 376 с.
3. Чевичалова Ж. В. Надімперативні норми у міжнародному приватному праві. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія : Економічна теорія та право. 2014. № 1. С. 267–273.
4. European Union: EC Convention on the Law Applicable to Contractual Obligations (Rome 1980). URL: <https://www.jus.uio.no/lm/en/pdf/ec.applicable.law.contracts.1980.landscape.letter.pdf> (дата звернення: 10.11.2019).
5. Про право, яке підлягає до застосування щодо договірних зобов'язань («Рим I») : Регламент (ЄС) № 593/2008 Європейського Парламенту та Ради від 17.06.2008

- № 994_905. Дата оновлення: 17.06.2008.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_905 (дата звернення: 10.11.2019).
6. Толстых В. Л. Международное частное право : коллизионное регулирование. Санкт-Петербург : Юридический центр Пресс. 2004. 526 с.
 7. Про міжнародне приватне право : Закон України від 23.06.2005 № 2709-IV. Дата оновлення: 20.10.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15#n77> (дата звернення: 10.11.2019).
 8. Герак А. А. Нормы непосредственного применения в международных частных отношениях. Челябинск. 2017. 113 с.

О. І. Павлов

студ. III курсу

спеціальність «Право»

Науковий керівник: к.ю.н., доц. О. О. Нігрєєва

ДІЯ МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ У ПЕРІОД ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

На сьогоднішній день кількість збройних конфліктів щодня збільшується. Їхнє виникнення спричиняє низку правових питань, зокрема, щодо подальшої дії міжнародних договорів. Це дуже важливе питання і воно потребує уточнення, оскільки неоднозначність цього аспекту призводитиме до непоправних наслідків. Адже саме за допомогою правового регулювання збройних конфліктів і війн здійснюється вплив на воюючі держави, а також на всі категорії їх учасників.

Метою доповіді є дослідження особливостей дії міжнародних договорів в умовах збройного конфлікту, а також припинення та призупинення дії договорів за таких обставин.

«Необхідно підкреслити, що в системі міжнародних відносин міжнародні договори виконують низку важливих правових функцій, насамперед упорядкування міжнародних відносин і формування їх правової основи. Вони також сприяють стабільності міжнародного правопорядку, підтримці міжнародного миру та безпеки, розвитку міжнародного співробітництва на засадах рівноправності. Крім того, міжнародні договори є важливим засобом забезпечення національних інтересів держави й захисту основних прав і свобод людини» [1, с. 16].

У минулому в науці міжнародного права застосовувався термін «вплив війни на міжнародні договори», проте в наш час багато конфліктів не супроводжуються оголошенням війни, розірванням дипломатичних відносин, але, попри це, вносять суттєві зміни в правовідносини між учасниками. На сьогодні застосовується термін «вплив збройних конфліктів на договори». Під

збройним конфліктом розуміється «офіційний стан війни, міжнародний конфлікт чи конфлікт неміжнародного характеру, що включає дії, які можуть зачепити здійснення договорів між його учасниками чи між учасниками і третіми сторонами» [2, с. 11–12].

Раніше вважалося, що війна припиняє дію договору. Винятком були договори, що починали діяти у випадку війни, такі як договори з міжнародного гуманітарного права, союзні договори тощо. Проте з часом стало зрозуміло, що деякі договірні відносини вимагають їх збереження й після початку збройного конфлікту, якщо це буде вигідно хоча б для одного з учасників конфлікту.

Після Другої світової війни ситуація суттєво змінилася після визнання агресії міжнародним злочином. Тепер відповідальність за припинення чи призупинення договору внаслідок початку збройного конфлікту та за всі його наслідки несе держава-агресор. «Право припинити і призупинити дію міжнародних договорів із державою-агресором належить державі, щодо якої вчиняється агресія. І також цій державі належить право на відновлення дії договору. Так, мирні договори 1947 р. закріпили право союзних держав визначити, протягом якого строку й які двосторонні договори залишаються в силі чи які вони хочуть відновити. Усі інші договори вважалися скасованими» [3, с. 353].

У науці міжнародного права існує дві точки зору щодо дії міжнародних договорів в умовах збройного конфлікту. Згідно з першою точкою зору, доля договорів залежить від намірів їх сторін на момент укладення. Прихильниками її є Д. Брайерли, Д. Гроссен, Ч. Хайд та інші. Згідно з іншою, доля договорів вирішується з урахуванням волевиявлення сторін після закінчення збройних конфліктів, так як війна не може автономно припинити їх дію. Обидві точки зору мають право на існування і є достатньо обґрунтованими. Крім того, деякі договори містять положення щодо припинення чи призупинення їх дії у випадку збройного конфлікту, наприклад: ст. 89 Конвенції про міжнародну цивільну авіацію 1944 р.; ст. 6 Міжнародної конвенції щодо охорони людського життя на морі 1948 р. та інші. А отже, сторони вже під час укладення міжнародного договору мають намір призупинити його дію, припинити його або ж зазначають, що його дія не зміниться у випадку початку збройного конфлікту.

Варто зазначити, що стосується укладення міжнародних договорів, то наявність збройного конфлікту жодним чином не впливає на договірну правоздатність держав-учасниць конфлікту, а також на їхнє право внесення змін чи доповнень до договору.

Якщо внаслідок збройного конфлікту держава хоче вийти з міжнародного договору, припинити його дію чи призупинити, вона повідомляє інші сторони

або депозитарія про свій намір. Повідомлення набуває чинності з моменту отримання його сторонами, якщо в ньому не зазначається інша, пізніша, дата.

Слід зазначити, що у 2011 р. Генеральною Асамблеєю ООН був схвалений Доклад Комісії з міжнародного права, що містить проект статей «Про наслідки збройних конфліктів для міжнародних договорів», але він містить лише загальні засади дії міжнародних договорів під час збройного конфлікту і ґрунтується на загальноприйнятій практиці та потребах сучасних міжнародних правовідносин. Основним недоліком проекту статей є відсутність обов'язкового характеру для норм, що регулюють дію договорів під час збройного конфлікту.

Згідно зі ст. 10 проекту статей «Про наслідки збройних конфліктів для міжнародних договорів», «припинення, призупинення договору чи вихід із нього не звільняє сторони від тих зобов'язань за міжнародним правом, що закріплені в ньому, але й без такого закріплення були б обов'язковими для виконання» [4].

«Припинення, призупинення чи вихід із договору поширюється на весь договір, за винятком випадків, коли договір містить автономні положення, які можуть застосовуватися незалежно від виконання цього договору; такі положення не лежать в основі договору й не були основною підставою підписання договору; продовження виконання договору не є несправедливим і неправовим (ст. 11)» [4].

«Держава втрачає право на припинення чи призупинення, а також вихід із договору, якщо вона вже погодилася залишити його в силі явно виражено чи шляхом мовчазної згоди» (ст. 12) [4].

«Після закінчення збройного конфлікту сторони на свій розсуд вирішують питання відновлення припинених і призупинених договорів. Держава, що здійснює своє право на самооборону, як індивідуальне, та колективне, може повністю чи частково призупинити договір, якщо його положення суперечать здійсненню самооборони» (ст. 14) [4].

«Держава-агресор не може припинити чи призупинити договір із початком збройного конфлікту, що є наслідком агресії, якщо це буде їй на користь (ст. 15). Положення статей не зачіпають прав нейтральних держав, рішень Ради Безпеки ООН із цих питань; таких загальних підстав припинення, призупинення чи виходу з міжнародного договору, як істотне порушення договору, неможливість його виконання та докорінна зміна обставин (ст. 18)» [4].

Також під час збройних зіткнень зберігають свою дію та починають застосовуватися договори, що стосуються збройних сил. Крім того, під час війни можуть укладатися нові договори, наприклад, про перемир'я, що передбачені нормами гуманітарного права.

Дуже важливим є те, що з початком конфлікту починають застосовуватися договори, які були укладені для спеціальних випадків, – це конвенції з гуманітарного права, що встановлюють правила ведення військових дій і норм щодо захисту жертв війни, наприклад, Конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях 1949 р., Конвенція про поводження з військовополоненими 1949 р. тощо.

Отже, ураховуючи усе вище викладене, хочемо звернути увагу на те, що необхідним є підписання міжнародного договору на основі Проекту статей «Про наслідки збройних конфліктів для міжнародних договорів», який регулював би вплив збройних конфліктів на міжнародні договори, та який би застосовувався у разі збройних конфліктів, початку війн та містив би сукупність правових принципів і норм, що регулюють відносини між воюючими та нейтральними державами.

Список використаної літератури

1. Губерський Л. В. Збройний конфлікт міжнародного характеру : Українська дипломатична енциклопедія. Київ : Знання України, 2004. 655 с.
2. Мережко О. О. Право міжнародних договорів, сучасні проблеми теорії і практики : монографія. Київ : Таксон, 2002. 344 с.
3. Лукашук И. И. Современное право международных договоров : учебно-практическое пособие. Москва : Волтерс Клувер, 2006. 496 с.
4. О последствиях вооруженных конфликтов для международных договоров : Доклад Комиссии международного права ООН. 2011. URL: <https://legal.un.org/ilc/reports/2011/russian/chp6.pdf> (дата звернення: 10.03.2020).

Е. А. Сачаева

студ. III курса

спеціальність «Право»

Научный руководитель: к.ю.н., доц. А. А. Нигреева

СООТНОШЕНИЕ ПРИНЦИПА РАВНОПРАВИА И САМООПРЕДЕЛЕНИЯ НАРОДОВ С ПРИНЦИПОМ СОХРАНЕНИЯ ТЕРРИТОРИАЛЬНОЙ ЦЕЛОСТНОСТИ ГОСУДАРСТВА В МЕЖДУНАРОДНОМ ПРАВЕ

Исходя из политической реальности современности можно заметить, что проблема соотношения принципа равноправия и самоопределения народов с принципом территориальной целостности государств является актуальной в международном праве в связи с тем, что достаточно больше количество разногласий связаны именно с этим вопросом. В науке достаточно распространено мнение о противоречивости ранее озвученных принципов.

Ярким примером тому является то, что Декларация о предоставлении независимости колониальным странам и народам 1960 г., требуя «уважать принцип равноправия и самоопределения всех народов», одновременно утверждает: «Всякая попытка, направленная на то, чтобы частично или полностью разрушить национальное единство и территориальную целостность страны, несовместима с целями и принципами Устава Организации Объединенных Наций» (п. 6), что все государства должны уважать «суверенные права всех народов и территориальную целостность их государств» [1].

Основной целью нашего доклада является сопоставить друг с другом принцип равноправия и самоопределения народов с принципом территориальной целостности государств и сделать вывод об их взаимодействии в случаях, при которых образуется новое независимое государство в контексте права на самоопределение.

Итак, рассмотрим подробнее сущность данных принципов. Согласно Декларации о принципах международного права, касающихся дружественных отношений и сотрудничества между государствами в соответствии с Уставом Организации Объединенных Наций 1970 г., в силу принципа равноправия и самоопределения народов, закрепленного в Уставе Организации Объединенных Наций, все народы имеют право свободно определять без вмешательства извне свой политический статус и осуществлять свое экономическое, социальное и культурное развитие, и каждое государство обязано уважать это право в соответствии с положениями Устава [2].

Создание суверенного и независимого государства, свободное присоединение к независимому государству или объединение с ним, или установление любого другого политического статуса, свободно определенного народом, являются формами осуществления этим народом права на самоопределение [2]. Таким образом, мы считаем важным отметить, что право на самоопределение не обязательно означает только право на создание нового независимого государства. Право народа на самоопределение может рассматриваться во внешнем и внутреннем аспектах. Внешнее самоопределение заключается в установлении международно-правового статуса определенной территории, внутренний же – в предоставлении народам гражданских, политических, экономических, социальных, культурных и других прав.

В свою очередь, в той же Декларации принципов международного права 1970 г. говорится, что каждое государство должно воздерживаться от любых действий, направленных на частичное или полное нарушение «национального единства или территориальной целостности» любого другого государства.

Исходя из выше озвученного, возникает вопрос, в каком же случае допустима реализация права наций на самоопределение в форме провозглашения независимости. Как кажется, реализация права народа на самоопределение в случае нарушения государством принципа всеобщего уважения прав человека и основных свобод может являться правомерным основанием создания собственного независимого государства. Примером таких нарушений являются: геноцид; несоблюдение принципа равноправия и самоопределения народов; агрессия против мирного населения; применение против народа репрессивных мер и другие.

Исходя из этого возникает коллизия, является ли, к примеру, создание нового суверенного и независимого государства (в рамках права на самоопределение), которое претендует на территорию проживания нации, нарушением принципа территориальной целостности государств. Если является, в таком случае, каким образом выявить какой из двух принципов будет приоритетнее.

На данный момент, в науке существует три мнения касаясь данного вопроса. В диссертационном исследовании Д. В. Хутабы были высказаны следующие точки зрения по проблеме соотношения принципов равноправия и самоопределения народов и территориальной целостности государств:

1) принцип равноправия и самоопределения народов имеет приоритет по отношению к принципу территориальной целостности;

2) принцип территориальной целостности имеет приоритет по отношению к принципу самоопределения народов;

3) оба принципа обладают равной юридической силой [3].

Мы согласны с точкой зрения, которая заключается в том, что оба принципа обладают равной юридической силой. По-нашему мнению, сложно сказать, что какой-то из данных принципов имеет приоритет, так как в международном праве не существует определенной иерархии принципов, соответственно все они равны и дополняют друг друга.

Исследуя данную проблему и сопоставляя принцип равноправия и самоопределения народов с принципом сохранения территориальной целостности государств, мы пришли к выводу, что в современном международном праве существует так называемая «двойственность стандартов» в этом вопросе. Мы не можем выделить главенствующий принцип, в связи с их одинаковой важностью. На данный момент в науке не существует точного решения затронутой нами проблемы. По нашему мнению, важно понимать, что под правом народа на самоопределение не всегда понимается создание нового государства. Исходя из этого, стоит отметить, что, хотя в определенном аспекте данные принципы могут казаться противоречивыми, они используются в тесной взаимосвязи друг с другом. Нужно соблюдать баланс

между двумя вышеперечисленными принципами и толковать их во взаимосвязи с другими императивными принципами международного права.

Список использованной литературы

1. Декларация о предоставлении независимости колониальным странам и народам 1960 года. URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/colonial.shtml (дата обращения: 07.03.2020).
2. Декларация о принципах международного права, касающихся дружественных отношений и сотрудничества между государствами в соответствии с Уставом ООН 1970 г. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_569 (дата обращения: 10.03.2020).
3. Хутаба Д. В. Взаимодействие и реализация международно-правовых принципов равноправия и самоопределения народов и территориальной целостности государств : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10. Москва, 2011. 25 с.

O. Striletska

graduate student

specialty «Law»

Supervisor: Cand. of Jurid. Sc., Ass. Prof. B. Bachur

ACTUAL PROBLEMS OF ANIMAL PROTECTION AGAINST MISTREAT

With the acquisition of new status by animals, the issue of protecting them and protecting them from cruel treatment is becoming increasingly important. Human society views animals not only as property, but also as members of families, intelligent beings with a strong emotional attachment to people and their dependence on them. In view of this, the legislation is constantly changing and improving to protect and protect animals against cruel treatment. It should be noted that the new wave in solving the problems of regulatory legal protection of animals begins to intensify in the 60's of the twentieth century, gradually changing the vector of animal protection to the issue of their well-being. The European Community has committed itself to protecting animals through the adoption of five major conventions: European Convention for the Protection of Animals in International Transport of 1968, European Convention for the Protection of Animals kept on the Farm of 1976, European Convention for the Protection of Animals for Slaughter of 1979, European Convention for the Protection of Vertebrate Animals used for Experiments and other scientific goals of 1986, European Convention for the Protection of Animals of 1987 [1, p. 90]. Thanks to these Conventions at European level was formed common international standards for the protection of animals. These conventions are based on an anthropological approach and aim at the fact that «for a person's own well-being, being, a person can and sometimes should use animals, but it has a moral obligation

to ensure, within reasonable limits, the health and well-being of animals, and in For each individual case do not expose them to unnecessary risk» [2].

An important international animal protection document is the Universal Declaration of Animal Rights, adopted by the International League for the Rights of Animals on September 23, 1977 in London [3]. This international document defines the fundamental principles in the field of human relations with other representatives of the animal world. In the preamble of the World Declaration on the Rights of Animals, it is emphasized that life is the only one, because all living beings have a common origin and have acquired differences only during the evolution of the species; that all living beings have natural rights, neglecting which causes significant harm to nature and leads to the commission of crimes against animals; that the coexistence of species involves the recognition of the human species of the right of another animal to life, and also it is noted that respect for animals by humans is inseparable from human respect for human beings.

The most developed and progressive legislation in the field of animal protection is the legislation of certain European states [4, p. 231], which we need to be guided to by the experience. In the legislation of our country, the issue of animal protection is regulated by various branches of law: civil law (animal, human property), criminal law (criminalization of ill-treatment of animals), environmental law, administrative law (state administration and animal protection regulation), etc. In general, animal protection standards can be classified into three categories according to the characteristics of the animal species: 1) the protection of endangered animals or certain biological species (International Convention for the Management of Whaling in 1946, the UNESCO Convention for the Protection of the World Cultural and Natural Heritage of 1972, the Convention on the Protection of Antarctic Seals 1973, the Safeguard Agreement the Bears of 1973, the Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora 1973, the Convention on the Protection of Biological Diversity of 1992, etc.); 2) the protection of wild flora and fauna (International Convention for the Protection of Birds of 1950, the Convention for the Protection of Wild Flora and Fauna and the Living Environment in Europe in 1979, the Bonn Convention for the Protection of Migratory Species of Wild Animals 1979, the Convention on the Conservation of the Seas living resources of Antarctica 1980, etc.); 3) protection of domestic animals (European Convention for the Protection of Animals of 1992).

Adoption of international legal acts in this area has given an impetus to the relevant changes in the lawmaking process of Ukraine and on February 21, 2006 the Law of Ukraine «On the Protection of Animals from Cruel Treatment» was adopted, which became an extremely important step in the social legal field of Ukraine, because this indicates significant changes in the mentality of Ukrainians. With the adoption of this law, Ukraine, first of all, has demonstrated awareness of the social

significance of the problem of ill-treatment of animals and the unconditional need for protection in the sense of living beings. At the same time, the adoption of this law led to the necessity of bringing the national legislation in line with it: numerous legal conflicts, the lack of terminological unity in the normative legal acts of the mentioned problem, imperfection of the system of state administration in this area, ineffectiveness of the institute of legal liability for the relevant offenses – with what and now we have to cope.

Indifferent attitudes towards ill-treatment and abuse of animals, as well as violations of animal retention rules, which cause them unbearable suffering, are a common occurrence for post-Soviet countries. The situation with homeless animals is particularly acute: while the issue of animals on the streets of Ukrainian cities remains unresolved, there are rigorous methods of dealing with them [5]. Ukraine, one of the last states of Europe, adopted the Law «On the Protection of Animals from Cruel Treatment», but there are still positive developments.

At the moment, to create a ramified and effective system of state and non-state bodies and organizations whose activities would be fully or partially linked to the protection of animals, with both their vital basic needs and social needs. Ukraine as an independent state, having declared its intention to integrate into the European and world community, must adhere to the relevant standards in all spheres of life, including in relation to animals.

The utilitarian view of everything that has already existed for a long time has become inappropriate, gradually disappearing an assessment of all existing according to the extent to which it is useful to humans. Thus, the main ethical issue in human attitude towards animals can be formulated as the question of the right of animals to exist without regard to their benefit to humans.

References

1. Стрілецька О. В. Міжнародні стандарти захисту тварин від жорстокого поводження. *Матеріали 73-ї звітної наукової конференції професорсько-викладацького складу і наукових працівників економіко-правового факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова*. Одеса : Фенікс, 2018. С. 89–92.
2. Європейська конвенція про захист домашніх тварин : Міжнародний документ від 11.13.1987. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a15 (accessed 02.03.2020).
3. Всесвітня Декларація прав тварин : Міжнародний документ від 23.09.1977. URL: http://www.vita.org.ru/law/Zakonu/world_declaration_animal_rights.htm (accessed 06.03.2020).
4. Короткий Т. Р. Правовое регулирование охраны домашних животных в Украине. Актуальні проблеми політики : зб. наук. праць. Одеса : Юрид. л-ра, 2003. Вип. 16. С. 231–236.
5. Свобода в деталях: Хто має дбати про бездомних тварин? Радіо Свобода. 2018. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/svoboda-v-detalyah/29273490.html> (accessed 09.03.2020).

М. В. Тилічко

студ. I курсу

спеціальність «Право»

Науковий керівник: к.іст.н., доц. О. І. Домбровський

ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ РЕЄСТРОВОГО КОЗАЦТВА

Реєстрове козацтво має важливе місце у становленні державності на українських землях.

Водночас окремі питання правового статусу та місця в суспільстві реєстрового козацтва залишилися недостатньо дослідженими або недослідженими взагалі.

У зв'язку з цим актуальним є дослідження реєстрового козацтва та його місця у соціальній структурі того часу.

Різні аспекти життя та розвитку, а також правового статусу реєстрового козацтва і його місця в соціальній структурі того часу досліджували: дореволюційні вчені В. Антонович, М. Устрялов, А. Лазаревський, Л. Падалка, А. Яковлів; вчені рядянської епохи В. Голубоцький, М. Петровський, М. Шутой, М. Греков, М. Яворський, С. Божко, Д. Яворницький, М. Грушевський, І. Крип'якевич; вчені сучасної епохи Л. Винар, О. Субтельний, С. Леп'явко, Ю. Мицик, І. Панько, Ю. Фігурний, В. Щербак, І. Грозовський, зарубіжні вчені Ж. Шерер, Т. Корзон.

Реєстрові козаки – це частина українського козацтва, прийнята на військову службу владою Речі Посполитої і записана в окремий список – реєстр, звідки й назва – реєстрові козаки.

Стурбовані чисельним зростанням козацтва і поширенням антифеодального руху в Україні, правлячі кола Литви і Польщі намагалися розколоти козацтво: узяти на державну службу частину заможних козаків, використовувати їх як проти народних мас, так і для охорони південно-східних кордонів від агресії з боку Туреччини і Кримського ханства. Універсалом від 05.06.1572 король Сигізмунд II Август наказав коронному гетьману Ю. Язловецькому провести набір козаків на військову службу. Такий загін у складі 300 чол. було підпорядковано призначеному урядом «старшому судді усіх низових козаків». Прийняті на державну службу козаки вносилися у реєстр (список), звідки і отримали назву «реєстрових козаків». З цього часу козаками офіційно визнавалися лише ті, хто був внесений до реєстру. Усі інші, тобто основна козацька маса, лишалися за його межами [1].

Реєстрових козаків звільнено від юрисдикції локальних урядів і піддано владі «козацького старшого». За Стефана Баторія реєстр збільшено документом від 16.09.1578 до 500 осіб [2, с. 13], потім – до 600 козаків [2, с. 14] і козацьким гетьманом призначено Михайла Вишневецького.

Реєстрові козаки одержали додаткові привілеї: звільнення від податків, право землеволодіння, самоуправління з назначеною старшиною; вони мали свій прапор, литаври й інші інсигнії. Реєстрові козаки одержували платню грішми й одягом.

Реєстрові козаки були зобов'язані відбувати службу на Наддніпрянщині й посилати за наказом уряду Речі Посполитої загони на Дніпрові пороги. Намагання короля Стефана Баторія і його наступників контролювати через реєстр зростання українського козацтва виявилися марними. Ці козаки несли службу на найнебезпечнішому кордоні, через який татари нападали на українські землі [3, с. 76].

Козацтво вело боротьбу за розширення реєстру. Шляхетський уряд Речі Посполитої намагався зменшити чисельність реєстрових козаків. Однак під час воєн шляхетський уряд Речі Посполитої з метою збільшення збройних сил був змушений закликати все боєздатне козацтво до реєстрового війська, яке тимчасово зросло до кількох десятків тисяч чоловік.

У 1617 р. сейм затвердив реєстрове військо в кількості 1 000 чоловіків. За Раствавицькою угодою 1619 р. реєстр встановлювався в 3 000 чол [4, с. 83].

Складання реєстрів супроводжувалося загостренням боротьби в Україні. Десятки тисяч виключених з реєстру, так званих виписних козаків (випищиків), шляхетський уряд Речі Посполитої не визнавав за козаків. Щоб позбутися закріпачення, вони тікали на Запоріжжя – центр визвольної боротьби українського народу проти шляхетського гніту Речі Посполитої. Тому під час складання реєстру на Придніпров'ї розміщувалися значні сили шляхетського війська Речі Посполитої.

Реєстрові козаки зазнавали утисків від коронних феодалів. Шляхетський уряд Речі Посполитої роздавав козацькі землі шляхті та магнатам.

Реєстрові козаки не раз підтримували визвольні виступи народних мас, брали участь у антифеодальних селянсько-козацьких повстаннях кінця 16 – 1-ї пол. 17 ст. під керівництвом Криштофа Косинського, Северина Наливайка, Івана Сулими, Карпа Скидана, Якова Острянина та інших. Лише невелика частина реєстрової старшини, захищаючи свої особисті інтереси, проводила угодовську політику, зраджувала свій народ, допомагаючи шляхетським загарбникам Речі Посполитої придушувати визвольні народні повстання.

«Ординація Війська Запорізького, що перебуває на службі у Речі Посполитої» – постанова сейму Речі Посполитої ухвалена в січні 1638 р., згідно з якою скасовувалося козацьке самоврядування та судочинство. Реєстр скорочувався до 6 тис. козаків. Останні могли мешкати лише в Черкаському, Корсунському, та Чигиринському староствах. Усю старшину призначала польська влада причому на посаді полковників і осавулів – тільки польських шляхтичів.

Замість вибраного гетьмана козацького військо мав очолити польський комісар який безпосередньо підлягав коронному гетьманові.

Передбачалося розмістити на Запорозжі два полки реєстрових козаків. Однак запровадження Ординації 1638 р. в життя тоді не відбулося у зв'язку з новим козацьким повстанням на чолі з Я.Острянином.

Реєстрові козаки відіграли значну роль і в боротьбі українського народу проти османсько-татарської агресії. Під час визвольної війни українського народу 1648–1654 рр. внаслідок масового покозачення селян і міщан та переходу на сторону повсталого народу реєстрові козаки, збройні сили селянсько-козацького війська досягли понад 100 тис. чол.

За умовами Зборівського договору від 18.08.1649 чисельність козаків Війська Запорозького обмежувалась реєстром у 40 000 осіб. За полками це виглядало так: Білоцерківський – 2990, Брацлавський – 2662, Кальницький – 2050, Канівський – 3167, Київський – 2002, Корсунський – 3470, Кропивницький – 1993, Миргородський – 3009, Ніжинський – 991, Переяславський – 2986, Полтавський – 2970, Прилуцький – 1996, Уманський – 2977, Черкаський – 2990, Чернігівський – 998, Чигиринський – 0223.

Національно-визвольна війна 1648–1654 рр. скасувала реєстри як політичні документи шляхетського уряду Речі Посполитої, що обмежували чисельність українського козацтва. Замість реєстрів почали складати списки, на підставі яких визначали приналежність до козацького стану [4, с. 35].

Підсумовуючи викладене, можна зробити деякі висновки щодо місця реєстрового козацтва в тогочасній державі, привілеїв реєстрових козаків, їх обов'язків, а також зрозуміти, які ж відносини козацтво мало з Річчю Посполитою.

Стурбовані чисельним зростанням козацтва і поширенням антифеодального руху в Україні, правлячі кола Литви і Польщі намагалися розколоти козацтво і з цією метою створили реєстрове козацтво. Реєстрових козаків було звільнено від юрисдикції локальних урядів і піддано владі «козацького старшого». Реєстрові козаки одержали додаткові привілеї.

Козацтво вело боротьбу за розширення реєстру, а шляхетський уряд Речі Посполитої намагався зменшити чисельність реєстрових козаків. Складання реєстрів супроводжувалося загостренням боротьби в Україні. Реєстрові козаки зазнавали утисків від коронних феодалів. Шляхетський уряд Речі Посполитої роздавав козацькі землі шляхті та магнатам. Реєстрові козаки не раз підтримували визвольні виступи народних мас, брали участь у антифеодальних селянсько-козацьких повстаннях.

Реєстрові козаки відіграли значну роль і в боротьбі українського народу проти османсько-татарської агресії.

Національно-визвольна війна скасувала реєстри. Замість них почали складати списки, на підставі яких визначали приналежність до козацького стану. Фактично так і закінчилася історія реєстрового козацтва.

Список використаної літератури

1. Утворення реєстрового козацтва та його правове становище. URL: <http://studies.in.ua/ru/istoriya-ukrainy-shpargalki/286-29-utvorennya-reyestrovogo-kozactva-ta-yogo-pravove-standovische.html> (дата звернення: 16.02.2020).
2. Винар Л. Початки українського реєстрового козацтва. *Український Історик*. 1964. Вип. 2–3. С. 12–17.
3. Крип'якевич І. Козаччина і Баторієві вільности. Жерела... Львів, 1908. Т. VIII. 148 с.
4. Щербак В. О. Реєстрові козаки. *Енциклопедія історії України: у 10 т.* Київ : Наук. думка, 2012. Т. 9. 170 с.

М. О. Хижняк

студ. IV курсу

спеціальність «Право»

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Є. Д. Стрельцова

ТЕОРІЯ АВТОНОМНОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ ЯК СПОСІБ ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТУ КВАЛІФІКАЦІЙ У МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

Проблема *конфлікту кваліфікацій* в міжнародному приватному праві, що відома також під назвою «прихованих колізій», протягом тривалого часу не втрачає своєї актуальності та залишається в епіцентрі наукових дискусій. Це пов'язано з її великим практичним значенням, адже її вирішення безпосередньо впливає на процес правильного правозастосування компетентним органом. Неправильна кваліфікація норм може стати підставою прийняття неправосудного рішення, що потребуватиме його зміни або скасування. До того ж, постійний розвиток транскордонних відносин вимагає подальшого пошуку найбільш оптимального способу розв'язання даної проблеми.

Кваліфікація в міжнародному приватному праві – це частина процесу визначення застосовуваного права, що являє собою правову характеристику життєвих обставин, які є предметом розгляду, з метою встановлення відповідної колізійної норми. В ході *кваліфікації* «конкретні життєві обставини підводяться під абстрактні правила поведінки» [1, с. 262], а її результатом є висновок про можливість застосування певної норми. Основна проблема *кваліфікації* полягає в неоднаковому змісті одних і тих же понять у праві різних держав (наприклад, «доміцилій», «форма правочину» тощо), а також, у окремих

випадках, відсутності певних інститутів в праві країни суду, що стає причиною *конфлікту кваліфікацій* [2, с. 202].

У доктрині виокремлюють три основні способи вирішення *конфліктів кваліфікацій*: за законом суду (*lex fori*), за правом держави, до якого відсилає колізійна норма (*lex cause*), та згідно з теорією *автономної кваліфікації* [2, с. 204].

Слід відзначити, що перші два способи закріплені у законодавстві про міжнародне приватне право низки країн. Зокрема, Закон України про міжнародне приватне право (далі – Закон про МПрП) відносно правової *кваліфікації* у ст. 7 вказує на застосування *lex fori* та *lex cause* [3, ст. 7].

На думку окремих дослідників, зокрема Е. Рабеля, *кваліфікація за законом суду* може призвести до ігнорування судом зв'язку правовідносин з іншою державою та можливості вибору іноземного права, тому рішення залежить від того, суд якої держави розглядає справу. У випадку ж відсутності відповідного правового інституту в місцевому праві використання цього способу є неможливим, так як виникає проблемна ситуація відносин, що «кульгають». А це, у свою чергу, призводить до правової нестабільності [4, с. 483].

Для подолання цих недоліків Е. Рабелем була запропонована *теорія автономної кваліфікації*, що передбачає тлумачення норм права незалежно від матеріального права конкретної держави. Ця теорія заснована на тому, що колізійна норма, національна за своєю природою, пов'язує вітчизняне право з іноземним правопорядком, що не можна ігнорувати. Для виконання цієї ролі колізійна норма повинна використовувати загальні для всіх правових систем поняття, які встановлюються за допомогою порівняльного правознавства. Необхідно розробити особливі «наддержавні» поняття на основі напрацювань порівняльного правознавства, тобто створити особливу систему понять, загальних для всіх або більшості держав, яка б усунула всі проблеми, що виникають при кваліфікації [5, с. 19].

Прикладом застосування автономної кваліфікації може слугувати укладання міжнародних договорів. Так, визначення термінів у Конвенції про позовну давність у міжнародній купівлі-продажу товарів 1974 р. є її проявом (в ст. 1 Конвенції дається визначення поняття «покупець», «продавець», «кредитор», ін.) [6, ст. 1]. Тобто *автономна кваліфікація* можлива і дійсно здійснюється в рамках міжнародних договорів, спрямованих на уніфікацію матеріального і колізійного права, в текстах яких містяться або правила, що розкривають юридичні поняття, або окремі розділи, які «для цілей цього договору» дають тлумачення термінів і термінологічних конструкцій, які використовуються в договорі.

Отже, головний спосіб визначення і створення подібних понять – уніфікація і гармонізація колізійного та матеріального права. Юридично *автономна кваліфікація* можлива не стільки в національному, скільки безпосередньо в міжнародно-правовому просторі. Ключовим аргументом при обґрунтуванні доцільності застосування *методу автономної кваліфікації* виступає, на думку М. В. Мажориної, сам характер відносин, що підлягають правовій кваліфікації, який є транскордонним. Тому саме він дозволяє наблизити результат кваліфікації до суті, природи самих спірних транскордонних відносин, хоча й є певні складнощі та ризики в механізмі його реалізації [7, с. 102].

Отже, цей спосіб не є «недосяжним ідеалом». Процес створення «наддержавних» норм не залишається без руху в умовах глобалізації та розвитку трансграничних відносин: необхідність міжнародного співробітництва призводить до закріплення більшої кількості загальних понять. Створення таких понять повинно здійснюватися спільними зусиллями держав, шляхом укладання міжнародних договорів. Водночас, доцільним здається поєднання різних способів *кваліфікації* для оптимального вирішення *конфлікту кваліфікацій*, але з поступовим збільшенням використання способу *автономної кваліфікації* як більш прогресивного.

Попри переваги *теорії автономної кваліфікації* її практичне застосування ускладнюється істотними часовими витратами, викликаними необхідністю проведення глибокого порівняльно-правового аналізу та іноді складністю виявлення спільного в різних правових системах. Також необхідно встановити об'єктивний стандарт та суб'єктів для здійснення *автономної кваліфікації*, що є нелегким завданням [4, с. 484]. Підсумовуючи, зазначимо, що ця проблема заслуговує подальшого наукового обговорення, і, на нашу думку, мусить бути вирішеною на рівні законодавства і міжнародних договорів.

Список використаної літератури

1. Международное частное право : учебник. В 2-х т. Т. 1. Общая часть / С. Н. Лебедев, Е. В. Кабатова. Москва : Статут, 2008. 400 с.
2. Міжнародне приватне право. Загальна частина : підручник / ред.: А. С. Довгерт, В. І. Кисіль. Київ : Алерта, 2012. 376 с.
3. Про міжнародне приватне право : Закон України від 23.06.2005 № 2709-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15/sp:head> (дата звернення: 20.11.2019).
4. Allarousse V. A Comparative Approach to the Conflict of Characterization in Private International Law. *Case Western Reserve Journal of International Law*. 1991. Vol. 23. Issue 3. P. 479–516.
5. Рабель Э. Задачи и необходимость сравнительного правоведения : пер. с нем. Екатеринбург. 2000. 38 с.

6. Конвенція про позовну давність у міжнародній купівлі-продажу товарів : Міжнародний документ від 14.06.1974. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_002/ed20041210 (дата звернення: 20.11.2019).
7. Мажорина М. В. Институт правовой квалификации в международном частном праве: современный взгляд и перспективы. *Юридическая наука и практика*. 2016. Т. 12. № 1. С. 98–110.

M. Khrapitskaya

IV-th year student

specialty «Law»

Supervisor: Cand. of Jurid. Sc., Ass. Prof. Ye. Streltsova

THE EU REGULATIONS AS A SOURCE OF PRIVATE INTERNATIONAL LAW

In today's world, as the majority of states have been participating in integration processes, there inevitably arise conflict of laws situations when it comes to dispute resolutions involving private participants of different countries. This leads to a legal problem, in the doctrine of private international law named a choice of applicable law, specifically the question is: which country's law is to be applied when particular relations are simultaneously connected with different national legal systems [1, p. 50]. As it is known, legal systems and private law of different countries differ on many issues therefore the process of choosing applicable substantive law may pose certain difficulties. This may to some extent be eliminated by conflict of laws rules, albeit not always the desired outcome may be reached. Therefore the international community, both at the global and regional levels, had always been in search of new ways of solving the choice of law problems, eventually having realized effectiveness of the unification of law for these purposes.

In this study we will make an attempt to look at the European Union (hereinafter – EU) sources of private international law, given the European vector of the development of Ukraine, with emphasis on the unifying effect of the EU Regulations in the area of private international law and their effectiveness in terms of the achievement of legal certainty.

Within the existing legislative framework of the EU the Regulations of the European Parliament and of the Council (hereinafter – the EU Regulations) hold a special place due to their specific legal nature: as soon as they enter into force they apply automatically and uniformly to all EU countries (hereinafter – the Member States), as well as are binding in all the components in their entirety [2, p. 22]. The importance of the direct effect of regulations is that there is no need for them to be transposed into national law.

It should be noted that the process of convergence of the legal systems of the Member States in general was conditioned by the creation of a single European market and the necessity to eliminate the barriers that hindered its development [3, p. 39]. Therefore the unification of the EU private international law through the Regulations embraces areas that are most closely related to the single market: contractual and non-contractual obligations, family matters and maintenance obligations, legal separations and divorces; civil procedure. Such instruments as the Regulation on the law applicable to contractual obligations (No. 593/2008 of 17 June 2008, «Rome I»), the Regulation on the law applicable to non-contractual obligations (No. 864/2007 of 11 July 2007 «Rome II»), the Regulation implementing enhanced co-operation in the area of the law applicable to divorce and legal separation (No. 1259/2010 of 20 December 2010 «Rome III»), the Regulation on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters (No. 1215/2012 of 20 December 2012 «Recast Brussels Regulation») etc., may serve as an illustration of the coverage of the fairly wide scope of issues by the Regulations. Hence, these instruments distribute jurisdiction between the EU Member States, provide certainty on the applicable law to cross-border legal relationships and guarantee the recognition and enforcement of foreign judgments within the EU [4].

However, not all the issues are covered by the Regulations. This concerns, for example, contractual relations in the area of company law and trusts, agency relations; the infringement of personality rights; in the category of family law – the recognition of marriages, non-marital registered partnerships etc. [5].

In addition to the Regulations other instruments of the EU legal framework as well include private international law provisions. The rules on the basics of the status of individuals and legal entities, labor relations within the European legal field are unified to a greater extent by directives. Some of the areas are governed by international conventions, which the Member States are parties to. In this regard it is worth mentioning a number of Hague Conventions on child abduction; on child protection; on maintenance obligations, etc.

The co-existence of these instruments sometimes leads to duplications of rules, to the conflict of laws situations that may make the application of these instruments more difficult. There are some different approaches to solve this problem, though the analysis thereof is beyond the scope of the study at hand.

In summary, it should be noted that the legal nature of the EU Regulations has made it a highly effective means of unification of private international law within the European Union countries, which also has indirect effect on non-EU countries as its permanent partners, and, in particular, on Ukraine. However, a clear disadvantage of the regulations, as the study has revealed, is its fragmented nature, which significantly complicates the legal regulation of relations with the EU Member States. This fact has led to the long-standing existence of proposals for the adoption within

the EU certain codified mandatory acts, but any completed project has not been submitted so far.

References

1. Міжнародне приватне право : навч. посібник / за ред. В. М. Гайворонського, В. П. Жушмана. Київ : Юрінком Інтер, 2007. 368 с.
2. Право Європейського союзу : підручник / за ред. О. К. Вишнякова. Одеса : Фенікс, 2013. 883 с.
3. Акіменко Ю. Ю. Приватне право Європейського Союзу: проблемні аспекти виокремлення. *Актуальні проблеми захисту права власності* : матер. кругл. столу. Одеса, 2016. С. 37–39.
4. Чевичалова Ж. В. Уніфікація колізійних норм у праві Європейського союзу. URL: <http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/6062/1/CHevuchalova.pdf> (дата звернення: 01.03.2020).
5. A European Framework for Private International Law : Current Gaps and Future Perspectives : Study / Xandra Kramer, Michiel de Rooij, Vesna Lazić, Richard Blauwhoff, Lisette Frohn. European Union, 2012. URL: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2012/462487/IPOL-JURI_ET\(2012\)462487_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2012/462487/IPOL-JURI_ET(2012)462487_EN.pdf) (дата звернення: 01.03.2020).

М. Ю. Шнайдерман

студ. IV курсу

спеціальність «Право»

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Є. Д. Стрельцова

ІНСТИТУТ УСИНОВЛЕННЯ В МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА УНІФІКАЦІЯ

Усиновлення дитини є однією з найбільш традиційних форм влаштування дітей-сирот та дітей, позбавлених батьківського піклування. За Сімейним кодексом України (далі – СК України) усиновленням є прийняття усиновлювачем у свою сім'ю особи на правах дочки чи сина, що здійснене на підставі рішення суду [1, ст. 207]. Особливим видом усиновлення є *міжнародне усиновлення*, тобто усиновлення з іноземним елементом, коли правовідносини пов'язані з правопорядками декількох держав, громадянами яких є заінтересовані особи, або на території яких вони проживають, або на території яких відбувається юридичний факт [2, с. 285].

Наявність у даних відносинах іноземного елемента призводить до виникнення колізійної проблеми, задля правового врегулювання якої на національному та міжнародному рівнях застосовують відповідні методи – колізійний та матеріально-правовий.

Зазначимо, що колізійні норми окремих країн, присвячені вирішенню питань міжнародного усиновлення, встановлюють прив'язки до особистого закону (закону громадянства, закону місця проживання) усиновителя з поєднанням із законом усиновлюваного або третіх осіб, від яких залежить надання згоди на усиновлення, та інколи *lex fori* (Грузія) [3, ст. 52]. Так, у Швейцарії не дозволяють усиновлення, якщо воно не передбачене законом країни усиновлювача [4, ст. 77]. Деякі країни використовують 1–2 прив'язки для колізій міжнародного усиновлення: до закону місця проживання сторін (Канада) [5, ст. 3092], *lex fori* (В'єтнам) [6, ст. 105]. Закон України про міжнародне приватне право (далі – Закон про МПрП) у ст. 69 містить колізійну норму, яка передбачає регулювання відносин міжнародного усиновлення особистим законом дитини та особистим законом усиновлювача [7, ст. 69]. Водночас, СК України передбачає матеріально-правове регулювання відносин з усиновлення іноземцями дітей в Україні [1, ст. 283, 286].

Крім національних норм міжнародне усиновлення регулюється низкою міжнародних угод, тобто ця сфера є уніфікованою на міжнародному рівні. З'ясування особливостей саме міжнародного договірно-правового регулювання міжнародного усиновлення та його впливу на національне законодавство є метою цих тез.

Однією з міжнародних угод з питань міжнародного усиновлення є Конвенція Організації Об'єднаних Націй про права дитини, яка була ратифікована Україною 27.09.1991 [8]. Відповідно до положень Конвенції, держави-учасниці повинні надати дитині, яка тимчасово або постійно позбавлена сімейного оточення, особливий захист. Така дитина має право на допомогу, що закріплена національним законодавством держав-учасниць [9, ст. 20]. Аналіз даної статті показує, що дитина, яка була позбавлена батьківського піклування, повинна бути взята під захист держави шляхом направлення до установ догляду за дітьми або шляхом усиновлення дитини прийомною родиною.

Відповідно до ст. 21 Конвенції держави-учасниці, які дозволяють існування системи усиновлення, забезпечують, щоб інтереси дитини враховувалися в першочерговому порядку, і вони: забезпечують, щоб усиновлення дитини дозволяли лише компетентні власті, які визначають це згідно з застосовуваними законом і процедурами та на підставі всієї інформації, що має відношення до справи; визначають, що усиновлення в іншій країні може розглядатися як альтернативний спосіб догляду за дитиною, якщо дитина не може бути передана на виховання або в сім'ю, яка могла б забезпечити її виховання, або усиновлення; забезпечують, щоб у випадку усиновлення дитини в іншій країні застосовувалися такі самі гарантії і норми, які застосовуються щодо усиновлення всередині країни; вживають всіх необхідних заходів з метою

забезпечення того, щоб у випадку усиновлення в іншій країні влаштування дитини не призводило до одержання невинуватих фінансових вигад, пов'язаних з цією особою; сприяють у необхідних випадках досягненню цілей цієї статті шляхом укладення двосторонніх і багатосторонніх домовленостей або угод та намагаються на цій підставі забезпечити, щоб влаштування дитини в іншій країні здійснювали компетентні власті чи органи [9, ст. 21].

Важливе місце серед міжнародних актів посідає Конвенція про захист дітей та співпрацю щодо міжнародного усиновлення (далі – Гаазька Конвенція) [10]. Метою Гаазької Конвенції є встановлення співпраці між державами-учасницями, спрощений порядок взаємного визнання актів усиновлення.

Україна не є учасницею даної Конвенції, хоча окремі міністерства та відомства неодноразово зазначали необхідність приєднання. У 2018 році до Верховної Ради було подано Проект Закону про приєднання України до Конвенції про захист дітей та співробітництво з питань міждержавного усиновлення [11]. З приводу прийняття відповідного Законопроекту у юридичній спільноті були виказані різні думки: від підтримки ратифікації Гаазької конвенції [12] до настороженого ставлення до неї через низку причин [13].

Важливе значення також має Європейська Конвенція Ради Європи про усиновлення дітей, яка була ратифікована Україною 15.02.2011 [14]. Європейська Конвенція закріплює обов'язкову згоду матері й батька; або в разі відсутності й батька, й матері – особи чи установи, які вповноважені надати таку згоду замість них; згоду дитини, яка відповідно до закону вважається такою, що має достатній рівень розуміння; згоду другого з подружжя чи зареєстрованого партнера усиновлювача [14, ст. 5].

Слід зазначити, що прогресивною нормою даної Конвенції є обов'язкова згода дитини, яка відповідно до закону вважається такою, що має достатній рівень розуміння. Відповідно до Конвенції згода дитини не є обов'язковою, якщо дитина відповідно до закону не має достатнього рівня розуміння; з нею радяться настільки, наскільки це є можливим, та її думки й бажання враховуються з урахуванням рівня її розвитку [14, ст. 6].

Окремого розгляду заслуговує ст. 7 Конвенції, яка визначає, що усиновителем дитини можуть бути дві особи різної статі, які перебувають у шлюбі між собою або які перебувають у зареєстрованому партнерстві, та одна особа. Конвенція поширює свою дію на одностатеві пари, що одружені або перебувають у партнерстві.

Варто зазначити, що це останнє положення стосується тільки тих держав-учасниць, законодавство яких дозволяє укладати одностатеві шлюби. Конвенція не вимагає держави впроваджувати інститут одностатєвого шлюбу.

Українськи діти не будуть усиновлені одностатевими парами, оскільки СК України містить пряму заборону щодо даного виду усиновлення [1, ст. 211].

Отже, на міжнародному рівні питання міждержавного усиновлення регулюється достатньо детально. За умови виконання зобов'язань за тими міжнародними конвенціями, до яких Україна приєдналася, та перспективне приєднання до Гаазької Конвенції сприятиме удосконаленню інституту міжнародного усиновлення в Україні та покращенню умов для захисту прав і інтересів дитини.

Список використаної літератури

1. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 № 2947-III. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua> (дата звернення: 11.11.2019).
2. Міжнародне приватне право : навчальний посібник / за ред. В. М. Гаворонського, В. П. Жушмана. Київ : Юрінком Інтер. 2007. 366 с.
3. Про міжнародне приватне право : Закон Грузії від 01.10.1998. URL: <https://pravo.hse.ru> (дата звернення: 15.11.2019).
4. Про міжнародне приватне право : Федеральний закон Швейцарської Конфедерації від 18.12.1987. URL: <https://pravo.hse.ru> (дата звернення: 15.11.2019).
5. Цивільний кодекс Квебека (Канади) : Закон Квебека (Канади) від 01.01.1994. URL: <https://pravo.hse.ru> (дата звернення: 15.11.2019).
6. Про шлюб та сім'ю : Закон В'єтнаму від 09.06.2000. URL: <https://pravo.hse.ru> (дата звернення: 15.11.2019).
7. Про міжнародне приватне право : Закон України від 23.06.2005 № 2709-IV. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua> (дата звернення: 16.11.2019).
8. Про ратифікацію Конвенції про права дитини : Постанова Верховної Ради Української Радянської Соціалістичної Республіки від 27.02.1991 № 789-XII. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua> (дата звернення: 16.11.2019).
9. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про права дитини : Міжнародний документ від 20.11.1989. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua> (дата звернення: 13.11.2019).
10. Конвенція про захист дітей та співробітництво в галузі міждержавного усиновлення : Міжнародний документ від 29.05.1993. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua> (дата звернення: 13.11.2019).
11. Проект Закону про приєднання України до Конвенції про захист дітей та співробітництво з питань міждержавного усиновлення від 25.01.2018 № 0166. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua> (дата звернення: 13.11.2019).
12. Відкритий лист Першого Омбудсмена України Н. Карпачової до Президента України та народних депутатів України VII скликання. 2013. URL: <http://www.first-ombudsman.org.ua> (дата звернення: 13.11.2019).
13. Доповідна записка Президенту України від Уповноваженого Президента з прав дитини Ю. О. Павленка стосовно звіту про проведену роботу 2013 року. 2013. URL: www.donmolod.gov.ua (дата звернення: 13.11.2019).
14. Європейська Конвенція Ради Європи про усиновлення дітей : Міжнародний документ від 27.11.2008. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua> (дата звернення: 13.11.2019).

РОЗДІЛ 5

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА, ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ СУДОВО- ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

О. Ю. Колеснік

студ. IV курсу

спеціальність «Право»

Науковий керівник: к.ю.н., доц. А. В. Левенець

ПРАВО НА ДОСТУП ДО СУДУ В КОНТЕКСТІ СТ. 6 КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД

Серед найбільш актуальних та важливих прав в рамках міжнародного захисту прав людини особливе місце займає право на доступ до суду в контексті ст. 6 Європейської Конвенції з прав людини (далі – Конвенція). Відповідно до цієї статті, кожному гарантується право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення [1, ст. 6]. В українському законодавстві положення цієї статті відображаються у ст. 129 Конституції України, яка гарантує здійснення правосуддя за принципом верховенства права [2, ст. 129]. Через досить широке за обсягом формулювання, згідно зі статистикою, відповідна стаття Конвенції є однією з тих, що найчастіше стають підставами для звернення до Європейського Суду з прав людини (далі – Суд, ЄСПЛ) та винесення Судом пілотних рішень проти України, що говорить про систематичність порушення цього права на території нашої держави та високу актуальність цієї проблеми.

Як окрему складову цієї статі хотілося б розкрити сутність «права на доступ до суду». Як зазначалося у справі «Bellet v. France» (Белле проти Франції), право на доступ до суду має «застосовуватися на практиці і бути ефективним». Тобто, особа, яка звертається до суду повинна мати реальну можливість та діючий механізм оскарження дії чи бездіяльності, які порушують її права.

На практиці ефективний характер цього права найчастіше порушується у таких проявах, як досить висока вартість судового провадження (без урахуванням фінансових можливостей особи) та надмірна формалізація, яка просто позбавляє особу права на звернення до суду. Думка, якою пронизано майже всю практику Суду з подібних питань, полягає в тому, що сплата

судового збору не може перешкоджати чи ускладнювати доступу до суду такою мірою, щоб завдавати шкоди самій суті цього права (рішення ЄСПЛ від 19.06.2001 у справі «Kreuz v. Poland»).

В Конституції України у ст. 55 зазначається, що кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб [2, ст. 55]. Відповідно до Рішення Конституційного Суду України № 9-зп/1997, ч. 1 ст. 55 Конституції України треба розуміти так, що кожному гарантується захист прав і свобод у судовому порядку. Суд не може відмовити у правосудді, якщо громадянин України, іноземець, особа без громадянства вважають, що їх права і свободи порушені або порушуються, створено або створюються перешкоди для їх реалізації або мають місце інші ущемлення прав та свобод. Відмова суду у прийнятті позовних та інших заяв, скарг, оформлених відповідно до чинного законодавства, є порушенням права на судовий захист, яке згідно зі ст. 64 Конституції України не може бути обмежене [3].

Варто розуміти, що Судом неодноразово зазначалося, що право на доступ до суду не може вважатися абсолютним та повинно бути врегульоване зі сторони держави, тобто мають бути встановлені певні обмеження. Проте це обмеження не повинно бути таким, що порушує зміст цього права. До того ж, обмеження в доступі до суду не буде відповідати ч. 1 ст. 6, якщо воно не переслідує легітимної мети та не існує розумної пропорційності між використаними засобами та поставленою метою («Prince Hans-Adam II of Liechtenstein v. Germany») [4]. Серед таких легітимних обмежень у національному законодавстві допускаються: необхідність сплати судового збору, обмеження для неповнолітніх осіб, необхідність мати юридичного представника та обмеження строку позовної давності.

Можна говорити, що в Україні є декілька механізмів гарантії забезпечення доступу до правосуддя. Основними є можливість поновлення судом строку на звернення до суду з поважних причин та звільнення особи від сплати судового збору з урахуванням його матеріального становища. При цьому, при вирішенні питання про їх застосування, національні суди повинні виходити з того, чи було дотримано справедливий баланс між загальними інтересами суспільства та вимогами захисту основоположних прав окремої особи.

Важливою складовою цього права є не лише можливість учасника звернутися за захистом своїх прав, а й право на вирішення спору судом («Kutić v. Croatia» (Кутіч проти Хорватії)) та винесення судом рішення. Як зазначає Д. Віткаускас, право на доступ до суду має в основі принцип міжнародного права, який забороняє відмову в правосудді. Це стосується і «цивільного», і «кримінального» провадження та передбачає право на

отримання рішення суду. Після тривалого періоду виключення також було впроваджено право на доступ до суду в адміністративних справах («Юлін проти Естонії» («Julin v. Estonia»). Існує певний збіг між цим правом і правом на «суд, встановлений законом», оскільки обидва вони вимагають доступу до судової установи, здатної приймати обов'язкові рішення, а не лише висновки рекомендаційного характеру. Якщо рішення, яке стосується «цивільних» прав або «кримінального» обвинувачення, приймає адміністративний, дисциплінарний або виконавчий орган, у внутрішньому законодавстві має бути структурне право на оскарження до судового органу – можливість подавати заяву про принаймні один етап судового розгляду є автономною вимогою ст. 6 [5, с. 32].

Варто не забувати, що Суд, розглядаючи справи щодо порушення цієї статті завжди проводить аналіз застосування ст. 6 саме в конкретних ситуаціях, з урахуванням економічних та соціальних умов сьогодення, такий підхід позначають поняттям «Конвенція як живий організм» («Тайрер проти Сполученого Королівства» («Tyrer v. the United Kingdom»). Тобто, важливим завданням є розглядати право на «доступ до суду» в світлі сучасних умов та застосовуючи принцип динамічного та еволюційного тлумачення Конвенції, що буде забезпечувати актуальне застосування права.

Список використаної літератури

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Міжнародний документ від 04.09.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 03.03.2020).
2. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 03.03.2020).
3. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадян Проценко Раїси Миколаївни, Ярошенко Поліни Петрівни та інших громадян щодо офіційного тлумачення статей 55, 64, 124 Конституції України (справа за зверненнями жителів міста Жовті Води) від 25.12.1997 № 9-зп/1997. URL: <http://ccu.gov.ua/storinka-knygy/4391-dostup-do-sudu> (дата звернення: 03.03.2020).
4. Право на справедливий суд : практичний посібник зі ст. 6, підготовлений дослідницьким підрозділом Європейського Суду з прав людини. 2013. URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_UKR.pdf (дата звернення: 04.03.2020).
5. Віткаускас Д. Захист права на справедливий суд: посібник для юристів. URL: <https://www.echr.com.ua/publication/pravo-na-spravedlivij-sud/> (дата звернення: 03.03.2020).

Е. А. Крістева

асп.

спеціальність «Право»

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Н. В. Ільєва

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ НОТАРІАЛЬНОЇ ТАЄМНИЦІ В УКРАЇНІ

Питанню правового регулювання нотаріальної таємниці в Україні приділено увагу у працях вітчизняних вчених, таких як: В. В. Баранкова, Д. В. Журавльов, Н. В. Ільєва, О. В. Коротюк, О. Є. Остапенко, Т. В. Федоренко, С. Я. Фурса, К. І. Чижмарь, В. Г. Шишленко та ін. Водночас, питання вдосконалення механізмів правового регулювання нотаріальної таємниці залишаються недостатньо дослідженими. Проблеми визначення правового регулювання нотаріальної таємниці в Україні, насамперед, потребують з'ясування формулювання та сутності правового регулювання.

О. В. Коротюк вважає, що «до конструкції механізму правового регулювання включено норми права, правовідносини, акти тлумачення норм права, правову свідомість, правову культуру та акти реалізації норм права. За допомогою норм права законодавець встановлює права та обов'язки певних суб'єктів і, власне, створює необхідні умови для розвитку правовідносин» [1].

На думку Н. В. Ільєвої «правове регулювання нотаріальної діяльності в Україні – це здійснюваний за допомогою норм права та актів реалізації права вплив на поведінку суб'єктів і об'єктів управління, з метою забезпечення стабільності цивільного обороту, зниження навантаження на суддів через зменшення кількості суперечок про нікчемність і заперечність операцій, вирішення правових конфліктів без звернення до суду відповідно до цілей і завдань правової держави, розрахований на їх застосування» [2, с. 29].

«На сьогоднішній день в Україні нормативно-правовий режим нотаріальної таємниці визначений Конституцією України, Цивільним кодексом України, Кримінальним кодексом України, Кримінальним процесуальним кодексом України, Цивільним процесуальним кодексом України, Кодексом адміністративного судочинства України, Господарським процесуальним кодексом України, Законом України «Про нотаріат», Законом України «Про державну таємницю», Законом України «Про інформацію», Законом України «Про доступ до публічної інформації», «Правилами професійної етики нотаріусів України» тощо» [3, с. 60].

Юридична природа нотаріальної таємниці базується з прийняттям Закону України «Про нотаріат», де було закладено першооснови для правового регулювання нотаріальної таємниці в Україні. Так, згідно ст. 8 Закону України «Про нотаріат» «нотаріальна таємниця – сукупність відомостей, отриманих під час вчинення нотаріальних дій або звернення до нотаріуса заінтересованої

особи, в тому числі про особу, її майно, особисті майнові та немайнові права та обов'язки тощо» [4, ст. 8]. З аналізу цього визначення випливає, що зміст нотаріальної таємниці становлять різні відомості, які отримані від заінтересованої особи під час вчинення нотаріальних дій або звернення особи до нотаріуса.

В. В. Баранкова, розглядаючи правове регулювання нотаріальної таємниці, дійшла висновку, що «наразі законодавче регулювання нотаріальної таємниці не просто не дає належного правового обґрунтування визначення обсягу та меж тієї інформації, що не має розголошуватися нотаріальними органами, а, навпаки, потребує ретельного наукового дослідження, тлумачення та уточнення, особливо з огляду на те, що зазначена інформація може стати предметом судового вивчення під час розгляду тієї чи іншої цивільної справи, і в кожному конкретному випадку потрібно буде визначатися із можливістю або, навпаки, неможливістю нотаріуса свідчити про такі обставини» [5, с. 198].

Погоджуючись з В. В. Баранкової, вважаємо, що на сьогодні існує певна розгалуженість нормативно-правових актів щодо нотаріальної діяльності, зокрема в механізмі функціонування нотаріальної таємниці у системі взаємодії держави та громадянського суспільства в Україні. Вирішення цієї проблеми, на нашу думку, можливе шляхом проведення комплексної систематизації законодавства України та положень підзаконних правових актів щодо нотаріальної діяльності.

На жаль, на законодавчому рівні ця проблема є недостатньо врегульованою і має велику кількість ускладнень та упущень, зокрема в області відповідальності осіб, на котрих поширюється обов'язок нерозповсюдження нотаріальної таємниці, з огляду на це, важливим є заповнення відповідних законодавчих прогалів. Вважаємо, що необхідно створити якісний, досконало регламентований процес правового регулювання дотримання нотаріальної таємниці, не обмежуючись декількома статтями Закону України «Про нотаріат» та встановити даному принципу через його значущість для всього нотаріату необхідну правову охорону.

Список використаної літератури

1. Коротюк О. В. Науково-практичний коментар Закону України «Про нотаріат». Харків : Право, 2012. 641 с.
2. Ільєва Н. В. Нотаріальна діяльність як предмет адміністративно-правового регулювання. *Правова держава*. 2014. № 17. С. 27–31.
3. Ільєва Н. В., Крістева Е. А. Правове регулювання дотримання нотаріальної таємниці в Україні. *Правова держава*. 2018. № 30. С. 59–64.
4. Про нотаріат : Закон України від 02.09.1993 № 3425-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 39. Ст. 383.
5. Баранкова В. В. Поняття та межі нотаріальної таємниці. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2017. № 4. С. 192–219.

К. К. Мальцева, В. С. Рудов

студ. II курса

специальность «Право»

Научный руководитель: к.ю.н., доц. О. В. Садовская

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ КОНСТИТУЦИИ УКРАИНЫ И США

Исследуемая тема является актуальной, поскольку на данном этапе развития общества Конституция, как Основной закон, трактуется по-разному. Конституция является одним из главных рычагов поддержки и укрепления национального единства и идентичности, благодаря определённым особенностям в геополитике, социальной культуре и истории страны. Рассмотрение существующих проблем данного документа и необходимость его повторного рассмотрения, и усовершенствования, и отображение собственного видения значения данного анализа, взято за цель в данных тезисах.

Формирование американской модели конституции изначально происходило под влиянием идеологии либерализма. Если в Украине конституционными ценностями и сегодня считают равенство и солидарность, то американцы выше всего ценят человеческую свободу. Они уверены в том, что государственная власть обязана играть служебную роль по отношению к гражданскому обществу и не останавливаться перед применением силы из моральных соображений. Приоритеты американского конституционализма традиционно связаны с категориями свободы и рынка, изначально были настроены на быстрый прогресс. В отличие от конституционной модели США, конституционные стандарты Украины являются более умеренными и консервативными.

Конституцию Соединённых Штатов считают достаточно лаконичной, хотя данный письменный документ не содержит в себе все охваченные вопросы на протяжении столь длительного периода. Именно поэтому данные «пробелы» заполнялись разнообразными нормативно-правовыми актами: решениями Верховного Суда, законами Конгресса, актами Президента, решениями законодательных собраний штатов, судебными прецедентами [1, с. 108]. Таким образом, представленная вариация актов, которые развивают, дополняют и совершенствуют Конституцию США 1787 г., принято называть «живой Конституцией», которая занимается эффективным регулированием разных сфер жизни народа и государства. Конституция Соединённых Штатов является живым документом еще и потому, что она была написана для адаптации будущими поколениями. Если бы она не была написана с такими намерениями, штаты не могли бы ратифицировать новые поправки.

Первым отличием Конституции США от Конституции Украины является отсутствие декларирования прав и свобод граждан в самом Законе.

Конституция Украины закрепила данные положения во II Разделе «Права, свободы и обязанности человека и гражданина». Сюда можем отнести: право на жизнь, на свободное развитие личности, на уважение человеческого достоинства, неприкосновенность жилья, свобода передвижения и вероисповедания и подобные [2]. Билль о правах является неофициальным названием первых 10 поправок к Конституции США, который закрепил некоторые права и свободы человека. Например, Поправка № 1 определяет свободу слова, вероисповедания, печати, собраний; Поправка № 4 – неприкосновенность жилья и др. Таким образом, обе Конституции предоставляют своим гражданам достаточно широкий спектр их прав и свобод. Конституция США не содержит норм, регулирующих статус политических партий. Более того, понятия «партия» до сих пор не существует в федеральном законодательстве: специального федерального закона о партиях нет, и на партии распространяется общий термин «корпорация», подразумевающий все негосударственные объединения. Регламентация статуса политических партий осуществляется в законодательстве и судебной практике лишь в том объеме, который связан с их участием в выборах государственных органов [3, с. 177].

Другим существенным отличием является законодательная власть в двух странах. В США данная ветвь власти представлена Конгрессом, который, в отличие от Верховной Рады Украины, является двухпалатным. Верхняя палата Конгресса – Сенат, во главе которого при этом находится Вице-президент, формируется из двух человек от каждого штата независимо от его населения. Нижняя палата – Палата представителей, которой руководит Спикер, действует с определенным количеством человек в расчете один человек на каждые 30 тыс. жителей при условии, что все штаты будут иметь хотя бы одного представителя. Ни одно лицо не может стать представителем, если оно не достигло 25-летнего возраста, не было в течение 7 лет гражданином государства и не проживает на период выборов в определенном штате. Сенаторами не могут быть лица, которые не достигли 30-летнего возраста, не были в течение девяти лет гражданами государства и не проживают на время выборов в штате, от которого избираются [4]. Перевыборы представителей проводятся каждые два года, а сенаторов – из расчета каждая третья часть Сената за следующие два года.

В Конституции Украины единственным органом законодательной власти является Верховная Рада Украины – однопалатный парламент представлен 450 депутатами, который возглавляет председатель. Избираются депутаты свободными выборами на основе всеобщего, равного и прямого избирательного права путём тайного голосования сроком на четыре года. При этом кандидаты в народные депутаты должны достичь 21 года и проживать на территории Украины в течение последних 5 лет. Председателя Верховной Рады и двух его

заместителей выбирают среди депутатов. Влияние парламента на другие органы государственной власти осуществляется путём принятия законов и постановлений.

Так, по моему мнению, украинское законодательство достигло действительно существенного прогресса, но также требует становления конституционного строя, который позволил бы стать Украине самостоятельной и независимой. Несомненно, у каждой Конституции есть свой определенный «дух», который представляет цели и задания организации конституционного процесса, а также разрешает понять прописанное Конституцией направление развития общества. Главной целью Основного Закона США является содействие общему благосостоянию, а также обеспечение нынешнему и будущим поколениям благ свободы. Украине же требуется обозначить главные цели и развивать «Дух» собственной Конституции, он остался, но, к сожалению, остался в ней самой, загнанный внутрь по большей части.

Список использованной литературы

1. Попова А. В. Конституционное право зарубежных стран : 3-е изд., перераб. и допол. Москва : Юрайт, 2015. 108 с.
2. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр> (дата обращения: 13.03.2020).
3. Алебастрова И. А. Конституционное право зарубежных стран. Москва : Волтерс Клувер, 2006. 177 с.
4. The Constitution of the United States. URL: <http://constitutionus.com/> (дата обращения: 13.03.2020).

М. В. Смірнова

студ. IV курсу

спеціальність «Право»

Науковий керівник: к.ю.н., доц. А. В. Левенець

ВІДМОВА ВІД СМЕРТНОЇ КАРИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ЖИТТЯ

Право на життя є невід’ємним та базовим правом кожної людини, зміст якого полягає в тому, що нікого не може бути умисно позбавлено життя. Важливість цього права полягає в тому, що без його належного забезпечення всі інші права втрачають свою цінність та сенс. В багатьох сучасних національних та міжнародних нормативно-правових актах право на життя посідає перше місце в переліку основних прав, що є абсолютно логічним та зрозумілим. При цьому й досі залишаються складними для розуміння низка питань, прямо пов’язаних із правом на життя, одним з яких є проблема

застосування смертної кари як вищої міри покарання за особливо тяжкі кримінальні злочини. Слід відзначити, що в сучасному світі лише європейський континент вважається вільним від смертної кари (оскільки її скасування є однією з головних умов вступу країни до Ради Європи), проте шлях до цього звільнення був довгим та непростим.

Так, 04.11.1950 у Римі була розроблена та підписана Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), яка є фундаментом європейської регіональної системи захисту прав людини. На момент прийняття у ст. 2 Конвенції «Право на життя» зазначалось: «Право кожного на життя охороняється законом. Нікого не може бути умисно позбавлено життя інакше ніж на виконання смертного вироку суду, винесеного після визнання його винним у вчиненні злочину, за який закон передбачає таке покарання» [1, ст. 2]. Зі змісту цієї статті можемо зробити висновок, що на той момент розробники Конвенції допускали можливість застосування смертної кари, проте обмежували її застосування «законними підставами» та «вироком суду».

Наступним кроком до захисту права людини на життя, надання цьому праву більш широкого розуміння в контексті застосування смертної кари стало підписання державами-членами Ради Європи 28.04.1983 Протоколу № 6 до Конвенції, ст. 1 якого встановила: «Смертна кара скасовується. Нікого не може бути засуджено до такого покарання або страчено» [2, ст. 1]. Проте цей крок можна назвати проміжним на шляху до скасування смертної кари, оскільки ст. 2 Протоколу № 6 встановила: «Держава може передбачити у своєму законодавстві смертну кару за діяння, вчинені під час війни або невідвортної загрози війни» [2, ст. 2].

Визначальним етапом скасування смертної кари на території європейських держав можна вважати Протокол № 13 до Конвенції, який був підписаний 03.05.2002 та яким «забороняється застосовувати смертну кару до людей за будь-яких обставин, у тому числі на війні або в умовах близької загрози воєнних дій. Жодних застережень документ не дозволяє» [3, ст. 1]. Також, у Протоколі № 13 забороняється жодних відступів від положень цього Протоколу, в тому числі – на підставі ст. 15 Конвенції [4, ст. 2].

В Україні процес відмови від смертної кари також був поступовим. «Розпад СРСР та здобуття Україною незалежності не відразу призвели до сприйняття ідей лібералізації вітчизняного кримінального законодавства та вилучення так званої найвищої міри з переліку покарань. Упродовж 1991–2000 рр. в Україні смертна кара існувала «як виняткова міра покарання» у формі розстрілу» [5, с. 173]. Мораторій на застосування смертної кари був накладений ще до 1995 р., перед вступом України до Ради Європи, проте потім цей вид покарання знову почали застосовувати через порушення процедури мораторію.

Лише 29.12.1999 Конституційний Суд України визнав, що смертна кара суперечить Конституції України. Остаточну крапку у цьому питанні було поставлено 22.02.2000, коли у результаті ультиматуму Ради Європи, з Кримінального Кодексу України вилучили поняття про страту [6].

На сьогодні стосовно смертної кари досі йдуть дискусії, адже багато держав ще не відмовились від даного виду покарання, та не вважають за необхідне. Тим часом, Європейський Союз наполягає на відміні цього покарання в усіх країнах, активно засуджує дії Білорусії та інших держав зазначаючи що: смертна кара порушує невід'ємне право на життя, яке гарантується Загальною декларацією прав людини, зазначаючи також, що судова система не може бути використана для стримування злочинів [7].

Отже, повна відмова від смертної кари, яка знайшла свій прояв в державах-членах Ради Європи, вважається нами вірним та важливим заходом на шляху до утвердження пріоритету прав людини. Численні критичні оцінки щодо того, що за певні види злочинів (серійні вбивства, державна зрада) дієвою може бути лише страта, і щодо того, що особи, засуджені до довічного ув'язнення, лягають додатковим тягарем на бюджет держави та інші подібні зауваження не можуть відповідати процесам демократизації та гуманізації, які супроводжують сучасний світ. Окрім того, важливо пам'ятати, що у всіх державах, які пішли шляхом повної відмови від смертної кари, тяжких та особливо тяжких злочинів не стало коїтись більше, проте можливість особи на виправлення судової помилки, якої вона була б позбавлена у випадку страти, зберігається на роки.

Список використаної літератури

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Міжнародний документ від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 02.03.2020).
2. Протокол № 6 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який стосується скасування смертної кари : Міжнародний документ від 28.04.1983. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_802 (дата звернення: 02.03.2020).
3. Нестеренко С. Застосування смертної кари та проблема захисту прав людини в інституті екстрадиції. URL: <http://www.pravnuk.info/2013-12-27-15-15-31/864-zastosuvannya-smertnoji-kari-ta-problema-zaxistu-prav-lyudini-v-instituti-ekstradiciji.html> (дата звернення: 02.03.2020).
4. Протокол № 13 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який стосується скасування смертної кари за всіх обставин : Міжнародний документ від 03.05.2002. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_180 (дата звернення: 02.03.2020).
5. Гривняк Л. Вплив міжнародного чинника на скасування смертної кари в Україні. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки.* 2014. № 782. С. 172–175.

6. Васьків О. Скасували смертну кару. Gazeta.ua. 2019. URL: https://gazeta.ua/articles/history/_skasovali-smertnu-karu/890289 (дата звернення: 02.03.2020).
7. Европейская служба внешних действий: Беларусь: заявление пресс-секретаря о новых смертных приговорах. 2020. URL: <https://www.euneighbours.eu/ru/east-south/stay-informed/news/evropeyskiy-soyuz-i-sovet-evropy-vmeste-protiv-smertnoy-kazni> (дата звернення: 02.03.2020).

Л. І. Терпан

студ. II курсу

спеціальність «Право»

Науковий керівник: к.ю.н., доц. О. М. Садовська

ІНСТИТУТ ГРОМАДЯНСТВА В США

Одним із головних елементів правового статусу особи, як правило, є громадянство. В конституційному праві зарубіжних країн в межах цього інституту існує такі два поняття, як громадянство та підданство. В даній статті буде розглядатися саме громадянство, адже такий термін більш притаманний демократичним державам, де права і свободи громадянина захищаються певною країною. Слід додати, що ця тема є дуже актуальною, адже багато країн знаходяться в стані економічної кризи, а жителі цих країн доволі часто іммігрують саме до таких розвинутих країн, як США, бажаючи отримати громадянство.

США – одна із провідних демократичних країн світу, в якій громадянином вважається особа, яка отримала права, що захищаються державою, та обов'язки згідно Конституції та законів США за народженням або шляхом натуралізації. Як правило, кожна держава має свої певні особливості щодо інституту громадянства, тому слід розібратися, що являє собою саме інститут громадянства США і які ознаки йому притаманні.

Слід сказати, що даний інститут конституційного права в цій державі регулюється, перш за все, Конституцією США, яка затверджує основні принципи, згідно з якими проголошуються не тільки федеральне громадянство, а й громадянство штатів. Необхідно сказати, що законодавство США дозволяє подвійне громадянство. Це означає, що людина може не відмовлятися від вже існуючого громадянства, щоб отримати паспорт громадянина США.

Більш детально громадянство регламентується Актом про імміграцію та громадянство 1952 р., в якому для визначення громадянства використовуються такі два поняття, як національність (nationality) і громадянство (citizenship). Ця ознака пов'язана з історією перших, тобто корінних жителів цієї країни. Термін «національність» ширший і визначає правовий зв'язок особи не тільки з самими

Сполученими Штатами, а й з їх заморськими володіннями. Особи, що володіють nationality of USA називаються американцями або особами американської національності, а особи, що володіють citizenship of USA – громадянами США. Особи, що іменуються американцями (nationality of USA), мають значно вужче коло прав, а саме: їм надається право особи на заступництво з боку США за кордоном, право вільного в'їзду на територію країни і виїзду з неї, право на полегшений порядок набуття громадянства у власному розумінні (citizenship), а також певні пільги при придбанні американського громадянства дітьми такої особи. Ті ж особи, що іменуються саме громадянами в прямому сенсі цього слова, мають прямий зв'язок із державою і підпадають під її захист.

Не можна не сказати про процедуру набуття та припинення громадянства. Заздалегідь у США громадянство можна отримати за народженням та шляхом натуралізації. Що стосується отримання громадянства за народженням, то воно надається особам, що народились на території цієї країни та підлягають під її юрисдикцію, окрім дітей дипломатичних представників в США [1, ст. 1401].

Також громадянство можна отримати за «правом крові», тобто новонароджені особи, батьки яких належать до корінних племен США, також стають громадянами США. Однак, це право розповсюджується тільки на тих, що народилися за межами США. В цьому питанні є також декілька особливостей, адже все залежить від того, один або двоє батьків особи були громадянами США на момент його народження. Якщо ж обоє батьків є громадяни даної країни і хоча б один з батьків мав перед народженням дитини постійне місце проживання на території США чи в одному з їхніх заморських володінь, то така дитина отримує громадянство за народженням. У разі народження дитини за межами США при тому, що тільки один з її батьків є громадянином, то багато чого залежить від її народження чи на заморських володіннях США, чи за межами цих володінь. Слід додати, що найбільші пільги в такому випадку надаються особі, яка народилася на заморських володіннях США, а ті, що народилися за межами цих володінь, отримують громадянство, якщо хоча б один з батьків має правовий зв'язок з державою. Враховується також те, яким є цей зв'язок. Якщо є такий зв'язок, як nationality, то особа стає американським громадянином при тому, що хоча б один із батьків є громадянином США і безперервно, протягом року проживає на цій території до народження дитини [2, с. 219].

Що стосується натуралізації, то цей процес може бути як колективним, так і індивідуальним. Особа, яка здобуває громадянство шляхом колективної натуралізації, автоматично його отримує, коли території надається статус штату. Згідно Закону про громадянство та імміграцію за цей процес відповідальною є Служба громадянствата імміграції США [3, ст. 1421].

Головними умовами натуралізації за Законом про імміграцію та громадянство є досягнення особою 18 років, проживання не менше п'яти років на території держави легально, наявність у цієї особи високоморальних якостей, володіння англійською мовою та знання історії США, а також готовність скласти присягу на вірність цій країні [3, ст. 1421].

Говорячи про інститут громадянства, не можна не згадати про підстави припинення громадянства в США. Так, особа припиняє бути громадянином США у разі виходу (відмова від громадянства) або втрати громадянства, позбавлення громадянства та інші причини.

В першому випадку (у разі виходу з громадянства) громадянство припиняється за власною заявою особи та за погодженням відповідних органів. Така заява може бути відхилена у випадках, встановлених законом. Ще однією з підстав є позбавлення особи громадянства. Особу позбавляють громадянства у разі здійснення нею недозволеної поведінки. Зазвичай, така санкція застосовується до натуралізованих громадян, які отримали громадянство недавно. Щодо втрати громадянства, то особа в такому випадку припиняє своє громадянство автоматично у разі вчинення нею протизаконних діянь (довга неспідтримка особою зв'язку з державою у випадку проживання в іншій країні).

Отже, проаналізувавши все вищенаведене, можна сказати, що громадянство США є складним інститутом в науці конституційного права зарубіжних країн, адже деякі положення щодо отримання громадянства піддаються критиці з боку політиків та науковців. Вони вважають, що автоматичне надання громадянства дитині, що народилася на території США, сприяє нелегальній міграції. Щодо цього питання, то нещодавно в силу вступив Закон про гідність затриманих іммігрантів, в якому законодавець виклав стандарти переміщення нелегальних мігрантів, які перебувають під вартою Департаменту внутрішньої безпеки, та для інших цілей, тобто влада звертає увагу на цю актуальну проблему [4, ст. 2]. Слід зазначити, що, скасувавши право автоматично надання громадянства тим, хто народився на території США, законодавство буде суперечити положенню Конституції США, а саме XIV поправці 1 розділу, в якій зазначено: «Всі особи, народжені або натуралізовані в США і які підкоряються законам країни, є її громадянами» [4]. Хоча ця ініціативу і підтримує значна частина населення, але поки що законодавство не змінено.

Список використаної літератури

1. Immigration and Nationality Act. URL: <https://www.uscis.gov/legal-resources/immigration-and-nationality-act> (дата звернення: 08.03.2020).
2. Страшун Б. А. Конституционное (государственное) право зарубежных стран. Общая часть : науч. пособ. Москва : Издательство ВЕК, 1996. 448 с.

3. Dignity for Detained Immigrants Act. URL: <https://www.govtrack.us/congress/bills/116/hr2415/text> (дата звернення: 08.03.2020).
4. The Constitution of the United States of America. URL: <https://www.archives.gov/founding-docs/constitution-transcript> (дата звернення: 08.03.2020).

В. В. Шадюк

студ. II курсу

спеціальність «Право»

Науковий керівник: к.ю.н., доц. О. М. Садовська

ПАРЛАМЕНТ ФРАНЦІЇ: СТРУКТУРА І ПОВНОВАЖЕННЯ

Наша країна завжди перебуває в процесі розвитку, оскільки є молодою державою. Вона намагається перейняти досвід інших країн, тому важливо розглядати та аналізувати державний устрій саме тих республік, які є більш розвиненими й досвідченішими в багатьох питаннях. Через те, що в Україні парламент відіграє одну з найважливіших ролей, то саме цей інститут варто розглянути.

Одним із таких прикладів є Франція – країна давнього походження, яка дійсно може стати еталоном і змінити український парламентаризм на краще. Як і в більшості країн світу, влада у Французькій республіці поділена на 3 гілки: законодавчу, виконавчу і судову.

Законодавча влада представлена двопалатним парламентом. Нижню палату представляє Національна асамблея. Вона складається з п'ятисот сімдесяти семи депутатів, які обираються громадянами країни шляхом виборів. Строк їх компетенції триває п'ять років, але глава держави може прийняти рішення про їх розпуск. Голова Національних зборів обирається також на п'ять років, тобто на весь період повноважень членів палати [1, с. 15].

Верхню палату складає Сенат, що складається з трьохсот сорока восьми депутатів, які навпаки обираються шляхом непрямих виборів строком на дев'ять років, але кожних три роки міняється одна третина складу. На відміну від Нижньої палати, вона не може бути розпущена Президентом. Голова Сенату обирається на три роки і є важливою персоною в державі, тому що його посада займає третє місце після Президента і прем'єр-міністра. Ця палата представляє інтереси виключно територіальних громад [1, с.14].

Фракції в парламенті утворюються в палатах парламенту. Існує мінімальне число необхідних для утворення фракції членів: Сенат – 15, Національні збори – 20. Тимчасові й постійні спеціальні комісії є робочими органами палат, а також комісії з питань проведення розслідувань і контролю.

Бюро утворюються в кожній комісії і в них повинні бути представлені всі партійні фракції.

Цікавим є те, що в законі сказано, що для законопроектної роботи повинні створюватися спеціальні комісії, але на практиці все роблять постійні комісії. Можливо це є негативним фактором, тому що у випадку створення спеціальних комісій, вони були б більш досвідченими саме в тих суспільних відносинах, які повинні регулюватися в законі.

Бюро створюється в кожній палаті з метою її керівництва. В ньому по ієрархічним сходинкам є такі посади як: голова палати, віце-голова, секретар та квестор. Якщо пост Президента республіки вакантний, його обов'язки тимчасово виконує голова Сенату. Голова зборів займається управлінням Конгресу, коли йому передано поправки до Конституції для ратифікації. Президент повинен провести консультацію з головами, якщо він має намір ввести надзвичайний стан. Якщо сфера актів регламентна, за заявою уряду, голови мають право розв'язувати питання про неприйняття поправок і законів. Також голови мають право призову до Збройних сил [2, с. 125].

Обидві палати мають однакові компетенції, але що стосується законодавчого процесу, то є певні розбіжності.

Найважливішою функцією парламенту, як і в більшості країн є законодавча, тобто створення законів. Прем'єр-міністр та парламентарі мають право законодавчої ініціативи, тому основна частина законопроектної роботи покладена саме на парламент. Так як цю роботу виконує й уряд країни, то існує певний, чітко прописаний в ст. 34 Конституції Франції, перелік суспільних відносин, які знаходяться у віданні парламенту.

Він може створювати звичайні, конституційні та органічні закони. Ці закони стосуються прав людини і фундаментальних гарантій; громадянства; обов'язків громадянина перед державою і навпаки; національної оборони; сімейно-шлюбних відносин; спадкування і дарування. Також це питання кримінально права та процесу; амністії; створення нових судових юрисдикцій і статусу суддів; джерел, ставок і умов оподаткування; порядку грошової емісії [3, ст. 34].

Протягом п'ятнадцяти днів Президент повинен підписати закони, що ухвалені парламентом. Якщо він не буде згоден з будь-яким положенням закону, то має право відправити його для ще одного обговорення. Після цього здійснюється перегляд закону і в разі голосування за нього абсолютною більшістю в парламенті, Президент без свого право голосу зобов'язаний його підписати.

Договори узгоджуються та ратифікуються Президентом республіки, однак більшість з них повинна бути затверджена парламентом. Якщо питання стосується ратифікації якогось договору, то потрібно проводити референдум,

але так відбувається не завжди. В більшості випадків ратифікація можлива шляхом голосування за пропозицією трьох п'ятих частин парламентарів, зібраних у Конгресі [4, с. 748].

Парламент може голосувати за перегляд Конституції. На відміну від звичайних законів, текст повинен бути проголосований однаково двома палатами. Потім він затверджується референдумом або лише за голосуванням парламентарів, зібраних у Конгресі.

Ще одними з функцій парламенту є надання дозволу на оголошення війни, продовження стану облоги і надзвичайного стану понад дванадцять днів та інформування про втручання армії за кордон та санкціонування її знаходження там.

Отже, Франція дійсно може стати державною моделлю, оскільки в ній демократизм вже сформований, а в Україні він знаходиться на початку шляху побудови. Схожість законодавчої гілки влади в цих двох країн є, але у Франції це більш налагоджена система. Наприклад, парламент розглянутої країни не може видавати закони, які могли б стосуватися скорочення або збільшення бюджету країни. Це дає деякі обмеження, але дивлячись на нашу країну, то, напевно що, і українському парламенту варто поставити таку межу, бо з бюджетом він робить все що завгодно. На мою думку, в Україні потрібно створити двопалатний парламент, так як очевидно, що існує потреба в забезпеченні гарантій законності дій парламенту та в представництві територіальних громад.

Список використаної літератури

1. Пустовойт Л. А. Система державного управління Республіки Франція: досвід для України. Київ : НАДУ, 2010. 56 с.
2. Керімов А. Д. Парламентські групи в Національних зборах сучасної Франції. *Держава і право*. 1993. № 12. С. 123–134.
3. La Constitution du 4 octobre 1958. URL: <http://www2.assemblee-nationale.fr/langues/welcome-to-the-english-website-of-the-french-national-assembly> (дата звернення: 05.03.2020).
4. Конституционное (государственное) право зарубежных стран. Особенная часть : Учебник для вузов / ред. Б. А. Страшун. 3-е изд., пересмотр. и доп. Москва : НОРМА, 2008. 1136 с.

А. Р. Яцюк
студ. IV курсу
спеціальність «Право»
Науковий керівник: к.ю.н., доц. А. В. Левенець

ЕВТАНАЗІЯ ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА ПРАВА НА ЖИТТЯ

Конституція України в ст. 3 закріплює, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [1, ст. 3]. Розділ II Конституції України присвячений правам, свободам та обов'язком людини і громадянина. Основним правом людини, відповідно до ст. 27 Конституції є право на життя. Це природне право, яким людина наділяється від моменту народження та згідно законодавства ніхто не має права посягати на нього [1, ст. 27].

Право на життя закріплюється і на міжнародному рівні, зокрема воно відображене в Загальній декларації прав людини, Міжнародному пакті про громадянські й політичні права, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – ЄКПЛ).

В контексті змісту права на життя як на національному, так і на міжнародному рівнях викликають численні дискусії питання, пов'язані із визначенням моменту виникнення та припинення цього права. Одним з таких питань є евтаназія як свідоме переривання життя у зв'язку із невиліковною хворобою та припиненням страждань людини.

Питання евтаназії досліджували такі вчені, як Р. Стефанчук, Б. Юдін, Л. Красицька, А. Зульберт, С. Бородін, О. Тимощук, В. Глушков та інші.

Такі країни, як США, Люксембург, Бельгія, Швеція, Швейцарія вже давно визнали вказану процедуру законною. Україна залишається категоричною в цьому напрямку.

Вперше термін «евтаназія» вжив англійський філософ Френсіс Бекон у своїй праці «Advancement of Learning». На початку XVII століття Френсіс Бекон писав про евтаназію: «...долг медика не только в том, чтобы восстанавливать здоровье, но и в том, чтобы смягчать страдания, вызванные болезнью..., а если недуг признан неизлечимым, лекарь должен обеспечить пациенту легкую и мирную кончину, ибо нет на свете блага большего, нежели подобная эвтаназия...» [2, с. 225].

На сьогодні виділяють такі види евтаназії: активна та пасивна. Активна евтаназія – це проведення певних дій із прискорення смерті невиліковно хворої людини, згідно з її проханням, з метою позбавлення тяжких страждань. Активна евтаназія може бути здійснена також спільними діями лікаря і пацієнта (наприклад, хвора людина вживає певні лікарські засоби, призначені лікарем, які є необхідними для настання смерті). Пасивна (негативна) евтаназія – це

незастосування засобів і невиконання лікарських маніпуляцій, які б підтримували певний час життя важко хворого пацієнта, за умови, що пацієнт висловив прохання не здійснювати медичне втручання [3, с. 199].

Вперше законодавче закріплення права на евтаназію відбулося в штаті Каліфорнія в США, де в 1977 р. було прийнято Закон «Про право людини на смерть», згодом евтаназію було дозволено в штаті Орегон [3, с. 200].

У Нідерландах право на евтаназію легалізували у 2001 році був прийнятий «Закон про припинення життя за бажанням чи допомогу в самогубстві». Нідерланди є єдиною країною в світі, де право на здійснення евтаназії належить не лише медичним працівникам, а й може здійснюватись самостійно за допомогою лікарів, а саме в частині надання хворому на його прохання препаратів, що скорочують життя [3, с. 204].

Але для проведення процедури евтаназії є необхідним дотримання ряду умов: пацієнт повинен страждати на невиліковну хворобу, страждати від нестерпного болю та не мати жодного шансу на життя.

В більшості країн світу, які не легалізували евтаназію, заборона на її проведення та покарання, відображається в кримінальному законодавстві. Проте покарання передбачено більш м'яке, ніж за умисне вбивство.

Категорично проти процедури евтаназії висловлюються такі країни, як Велика Британія, Японія. Україна також доповнює цей список.

У ст. 52 Закону України «Основи законодавства про охорону здоров'я» зазначається «медичним працівникам забороняється здійснення евтаназії – навмисного прискорення смерті або умиртвіння невиліковно хворого з метою припинення його страждань» [4, ст. 52]. Також ця заборона прослідковується в ст. 281 Цивільного кодексу України, де закріплена заборона задовольняти прохання фізичної особи про припинення її життя.

Проте на сьогоднішній день в Україні спостерігаються випадки пасивної евтаназії. Також сьогодні виділяють соціальну евтаназію – коли коштів для лікування пацієнтів недостатньо. Виникають певні дискусії стосовно притягнення винних до відповідальності. Дії винної особи у випадках вчинення пасивної та соціальної евтаназії логічно кваліфікувати за ч. 2 ст. 137, ч. 2 ст. 139, ч. 2 ст. 140 Кримінального кодексу України, при чому в усіх трьох випадках настання смерті є кваліфікуючою ознакою. Проте в країнах, де вже відбулася криміналізація евтаназії, кримінально-правові норми містять привілейований склад злочину, бо вбивство на вимогу невиліковно хворого вважається вбивством при пом'якшуючих обставинах [5].

На міжнародному рівні визнано право на життя, а не право на смерть, на що чітко вказав Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) в рішенні у справі «Прітті проти Сполученого Королівства» («Case of Pretty v. The United Kingdom») від 29.04.2002, зазначивши, що ст. 2 ЄКПЛ вимагає від держав не

лише утримуватися від умисного і незаконного позбавлення життя, а й уживати необхідних заходів для захисту життя людей, які перебувають під їхньою юрисдикцією. Тому ЄКПЛ не може підтверджувати право на самовизначення в сенсі надання людині права вибрати смерть, а не життя. Стаття 2 ЄКПЛ забороняє використання сили, що може спричинити смерть, або будь-які інші дії, що можуть спричинити загибель людині, і, відповідно, не надає жодній особі права вимагати від держави дозволу (сприяння) позбавити себе життя.

Отже, з позиції ЄСПЛ, немає підстав вважати свавіллям те, що закон наголошує на важливості права на життя, забороняючи суїцид зі сторонньою допомогою [6].

Питання легалізації евтаназії на сьогоднішній день є досить суперечливим. Право на життя людини є невід'ємним, людина вправі сама володіти та розпоряджатися ним. З цього випливає, що позбавити себе цього життя чи ні, людина також вправі вирішувати самостійно. Ми вважаємо, що питання евтаназії потребує детального обговорення серед представників, як медичного сектору так і правового, для вироблення розумного співвідношення цього поняття з правом на життя.

Список використаної літератури

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр> (дата звернення: 13.03.2020).
2. Хімченко С. А. Доктринальні підходи до проблеми легалізації евтаназії в Україні. *Актуальні проблеми держави і права: Зб. наук. праць*. 2010. № 55. С. 225–233.
3. Ворона В. А. Право на евтаназію як складова права людини на життя. *Право України*. 2010. № 5. С. 199–205.
4. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 № 2801-ХІІ. URL: [zakon2.rada.gov.ua/ laws/show/2801-12/](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2801-12/) (дата звернення: 13.03.2020).
5. Підстави для криміналізації евтаназії в Україні. URL: <http://book.net/index.php?p=achapter&bid=12050&chapter=1> (дата звернення: 13.03.2020).
6. Справа «Прітті проти Сполученого королівства» : Рішення Європейського суду з прав людини від 29.04.2002 № 980_210. URL: <https://rm.coe.int/16803a72c2> (дата звернення: 10.03.2020).

Розділ 6

ЕКОНОМІКА ТА ПІДПРИЄМНИЦТВО

М. О. Вдовиченко

студ. II курсу

спеціальність «Економіка»

Науковий керівник: к.е.н., доц. Ю. В. Пічугіна

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Сільське господарство є однією з пріоритетних галузей економіки України, так як виступає як виробник і постачальник продовольчих товарів, є сферою зайнятості понад 18% населення України, як виробник сировини для виробництва інших товарів. Все це обумовлює актуальність теми.

Виробництво сільськогосподарської продукції в Україні повністю забезпечує внутрішнє споживання населення і навіть більше, так, наприклад, виробництво зерна (традиційно експортної продукції) становить 292,9%, яєць – 119,8%. Виняток становлять плоди і ягоди, які в не повному обсязі можуть задовольнити потреби населення – 82,9%. Цим і пояснюється, що в 2017 р. імпорт їх склав 819 тис. т., а експорт всього – 291 тис. т. [1, с. 40].

Неоднорідність природно-кліматичних умов ведення аграрного виробництва об'єктивно обумовлює диференціацію областей країни за рівнем розвитку сільського господарства. Зокрема, лідерами у виробництві с/х продукції у 2018 р. стали: Вінницька, Київська, Полтавська, Черкаська області.

Реформування аграрного сектору економіки дозволило створити сприятливі умови для встановлення і розвитку різних форм господарювання як за формою власності, так і за організаційно-правовою основою. Цей процес став можливий завдяки прийнятті низки законів, зокрема, «Про власність», «Про селянське (фермерське) господарство», «Про господарські товариства» [2].

Наряду з державними підприємствами на ринку сільськогосподарських виробників почали функціонувати приватні та колективні.

Сільськогосподарські товаровиробники розмежовуються за організаційно-правовою формою. Згідно державного класифікатора організаційно – правова форма господарювання – форма здійснювання господарської (зокрема підприємницької) діяльності з відповідною правовою основою, яка визначає характер відносин між засновниками (учасниками), режим майнової відповідальності по зобов'язаннях підприємства (організації),

порядок створення, реорганізації, ліквідації, управління, розподілу одержаних прибутків, можливі джерела фінансування діяльності тощо.

У 2018 р. кількість підприємств, які здійснювали сільськогосподарську діяльність склала 49208 одиниць, у т.ч. фермерські господарства – 33164 [3].

У таблиці 1 представлені основні показники діяльності сільськогосподарських підприємств, які дозволяють зробити висновок, що з кожним роком їх діяльність погіршується. Якщо проаналізувати рентабельність підприємств за видами діяльності, то є підприємства з від'ємним рівнем рентабельності, зокрема виробники великої рогатої худоби на м'ясо (-17,7%), овець та кіз на м'ясо (-16,6%).

Така тенденція простежується практично з самого початку здобуття незалежності України. Однією з причин є те, що тваринництво є дотаційною і складною галуззю. Державна фінансова підтримка галузі тваринництва становить лише близько 9% витрат, які несуть сільськогосподарські виробники.

Таблиця 1

Основні показники діяльності сільськогосподарських підприємств

	2015	2016	2017	2018
Фінансовий результат до оподаткування, млн грн.	101996,1	90122,1	68606,5	67170,8
Чистий прибуток, млн грн.	101912,2	89816,3	68276,8	66878,1
Рівень рентабельності всієї діяльності, %	30,4	25,6	16,5	13,5

Джерело: складено на основі [3]

До основних причин низької ефективності діяльності вітчизняних підприємств аграрної галузі можна віднести наступне:

- незадовільне законодавче забезпечення;
- неспроможність вітчизняних промисловості і науки забезпечити сільське господарство надійними та високопродуктивними машинами, механізмами, засобами хімізації, врожайними сортами рослин, високопродуктивними породами худоби та птиці, ефективними технологіями виробництва;
- ресурсозатратність і неконкурентоспроможність організації власного сільськогосподарського виробництва;
- незавершеність запровадження системи ринкових механізмів функціонування державної земельної політики;
- низьку ефективність сільськогосподарського виробництва порівняно з іншими країнами, використання застарілих технологій;
- недостатній рівень фінансової підтримки сільськогосподарського виробництва та соціальної сфери села;

- низький рівень урожайності сільськогосподарських культур і продуктивності худоби і птиці.

Тому у сільськогосподарських підприємствах України економісти всіх ієрархічних рівнів повинні намагатись мінімізувати вплив існуючих в аграрній галузі негативних явищ на загальну ефективність діяльності зазначених підприємств шляхом створення результативної, дієвої і гнучкої системи управління підприємством.

Список використаної літератури

1. Пичугина Ю. В., Максимова Ю. А. Потенціал конкурентоспособного розвитку сільського господарства Одеської області. *Бізнес-навігатор*. 2019. № 1(50). С. 39–42.
2. Колісник О. І. Особливості функціонування сільськогосподарських підприємств в сучасних умовах господарювання. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5451> (дата звернення: 16.03.2020).
3. Сільське господарство України : статистичний збірник. 2018. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/09/Zb_sg_2018%20.pdf (дата звернення: 18.03.2020).

В. В. Гладка

студ. II курсу

спеціальність «Економіка»

Науковий керівник к.е.н., доц. Н. М. Крючкова

МОНЕТАРНА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

Державне регулювання означає контроль діяльності суб'єктів господарювання та вплив на ринкову кон'юнктуру. Основним методом є регулювання цінової політики, що створює умови виробництва та попиту на товари (роботи, послуги), або наукоємну продукцію.

Монетарна політика проводиться Національним банком України. Метою є забезпечення стабільності цін, повної зайнятості та зростання реального обсягу ВВП. Фінансово-монетарний механізм являє собою особливі макроекономічні процеси для стабілізації економіки. Для короткострокового регулювання визначаються елементи для антикризового управління, для стратегічного орієнтуру – формування нового вектору розвитку, зміна макроекономічних показників безпеки [1, с. 64].

В сучасній практиці монетарного регулювання використовують такі способи збалансування дефіцитного державного бюджету: підвищення податків, додаткова емісія грошей, державні позики (випуск державних цінних паперів).

Основним об'єктом регулювання монетарної політики для банку є сукупна грошова маса, яка залежить від позитивних показників розвитку економіки.

Необхідно відрізнити стимулювальну та стримувальну монетарну політику. Перший вид характеризує розширення обсягів кредитних операцій, зниження рівня процентних ставок та зростання грошової маси. Стримувальна політика спрямована на обмеження обсягу кредитних операцій, збільшення процентних ставок і гальмування темпу збільшення грошової маси. Такий метод потрібен для зменшення для зменшення інфляції та стабілізації національної валюти. Неєфективним методом монетарної політики є зміна облікової ставки НБУ. Вибірка охоплює комерційні банки, котрі мають потребу в кредитуванні Центрального банку.

Існують основні інструменти політики держави: норма резервування, облікова ставка, операції на відкритому ринку [2].

Фінансово-монетарна трансмісія формує реальні макроекономічні параметри, що відображають рівновагу.

Важливим елементом передавальних каналів є: процентна ставка, установлений курс валют, ціна активів, кредитний канал.

Державне регулювання цін поділяється на прямі та непрямі методи. До прямих методів включають: встановлення твердої оферти на товари першої необхідності, застосування граничних цін та коефіцієнтів, декларування зміни цін та блокування, складання договірних зобов'язань про ціноутворення між державою та промисловими підприємствами (насамперед машинобудівними холдингами, промисловими об'єднаннями). До основних методів відносять: застосування граничних нормативів рентабельності, пільгове оподаткування та кредитування, диференціація ставок ввізного мита.

Основними цілями державної монетарної політики є [3, с. 50]:

- стримання інфляції за допомогою політики доходів (тимчасове припинення цінової політики, застосування цін відповідного діапазону, застосування нормативів рентабельності, дотації для виробників окремих галузей, надання компенсацій споживачам, регулювання заробітної плати);
- швидкий доступ до товарів першої необхідності (застосування політики низьких цін, зменшення податкового навантаження);
- захист внутрішнього ринку, протекціонізм (дотація для виробників, ввізне мито на імпортні товари, що збільшує загальну вартість);
- стримання монополізації економіки та забезпечення конкурентоспроможності промисловості.

У розвинених країнах застосовують напрями антиінфляційної політики, що регулюють попит та витрати. Метою є обмеження попиту за допомогою наступних заходів: грошово-кредитного елементу (норми обов'язкових

резервів, облікової ставки, операції на відкритому ринку), бюджетного (збільшення доходів та скорочення видатків), структурно інвестиційного елементу (протекціонізм, обмеження монополізму та розвиток конкурентоспроможності).

Найбільш важливим у регулюванні є контроль за зовнішньоекономічною діяльністю, що забезпечує захист інтересів держави, створення рівних можливостей для суб'єктів господарювання, заохочення конкуренції. Основними інструментами економічного регулювання виступають: митні тарифи і збори, пільгові кредити експортерам, гарантії, субсидії, валютні обмеження, звільнення від сплати податків.

Отже, головним критерієм державного монетарного регулювання є чіткий розподіл повноважень, відповідальності та фінансово-економічної бази: загальнодержавної, регіональної та місцевої.

Список використаної літератури

1. Третяк Г. С., Бліщук К. М. Державне регулювання економіки та економічна політика. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2011. 128 с.
2. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua> (дата звернення: 19.03.2020).
3. Глущенко С. В. Монетарна політика: теоретико-методологічні аспекти. Київ : НаУКМА, 2017. 64 с.

Е. П. Гонтар

студ. II курсу

спеціальність «Економіка»

Науковий керівник: к.е.н., доц. Ю. В. Пічугіна

РІВЕНЬ БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ ТА ЙОГО ЧИННИКИ

Досліджувана тема є актуальною, оскільки безробіття є негативним соціально-економічним явищем, що зумовлює скорочення купівельної спроможності населення, зменшує кількість платників податків, збільшує державні витрати на підтримку безробітних.

В період науково-технічного прогресу вкрай важливо встигати за розвитком всього. Однією з найбільших проблем України є те, що населення просто не встигає за розвитком технологій, тому погоджується на менш кваліфікаційну роботу, за яку отримує меншу платню. Звісно ніхто не хоче працювати за «копійки» і тому вимушені їхати за кордон. В Україні зменшується кількість робочої сили, зменшується мотивація для розвитку, що призводить знову до втрати робочої сили. Таким чином виникає замкнуте коло,

яке дуже важко розірвати. В цьому випадку допомогти може лише правильна політика в країні та окремих компаніях. Потрібно завжди мотивувати людей до дій. Наприклад, якщо працівник пройде додаткові курси з використання комп'ютера, то йому збільшать заробітну плату.

В наслідок виникнення нестабільної політичної та соціально-економічної ситуації в країні на початку 2014 р., таких подій як: Революція Гідності, анексія Криму, початок АТО на сході України – індекс інфляції почав стрімко зростати, що зумовлює й зростання рівня безробіття. За даними Державної статистики України найвищий рівень безробіття незалежної України був в 2014 р. – 1,8 млн осіб. На жаль, інформації станом на 2019 р. ще не має, але вже є за 2018 рік. Порівняно з 2014 р. кількість безробітних знизилась понад 7%. Через кризу 2014 р. зросла середня заробітна плата на 5 тис. грн. (в період з 2014 по 2018 рр.) [1].

Також важливо відзначити що безробіття дуже змінюється в залежності від того, сільська це місцевість чи міська. Станом на січень 2019 р. в сільській місцевості зареєстровано 175,8 (тис. осіб) безробітних, а в міській 188,5. Враховуючи те ще в містах проживає більше працездатного населення, ніж в селах майже в 2 рази, то можемо сказати що різниця більш ніж в 13 тис. осіб., є не дуже суттєвою. В грудні 2019 р. в містах було зареєстровано 176,0 тис. безробітних осіб, а селах 162,2. Тобто можемо зробити висновок що кількість безробітних осіб поступово зменшується (в селах зменшилось на 13,6, а в містах на 12,5) [1].

Одним з важливих факторів також є гендерна нерівність. Жінки не можуть виконувати фізично важку роботу, тому і на статистиці ми можемо побачити що жінки є менше зайнятими ніж чоловіки. Станом на грудень 2019 року безробітних жінок є 177,3 тис. осіб, а чоловіків на 16,4 тис. менше, тобто 160,9 тис. осіб [1].

Наразі, актуальною проблемою у всьому світі також є вірусні захворювання, а саме коронавірус. Найбільше в цій ситуації постраждає малий бізнес. А якщо класифікувати по галузям, то в першу чергу це великий удар для туристичного та готельно-ресторанного бізнесу. З 17.03.2020 по всій Україні вводять заборону приймати відвідувачів установам культури, торгово-розважальних центрів, ресторанів, кафе та інших закладів харчування, розваг і послуг. Так як кінцевої дати заборони ще немає, то це все матиме дуже великий негативний вплив. Скоріше за все буде чергова криза, і заклади почнуть закриватися, тим самим зменшуватимуться робочі місця, або ж буде скорочення штату. Деякі люди через паніку будуть добровільно залишати свої посади, щоб не заразитись [2, с. 110].

Отже, до чинників, які сприяють виникненню та поширенню безробіття в Україні слід віднести наступні:

- значна частка населення працює у сферах, де є значні сезонні коливання виробництва;
- не здатність населення опанувати сучасні технології;
- зниження економічного зростання визиває недостатній сукупний попит на ринок, що спричиняє зменшення пропозиції на ринку праці та дисбалансу кількості працівників і кількості робочих місць;
- скорочення капітальних вкладень у виробництво;
- перевищення імпорту над експортом.

Але, слід зазначити, що безробіття має іноді й позитивні сторони: зростання конкуренції між працівниками, що стимулює підвищення інтенсивності і продуктивності праці та може сприяти підвищенню рівня освіти.

Тож, враховуючи наявний інформаційний дефіцит щодо динаміки та тенденцій розвитку ринку праці, одним з важливих напрямів у сфері моніторингу соціально-трудова відносин є впровадження досліджень та моніторинг зайнятості і безробіття в різних галузях економіки [3, с. 50].

Основними напрямками регулювання зайнятості в Україні має стати: підтримка вітчизняного виробника для створення кількості робочих місць; підготовка необхідних спеціалістів для задоволення пропозиції на ринку праці; використання гнучких форм роботи і режимів робочого часу, що дозволить розширити можливості для зайнятості без збільшення кількості робочих місць та ін. Реалізація основних напрямків розвитку трудового потенціалу в Україні забезпечить ефективне регулювання зайнятості та запобігання трудової міграції населення.

Список використаної літератури

1. Зайнятість та безробіття. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 16.03.2020).
2. Семенова К. Д. Аналіз впливу економічної кризи на рівень безробіття в Україні. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2012. № 1(44). С. 106–111.
3. Лисюк О. С., Кафлевська С. Г. Безробіття як соціально-економічна проблема населення України. *Збірник наукових праць ВНАУ*. 2012. № 4(70). С. 48–53.

І. О. Гришич

студ. II курсу

спеціальність «Економіка»

Науковий керівник: к.е.н., доц. Н. М. Крючкова

ВАЛЮТНИЙ КУРС В УМОВАХ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

На сучасному етапі розвитку існує проблема коливання валютного курсу, що відіграє вагомий роль в стабілізації економіки держави та пов'язано з динамікою розвитку національної та світової економіки в цілому. При відсутності оптимального валютного курсу в Україні, від'ємним стає сальдо торговельного балансу, з'являється галопуюча інфляція та зменшення золотовалютних резервів країни. Отже, необхідним постає проведення зваженої грошово-кредитної і валютної політики національним банком з метою покращення існуючої ситуації [1].

За чинним законодавством України, Національний банк України (далі – НБУ) відповідає за організацію валютного ринку, інтервенції та курс національної грошової одиниці (гривні) до інших валют (долар, євро, рубль і так далі). У 2014–2015 рр. курс долар – гривня був 1:8, однак на сьогодні курс підвищився у приблизно у 3 рази, що призвело до зростання недовіри населення до національної валюти й перетику більш ніж 85% заощаджень в іноземну валюту [2].

Не дивлячись на загострення валютних дисбалансів на внутрішньому ринку, НБУ проводив валютні інтервенції, що призвело до швидкого зниження курсу гривні відносно до інших валют, але не на довгостроковий період.

Наприкінці 2015 р. українська валюта знову похитнулася і курс знов почав підвищуватись [3]. В нашій країні накопичено велику грошову масу у доларовому еквіваленті, як слід, з'являється такий процес як доларизація – це процес витіснення національної валюти, тобто гривні, на іноземну, долар. Процес доларизації має негативні впливи на економіку нашої країни в цілому. І через знецінення гривні більшість банків не змогли повернути населенню кредити, збільшуючи боргові зобов'язання [4].

Вважаємо за можливо погодитися з такими рекомендаціям щодо покращення валютного курсу на короткострокову перспективу:

- обсяги чистого експорту мають бути додатними;
- НБУ має мінімізувати вплив інших валют на території України на національну валюту;
- посилити пруденційний контроль за виводом капіталу за межі України;
- валютна політика НБУ повинна представити план дій щодо повернення довіри до нашої валюти як у населення, так і у іноземних інвесторів [5, с. 18].

Отже, з фінансового погляду, позиції України на міжнародному валютному ринку є невтішними – зменшення валютних резервів, збільшення кредитної заборгованості, висока інфляція, також курс гривні до долара та євро є нестабільним, і факторами впливу є як і зовнішні, так і внутрішні екстерналиї. На розвиток валютного ринку впливає: рух капіталу, зовнішня торгівля України з іншими країнами та курс валюти на міжнародному ринку. Україна проводить співпрацю з Міжнародним валютним фондом задля отримання «кредитів підтримки», що, у свою чергу, слугуватиме інструментом стабілізації національної валюти. На цьому тлі, Національний банк України продовжує запроваджує низку заходів для стабілізації національної економіки.

Список використаної літератури

1. Офіційний сайт Національного Банку України. URL: <http://bank.gov.ua> (дата звернення: 17.03.2020).
2. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <http://minfin.com.ua> (дата звернення: 17.03.2020).
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>. (дата звернення: 17.03.2020).
4. Золотовалютні резерви України. URL: <http://minfin.com.ua/index/assets/> (дата звернення: 18.03.2020).
5. Береславська О. Стабільність гривні: об'єктивна реальність чи вимушена необхідність? *Вісник Національного банку України*. 2012. Вип. 3 (193). С. 6–20.

Г. О. Злобін

студ. III курсу

спеціальність «Економіка»

Науковий керівник: к.е.н., доц. І. П. Скороход

ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Стрімкий розвиток інноваційних технологій в умовах зростаючої глобалізації та конкуренції стають одночасно джерелом насущних проблем і нових можливостей для багатьох компаній та підприємств. Інновації призводять до більш ефективного використання праці і капітальних інвестицій, таким чином, сприяють росту продуктивності – одного з основних чинників економічного зростання в більшості країн світу протягом понад двох десятиліть. Потреба в інноваціях сьогодні актуальна більше, ніж будь-коли раніше. Прогресивна світова спільнота добре розуміє, що проблеми, пов'язані з інноваційним розвитком, неможливо вирішити в якійсь окремій країні, потрібно об'єднувати зусилля у сфері науки, освіти та бізнесу.

Інновації – це інтелектуальний продукт, адже за своїм походженням вони передбачають реалізацію нових науково-дослідних і конструкторських рішень [1]. Відповідно, науково-дослідні та дослідноконструкторські роботи виступають джерелом інновацій, що є – невід’ємним елементом інноваційної політики.

Для України проблема впровадження інноваційної діяльності досить актуальна. Практична реалізація Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року потребує, по-перше, стимулювання росту інноваційної активності на всіх рівнях [2]. У підприємствах на сьогодні немає відповідних економічних та технічних умов для впровадження нововведень. Одним із ключових аспектів незадовільного стану щодо активізації інноваційної діяльності в Україні є рівень зношеності та застарілості обладнання в науковій сфері та сфері виробництва. Дуже мала частка устаткування зі строком експлуатації менше 5 років, та навіть не досягає 6%, а кількість обладнання, що експлуатуються близько 20 років, становить більш ніж 30% [3].

Сьогодні в Україні близько 500 науково-технічних і конструкторських організацій, де працюють близько 60 тис. висококваліфікованих фахівців, які не сконцентровані у пріоритетних інноваційних галузях. У розвинених країнах кількість осіб, зайнятих у науці, подвоюється кожні 10 років, а в Україні вона скоротилася за останні 5 років майже в 2 рази починаючи з 2013 р., 600 тис. вчених виїхали за кордон [4, с. 62]. Однією з головних причин цього є нестабільність роботи наукових організацій, відсутність відповідної матеріально-технічної бази. Умови та темпи створення інноваційної інфраструктури не відповідають сучасним вимогам.

Для вирішення більшості проблем інноваційного процесу на всіх рівнях потрібно сформувати ефективні механізми здійснення та впровадження інноваційної діяльності для створення відповідних умов щодо успішного впровадження інновацій та їх інвестиційного забезпечення. По-перше, це стосується вдосконалення законодавчо-нормативної бази, формування відповідної інноваційної інфраструктури керівництва, координації, стимулювання та контролю впровадження інновацій, розробки механізму інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності, активної участі суб’єктів господарювання, науково-дослідних інститутів та вищих навчальних закладів.

Список використаної літератури

1. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12> (дата звернення: 17.03.2020).
2. Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.07.2019 № 526-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-p> (дата звернення: 17.03.2020).

3. Загальний обсяг витрат за напрямками інноваційної діяльності за 2000-2018 роки: офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 18.03.2020).
4. Стефанович Є. А. Інвестиційна діяльність як економічне явище. *Економіка та держава*. Київ, 2010. С. 60–64.

Є. С. Зозуля

студ. IV курсу

спеціальність «Економіка»

Науковий керівник: к.е.н., доц. Т. В. Матюк

КОНЦЕПЦІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЛАСНОГО БІЗНЕСУ В СФЕРІ ПОСЛУГ

У сучасних трансформаційних умовах відбувається поступова активізація бізнес-процесів. Бізнес відіграє значущу роль у структурних змінах в усіх сферах людської діяльності. Це можна пояснити тим, що для підприємців головним стимулом є можливість отримання прибутку, тому, вони майже завжди концентрують свої дії на розвитку найперспективніших напрямів господарської діяльності.

Найпривабливішим варіантом для створення власного бізнесу є сфера послуг. Сфера послуг сьогодні – це одна з найперспективніших галузей економіки, що швидко розвивається. Саме в цій сфері бізнес-ідеї мають швидкий період окупності, спостерігається найактивніша інноваційна діяльність, особливо у сфері маркетингу та управління, на кожну послугу знаходиться свій покупець, для входження на ринок потрібні мінімальні знання про бізнес.

Подальшому розвитку сфери послуг в Україні сприяють, насамперед: збільшення загальної кількості підприємств даної сфери, поява на вітчизняному ринку іноземних компаній, що вже мають досвід організації сервісної діяльності у своїх країнах, розвиток малого і середнього бізнесу тощо. В той самий час, стримують розвиток сфери послуг все ще невисокий рівень конкуренції, недостатня гнучкість державних сервісних підприємств в мінливих умовах ринку, недосконалість нормативно-правової бази, загальне зuboжіння населення, тощо.

Ринок у сфері надання послуг постійно розвивається та змінюється. На цьому ринку конкуренція є досить загостреною, споживачі завжди підвищують свої вимоги, щодо якості надання цих послуг.

Послуги задовольняють найрізноманітніші потреби – суспільні, виробничі, особисті. Сфера послуг виступає як сукупність галузей, підгалузей і видів діяльності, функціональне призначення яких в системі суспільного

виробництва виражається у виробництві і реалізації послуг і духовних благ для населення.

Запропонована нами концепція організації власного бізнесу в сфері послуг складається з 6 етапів: бізнес-ідея; аналіз ринку; законодавча база; розрахунок витрат; оцінка прибутковості бізнесу; розрахунок можливих доходів.

Перш ніж відкривати власний бізнес необхідно ретельно обміркувати свою бізнес – ідею. Далі необхідно провести аналіз ринку: визначити попит на послуги у грошовому еквіваленті, проаналізувати наскільки корисною є бізнес ідея та вирішення яких проблем буде покладатися на конкретний бізнес. Слід розуміти, що стовідсоткового прибуткового проекту не існує, розвиток власної справи потребує постійної праці та самовдосконалення.

Після визначення бізнес ідеї необхідною умовою є дослідження законодавчого базису для її реалізації. Задля впровадження бізнесу, суб'єкт підприємницької діяльності повинен пройти через процедуру державної реєстрації та вибору системи оподаткування. Саме тому важливим є вивчення законодавчих актів відносно питань державної реєстрації, де можна знайти умови обов'язкові до виконання та весь перелік документів необхідних для державної реєстрації власної справи. Також важливим є вивчення питань вибору системи оподаткування, що надасть можливість мінімізувати витрати підприємства.

Наступним необхідним кроком є аналіз кон'юнктури ринку та визначення конкурентоспроможності власного бізнесу. При проведенні оцінки впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища можливе використання таких інструментів як PEST-аналіз, SWOT-аналіз, побудова карти стратегічних груп. Насамперед доцільно провести аналіз впливу факторів мікросередовища, тобто безпосереднього оточення проекту – постачальників, конкурентів, споживачів.

Наступним важливим кроком є розрахунок необхідних інвестиційних та операційних витрат для реалізації проекту. Витрати, безпосередньо впливають на кінцевий результат господарської діяльності підприємств, завжди були одним з головних об'єктів теоретичних та прикладних досліджень. Задля визначення доцільності відкриття власного бізнесу потрібно якомога точніше визначити всі витрати підприємства та його можливі доходи.

Авжеж, насамперед, необхідно визначити капіталовкладення, які пов'язані з реалізацією проекту, тобто, інвестиційні витрати. Слід розуміти, що інвестиційні витрати представляють собою сукупність всіх фінансових вкладень, що виникають в процесі впровадження бізнес-ідеї. До інвестиційних витрат відносяться: купівля-аренда приміщення, витрати на будівництво, купівлю обладнання, охорона, маркетинг, податки та інше. Коли інвестиції

мають досить великий рівень ризику, доцільним є розрахунок терміну окупності. Чим менший термін окупності, тим менш ризикованим є проект.

Задля визначення можливих прибутків бізнесу в сфері послуг необхідною умовою є розрахунки можливих доходів підприємства. Доходи в сфері послуг залежать від встановлених цін на послуги. Цінова політика складається здебільшого зважаючи на ціни конкурентів на базові послуги.

На підприємствах сфери послуг прибуток найчастіше розраховують методом прямого розрахунку, тобто прибуток розраховується за окремими видами послуг, що виробляються і реалізуються. Для розрахунку необхідні такі вихідні дані: перелік відповідної номенклатури послуг до реалізації, собівартість послуги, ціна за одиницю. Загальна величина прибутку підприємства має ті ж джерела, що і доход, а її розрахунок передбачає обґрунтування цінової політики та обсягу продажу послуг закладу. Якщо різниця між доходами та втратами є позитивною, це свідчить про прибутковість справи.

К. В. Коробко

студ. II курсу

спеціальність «Економіка»

Науковий керівник: к.е.н., доц. Ю. В. Пічугіна

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА СВІТОВОМУ РИНКУ

Тема конкурентоспроможності українських підприємств на світовому ринку досить актуальна, адже якщо брати за увагу період з 2014 по 2020 рр., згідно з індексом легкості ведення бізнесу, Україна перейшла з 112 місця серед країн до 64. Це свідчить про те, що Україна стала більш привабливою країною для бізнесу, була покращена система експортної торгівлі, укріпився захист малих інвесторів та інше. Взагалі ці показники є дуже привабливими для нових підприємств, а для великих – створюють більш комфортні умови для виходу на світовий ринок [1].

Конкурентоспроможність країни виявляється у економічному зростанні, просуванні на світовий ринок вітчизняних підприємств. Здатність адаптуватися до змін, що відбуваються на світовому ринку, базується на таких економічних факторах, як інвестиційні, інноваційні, виробничі потужності та ін. Проте їх дія повинна поєднуватись із політичними та соціальними чинниками, які теж впливають на функціонування національної економіки на світовому ринку.

Перш за все треба зрозуміти, які інше є ресурси в Україні для забезпечення конкурентоспроможності. За даними Державної служби

статистики України, найбільш вигідними є продукти рослинного походження (серед яких – зернові культури) та недорогоцінні метали та вироби з них (серед яких перше місце займають чорні метали) [2]. Але не лише ці фактори враховуються, коли ми говоримо про світову конкурентоспроможність. Тому ми вважаємо, що доцільним буде, якщо порівняти Україну з двома іншими странами за допомогою Загального індексу конкурентоспроможності (2019 р.).

Таблиця 1

Рівень конкурентоспроможності України порівняно з вибірковими країнами

Назва країни	ІКТ на 2019 р.	Зміна місця у рейтингу на 2019 р.	Індекс технологій
Україна	57	-2	51,9
Молдова	56,7	+2	66,8
Росія	66,7	+0	77
Польща	68,9	+0	65,4

Україна займає не погане місце у рейтингу – вона обігнала Молдову на 1.7 та знаходиться майже поряд з Росією та Польщею. Втрата можливостей конкурентоспроможності відбувається через низький рівень технологій – в Україні він дуже відстає від аналогічних індексів у порівняних країн.

Але, вочевидь, є ще низка недоліків, які й тягнуть Україну нижче. Українські експортери та імпортери все ще скаржаться на недосконале митне законодавство (46% опитаних), брак прозорості (25%), корупцію (24%) та свідоме завищення митної вартості товарів (23%) [3]. Якщо експортні операції проходитимуть так погано, як зараз, можна забути про вище місце для України. Адже ефективність та швидкість проведення цих операцій напряму залежить від уваги інших країн до України.

Отже, для забезпечення кращої конкурентоспроможності України, треба:

- поліпшити транспортну інфраструктуру;
- мотивувати науковців розробляти більш сучасні технології та інновації;
- знизити рівень бюрократизації та корупції;
- оподаткування підприємств, що випускають конкурентну продукцію;
- розширення масштабів виробництва.

Тільки завдяки високій чутливості до ринку, знищення корупційного фактору та пропозиції нових інноваційних продуктів можна суттєво вплинути на стратегічні можливості України щодо виходу на світовий ринок.

Список використаної літератури

1. Рейтинг легкості ведення бізнеса. 2020.
URL: <https://russian.doingbusiness.org/ru/data/exploreeconomies/ukraine> (дата звернення: 16.03.2020).
2. Товарна структура зовнішньої торгівлі 2019. Державна служба статистики України.
URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/zd/tsztt/tsztt_u/tsztt1219_u.htm (дата звернення: 16.03.2020).
3. Прес-реліз: ІЕД презентував результати ІV щорічного опитування понад 1000 українських експортерів та імпортерів». 2019
URL: <http://www.ier.com.ua/ua/institute/news?pid=6162> (дата звернення: 16.03.2020).

В. Р. Кротна

студ. II курсу

спеціальність «Економіка»

Науковий керівник: к.е.н., доц. І. А. Ломачинська

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У сучасному світі є досить багато проблем, вирішити які, на жаль, не можуть вирішити ні уряди різних держав, ні міжнародні організації. Ці проблеми мають різний характер, зокрема економічний, соціальний, екологічний, кліматичний, політичний, несуть небезпеку не лише одній державі, а й людству в цілому, та належать до категорії глобальних проблем сучасності. Сьогодні прикладом такої проблеми є пандемія коронавірусу, у страху перед якою знаходиться більша частина населення світу.

У зв'язку з цим, актуальним є пошук механізмів вирішення глобальних проблем сучасності, оскільки вони потребують колосальних ресурсів, зусиль усієї світової спільноти. Серед таких механізмів все більшу роль в останні роки відіграють соціально відповідальні інвестиції приватних компаній, оскільки ні уряди, ні міжнародні організації не здатні фінансово забезпечити вирішення проблем в контексті сталого розвитку. При цьому все більше людей готові брати участь у вирішенні суспільних проблем і розглядають цей пріоритет поряд із фінансовою вигодою свого бізнесу. Все більше споживачів вважають, що компанії повинні досягати свої бізнес-цілі, покращуючи суспільство та навколишнє середовище, підтримуючи благодійні та неприбуткові організації, добродійність [1, с. 48].

Соціально відповідальне інвестування – це інвестування, яке має на меті збільшити фінансові вигоди та соціальний ефект. Компанії, які займаються соціально відповідальною інвестиційною діяльністю отримують не лише

прибуток, а й орієнтовані на вирішенні соціальних та/або екологічних проблем, створюють певний позитивний образ перед клієнтами, споживачами, громадянами, працівниками, що сприяє розвитку конкурентних переваг. Важливим аспектом соціально відповідальних інвестицій є те, що їх слід відрізнити від добродійності та філантропії. В умовах нестабільності та невизначеності саме підприємства, які займаються соціально відповідальним інвестуванням, мають можливість залучити нових інвесторів, які проводять оцінку компаній за допомогою підходу ESG (environmental, social, governance) – екологія, соціальна відповідальність та прозорість, ефективність управління. Як правило, цінні папери компаній, які мають доволі високий рейтинг ESG, стають більш привабливими для управлінців та інвесторів, що призводить до зростання ринкової вартості компанії [2].

В сучасній спеціалізованій літературі виділяють три основні напрями соціально відповідального інвестування, а саме: соціальний, етичний та екологічний. До соціального можна віднести корпоративне управління, безпеку населення, заборону використання дитячої праці, тощо; до етичного – бажання підприємств відмовитися від співпраці з компаніями, які мають відношення до продукції зі вмістом алкоголю та тютюну, азартних ігор, холодної та вогнепальної зброї й ін.; до екологічного – збереження та охорону навколишнього середовища [3, с. 237].

Концептуальні основи соціально відповідальних інвестицій знаходяться на етапі подальшого розвитку. Втім соціально відповідальні інвестиції поділяють на:

- інвестиції «сталого розвитку» – це інвестиції, які орієнтовані на напрями, пов'язані зі сталим розвитком – екологія, соціальна відповідальність та прозорість, ефективність управління;

- інвестиції в найефективніші компанії – характеризуються тим, що при виборі об'єкту інвестування застосовуються соціальні, етичні та екологічні критерії як складові ефективності та прогресивності;

- інвестиції, що використовують метод скринінгу – відрізняється тим, що при відборі компаній застосовується скринінг, що відповідає міжнародним стандартам, прийнятим ООН. Скринінг покликаний знайти краще з можливих рішень у заданих умовах і показати, як проект може видозмінити ці умови;

- інвестиції, що використовують метод «негативного» скринінгу – виключають компанії, які не відповідають етичним критеріям;

- інвестиції з урахуванням критеріїв сталого розвитку в контексті фінансового результату – на відміну від інвестицій «сталого розвитку» враховують можливі інвестиційні ризики;

- інвестиції, що використовують метод активних дій – тобто інвестори мають можливість впливати на діяльність компанії завдяки розгляду пропозицій щодо сталого розвитку на загальних зборах;

- імпаکت-інвестиції – це свідомий відбір та підтримка інвестором організацій і проектів, які поділяють його соціальну та/або екологічну місію, і здатних генерувати прибуток [4, с. 192].

Розвинені країни, зокрема США, країни ЄС, Ізраїль й ін., вже мають успішний досвід соціально відповідального інвестування. Разом із тим, розглядаючи інвестиційну діяльність українських компаній та їх ставлення до соціально відповідальних інвестицій, можна узагальнити, що саме цей напрям інвестування не є достатньо розвиненим, і на те є певні причини. Зокрема цьому сприяє непрозора діяльність значної кількості підприємств, які не мають бажання надавати повну інформацію щодо введення бізнесу. Окрім того, компанії часто неосвічені щодо таких інвестицій, а, отже, не розуміють їх переваг. Проте, орієнтуючись на співпрацю із компаніями з розвинених країн, бажаючи залучати інвестиції з цих країн, все більша кількість українських підприємств проявляє інтерес до соціально відповідальних інвестицій і вони набирають популярності. А, отже, можна очікувати розвиток цього напрямку інвестування в Україні, особливо в контексті потреби вирішення соціальних, екологічних, кліматичних проблем, що буде сприяти вирішенню важливих питань для економіки і суспільства, покращення умов життя людей. При цьому важливо, щоб ці процеси підтримала держава.

Список використаної літератури

1. Ломачинська І. А. Цінності та інвестиції впливу. *Економіка. Фінанси. Бізнес. Управління : матеріали I Міжнародного економічного форуму*. Київ, 2019. Вип. I. Ч. I. С. 46–49.
2. Какой эффект дают социально ответственные инвестиции. URL: <https://www.vedomosti.ru/finance/blogs/2019/10/03/812766-effekt-sotsialno-investitsii> (дата звернення: 19.03.2020).
3. Сардак С. Е., Єгорова І. І. Зміст і спрямування соціально-відповідального інвестування. *Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського*. 2017. Вип. 19. С. 236–240.
4. Лазар Ю. В., Завальна О. С. Сучасні тренди розвитку соціально відповідального інвестування: закордонний та вітчизняний досвід. *Механізм регулювання економіки*. 2012. Вип. 4. С. 190–196.

Ю. В. Мазур

студ. IV курсу

спеціальність «Економіка»

Науковий керівник: к.е.н., доц. І. П. Скороход

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

В умовах ринкової економічної системи підприємство є головною її ланкою. Воно визначає ділову активність національної економіки, саме тут створюється продукція, відбувається безпосередній зв'язок працівника з капіталом. Фінансове забезпечення, що виступає одним з найбільш значних каналів грошових потоків у виробничій сфері характеризує здатність фінансової системи формувати такі економічні відносини між суб'єктами відтворювального процесу щодо руху фінансових ресурсів, які зможуть забезпечити розвиток економіки, необхідний для гарантування економічної безпеки держави, посилення ролі країни як одного з глобальних лідерів, що задовольняє соціально економічні потреби суспільства [1, с. 17].

Підприємство є головним суб'єктом фінансових відносин у державі.

Підсумки фінансової діяльності відображаються у фінансових результатах (прибутках чи збитках). Таким чином формується ланцюг, що характеризує механізм фінансової діяльності підприємств: фінансові ресурси – витрати – доходи – фінансові результати – збільшення (зменшення) фінансових ресурсів [2].

Цікавим в цьому питанні є досвід Маріупольського морського торговельного порту. Він обслуговує більше 500 суден на рік, 18 причалів і майже 4 кілометри причалу для морських суден, більше 60 тис вантажних вагонів за рік, декілька об'єктів, що спеціалізуються на обробках всіх видів насипних вантажів, а також більше 20 логістичних компаній. Це лише деякі з факторів, що роблять порт Маріуполя одним з найбільш гнучких, високопродуктивних універсальних портів України [3].

Проаналізувавши фінансову діяльність підприємства на прикладі ДП «Маріупольський морський торговельний порт» можна зробити наступні висновки:

- сутність підприємства найкраще відкривається з точки зору його фінансової діяльності, адже метою будь кого суб'єкта господарювання є отримання прибутку, що на пряму залежить від його фінансування, що ще раз підкреслює актуальність теми;

- оскільки фінанси підприємств безпосередньо пов'язані з виробництвом і відображають закони економічного розвитку, вони є категорією, яка є частиною економічної основи;

- фінансова діяльність підприємства є успішною, про що свідчать звітні дані його діяльності;

- фінанси є одним з головних аспектів розвитку підприємства, оскільки відображають ефективність його діяльності;

- фінансова діяльність підприємства завжди пов'язана з ризиками, але на прикладі ми побачили, що при правильному використанні своїх фінансових ресурсів підприємство здатне самофінансуватися.

Фінансове забезпечення грає важливу роль в діяльності підприємства. З різноманітності причин ми бачимо, що внутрішнє і зовнішнє середовище є досить непередбачуваними і господарський суб'єкт має забезпечити стабільне фінансові потоки для сталого функціонування. Це свідчить про те, що саме за допомогою фінансового аналізу ми можемо розрахувати можливості підприємства та виявити необхідність залучення додаткового капіталу.

Список використаної літератури

1. Бойчук І. М. Економіка підприємства. Київ : Кондор, 2016. 378 с.
2. Суліма Н. М., Степасюк Л. М., Величко О. В. Економіка і фінанси підприємства: підручник. Київ : ЦП КОМПРИНТ, 2015. 466 с.
3. Маріупольський морський торговельний порт. Характеристики порту. URL: <https://marport.net/uk/pro-port/kharakterystyky-portu/kharakterystyky> (дата звернення: 13.03.2020).

М. С. Мамуненко

студ. IV курсу

спеціальність «Фінанси, банківська справа і страхування»

Науковий керівник: к.е.н., доц. Н. М. Крючкова

ОПОДАТКУВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ В УМОВАХ ФІСКАЛЬНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Досліджувана тема є актуальною, оскільки у процесі активного впровадження реформи децентралізації в Україні, рівень українського суспільства дедалі більше зростає шляхом створення фінансово життєздатних об'єднаних територіальних громад. Сьогодні децентралізація – це можливість громади мати повноваження та ресурси для задоволення поточних потреб регіону [1, с. 72].

Оновлена система фінансової підтримки місцевих бюджетів сприяє збільшенню частки їх доходів, однак поточні результати фіскальної децентралізації свідчать про те, що для фінансування самоврядних повноважень та повноважень, делегованих державою, було створено недостатньо додаткових ресурсів органів місцевого самоврядування, що

потребує підвищення регіональної фінансової ефективності. З огляду на те, що в останній час в законодавстві стосовно земельних відносин сталися значні зміни, актуальним постає питання щодо оподаткування землі в рамках нового законодавства, впливу його на доходи громад та їх фінансову спроможність [2, с. 120].

У західній науці частіше вживається термін фіскальна децентралізація. У зарубіжних країнах вона реалізовується шляхом: самофінансування за рахунок збирання плати за надані послуги зі споживачів, застосування схеми спільного фінансування послуг через грошові та трудові внески споживачів, збільшення місцевих надходжень через запровадження майнового податку або податку на продаж, використання міжбюджетних трансфертів, санкціонування муніципальних запозичень і мобілізації ресурсів центральних або місцевих органів влади за допомогою гарантії позик.

Вагомими показниками є частка доходів і видатків місцевих бюджетів у структурі доходів зведеного бюджету України (коефіцієнт децентралізації за доходами й коефіцієнт децентралізації за видатками). Як видно, питома вага доходів місцевих бюджетів у доходах Зведеного бюджету України не має стабільного тренду [3]. В 2007 р. цей показник становив 25,2%, до 2009 р. був спад, а вже у 2010 р. – 23,3%. Починаючи із 2015 р. даний показник почав зростати з 18,5% до 21,8%. Це було пов'язано з тим, що державний бюджет України зріс швидше, ніж доходи місцевих бюджетів у 2015 р. Причина цього явища полягає у змінах бюджетної політики та частково у падінні макроекономічних показників між 2014 та 2015 рр. [4].

Дослідження визначило сутність фінансової децентралізації в сучасній теорії та практиці як процес передачі джерел витрат та фінансування на нижчі рівні влади, що забезпечує фіскальну автономію регіональних та місцевих органів влади та підвищує прозорість процесу забезпечення суспільними благами. Відображені принципи здійснення фінансової децентралізації та їх основні типи [5]. В рамках інституційного аналізу наслідків децентралізації державних фінансів була підкреслено інституційна трансформація всієї системи в цілому, приведена необхідність впровадження нових органів для контролю за обігом земель.

На основі загальних методологічних підходів до оцінки децентралізації державних фінансів проаналізовано динаміку параметрів децентралізації державних фінансів в Україні за період 2015–2019 рр., зокрема: тенденцію до збільшення коефіцієнтів децентралізації доходів, децентралізації витрат та частки плати за землю у місцеві бюджети. Оцінка фінансової ефективності регіонів України внаслідок децентралізації державних фінансів призвела до висновку, що доходи з місцевого бюджету (без міжбюджетних трансфертів) мають тенденцію зростання, що свідчить про залежність місцевих бюджетів.

Можна зробити ряд пропозицій щодо вирішення згаданих вище питань фіскальної децентралізації. По-перше, потрібно вдосконалити існуючу податкову систему, щоб надати місцевим органам влади повноваження та можливість створювати бюджети з власних джерел, щоб посилити їхню самостійність у забезпеченні необхідними ресурсами. По-друге, необхідним є стимулювання територій, що поширюють тенденції економічного зростання. Також, доцільно провести подальші дослідження в аспекті оподаткування земель з огляду спроможності територіальних громад, а саме, визначення фінансової спроможності громад по 5 критеріям та запропонувати оптимальні механізми оподаткування землі [7, с. 18].

Список використаної літератури

1. Бондарук Т. Г. Місцеві Фінанси. Київ : ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2013. 529 с.
2. Лук'янець В. Концепції науки. Філософський енциклопедичний словник. Київ : Абрис, 2002. 742 с.
3. Юхновський О. Прозорість у системі управління землями – досвід Німеччини. Німецько-український агрополітичний діалог. Київ – Берлін, 2017. URL <https://uccr.org.ua/uploads/files/58fdf17a5fbef.pdf> (дата звернення: 27.01.2020).
4. Офіційний веб-сайт Реформи децентралізації влади України. URL: <http://decentralization.gov.ua> (дата звернення: 29.01.2020).
5. Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад : Постанова Кабінету Міністрів України від 08.04.2015 № 214. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-%D0%BF> (дата звернення: 29.01.2020).
6. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування станом на 10.01.2020 : статистичний збірник. Київ : Мінрегіон, 2020. 31 с.

В. В. Мацьків

асп.

спеціальність «Економіка»

Науковий керівник: к.е.н., доц. Н. М. Крючкова

ІНСТИТУЦІЙНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПРОЦЕСІВ ФІСКАЛЬНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

У 2014 році в Україні стартувала реформа децентралізації. Суть цієї реформи – спроможність регіонів самостійно, за рахунок власних ресурсів, вирішувати питання місцевого значення. Однією з важливих частин цієї реформи є фіскальна децентралізація.

Основоположником ідеї фіскальної децентралізації був американський економіст Ч. Тібу, який обґрунтував її у своїй праці «Економічна теорія фіскальної децентралізації в публічних фінансах: необхідність, джерела й використання» (1961 р.). Він, зокрема, стверджує, що саме фіскальна децентралізація дає змогу субнаціональним органам управління отримувати автономію щодо фінансування і забезпечення населення суспільними товарами й послугами [1, с. 6].

Під фіскальною децентралізацією розуміється надання органам місцевого самоврядування певної податкової влади, доступу до фінансових ринків, відповідальності у витрачанні коштів та отриманні дозволу самостійно визначати рівень, структуру та порядок їх витрачання з місцевих бюджетів [2, с. 137]. Все це передбачає структурні зміни у взаємодії центральних та місцевих органів влади.

Взаємодія між різними структурними елементами державного апарату супроводжується появою певних трансакційних витрат. Це, зокрема, стосується процесу фінансування окремих адміністративно-територіальних одиниць та оподаткування. З початком реформи зміна цих процесів зумовила й трансформацію видів та обсягів трансакційних витрат.

Існує багато підходів та концепцій тлумачення сутності трансакційних витрат. Цим питанням займались Р. Коуз, Д. Норт, О. Вільямсон, Г. Демсец, Е. Фуруботн та Р. Ріхтер, а також вітчизняні дослідники В. О. Рибалкін, Ж. М. Ющак та С. І. Мельник, Н. Н. Губанова, С. І. Архієреєв та С. В. Кузьминов. Більшість зазначених вчених зосереджені на дослідженні трансакційних витрат в контексті фірми, нас же цікавить розуміння трансакційних витрат на макроекономічному рівні, передовсім, в контексті державних фінансів. Беручи за основу визначення, котрі пропонуються цими дослідниками, під трансакційними витратами ми будемо розуміти витрати пов'язані зі створенням або зміною інститутів, організацій, утриманням економічних структур, забезпеченням функціонування державного апарату. Тобто це витрати, які виникають при забезпеченні існування такого суб'єкта економічної системи як держава.

Якщо ж розглядати трансакційні витрати на рівні безпосередньо державних фінансів, то до трансакційних витрат принагідно віднести:

- витрати обслуговування фінансових потоків;
- витрати пошуку інформації, які стосуються, насамперед, залучення проектного фінансування (передбачають пошук інформації про міжнародні інституції, що забезпечують проектне фінансування, умови участі, необхідні документи та їх формування);

- витрати здійснення операцій (виникають у процесі сплати податків та отримання їх відповідними установами, руху міжбюджетних трансфертів, фінансування міжнародними донорами (проектне фінансування);

- витрати моніторингу та запобігання опортунізму (такі, що виникають у зв'язку з проведенням перевірок (податковий контроль) та контролем за раціональним розподілом фінансових ресурсів (державний фінансовий контроль)).

- витрати формування, розподілу і використання державних фінансів [3, с. 471].

У процесі фіскальної децентралізації відбуваються якісні та кількісні зміни цих витрат. Вони можуть мати як негативні так і позитивні наслідки для бюджетів. Тому важливим напрямом економічних досліджень є детальний аналіз сфер виникнення трансакційних витрат та їх кількісна оцінка, що є важливим кроком на шляху оптимізації процесу фіскальної децентралізації.

Список використаної літератури

1. Кузькін Є. Ю. Теоретичні аспекти фіскальної децентралізації. *Наукові праці НДФІ*. 2014. № 4(69). С. 3–12.
2. Герчаківський С. Д., Кабаш О. Р. Теоретичний логос фіскальної децентралізації. *Регіональна економіка*. 2009. № 2. С. 133–141.
3. Чухно А. А., Леоненко П. М., Юхименко П. І. Інституціонально-інформаційна економіка : підручник. Київ : Знання, 2010. 687 с.

Д. В. Стемблер

студ. III курсу

спеціальність «Економіка»

Науковий керівник: д.е.н., проф. О. В. Горняк

РОЛЬ ІНВЕСТИЦІЙ В ОСНОВНИЙ КАПІТАЛ У РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Інвестиційна діяльність в будь-якій країні – це один з головних засобів стимулювання розвитку економіки, а економічна ситуація в нашій державі вимагає прийняття раціональних та адекватних рішень щодо спрямування інвестиційних процесів на досягнення позитивного економічного та соціального ефекту. Цього ефекту можливо досягти лише за умови правильного розпорядження коштами як вітчизняних так і закордонних інвесторів. В даній роботі ми наводимо причини, з яких вкладення коштів задля збагачення країни необхідне в основний капітал.

На сучасному етапі розвитку національної економіки надзвичайно актуальним є питання формування і підтримки інвестиційного клімату в країні,

а також інвестування саме в основний капітал підприємств. Можливості підвищення конкурентоспроможності підприємств залежать багато в чому від інвестиційного клімату в регіоні в цілому, а також в окремих галузях економіки; від інвестиційної привабливості окремих підприємств та реалізованих інвестиційних програм і проектів. Структурні зрушення в економіці відбуваються в результаті руху ресурсів, що пов'язано з інвестиційними процесами. Очевидний взаємозв'язок інвестиційної привабливості суб'єктів регіональної економіки та можливостей підвищення конкурентоспроможності підприємств [1, с. 20]. Структурна ж перебудова економіки регіону неможлива без підвищення інвестиційної активності й росту інвестицій. Таким чином інвестиції, як вітчизняні так і іноземні – це не просто механізм розвитку самого підприємства, а і країни загалом. За допомогою іноземних вкладень країни-реципієнти мають змогу отримувати новітні технології, переймати знання в досвідчених закордонних менеджерів та використовувати отримані вливання для розширення власного виробництва, що надалі може допомогти в боротьбі з конкурентами.

Інвестиції виступають одним із найважливіших засобів економічного зростання, змін у національній економіці країн, позитивних зрушень в діяльності підприємств та прискоренні науково-технічного прогресу. Тож не дивно, що питанню інвестицій в основний капітал підприємств різних форм власності приділяється все більше і більше уваги. В останнє десятиліття видано значну кількість літератури, що освітлює дану тематику, наприклад, праці вчених О. М. Гордієнко, А. В. Мертенс, Г. Б. Погріщук, В. В. Руденко та інших.

Інвестиції – це довгострокові вкладення капіталу у підприємницьку діяльність з метою одержання певного доходу (прибутку) [2, с. 22]. Ми знаємо, що інвестиції поділяються на види, але нас цікавлять саме реальні інвестиції. Реальні інвестиції – це вкладання капіталу в різні сфери та галузі економіки з метою оновлення чинних і створених нових благ [2, с. 35].

Найважливішою складовою реальних інвестицій є інвестиції в основний капітал, які в економічній літературі ще називають капітальними вкладеннями.

Основний капітал – це частина продуктивного капіталу, яка неодноразово бере участь у виробничому процесі, переносить свою вартість на новий продукт частинами протягом тривалого часу.

Термін «капітальні вкладення» можна визначити як вкладення капіталу на створення, розширення, реконструкцію і технічне переозброєння основних засобів, що здійснює безпосередній вплив на підвищення здатності суб'єкта господарювання досягати своїх стратегічних або оперативних цілей.

За економічним змістом капітальні вкладення є частиною суспільного продукту (головним чином фонду накопичення), що спрямовується на відтворення основних засобів.

За формою капітальні інвестиції виступають у вигляді грошових коштів, що витрачаються на капітальне будівництво, придбання устаткування та інших засобів праці, які входять до складу основних засобів [1, с. 23].

Роль, що грають інвестиції в основний капітал у розвитку економіки [3, с. 24]:

1. Капітальні вкладення є головним фактором створення основних засобів, реконструкції та розширення наявних підприємств, технічного переозброєння підприємств.

2. За допомогою капітальних вкладень здійснюється регулювання пропорцій і темпів розвитку основних засобів окремих виробництв і галузей національної економіки.

3. За допомогою капітальних вкладень вирішуються проблеми соціального характеру (будівництво житла, установ освіти, охорони здоров'я, культури).

4. За допомогою капітальних вкладень здійснюється регулювання розвитку всіх економічних районів країни.

5. Капітальні вкладення покривають витрати на проектні й проектно-дослідницькі роботи.

Отже, ми з'ясували, що в теорії роль капітальних вкладень в економіку країни, можемо розглянути їх вклад на практиці (рис. 1)

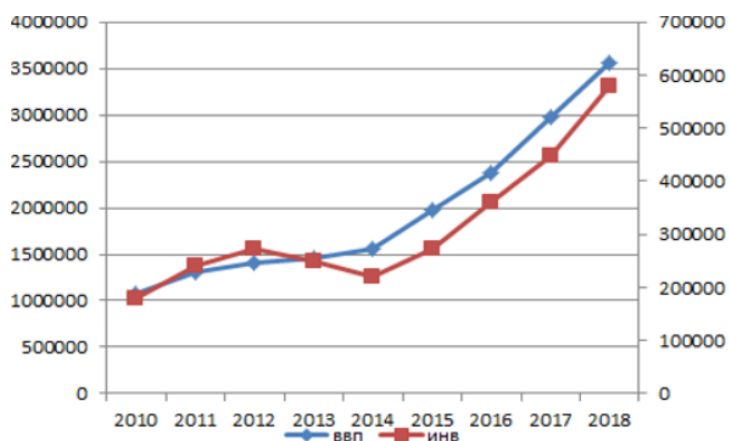

Рис. 1. Залежність ВВП від інвестицій в основний капітал

Джерело: розроблено автором на основі даних [4; 5]

Для дослідження ми обрали Україну. Зробили порівняльний аналіз та зіставили показники ВВП та інвестицій в основний капітал з 2010 по 2018 рр. Як бачимо на графіку 1 з 2010 р. по 2012 р. кількість капітальних інвестицій досить швидко зростала і так само швидко зростав рівень ВВП в країні. У 2014 році, у зв'язку з певними економічними та політичними проблемами в Україні об'єм інвестицій в основні засоби значно зменшився. Валовий внутрішній продукт, звичайно, не впав до того ж рівня, що і кількість

капітальних вкладень, але за статистикою Міністерства фінансів України приріст ВВП в національній валюті становив +7,7% (приріст у 2013 р. 3,3%), а у доларах США нашій ВВП зменшився на -28,1%. Надалі ми можемо спостерігати стабільний та стрімкий зріст інвестицій в основний капітал та ВВП України [5].

Таким чином, ми дійшли до висновку, що ВВП України безпосередньо пов'язане та залежить від капітальних інвестицій на підприємствах.

Як ми вже говорили вище і ще раз підтвердили на практиці: інвестиції в основний капітал країни призводять до покращення економічного становища та позитивно впливають ще на групу факторів, що стимулюють економічний, науково-технічний та соціальний зріст будь-якої держави.

Список використаної літератури

1. Вахрин П. И., Нешитой А. С. Инвестиции : учебник. 3-е изд., перераб. и доп. Москва. 2005. 380 с.
2. Бутинець Т. А. Основні засоби: точка зору економіста. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2012. Вип. 2. С. 22–36.
3. Величко В. В. Економіка підприємства: конспект лекцій. *Інвестиційні ресурси, поняття склад та структура інвестицій*. Харків : ХНАМГ, 2004. 114 с.
4. Державна служба статистика України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 18.03.2020).
5. Міністерство фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/economy/gdp/> (дата звернення: 18.03.2020).

Є. С. Терещенко

*студ. I курсу магістратури
спеціальність «Економіка»*

Науковий керівник: к.ф-м.н., доц. О. Г. Рудик

ЗАСТОСУВАННЯ ПРОГРАМНОГО ПРОДУКТУ «ФІНЕКАНАЛІЗ» ДЛЯ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Досліджувана тема є актуальною, оскільки фінансовий аналіз служить основою розробки фінансової політики підприємства, засобом визначення недоліків у його функціонуванні та прийнятті управлінських рішень, спрямованих на підвищення ефективності господарювання [1, с. 42]. Отож, для зручної та прискореної роботи аналізу підприємств використовують спеціалізовані програми.

Метою даної роботи є відповісти на такі запитання: «Які можливості програми? Як застосувати спеціалізовані програмидля аналізу діяльності підприємства? Які висновки можна зробити завдяки пакету ФінЕкАналіз?»

ФінЕкАналіз – це професійна автоматизована система комплексного фінансово-економічного та управлінського аналізу господарської діяльності компанії. Програма дозволяє прискорити аналіз діяльності підприємства, завдяки зручному інструменту, де реалізовано декілька десятків методик та розраховуються близько сотні фінансових коефіцієнтів і показників [2].

Можливості програми: поквартальні моніторинги фінансового стану підприємств і організацій; проведення експрес аналізу фінансового стану підприємства в стислі терміни; підготовки аналітичних записок до бухгалтерської звітності; розробка стратегії розвитку підприємства в середньостроковій і довгостроковій перспективі; визначати можливі варіанти подальшого розвитку підприємства шляхом складання матриці фінансових стратегій тощо [2].

Для початку роботи фінансового аналізу підприємств у програмі ФінЕкАналіз потрібно: створити підприємство (імпортувати дані) або обрати підприємство з бази даних програми (у програмі є вибір системи звітності України, Росії, Казахстану та Беларусі); зробити звітність, проаналізувати, оцінити кредитоспроможність, застосувати елементи фінансового менеджменту або оцінити управління підприємства (дія на вибір); програма видає результати у вигляді таблиць та нижче представленні висновки по обраній дії.

Однією з важливих характеристик діяльності підприємства є проблема неплатоспроможності потенційного позичальника. Саме тому з появою комп'ютерів неплатоспроможність стала предметом серйозних статистичних досліджень. Найбільшого поширення набули моделі Альтмана, Фулмера і Стрінгейта. Ці моделі, як і будь-які інші, слід використовувати лише як допоміжні засоби аналізу підприємств. Модель Альтмана побудована на виборі з 66 компаній – 33 успішних і 33 банкрута. Модель передбачає точно в 95% випадків. Досвід країн розвиненого ринку підтвердив високу точність прогнозу банкрутства на основі двох і п'ятифакторних моделей.

Найпростішою є двохфакторна модель. Для неї вибирають два ключові показники, від яких залежить вірогідність банкрутства підприємства. В американській практиці для визначення підсумкового показника ймовірності банкрутства (Z_2) використовують показник поточної ліквідності і показник питомої ваги позикових коштів в активах. Вони перемножуються на відповідні константи – певні практичними розрахунками вагові коефіцієнти ($\alpha = -0,3877$, $\beta = -1,073$, $\gamma = 0,0579$).

$Z_2 = \alpha + \beta \times (\text{Коеф. поточної ліквідності}) + \gamma \times (\text{Питома вага позикових коштів в активах})$.

За допомогою програми «ФінЕкАналіз» була проаналізована модель оцінки ймовірності банкрутства Дніпровського виробничого підприємства.

Розглянемо двохфакторну модель Альтмана на прикладі Дніпровського виробничого підприємства за даними на 01.01.2019 р.

$$Z2 = -0,3877 - 1,073 \times 2,34 + 0,0579 \times 3,59 = -2,690659$$

Результат двохфакторної моделі інтерпретується таким чином:

якщо $Z2$ менше 0, ймовірність банкрутства менше 50%;

якщо $Z2$ дорівнює 0, ймовірність банкрутства 50%;

якщо $Z2$ більше 0, ймовірність банкрутства більше 50% [2].

Висновок: Підсумковий показник ймовірності банкрутства ($Z2$) менше нуля, тобто ймовірність банкрутства підприємства не велика (менше ніж 50%).

На 01.01.2019 Дніпровське виробниче підприємство – організація нормального фінансового стану. Ризик настання банкрутства менше 50%.

ФінЕкАналіз дуже проста та зручна програма, яка підходить для аудитора, економіста, бухгалтера та арбітра, співробітників обласних та муніципальних адміністрацій. Для студентів є можливість користуватися демо-версією або онлайн-версією з підприємствами-прикладми для наочного прикладу. Для більш продуктивної роботи необхідно придбати більш розширену версію.

Такий пакет дозволяє швидко та зручно розрахувати, проаналізувати та оцінити економічну діяльність підприємства з висновками, таблицями, діаграмами, матрицями та схемами. Такі програми дозволяють зекономити час, виконувати роботу своєчасно, навіть швидше, удосконалити роботи аналітики, прогнозувати економічний стан, ризики тощо.

На сьогоднішній день це наші інструменти, наші інновації, якими зручно й треба користуватися, усі позитивні сторони описані вище. Програма ФінЕкАналіз модернізується, охоплює інші країни, поповнює базу даних, удосконалюється на нашого комфорту на ефективності нашої роботи.

Список використаної літератури

1. Литвин Б. М., Стельмах М. В. Фінансовий Аналіз : навч. посіб. Київ 2008. 70 с.
2. Двохфакторна модель банкрутства. URL: http://pravochnick.ru/ekonomika_predpriyatiya/bankrotstvo/dvuhfaktornaya_model_bankrotstva/ (дата звернення: 19.03.2020).

С. І. Черкез

студ. III курсу

спеціальність «Економіка»

Науковий керівник: к.ф.-м.н., доц. О. Г. Рудик

ЗАСТОСУВАННЯ АДАПТИВНИХ МЕТОДІВ ПРОГНОЗУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Одним з головних завдань економічної системи в будь-якій країні є забезпечення сталого економічного зростання. Для досягнення цієї мети необхідне ефективне інвестування.

Інвестиційна діяльність є невід'ємною складовою функціонування підприємства. Вона направлена на забезпечення його ефективного та стабільного функціонування. Таким чином, інвестиції використовуються з метою розширення і розвитку виробництва в майбутньому; відтворення основних виробничих фондів; удосконалення технічного/технологічного рівня праці і виробництва; здійснення природоохоронних заходів.

Відповідно до Закону України «Про інвестиційну діяльність» інвестиції – це всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької діяльності, в результаті яких створюється прибуток або досягається соціальний ефект [1, ст. 1].

Перебудова української економіки в ринкову, потребує ретельного дослідження проблем інвестиційного розвитку на усіх рівнях її функціонування (починаючи з окремих підприємств, та закінчуючи країною в цілому). Прорахунки з вибором напряму інвестування, та спрямування коштів у неефективні чи малоефективні проекти, призводять до уповільнення інвестиційних процесів. На сучасному етапі розвитку національної економіки надзвичайно актуальним є питання формування і підтримки інвестиційного клімату в країні. Узагальнена оцінка рівня інвестиційного клімату відображає стан окремих складових, що характеризують розвиток регіональної суспільної системи, кожна з яких оцінюється із урахуванням відповідного набору показників (чинників ризику) [2, с. 17]. Але треба зазначити, що значна частина зусиль, спрямованих на поліпшення інвестиційного клімату, будуть марними, поки не підвищиться довіра інвесторів до держави.

Звідси приходимо до висновку, що інвестиції визначають не тільки економічний, але й економіко-політичний клімат держави. Розглянемо основні капітальні інвестиції у вітчизняні підприємства з 2010 по 2018 рр. (таб. 1).

Дані наведено за цінами 2010 р. у млн. грн., без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та за 2014–2018 рр. без частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Таблиця 1

Капітальні інвестиції за джерелами фінансування

Капітальні інвестиції за джерелами фінансування за 2010-2018 роки									
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Власних коштів підприємств та організацій	111 371,00	129 220,32	139 054,91	129 117,37	103 847,88	89 187,86	102 754,81	104 892,32	120 077,84
Кредитів банків та інших позик	22 888,10	32 094,48	32 270,27	27 051,95	14 599,93	10 033,91	11 196,20	10 009,78	13 141,42
Коштів іноземних інвесторів	3 723,90	4 412,35	3 984,00	3 326,56	3 787,64	3 960,04	4 060,88	2 099,59	526,39
Капітальні інвестиції за видами активів за 2010-2018 роки									
Інвестиції в матеріальні активи	173 662,80	203 073,73	215 153,29	186 443,61	142 401,01	123 237,01	143 490,50	146 156,80	158 995,92
Машини, обладнання та інвентар	54 059,20	62 847,11	62 563,28	61 552,10	46 305,44	40 843,35	50 860,51	52 341,58	55 013,31
Довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва	1 797,20	2 530,56	1 446,06	1 836,76	1 366,15	1 336,53	1 306,36	1 261,13	1 327,56
Інвестиції в нематеріальні активи	6 912,70	8 209,98	6 825,59	8 161,84	4 959,57	8 894,78	4 884,59	5 555,48	10 668,81
Усього	180 575,50	211 283,71	221 978,88	194 605,45	147 360,58	132 131,79	148 375,09	151 712,28	169 664,73

Аналізуючи данні з таблиці у період, з 2010 до 2012 р., спостерігається поступове зростання капітальних інвестицій. Але через нестабільну політичну ситуацію в країні, з 2013 р. починається значне зменшення надходжень, які вже у 2014 р. склали всього 147360 млн. грн. США, тобто всього 75,7% від обсягу надходжень у 2013 р. Після проведення низки реформ вже починаючи з 2016 р. ситуація почала декілька покращуватись, але її зростання доволі повільне.

Ґрунтуючись на даних, у таблиці спрогнозуємо подальшу інвестиційну активність вітчизняних підприємств, використовуючи адаптивні методи прогнозування.

Адаптивними називаються методи прогнозування, що дозволяють будувати самокорегуючі (самоналагоджувальні) економіко-математичні моделі, які здатні оперативно реагувати на зміну умов шляхом обліку результату прогнозу, зробленого на попередньому кроці, і обліку різної інформаційної цінності рівнів ряду [4, с. 92]. Саме завдяки вказаним властивостям адаптивні методи вдало застосовуються у короткостроковому прогнозуванні.

Застосовуючи модель в вигляді поліному першого порядку з адаптивним механізмом Хольта, розрахуємо прогноз інвестицій на наступні 3 роки. Результати прогнозування наведені у таблиці 2.

Таблиця 2.

Капітальні інвестиції за джерелами фінансування

Капітальні інвестиції за джерелами фінансування за 2013-2021 роки (прогноз)									
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Власних коштів підприємств та організацій	129 117,37	103 847,88	89 187,86	102 754,81	104 892,32	120 077,84	128 328,13	137 156,02	145 983,92
Кредитів банків та інших позик	27 051,95	14 599,93	10 033,91	11 196,20	10 009,78	13 141,42	16 717,48	20 205,94	23 694,39
Коштів іноземних інвесторів	3 326,56	3 787,64	3 960,04	4 060,88	2 099,59	526,39	745,46	781,09	816,71
Капітальні інвестиції за видами активів за 2013-2021 роки (прогноз)									
Інвестиції в матеріальні активи	186 443,61	142 401,01	123 237,01	143 490,50	146 156,80	158 995,92	171 601,60	184 140,37	196 679,14
Машини, обладнання та інвентар	61 552,10	46 305,44	40 843,35	50 860,51	52 341,58	55 013,31	59 320,48	63 456,87	67 593,25
Довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва	1 836,76	1 366,15	1 336,53	1 306,36	1 261,13	1 327,56	1 658,72	1 961,91	2 265,11
Інвестиції в нематеріальні активи	8 161,84	4 959,57	8 894,78	4 884,59	5 555,48	10 668,81	11 161,54	12 072,78	12 984,01
Усього	194 605,45	147 360,58	132 131,79	148 375,09	151 712,28	169 664,73	182 763,14	196 213,14	209 663,15

Джерело: розроблено автором на основі даних [3]

В даний час Україна переживає одні з найважливіших економічних перебудов. Значну роль нова влада приділяє інвестиційній діяльності, тому починаючи з 2019 р. за прогнозом можна очікувати стабільне зростання капітальних інвестицій в усіх сферах.

Коли в Україні запрацює ринок землі, то найбільш стрімкого збільшення інвестицій слід очікувати у агросекторі. Ефективність агросектору поступово зростає з кожним роком. Порівняно з 2018 р., у 2019 р. валовий збір зернових склав 75 млн. тонн, що на 5 млн. тонн більше. Таким чином все більше внутрішніх та іноземних інвесторів зацікавлені до входу у агросектор України.

Список використаної літератури

1. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 № 1560-ХІІ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12> (дата звернення: 15.03.2020).
2. Чайковська М. П. Інвестування : підручник. Одеса : ОНУ імені І. І. Мечникова. 2016. 322 с.
3. Державна служба статистика України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 15.03.2020).
4. Сажин Ю. В., Катунь А. В., Сарайкин Ю. В. Анализ временных рядов и прогнозирование : учебник. Саранск : Издательство Мордовского Университета, 2013. 192 с.

Розділ 7

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ І МАРКЕТИНГУ

М. С. Вашковская

студ. II курса

специальность «Менеджмент»

Научный руководитель: ст. преп. А. В. Жмай

ЭФФЕКТИВНОЕ РАЗРЕШЕНИЕ КОНФЛИКТОВ В ОРГАНИЗАЦИИ КАК ПОКАЗАТЕЛЬ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТИ МЕНЕДЖМЕНТА

Конфликты являются неотъемлемой частью повседневной жизни людей, что обусловлено стремлением отстаивать свою позицию в процессе столкновения интересов.

Конфликт (от лат. столкновение) – столкновение противоположно направленных целей, интересов, позиций, взглядов или мнений двух или более людей [1]. Из-за неумения (или нежелания) понимать мотивацию конфликта, его природу, источники и масштабы, менеджер вряд ли сможет подобрать подходящий способ его разрешения, так как ему придётся действовать интуитивно. Но при управлении организацией важно понимать, что возникновение внутриличностных противоречий либо противоречий между сотрудниками может повлиять на работу всей команды, отразиться тем или иным образом на деятельности организации.

Умение вовремя обнаруживать разногласия, анализировать мотивы конфликтного поведения, предугадывать последствия и эффективно решать разрушающие конфликты можно отнести к показателям результативности менеджмента наравне с увеличением числа постоянных клиентов, снижением числа жалоб покупателей, повышением уровня конкурентоспособности продукции и так далее. Эффективное решение конфликта – это устранение противоречий, лежащих в его основе. При этом обе стороны извлекают максимально возможную выгоду в сложившихся условиях, соблюдая удовлетворительный для них баланс прав и интересов. Это нейтрализует внутреннее и словесное несогласие, позволяет сохранить доверительное и открытое общение в коллективе, а также между руководителем и подчинёнными. Грамотное устранение такого фактора, как деструктивный конфликт, оказывает положительное воздействие на качество командной работы и усиливает эффект синергии.

Не всегда конфликт нужно немедленно устранять. На стадии его обнаружения важно определить, является ли он позитивным, влекущим за

собой развитие сотрудника, коллектива, организации, или же несёт в себе разрушительную функцию. Лишь затем стоит предпринимать какие-либо действия в зависимости от мотивации конфликта.

Истинные мотивы, побуждающие к появлению конфликта, довольно сложно определить, на практике они часто не совпадают с декларируемыми, так как сотрудники в большинстве случаев неосознанно стараются скрыть их [2]. Мотивы возникают в условиях, которые не позволяют удовлетворить интересы индивида. Интересы, в свою очередь, определяют его поведение, направленное на получение желаемого результата. Таким образом, чтобы разрешить конфликт, руководитель должен углубиться в причины поведения подчинённых. При этом нужно убедиться, что полученная в ходе анализа информация не является чрезмерно искажённой, иначе есть вероятность, что подобранный впоследствии метод разрешения конфликта будет направлен на решение не той проблемы.

Проанализировав поведение человека и влияющие на него внешние факторы, можно понять природу возникновения конфликта. Она определяет уровень сложности его решения. Организационные противоречия связаны с некорректным регламентированием деятельности сотрудников. Их не так сложно устранить, как эмоциональные конфликты, которые требуют другого подхода к решению проблемы, так как основаны на таких негативных чувствах, как личная неприязнь и зависть, поиск мотивации оппонента и подхода к нему составляет некие трудности для руководителя. Представители разных социальных групп вследствие столкновения противоположных интересов, взглядов, позиций вступают в социальный конфликт, являющийся наивысшей стадией развития противоречий в отношениях между людьми [3].

При возникновении конфликта руководитель должен выбрать подходящую стратегию его разрешения: соперничество, компромисс, сотрудничество, уход или приспособление (уступка) [4]. Для этого необходимо определить целесообразность выбора конкретной стратегии, действительно ли она подходит в данных условиях, позволяет ли положение дел поступить так и не принесёт ли это решение вред впоследствии.

Итак, умение эффективно разрешать конфликты является одним из важнейших навыков менеджера. Принимая во внимание мотивы поведения, интересы организации и обстоятельства, руководитель способен принять объективно обоснованную линию поведения. Это ведёт к увеличению количества конфликтов, решённых грамотно, что свидетельствует о профессионализме и высокой результативности деятельности менеджера.

Список использованной литературы

1. Шараева Л. Г. Разрешение конфликтов в образовательной организации. *Актуальные вопросы экономики и управления* : материалы IV Междунар. науч. конф. Москва : Буки-Веди, 2016. С. 123–127.
2. Мотивация и позиции оппонентов в конфликте. URL: <http://psyznaiyka.net/conf-diagnostics.html?id=10> (дата обращения: 15.03.2020).
3. Социальный конфликт. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/Социальный_конфликт (дата обращения: 15.03.2020).
4. Способы разрешения конфликта. URL: <http://psyznaiyka.net/conf-rechenie.html> (дата обращения: 15.03.2020).

М. Ю. Голубенко

студ. I курсу магістратури

спеціальність «Менеджмент»

Науковий керівник: ст. викл. А. В. Церковна

ЭФЕКТ МУЛЬТИПЛИКАТОРА ЯК РЕЗУЛЬТАТ ВПРОВАДЖЕННЯ ЛОГІСТИКИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Тема дослідження є надзвичайно актуальною, тому що у сучасних умовах господарювання всі українські підприємства шукають методи оптимізації витрат та підвищення ефективності своєї діяльності.

Сучасний логістичний підхід до управління підприємством передбачає застосування логістичних інструментів в управлінні всіма сферами менеджменту, а саме, виробничого, менеджменту персоналу, маркетинг менеджменту, інноваційного, постачальницько-збутового, еккаунтинг-менеджменту, фінансовий менеджменту.

Оптимізація матеріальних, фінансових, інформаційних потоків в даних сферах менеджменту в рамках логістичного підходу дозволяє підвищити ефективність всього товаропровідного ланцюга, знизити часові та матеріальні витрати.

Логістика передбачає використання нових підходів до управління сукупними ресурсами підприємства і забезпечує тісний взаємозв'язок між усіма елементами системи менеджменту підприємства, що веде до появи синергетичного ефекту.

В результаті прийняття і використання логістичної концепції, підприємство отримає міцні партнерські зв'язки з постачальниками і торговими підприємствами (учасниками товаропровідної мережі), їх діяльність буде спрямована на досягнення єдиної стратегічної мети. Буде забезпечена тісна координація логістичної і виробничої стратегій.

Результатами використання логістичної концепції у виробничій та торговельній сферах є: необхідна кількість запасів ресурсів і готової продукції в належному місці і в потрібний час; злагоджена робота зовнішнього і внутрішнього транспорту, що гарантує своєчасну доставку відповідно до вимог виробництва; синхронізація складського господарства і транспорту, а також відповідність тари вимогам транспортування, що дозволяє мінімізувати витрати ресурсів, знизити виробничі запаси і запаси готової продукції.

Наведемо формулювання С. Ю. Єрмакової, яка пропонує визначення поняття «мультиплікатор» як коефіцієнта, що визначає з урахуванням помножуючого впливу позитивного зворотного зв'язку співвідношення між збільшенням (зменшенням) ендогенного показника і одноразовим збільшенням (зменшенням) екзогенного показника. Дане визначення відображає наявність характерного для механізму мультиплікації позитивного зворотного зв'язку і не обмежує склад економічних показників, які можуть виступати в якості ендогенних (результативних) і екзогенних (імпульсивних) величин [1].

Говорячи про «мультиплікатор» варто відзначити і термін «акселератор», так як вони йдуть в парі, їх часто розглядають саме у взаємодії. За визначенням американського економіста Е. Хансена, акселератор – «числовий множник, на який кожен долар прирощеного доходу збільшує інвестиції» [2, с. 24].

У разі відображення ефекту мультиплікації в рамках логістичної системи підприємства, ми можемо спостерігати, що зміни в одній сфері за ланцюговою реакцією породжують ще більші зміни, тобто підсилюють цей ефект, інакше кажучи, мультиплікують.

Специфічність логістики представлена у виділенні єдиної функції управління, вона є «мостом», між перш розрізненими матеріальними потоками; в технічній, технологічній, економічній та методологічній інтеграції окремих ланок матеріалопровідного ланцюга в єдину систему, що забезпечує ефективне управління наскрізними матеріальними потоками [3, с. 54].

На підприємстві виділяють закупівельну, виробничу, розподільчу, виробничу, транспортну та інформаційну логістику. І якщо ми почнемо, наприклад, проводити якісь перетворення у виробничій логістиці, яка займається управлінням матеріальними потоками в процесі здійснення саме виробництва, то ці зміни торкнуться також закупівельної, розподільної, транспортної та інформаційної логістики, і ефект перетворення посилиться в цілому на підприємстві (ефект мультиплікації в логістиці). Причому, іноді навіть маловитратні логістичні інструменти можуть привести до значного економічного ефекту для цілого підприємства. Наприклад, це впровадження інформаційних систем на підприємстві, які дозволяють вести облік, контроль, будувати прогнози, здійснювати на їх підставі замовлення, контролювати прострочені товари та інше. Як результат, ми отримуємо економію коштів на

заробітну плату, більш якісний контроль, підвищення задоволеності і лояльності клієнтів, і як результат, підвищення обсягів реалізації і чистого прибутку підприємства.

Таким чином, застосування логістичного підходу до управління підприємством можна розглядати як сучасну конкурентну стратегію, спрямовану на розширення і збереження частки ринку, оптимізацію витрат, оптимальне використання всіх ресурсів підприємства.

Список використаної літератури

1. Тумасова З. Ю. О мультиплицирующих эффектах в логистике. URL: <http://ucom.ru/doc/na.2015.12.01.pdf> (дата звернення: 15.03.2020).
2. Хансен Э. Экономические циклы и национальный доход. Москва : Издательство иностранной литературы, 1959. 243 с.
3. Левкин Г. Г. Логистика : теория и практика. Ростов-на-Дону : Феникс, 2009. 221 с.

Г. С. Гончар

студ. III курсу

спеціальність «Менеджмент»

Науковий керівник: к.е.н., доц. В. І. Борщ

ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

В процесі прогресивного розвитку сучасних економічних ринків постає питання пошуку ефективних рішень задля удосконалення діяльності підприємств. Враховуючи той факт, що сьогодні саме людський ресурс розглядається як найважливіший конкурентний фактор та внутрішній ресурс підвищення продуктивності виробництва, тому ефективне управління персоналом має ключове значення для успішності та результативності підприємства [1, с. 148].

Управління людськими ресурсами передбачає формування «правильної» поведінкової моделі працівників, досягнення відповідності кваліфікації та професійного рівня персоналу встановленим підприємством вимогам, ініціацію активності та прагнення до самореалізації в процесі трудової діяльності. Забезпечення та підвищення компетентності управлінського персоналу, раціональну організацію управлінської праці необхідно вважати передумовою ефективного управління, що вимагає встановлення нових ефективних методів і форм відбору, розміщення, оцінювання і розвитку компетентності [2, с. 654].

Управлінська праця – це планомірна діяльність працівників управлінського персоналу, спрямована на організацію, регулювання, мотивацію і контроль роботи співробітників організації. Зміст управлінської праці

залежить від його об'єкта і визначається структурою виробничих процесів, прийомами праці, її технічним оснащенням, а також взаєминами, що виникають під час бізнес-процесів [1, с. 147].

Управлінська праця являє собою специфічну діяльність людини. Її специфіка обумовлюється тим, що вона є розумовим видом, тобто працею, в якій «прикладання м'язових зусиль людини та змін матеріального середовища відіграють підпорядковану роль стосовно аналітично-синтетичної розумової активності щодо перетворення об'єкту управління, яка здійснюється людиною у вигляді нервово-психічних зусиль» [3, с. 151]. Ефективність управлінської праці залежить від кількісного та якісного складу апарату управління, оскільки від особистих якостей цих працівників, їх загальноосвітнього і кваліфікаційного рівня залежать якість прийнятих рішень і результати їх реалізації.

На підприємстві зниження результативності управлінської праці відбувається внаслідок нечіткого розподілу завдань між працівниками апарату управління; низького рівня освіти у працівників міжособистісного рівня управління, відсутністю затверджених правил внутрішнього розпорядку тощо [4, с. 47].

Представниками організації управлінської праці являються керівники підприємства. Керівник – менеджер, який здійснює керівництво, спрямовуючи, організуючи та координуючи діяльність підлеглих для досягнення цілей організації [1, с. 148]. Продуктом праці керівників є управлінське рішення, що значно відрізняється від продукту праці інших працівників підприємства, насамперед, тим, що не має чітко окреслених речових результатів, що призводить до того, що воно є складним об'єктом оцінки за параметрами якості [3, с. 151].

Варто враховувати те, що керівник має чітко спроектувати напрямки управлінської праці, адже саме від його дій залежить майбутнє підприємства. Саме потреба в постійній організованості, рішучості та результативності вимагає від керівників постійного самовдосконалення, систематичного підвищення кваліфікаційного рівня, формування відповідальності, проявлення лідерської позиції, ініціативи, творчої активності за умов жорсткої регламентації робочого часу [2, с. 656].

Особливість праці керівників також полягає в тому, що вони самі безпосередньо не здійснюють вплив на предмети праці, не створюють матеріальних цінностей, а виконують управління виробництвом, забезпечують його організаційний, економічний, фінансовий супровід; управління персоналом тощо [5, с. 8]. Саме від «правильності» управлінського рішення залежить рівень продуктивності, який буде демонструвати працівник в період робочого часу.

Слід зазначити, що управлінська праця не діє автономно. Адже організаційна структура системи управління персоналом являє собою сукупність взаємозалежних підрозділів системи управління персоналом і посадових осіб. В даному випадку важливим інструментом виступає HR-служба, яка є функціональним підрозділом, що безпосередньо не бере участі в управлінському процесі, а лише допомагає топ-менеджменту підприємства вирішувати питання щодо прийому і відбору на роботу, звільнення, переміщення, підвищення кваліфікації. Це призводить до того, що на практиці важливо оптимальне поєднання обов'язків лінійних керівників і hr-фахівців [6, с. 95].

Тому для того, щоб між учасниками діяльності була взаєморозуміння, а в процесі виконання певних задач – продуктивність та ефективність, управлінська праця повинна безперервно вдосконалювати прийоми і методи роботи, навчатись, як працювати, і навчати інших, постійно поліпшувати й раціонально використовувати умови праці.

Список використаної літератури

1. Шевченко В. С. Самоменеджмент як основа ефективності управлінської праці. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Вип. 20. С. 147–150.
2. Чернушкіна О. О., Козак А. М. Особливості управлінської праці в сучасних умовах. *Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика*. 2016. Вип. 11. С. 654–658.
3. Борщ В. І. Оцінювання якості управлінського рішення як продукту управлінської діяльності. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2014. Т. 1. Вип. 2/2. С. 151–158.
4. Мельничук О. І. Управлінська праця та удосконалення її організації в аграрних підприємствах. *Економіка харчової промисловості*. 2018. Вип. 2. С. 46–51.
5. Чернушкіна О. О. Сучасні аспекти мотивації управлінського процесу. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2009. С. 3–10.
6. Борщ В. І., Беякова В. В. HR-служба та її місце в системі управління організацією. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка*. 2018. Т. 23. Вип. 4. С. 95–98.

A. A. Kostiuk

III-rd year student

specialty «Accounting and taxation»

Supervisor: PhD in Economics, Ass. Prof. O. Mazur

PRICE-SETTING IN DIFFERENT BUSINESS MODELS

Nowadays external and internal marketing environments become more complex and changeable especially due to growing a fierce contest, sophisticated customers' requests and disproportionality overflows markets. Price is only an element in the marketing mix that reimburses the costs of the company and produces revenue. Price is the equivalent of the value that allows making exchange between seller and buyer. However, price-setting tends to become a neglected aspect of business marketing where numerous errors are frequently made. As is often the case in Ukraine, the price is set on a hunch or «like the rest companies». This paper presents the key criteria of price-setting, which are different for each business model.

There is a close connection between companies, customers and competitors in the process of setting price, that is illustrated in the strategic triangle of the pricing policy. In order to operate successfully in a competitive environment, enterprises need to be well aware of all sides and relationships of the strategic triangle and the possible influence on each other [1, p. 7–10].

In addition, it is essential to adopt a systematic and well-organized approach to pricing. In the early 2000s there was proposed a comprehensive, multi-stage pricing process that takes account of all the relevant factors affecting pricing effectiveness – «pricing wheel» (Figure 1). The point of the pricing wheel is to underline that pricing is not a decision that is taken once and then forgotten about. Rather, pricing is a continuous process, in which pricing decisions must be constantly updated to take account of factors within the control of the firm, such as new product features, and factors outside of the control of the firm, such as new competitor pricing strategies [2, p. 324–327]. As so, enterprises even have to pay attention to every spoke wheel. Otherwise, the problems of one sphere, will affect the other, thus violating balance in price-setting.

In accordance with the modern characteristics of the network economy companies use web-based sales tools that enable to quickly inform buyers and sellers about changes in prices and the emergence of new products, feel the effect of new pricing factors. The market was divided into target groups depending on whom the seller and the buyer were, which formulated 9 business models – B2B, B2C, B2G, C2C, C2B, C2G, G2B, G2C, G2G [3, p. 68–69]. From this point of view, the market strategy and pricing can be explained much deeper than the generally accepted early division into consumer and industrial goods. The main models are considered B2B, B2C, B2G, C2C, which have different approaches to price-setting.

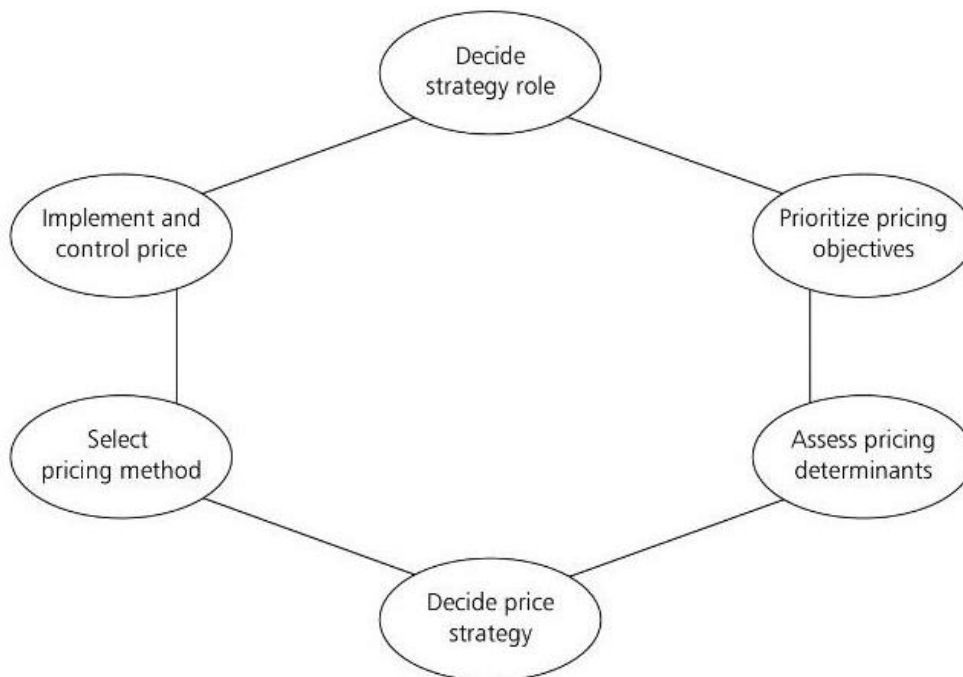

Figure 1. The pricing wheel

Source: [2]

The responsiveness of demand to price changes is a critical issue in pricing decisions. Demand elasticity is most conveniently measured using the elasticity of demand with respect to price. Most B2B goods have inelastic demand (a 1% change in price will cause far less 1% change in demand) because it involves high switching costs for a client-company [2, p. 320–325]. If the company purchases more products at low prices, it will lead to increase transportation and storage costs and also require more production capacity and labor in further manufacturing of goods. Demand will tend to be elastic in B2C market because there is a wide variety of commercial offers from vendors, most products are substitutes. So a customer can view products on a website, keep track of price changes, choose a product and order one that meets his quest. C2C market exhibits elastic demand. In some cases, when a price drops, buyers could move from B2C market. Sometimes the B2C business model becomes the secondary after the C2C. This happens due to two reasons:

- a lot of people come to the C2C Internet platform, and businessmen see that their target audience is on this market. Salesmen negotiate positioning of the goods on the marketplace, and the platform partly or completely turns to B2C;
- private individuals (ordinary clients) earn a minimal revenue out of the deals and decide to keep developing their business. They become entrepreneurs.

On C2C market presumes that all participants are equal. Seller and buyer have similar interests, income, and go to the marketplace to share something with others, to save money or to change their roles (today they buy, tomorrow they sell). A good example of this is ride sharing platforms like the BlaBlaCar service. It helps drivers find companions and vice versa. One has a free seat in the car, the other has some

money he is ready to pay for fuel. Both of them save money: a driver without a passenger would travel alone and earn nothing; a passenger would pay more for the services of traditional transport operators [4]. Due to the fact that in the C2C business model everybody is equal, there is no strict divide between suggesting and making use of a service. One customer on OLX may buy a product of another consumer and offer a product or service to others at the same time.

On B2G market, once value creation and budget have been defined, the administration begins to accept offers from enterprises and will choose the optimal one through tender. One-size-fits-all approach to pricing reduces the profit potential of some sales categories. One of the pioneering innovative pricing structures in this market is «Power by the Hour» for jet engines, where clients self segment and pay for what they actually value-flight time. GE’s Aviation’s pricing model has transformed a fixed cost into a variable cost for customers and leveraged bespoke telemetry that has made it hard for competitors to copy [5]. It is important program that will reduce government to cut down operating cost by reducing maintenance and inventory management expenses in defense and aerospace contracting. Other pricing factors are shown in Table 1.

Table 1

Differences between B2B, B2C, B2G, C2C markets in terms of pricing

FACTORS OF PRICING	BUSINESS MODELS			
	B2B	B2C	C2C	B2G
Price	Customer/one-off	Market/temporary	Negotiated	Fixed/one-off
Micro-environmental	Competitors, buyers	Suppliers, buyers	Buyers, competitors	Pressure groups, buyers
Macro-environmental	Technological, Economic	Economic, Social, Legal	Economic, Social, Cultural	Political, Legal, Demographic
Motivation for purchase	Production and business needs	Individual needs or emotions	Personal needs	Governmental and municipal needs
Approach	Cost-based	Value-based	Value-based	Cost-based
Demand elasticity	Inelastic	Elastic	Elastic	Inelastic
Strategy	Market pricing (Price negotiation)	Market pricing / Skimming	Penetration pricing (Price negotiation)	Market pricing
Method	Cost-plus, Absorption cost, Production cost,	Going rate, PSM, Differential, Auction type	Perceived value, Differential	Target return, Cost-plus, Break-even

FACTORS	BUSINESS MODELS			
	Example of eMarketplace			
	Alibaba, Booking B2B, Capterra	AliExpress, eBay, Rozetka, Prom.ua, Amazon	Airbnb, OLX, BlaBlaCar, Preply, Couchsurfing	Prozoro, USAspending,

Source: worded by the author based on the data [1, 2, 3, 4]

Thus, the profitability of companies depends on understanding and managing the price-setting process. To remain in lead position, firms should use right pricing strategy and model, considering right type of business model and regularly review their prices with all key factors. Transforming the company into a price-driven entity and force the «pricing wheel» works is not a simple task, but beneficial for the long-term growth and development.

Список використаної літератури

1. Мазур О. Є. Ціноутворення: теорія та практика. Одеса : Удача, 2017. 99 с.
2. Brennan R., Canning L., McDowell R. Business-to-Business Marketing. London : SAGE, 2014. 150 с.
3. Котлер Ф., Бергер Р., Бикхофф Н. Стратегический менеджмент по Котлеру. Лучшие приемы и методы. Москва : Альпина, 2012. 143 с.
4. Pryhodkom G. Marketplaces by types of participants: C2C, B2C and B2B. URL: <https://wiki.rademade.com/marketplace-c2c-b2c-b2b> (accessed 19.03.2020).
5. Pierre A., Ossmann R. Optimizing B2B Pricing – One of the Greatest Levers on Profitability. URL: https://www.lek.com/sites/default/files/insights/pdf-attachments/Optimizing_B2B_Pricing_One_of_the_Greatest_Levers_on_Profitability_Aubry_Pierre_Remy_Ossmann.pdf (accessed 20.03.2020).

М. Є. Костякова

студ. I курсу

спеціальність «Менеджмент»

Науковий керівник: д.е.н., проф. І. М. Ненно

ПРОЦЕС КОНКУРЕНТНОЇ РОЗВІДКИ

З кожним днем у сучасному світі конкурентна розвідка стає більш популярною і затребуваною у багатьох організаціях. Цю назву процес отримав зовсім недавно, проте компанії почали займатися пошуком та збором додаткової інформації багато років тому. Конкурентна розвідка – це, перш за все, різновид аналітичної роботи, тобто її дії спрямовані на бізнес-планування та формування стратегічних цілей. Саме тому концепція задіяна в багатьох

дисциплінах та науках: таких, як психологія, маркетинг, менеджмент, бізнес-аналітика, логіка, економіка та ін. Ми живемо в період ринкової економіки, отже, провідну роль у її розвитку відіграє конкуренція. Для кожної компанії важливо постійно шукати, збирати, обробляти, фільтрувати й аналізувати інформацію щодо конкурентів. Для досягнення успіхів і цілей організації керівники та топ-менеджери займаються прийняттям стратегічних рішень, володіючи даними про нові тенденції та відкриття інших фірм. А в цьому все актуальнішим стає саме процес конкурентної розвідки.

Докладніше це питання вивчають такі іноземні вчені, як В. І. Аверченко, С. М. Рошин, які займаються виявленням усіх тонкощів у моніторингу та системному аналізі інформації в мережі Інтернет, З. Дивненко використовує інформаційні технології в конкурентній розвідці, І. П. Богомолова, яка аналізує формування категорії конкурентоспроможності як фактора ринкового переваги економічних об'єктів, Т. Адрусенко, Ю. Масієнко, С. Комов, багато наукових статей яких присвячені питанню стратегії в компаніях та управлінню знаннями як бізнес-методологія. У своїх працях Ю. В. Трунцевський та А. К. Есяян розглядають процес конкурентної розвідки як фактор попереджень злочинів. Американські, італійські та французькі вчені Е. Ітон, К. Гальвін, Д. Тюа, Р. Комбс досліджують організаційну структуру конкурентної розвідки, а також екологічне сканування для корпоративних планувань.

Отже, конкурентна розвідка стає важливою частиною ефективного ведення будь-якої компанії та успіхом різних сфер діяльності організацій.

Метою доповіді є конкретизація теоретичних засад формування та впровадження конкурентної розвідки.

У зв'язку з поставленою метою було сформульовано такі завдання:

- ознайомитись з терміном «конкурентна розвідка»;
- визначити головні цілі аналітичного процесу та розглянути його основні етапи;
- дослідити використання інформаційних технологій у конкурентній розвідці;
- сформулювати висновок щодо дослідженої проблематики.

Конкурентна розвідка – це збір і обробка даних з різних джерел, для вироблення управлінських рішень з метою підвищення конкурентоспроможності комерційної організації, що проводяться в рамках закону і з дотриманням етичних норм, що є головною відмінністю від промислового шпигунства, крім того, це структурний підрозділ підприємства, яке виконує ці функції [3, с. 580].

Конкурентна розвідка – це систематична інституційна програма, спрямована на видобуток та аналіз інформації щодо діяльності конкурентів та тенденцій в конкретному секторі та ринку в цілому, метою якої є досягнення

організацією її основних цілей; це стратегічна діяльність з управління інформацією для забезпечення прийняття рішень, прогнозування тенденцій на ринку та розвитку конкуренції, виявлення та оцінки загроз та можливостей у розвитку компанії [4].

Сам процес конкурентної розвідки допомагає уникнути ризиків та максимізувати отримання прибутку, оскільки результатом її діяльності є «попередження» можливих змін на ринку, впливу державних заходів і нововведень та виявлення намірів конкурентів.

Дана концепція також трактується як бізнес-розвідка (Business Intelligence), оскільки процес відбору, обробки та поширення відповідної розвідки стосується діяльності конкурентів та різних організацій бізнес-середовища [4].

Конкурентна розвідка є проактивним інформаційним процесом, метою якого є краще прийняття рішень, будь то стратегічне чи оперативне. Це систематичний процес, який призводить до розкриття керівних сил бізнесу, зниження ризику та мотивації особи, яка приймає рішення, діяти заздалегідь та прогнозувати результат діяльності [4].

Складовими інформаційного процесу є етап збору та пошуку даних, звідси виділяють формальну та неофіційну інформацію (як з конкурентного макросередовища, так і внутрішнього середовища компанії); фільтрація та аналіз відібраних даних та інформаційне поширення.

Отже, можна зробити висновок, що конкурентна розвідка відноситься до моніторингу та аналізу екологічних даних, структур та процесів з відбору корисної інформації для прийняття кращих рішень та стратегічного бізнес-планування.

Використання комп'ютерних мереж компаніями фактично взаємопов'язане з інформаційними системами (Information Systems), оскільки концепція аналітичного процесу лежить в основі цих систем: IS містить багато корисної інформації щодо людей, місць та різних змін та фактів навколишнього середовища організації, а також в її середині, тому дані допомагають у координації робочого процесу компанії, стратегічному плануванні фахівців та керівників, візуалізації складних питань і вирішенні інших проблем [4].

Для остаточного розуміння цього аналітичного процесу потрібно детально розглянути його основні етапи.

Першим етапом конкурентної розвідки є визначення головних цілей та планування майбутніх дій компанії, установлюючи пріоритетність. Є два рівні цілей: розвідувальна та генеральна, які взаємопов'язані не тільки одна з одною, але й з кожним планом організації [2, с. 10; 3 с. 583].

Другий етап – збір даних. У сучасному світі існує безліч різних джерел інформації, тому потрібно дуже ретельно вибирати кожен з них, щоб отримати достовірні, точні, правильні, а найголовніше – не застарілі дані.

Після того, як компанія збрала потрібну їй інформацію, треба її обробити та проаналізувати. А вже після систематизації ретельно відібраних даних можна їх використовувати.

Концепція свідчить про те, що вона є досить простою за своєю структурою, але тим не менше вимагає відповідального підходу і якості виконання кожного з етапів. В наслідок чого, конкурентоспроможність компанії підвищується і успіх стає більш досяжним.

Інформаційні технології розвиваються з кожним днем, завдяки чому організаціям стає все легше працювати з пошуком, аналізом, систематизацією, структуризацією й обміном інформацією. Є багато різних ресурсів, які зможуть допомогти в цьому (табл. 1)

Таблиця 1

Інформаційні технології при проведенні конкурентної розвідки

Ресурс	Доступ	Призначення
YandexDesktop	https://yandex.com/support/disk/desktop.html	Пошук та збір даних
WebSiteWatcher, UpdateScanner и SiteSputnik	https://www.aignes.com/ https://addons.mozilla.org/uk/firefox/addon/update-scanner/ и https://sitesputnik.ru/	відстеження змін на веб-сторінках
GoogleAlert, SiteSputnik	https://www.google.com.ua/alerts и https://sitesputnik.ru/	відстеження згадок певних ключових слів
Copernic, YandexDesktop	http://www.copernic.com/ https://yandex.com/support/disk/desktop.html	миттєвий пошук інформації
Excel, Calc	https://products.office.com/uk-ua/excel https://libreoffice.readthedocs.io/ru/latest/calc.html	створення бази даних в електронних таблицях
MS Access	https://products.office.com/uk-ua/access	зберігання даних в системі управління базами даних (СУБД)
SPSS, Statistica, MicrosoftExcel, LibreOfficeCalc	https://www.ibm.com/ru-ru/analytics/spss-statistics-software http://statsoft.ru/ https://products.office.com/uk-ua/excel https://www.libreoffice.org/discover/calc/	обробка статистичної та текстової інформації завдяки статистичним пакетам і електронним таблицям

Складено за даними [3, с. 579]

Системи мають переважне майно, оскільки допомагають фахівцям спростити дії та скоротити час у виконанні потрібних завдань. Пошук і відбір

необхідної інформації стають більш швидкими, а аналізувати, обробляти та зберігати ці дані зручно та надійно.

Отже, урахувавши все вищесказане, можна зробити висновок, що виділяють такі етапи конкурентної розвідки: визначення головних цілей та планування дій компанії, збір даних, обробка, аналіз та використання відібраної інформації. Конкурентна розвідка визначається через збір і обробку даних із різних джерел, миттєвий пошук інформації, а також її фільтрацію та систематизацію. Завдяки програмному забезпеченню в конкурентній розвідці використовуються такі інформаційні технології: для пошуку інформації використовуємо YandexDesktop, для відстеження різних змін на веб-сторінках – WebSiteWatcher, UpdateScanner, SiteSputnik, для збору даних за ключовими словам – GoogleAlert, SiteSputnik, для керування системами баз даних – MS Access, для обробки статистичної та текстової інформації завдяки статистичним пакетам і електронним таблицям – MS Excel, LibreOfficeCalc.

Список використаної літератури

1. Аверченков В. І. Моніторинг і системний аналіз інформації в мережі Інтернет : монографія. Москва : ФЛИНТА, 2011. 160 с.
2. Divnenko Z. A., Maslov D. G. Analysis of the categories «competition» and «competitive intelligence» as enhancing factors of enterprises' competitiveness. *Моделі, системи, мережі в економіці, техніці, природі та суспільстві*. 2015. № 1. С. 8–12.
3. Дівненко З. А. Нові тенденції в розвитку менеджменту. *Вісник Пензенського державного університету*. 2017. С. 579–591.
4. Victoria A. Competitive Intelligence Concepts and Definitions. 2020. URL: https://www.researchgate.net/publication/338634359_Competitive_Intelligence_Concepts_and_Definitions (дата звернення: 17.03.2020).
5. Трунцевський Ю. В., Есаян А. К. Конкурентна розвідка як фактор попередження злочинів. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2019. № 1. С. 23–30.

Т. О. Крусір

студ. I курсу магістратури

спеціальність «Менеджмент ЗЕД»

Науковий керівник: к.е.н., доц. В. І. Борщ

ІНВЕСТИВАННЯ В ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ

Головною цінністю сучасного суспільства і основним фактором розвитку економіки є людський капітал країни. Розвинені країни виділяють значні інвестиції в людський капітал. Отже, зростання національної економіки цих країн, в першу чергу, пов'язане з освоєнням інноваційних просторів, що з'являються в результаті розвитку людського капіталу.

Така позиція актуальна і для провідних країн: їхніми основними ресурсами розвитку стають люди і знання, якими вони володіють, інтелектуальний капітал і зростаюча професійна компетенція кадрів. Саме зміни в стратегії розвитку компаній, що спрямовані на інноваційність, і в управлінні цим розвитком визначаються рухом від минулого, орієнтованого на капітал, до майбутнього, орієнтованого на знання.

Підприємства здійснюють певні вкладення коштів з метою підвищення продуктивності і працездатності своїх співробітників, що спрямоване на збільшення доходів. Витрати такого роду називаються інвестиції в людський капітал. Для держави і суспільства фінансові ресурси, що інвестуються у людей, окупаються у вигляді поліпшення економічного становища країни в цілому, збільшення ВВП, а також можливості конкурувати на зовнішніх ринках [1, с. 63].

Для окремих підприємств і фірм ці інвестиції дають можливість підвищити працездатність працівників, отримати кваліфіковані кадри і, таким чином, істотно збільшити свій прибуток. Для самої людини – це збільшення якості життя та підвищення рівня доходу.

К. Макконелл і С. Брю [2, с. 95] виділяють три види інвестування:

1. Інвестиції в освіту: витрати на всі види освітніх послуг, включаючи підвищення кваліфікації фахівців за місцем працевлаштування. Вони є основним інвестиційним видом збільшення людського капіталу.

2. Інвестиції в охорону здоров'я: за рахунок таких інвестицій поліпшується здоров'я персоналу і збільшується тривалість життя. Інвестиції в охорону здоров'я представляють собою профілактичні заходи щодо збереження та зміцнення здоров'я, підвищення якості життя.

3. Інвестиції на мобільність – це витрати на міграцію працівників, які забезпечують переміщення трудових сил. Пошук інформації про доходи передбачає підвищення мобільності в райони більш високої продуктивності і кращої оплати праці.

Інвестиції в людський капітал відрізняються від інших видів інвестицій, а саме:

1) вони вигідні і приносять значний дохід тільки в працездатному віці. Чим старше співробітник, тим менше його ефективність. Інвестиції, які вкладені в ранній період життя, принесуть більше прибутку, а пізні – скорочують проміжок часу для прибутковості;

2) зі збільшенням віку відбувається природне старіння людини, падають показники продуктивності і застарівають її знання. Постійне перенавчання та витрати на медичні послуги дозволяють залишити прибутковість на колишньому рівні. Фізичні здібності працівника старшого віку при всіх умовах

інвестування будуть відрізнятися: збільшується термін засвоєння освітнього матеріалу і фізична нездатність виконання роботи;

3) доходи у грошовому вираженні не завжди є показниками інвестицій в людський капітал. Такі показники як психологічна задоволеність, національні традиції і культура впливають на прибутковість ресурсу;

4) ризик прямо пропорційний частці вкладень. Найбільш вигідні вкладення вважаються інвестиції в людський капітал [3, с. 39].

Як і всі види вкладень, інвестування в людський капітал має свої витрати, виділяють явні та неявні витрати. Явні або прямі – це витрати на охорону здоров'я, освіту, науку і мобільність носія капіталу, тобто самої людини. Неявні або непрямі – це накопичення людського капіталу і його зберігання, також до них можна віднести витрати на охорону здоров'я. Витрати втрачених можливостей – це розтрата робочого часу на період виховання дітей або навчання [1, с. 63].

Інвестиції в людину можна розділити на декілька видів. Перший вид – «речові інвестиції» – це вкладення, які формують людський капітал. До них можна віднести процес виховання дітей до 14 р., без витрат на освіту. Другий вид – «нематеріальні інвестиції» – це витрати на освіту. Сюди відносять загальну і спеціальну освіту. Частково сюди відносяться витрати на розвиток охорони здоров'я та міграцію трудових ресурсів. Всі ці процеси формують інвестиції, що втілені в людях [4, с. 230].

Інвестиції в людину з освітньою метою – це вкладення на підвищення кваліфікації і при необхідності спеціальну перепідготовку. Виділяють витрати на фізичний комфорт і психоемоційний стан працівника, при яких людина має більший коефіцієнт ефективності і працездатності, ставить досягнення цілей підприємства на перше місце. Зменшується текучість кадрів. Для підприємства працівник, який накопичив досвід в певній сфері діяльності, приносить більший прибуток. Збільшується його зацікавленість не залишати робоче місце, навіть, якщо в деяких питаннях для нього немає явної вигоди [5, с. 51].

При правильних інвестиціях в людину з боку підприємства працівники ставлять на перше місце інтереси фірми, а не власні. Прикладом можуть слугувати високий рівень заробітної плати, система премій і заохочень, соціальні виплати, можливість отримати довгострокове кредитування за рахунок коштів підприємства, інвестиції на професійний розвиток тощо.

Отже, є очевидним, що грамотно сформована інвестиційна політика в людський капітал є запорукою розвитку як на національному, так і регіональному і локальному рівнях. Вона обумовлює розвиток країни, її регіонів, а на локальному рівні – підприємств та організацій, незалежно від форм власності.

Список використаної літератури

1. Антонов А. П. Інвестиції в людський капітал: джерела формування. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2015. Вип. 8. С. 61–64.
2. Макконелл К. Р., Брю С. Л. *Экономикс: принципы, проблемы и политика*. Москва : ИНФРА–М. 2018. 536 с.
3. Нестерова А. В. Развитие человеческого капитала как фактор экономического роста корпоративных структур. *Молодой ученый*. 2017. Вип. 39. С. 38–40.
4. Пічкурова З. В. Інвестиції в людський капітал як визначальний чинник забезпечення конкурентоспроможності національної економіки. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2014. Вип. 6. С. 229–233.
5. Борщ В. І. Формування людського капіталу закладу охорони здоров'я. *Актуальные проблемы современной науки: сборник тезисов научных трудов XLIV Международной научно-практической конференции*. Международный научный центр развития науки и технологий, 2019. 58 с.

А. Т. Мошан

студ. I курсу магістратури

спеціальність «Економіка»

Науковий керівник: к.е.н., доц. Л. М. Івашко

ЛОГІСТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИНЕНОЇ ЕКОНОМІКИ

Тенденції світового економічного розвитку призводять до зростання вимог до ефективності діяльності підприємств, що пов'язані з активізацією їх асортиментної політики, скороченням життєвого циклу товарів, ускладненням прогнозування попиту, збільшенням складських та транспортних витрат. Тому все більш актуальним стає раціональне планування виробництва та збуту, які зорієнтовані на задоволення попиту з мінімальними витратами, посилення координації між взаємопов'язаними видами діяльності. В основі дослідження передбачено вирішення цих завдань, що потребує розвинутої логістики та наявності компетентного логістичного менеджменту.

Використання логістичних підходів в управлінні дало можливість пошуку та використанню нових виробничих та економічних резервів, які тісно пов'язані зі зменшенням терміну проходження товару за маршрутом виробник – споживач, скороченням витрат на складування і транспортування товару, зниженням рівня собівартості продукції та комплексним покращенням якості виробництва та обігу товарів [1, с. 16].

На етапі проектування і планування логістичної системи проводиться оцінка поточної ситуації. Метою такої оцінки є дослідження зовнішнього середовища, процесу і характеристики чинної системи, а також визначення необхідних змін. Такого результату можна досягти за допомогою проведення ситуаційного аналізу. Він уможливує вивчення внутрішнього устрою

логістичної системи, оцінювання її ринкового та конкурентного середовища. Необхідно вивчити увесь логістичний процес і кожен логістичну функцію окремо. Зміст дослідження буде залежати від заданої глибини аналізу [2, с. 129].

Одним з найважливіших показників реальної ефективності логістичної системи є її стійкість, а саме дотримання прийнятих стандартів в обслуговуванні. До таких належать: параметри, початковий рівень сервісу в системі з найменшими витратами [3, с. 116].

Під час аналізу проекту логістичної системи, необхідно визначити достатні чи недостатні резерви удосконалення логістики, що виправдали б проведення досліджень та аналізу, створення концептуальних схем проекту, воно потребує детального вивчення фактичних даних, що допоможе об'єктивно та критично подивитися на існуючі методи роботи. У процесі створення концептуальної схеми проекту потрібно чітко визначити можливі варіанти зміни логістичної системи [4, с. 217].

У процесі планування логістичного проекту потрібно визначити мету та обмеження, врахувати розробку стандартів оцінки результатів, вибір техніки аналізу, складання проектного завдання. Визначення мети допомагає фіксувати можливі при перетворенні логістичної системи витрати і рівень сервісу. При цьому необхідно виділити сегменти ринку або галузі, часові межі для досягнення результатів, такі параметри діяльності, котрі являють собою характеристики рівня сервісу [5, с. 147].

Тож, на нашу думку, логістика є невід'ємною складовою формування якісного рівня життя населення. Використання логістичних підходів зменшуватиме час обробки інформації, підвищуватиме якість обслуговування, дасть змогу знизити витрати на утримання запасів, вирішити проблеми дефіциту, знизити собівартість, яка визначається ланцюгом створення цінності, а створення імітаційних моделей внутрішньої та зовнішньої логістики надаватиме можливість здійснити графічне, математичне та просторове відображення функціонування системи, а також визначити критерій ефективності та доцільності впровадження змін.

Список використаної літератури

1. Заборська Н. К., Жуковська Л. Е. Основи логістики: навч. посібник Одеса : ОНАЗ ім. О. С. Попова, 2011. 476 с.
2. Крикавський Є. В. Логістика для економістів: підручник. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. 476 с.
3. Алесинська Т. В. Основи логістики. Функціональні області логістичного управління. Таганрог : ТТІ ЮФУ, 2010. 116 с.
4. Савіна Н. Б. Інвестиційні системи логістичного забезпечення економіки країни. Рівне : НУВГП, 2009. 318 с.

5. Антошкіна Л. І., Тяпухін А. П., Амелькін В. І. Логістика : посібник. Донецьк : Юго-Восток, 2009. 301 с.

Г. О. Свиріденко

студ. I курсу магістратури

спеціальність «Менеджмент»

Науковий керівник: к.е.н., доц. М. П. Чайковська

ОСОБЛИВОСТІ МАРКЕТИНГУ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

Маркетингова діяльність агропромислового комплексу повинна забезпечувати надійну, достовірну і своєчасну інформацію про кон'юнктуру ринку, структуру та динаміку попиту, смаки й уподобання покупців, цінову ситуацію, тобто інформацію про зовнішні умови функціонування сільськогосподарських підприємств. Така інформація має дати відповіді аграрному підприємству, яку продукцію виробляти, в якій кількості, та де і кому вигідніше реалізувати вироблену продукцію.

У сучасних умовах, що склалися на українському аграрному ринку, підприємства галузі потребують інформації щодо збуту своєї продукції. Не менш важливою є кон'юнктура ринку, можливість каналів реалізації продукції, перспективна сегментів ринку, консалтингові послуги, прогноз розвитку світового товарного ринку. Одержати таку інформацію можливо при створенні комплексної системи аграрного маркетингу.

Система управління агромаркетингом дає змогу сформувати організаційну структуру управління маркетингом передбаченим розподілом прав, задач, відповідальності в підрозділах маркетингу; модернізувати засади управління персоналом, добір кадрів; розробку посадових інструкцій [1, с. 47].

Основною метою організації маркетингової діяльності аграрних підприємств є стимулювання зростання виробництва сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки; забезпечення належного рівня доходу, необхідного для розширеного відтворення; розвитку інфраструктури ринків; організації імпорту й експорту з позиції регулювання внутрішніх ринків. Застосування маркетингу в аграрних підприємствах має ряд особливостей, пов'язаних зі специфікою сільськогосподарського виробництва, а саме: залежністю результатів виробництва від природно-кліматичних умов, різноманітністю форм власності, розбіжністю робочого періоду та періоду виробництва, сезонністю, різноманіттям організаційних форм господарювання, зовнішньоекономічними зв'язками, участю державних органів у розвитку агропромислового комплексу та його галузей [2, с. 152].

Функціонування аграрного ринку здійснюється завдяки наявності основних елементів. Основними з них є: попит, пропозиція, конкуренція і система цін. Логіка взаємодії даних елементів полягає в тому, що прагнення отримати максимум прибутку змушує виробників направляти ресурси на виробництво тих товарів і послуг, які користуються попитом у споживачів. Тому, одним з важливих чинників успішної діяльності аграрних підприємств у сучасних ринкових умовах є їх переорієнтація на засади маркетингу, що дозволить сформувати раціональні виробничі програми, оперативно реагувати на ринкову ситуацію, бути конкурентоспроможним на ринку [3, с. 27].

Оскільки агропромисловий комплекс у своєму розвитку має низку особливостей, то комплекс маркетингу, як сукупність маркетингових засобів, які забезпечують досягнення поставленої мети та вирішення конкретних маркетингових завдань, має свої специфічні елементи і засоби реалізації маркетингової політики в агробізнесі.

Перший елемент – це дослідження ринку і його сегментів з метою застосування результатів аналізу для успішної розробки бізнес-плану підприємств і виконання договірних зобов'язань на проміжних етапах.

Другий – це реклама, яка стимулює збут і формує попит споживачів за допомогою інформаційних повідомлень.

Третій – організація збутової діяльності, яка забезпечує швидке і якісне просування товарів від виробника до споживача.

Четвертий – управління і планування випуску нової продукції, розширення асортименту, які забезпечують підприємству високий рівень конкурентоспроможності.

П'ятий – це політика ціноутворення, яка дає можливість реалізувати вироблену продукцію.

Шостий – матеріально-технічне забезпечення підприємств, яке забезпечує впровадження нових високопродуктивних технологій виробництва продукції.

Сьомий – план маркетингу.

Восьмий – система контролю.

Всі ці елементи займають рівнозначні місця в комплексному підході до маркетингової політики підприємства. Відсутність хоча б одного із них негативно впливає на всю маркетингову політику агрофірм і призводить до нехтування маркетингом як засобом стимулювання виробництва і збуту на окремо взятому підприємстві, або в цілому в галузі [4, с. 22].

Отже, саме маркетинг є одним із найважливіших підходів до формування регіонального ринку продовольчої продукції агропромислового комплексу.

Список використаної літератури

1. Кобернюк С. О. Розвиток аграрного маркетингу в Україні. *Економіка та держава*. 2019. № 5. С. 45–48.

2. Кравчук І. І. Концептуальні основи соціально-економічного розвитку локальної системи агросфери. *Інноваційна економіка*. 2013. № 7. С. 150–155.
3. Курбацька Л. М., Ільченко Т. В., Захарченко Ю. В. Маркетингове забезпечення діяльності аграрних підприємств в умовах ринкового середовища. *Агросвіт*. 2013. № 10. С. 25–31.
4. Ільченко Т. В. Особливості маркетингу в агробізнесі. *Агросвіт*. 2019. № 20. С. 19–23.

Р. Б. Стеценко

студ. I курсу магістратури

спеціальність «Менеджмент ЗЕД»

Науковий керівник: к.е.н., доц. В. І. Бориц

НЕОБХІДНІСТЬ ІННОВАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ НА СУЧАСНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

В умовах сучасного стану функціонування економіки українські підприємства формують власні інноваційні методи ведення бізнесу, а також переймають досвід зарубіжних компаній задля розвитку організації та бізнес-середовища в країні. Сучасна практика менеджменту зазнає радикальних змін через трансформацію соціально-трудових відносин, зміни цінностей працівників, посилення соціальної відповідальності підприємства. Через нездатність багатьох підприємств до адаптації до сучасних умов бізнесу знижується рівень ефективності менеджменту, деформується соціально-трудова сфера. Саме це спонукає національну економіку швидше розвиватись та адаптуватись під сучасні умови ведення бізнесу. Це обумовлює актуальність обраної теми.

Інноваційний менеджмент – це самостійна галузь управлінської науки та професійної діяльності, що спрямована на формування і забезпечення досягнення будь-якою організаційною структурою інноваційних цілей шляхом раціонального використання матеріальних, трудових, інтелектуальних та фінансових ресурсів [1, с. 112].

Все більш очевидним стає те, що головною характерною рисою новітніх систем управління стає орієнтація на довгострокову перспективу, що являє собою інноваційний підхід: проведення фундаментальних досліджень, диверсифікацію операцій, максимальне використання творчої активності персоналу. Загалом, управління інноваційною діяльністю – це критична дисципліна як і для вчених, так і для практикуючих. Здатність організацій до інновацій визначається множиною факторів, які пов'язані як з власне внутрішнім середовищем підприємства, так і з ринковим середовищем (зовнішнім) та здатністю перетворення ідей у корисні та «товарні» продукти.

Для цього необхідним є високий рівень міжфункціональної координації та інтеграції [2, с. 25].

Також розглянувши такі технології управління, як: концепція шести сигм (six sigma), менеджмент загальної якості (TQM) та ошадливе виробництво (lean production) з точки зору інноваційного менеджменту можна побачити, що саме необхідно задля максимальної адаптації організацій під сучасні вимоги економіку.

У цьому контексті показовим може бути приклад управлінської діяльності у сфері високотехнологічного виробництва – в Кремнієвій долині, яка сильна своїм духом підприємницької творчості, що об'єднує в одну сім'ю багато стейкхолдерів: великі корпорації, молоді фірми, інвесторів, консультантів, бізнес-інкубатори, державних чиновників тощо. Відносини між ними досить прості і дружні, проникнуті духом творчого азарту. Приклад Кремнієвої долини ілюструє ту істину, що при формуванні інноваційної зони необхідно освоїти головним чином не технологію створення її окремих компонентів, а технологію створення між ними ефективної синергітичної взаємодії [3, с. 39].

Таким чином, згідно з сучасними науковими уявленнями основним завдання прискорення інноваційного розвитку економіки повинно розв'язуватися шляхом сполучення дій за двома основними напрямками економічного розвитку:

1) формування високоефективного ринку, в тому числі його інноваційного сегмента;

2) здійснення централізовано керованої структурної трансформації економіки на основі створення сприятливих умов для широкого розповсюдження прогресивних технологій і згортання застарілих виробництв [4, с. 85].

Отже, є всі підстави зробити такий висновок, що інноваційне управління буде ефективним, якщо в основі менеджменту підприємства буде лежати тези, що необхідно:

1) стимулювати інноваційний дух на підприємстві: за творчість, нові ідеї, необхідно цінувати та мотивувати кожного робітника;

2) створювати комфортні умови для їх трудової діяльності;

3) робити акцент на удосконаленні діяльності за рахунок інновацій, а не сподіватись тільки на продуктивність праці – це екстенсивна концепція розвитку, а постійний професійний та інноваційний розвиток – це інтенсивний підхід.

Список використаної літератури

1. Инновационный менеджмент: справ. пособие / под ред. П. Н. Завлина, А. К. Казанцева, Л. Э. Миндели. 2-е изд., перераб. и доп. Москва : ЦИСН, 1998. 568 с.

2. Adams R., Bessant J., Phelps R. Innovation management measurement : a review. *International journal of management reviews*. 2006. Т. 8. №. 1. Р. 21–47.

3. Котельников В. Ю. Управление инновациями: стратегический подход. Гибкие корпоративные стратегии выживания и лидерства в новой экономик. Москва : Эксмо, 2007. 96 с.

4. Яненко І. Г. Синергетичний ефект застосування організаційного ресурсу на різних рівнях управління інноваційною діяльністю. *Економіка і прогнозування*. 2011. № 2. С. 82–92.

О. В. Тучинська

студ. III курсу

спеціальність «Менеджмент»

Науковій керівник: к.е.н., доц. В. І. Борщ

ВИСОКОАКТИВНИЙ МЕНЕДЖЕР ЗНИЖУЄ ПРОДУКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЧОГО ПРОЦЕСУ: МІФ ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ

Актуальність теми визначається тим, що необхідність роботи менеджера постійно піддається питанню. Існує думка, що керівник лише заважає виробничому процесу, сповільнюючи працю організаційними, регулюючими та контролюючими діями. Огляд існуючих поглядів на питання того, чи високоактивний менеджер дійсно знижує продуктивність виробничого процесу, поставлено за мету в даних тезах.

Перш за все, необхідно зауважити, що теорія менеджменту розроблялася швидко та за багатьма напрямками. Через це існує ряд невирішених проблем, що стосуються термінології, визначення масштабів теорії, обґрунтування принципів тощо. Деякі твердження носять загальний характер і недостатньо точні. І все-таки, незважаючи на визначені недоліки, сучасні досягнення теорії менеджменту значною мірою можуть допомогти практиці управління. Ця точка зору поширена і зараз [1, с. 84].

По-друге, менеджер – це людина, що здійснює процес керівництва над працівниками, що виконують інші процеси: технологічні, фінансові тощо. Управління – це процес планування, організування, контролю та мотивації, необхідний для формулювання та досягнення цілей організації [2, с. 20]. Існує погляд, що коваль, бухгалтер та програміст самі по собі знають, як працювати без втручання керівника, що не має додаткових специфічних знань для розуміння особливості галузевої праці. У такому випадку дії менеджера лише знижують продуктивність організації, заважаючи фахівцям досягати мети, яка необхідна для підприємства.

По-третє, високоефективний менеджер поєднує у собі десять ролей, які визначені Г. Мінцбергом. У своїй діяльності керівник може брати на себе різні

ролі, що варіюються в залежності від виконуваних ним функцій – чи то в процесі керівництва підприємством, вирішення конфліктів, ведення переговорів, укладення контрактів, або під час представлення свого структурного підрозділу на засіданні ради директорів. Простіше кажучи, менеджер з легкістю перемикає ролі в результаті зміни завдань, ситуацій та очікувань [3, с. 48] без менеджера може працювати лише мала організація зі стійкими горизонтальними зв'язками, де спілкування між працівниками стійке і постійне. Для будь-якого підприємства потрібен керівник, що буде швидко та вміло «перемикатися» між ролями, виступаючи лідером, дипломатом, підприємцем та представником.

Так, на нашу думку, погляди про те, що високоактивний менеджер сповільнює організацію та її розвиток не є коректними, а лише міфами. Діяльність професійного керівника направлена на поліпшення умов праці на підприємстві, його діяльності, що призводить до позитивної динаміки показників його ефективності.

Список використаної літератури

1. Русавська В. А., Батченко Л. В., Гончар Л. О. Проблемні аспекти менеджменту та менеджмент-освіти в умовах ринкових змін. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія : Менеджмент соціокультурної діяльності*. 2018. Вип. 1. С. 78–97.
2. Мескон М., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента. Москва : Издательство : Дело, 1997. 704 с.
3. Мінцберг Г. Анатомія менеджменту. Ефективний спосіб керувати компанією. Київ : Наш формат, 2018. 408 с.

І. А. Якімова

студ. III курсу

спеціальність «Менеджмент»

Науковій керівник: к.е.н., доц. В. І. Бориц

ОПОСЕРДКОВАНІЙ ВПЛИВ ЯК ІМПЛІКОВАНИЙ ТИП МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ ОРГАНІЗАЦІЇ

Актуальність досліджуваної теми визначається зростаючою необхідністю сучасних HR-менеджерів в пошуку нових форм та методів мотивації персоналу. Все частіше загальні стимули та мотиви перестають діяти, а шукати індивідуальний підхід до кожного окремого співробітника майже неможливо, особливо, коли це персонал великої організації. Тож для багатьох менеджерів може стати у нагоді опосередкований вплив.

Перш за все, опосередкований вплив характеризується неясністю мети для того, хто є дійсним об'єктом впливу. Цей метод може характеризуватися ситуацією, коли відсутня пряма спрямованість на нього. При цьому зміст непрямой сугестії (вид навіювання) включається суб'єктом впливу у повідомлювану інформацію в схованому, замаскованому вигляді й характеризується неусвідомленістю, непомітністю, мимовільністю її засвоєння об'єктом сугестії (сугерендом). «М'які» форми непрямого навіювання рідко зустрічають опір з боку сугеренда. Непряме навіювання дуже часто може бути ненавмисним, будучи звичайним компонентом міжособистісного спілкування. Разом з тим, довільне використання непрямого навіювання потребує від сугестора, тобто особи, що маніпулює (навіює), неординарності рішень, великої винахідливості у виборі мовних форм його реалізації, а також певного самовладання й артистизму [1].

Також необхідно зазначити, що різновидом непрямого впливу є «через-предметне» навіювання. У цьому випадку використовується додатковий подразник, що отримує нове інформаційне значення через зроблене пряме навіювання. При навіюванні через предмети сугестор зв'язує певне навіювання з деяким предметом, завдяки чому воно й здійснюється у зв'язку з даним предметом. Відповідно подразник, який до цього не мав жодного значення, одержує на даний період часу певну умовно-рефлекторну значимість. Звідси витікає, що «непряме словесне навіювання засноване на утворенні складного умовного зв'язку між подразником другої сигнальної системи (слова навіювання), даним безумовним подразником і фактом реалізації ефекту, що навіюється (виникнення внаслідок цього явища або дії, що навіюється)» [2, с. 36].

По-друге, потрібно визначити, що імплікована мотивація діє безпосередньо не на явні мотиви людини, а на приховані – підсвідомі. Частіш за все така мотивація виражається не через мовленеве спонування до дії, а через вплив на внутрішні установки людини як за допомогою слів, так і за допомогою «через-предметного» навіювання. Підсвідомі мотиви орієнтують увагу людей, у підсумку направляючи і формуючи їх поведінку. Люди, які відчувають прихований мотив для створення близьких відносин, можуть бути більш схильні направляти свою увагу на можливості для соціальної взаємодії. Люди, які відчувають прихований мотив для досягнення важких цілей, з більшою ймовірністю помітять слова, які є синонімами досягнення [3]. Приховані мотиви без спеціальних методів дослідження майже не можуть бути виявлені. Зазвичай діагностика прихованої мотивації здійснюється за допомогою анкетування або використання проєктивних методик [4].

Варто зазначити, що існує дуже багато варіантів, які можна запровадити в організаціях як саме опосередковану сугестію. Яскравою ілюстрацією цьому є

плакати, які активно використовувалися ще за часів СРСР. На них були гасла (частіше зі спонукальною інтенцією), проте саме образи персонажів мали більший вплив на людей, аніж слова: не обов'язково спонукати до чогось, можна «натякнути» за допомогою лише візуальних образів. Також дуже сильною мотивацією володіють колір та звук. Так, колір приміщення або окремих елементів інтер'єру може суттєво впливати на бажання персоналу працювати. Спокійна музика підсвідомо змушує рухатися повільніше. Проте мелодії, які люди добре знають і звикли слухати, спонукають на більш продуктивну роботу і позитивну налаштованість персоналу.

Так, на нашу думку, важливим для використання опосередкованого впливу є знання, чого частіше за все дійсно бажають співробітники, чим вони цікавляться, що для них є приємним, а що – відштовхує їхню увагу. Завдяки таким знанням про свій персонал, будь-який HR-менеджер зможе побудувати правильну та діючу стратегію імплікованої мотивації персоналу за допомогою опосередкованого впливу.

Список використаної літератури

1. Ніколаєнко С. Психологічні особливості базових видів сугестії. URL: <http://dspace.nbuiv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/39498/08-Nikolaenko.pdf> (дата зверення: 12.03.2020).
2. Платонов К. И. Слово как физиологический и лечебный фактор. 3-е изд., испр. и доп. Москва : Медгиз, 1962. 532 с.
3. Moss S. Congruence of implicit and explicit motives. *Sico tests*. 2016. URL: <https://www.sicotests.com/psyarticle.asp?id=302> (дата зверення: 12.03.2020).
4. Асланов Т. Скрытая мотивация. URL: <http://supersales.ru/terminy-i-opredeleniya/skrytaya-motivaciya.html> (дата зверення: 12.03.2020).

Розділ 8

ОБЛІК, АУДИТ, КОНТРОЛЬ, АНАЛІЗ ТА ОПОДАТКУВАННЯ: ЕВОЛЮЦІЯ, СУЧАСНІСТЬ, ПЕРСПЕКТИВИ

Н. - К. А. Бессарабова

студ. III курсу

спеціальність «Облік і оподаткування»

Науковий керівник: д.е.н., проф. О. В. Побережець

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Досліджувана тема є актуальною, оскільки у сучасних умовах господарювання на здійснення інноваційної діяльності без інвестиційної неможливе, що потребує не тільки ретельного обліку відповідних господарських операцій, але й застосування методів та важелів адміністративного регулювання. Огляд існуючих підходів до інвестиційно-інноваційної діяльності та відображення власного бачення значення даного поняття і поставлено за мету в даних тезах.

Перш за все, підприємство, яке прагне ефективно функціонувати, отримувати високий рівень доходу, бути конкурентоспроможним та займати стійкі позиції на ринку на сучасному етапі розвитку економіки в Україні, повинно впроваджувати інвестиційно-інноваційну діяльність. Часткове перепрофілювання дає можливість підприємству розвиватися, розростатися, залучати вітчизняних та іноземних інвесторів, що у подальшому буде позитивно впливати не тільки на функціонування суб'єктів на мікро-, але й на мезо- та макрорівнях.

Але при цьому перехід до нової ланки потребує значних витрат за рахунок:

- впровадження сучасного високопродуктивного обладнання;
- перекваліфікації працівників, в першу чергу, які безпосередньо займаються управлінням та виробництвом продукції/виготовленням послуг;
- оновлення системи розвитку та новий підхід до управління виробничим процесом взагалі;
- використання інновацій у технологічному та управлінському процесі.

Згідно із Законом України «Про інвестиційну діяльність» інвестиції – це всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється

прибуток (дохід) та/або досягається соціальний та екологічний ефект [1, ст. 1].

Підкреслимо, що з фінансової точки зору, інвестиції – це всі види активів, що вкладаються підприємством в його економічну діяльність з метою розвитку та отримання доходу, але суто з економічної точки зору, інвестиції представляють собою витрати, які спрямовані на створення, розширення основного та додаткового капіталу, які можуть бути прибутковими або збитковими, враховуючи ступінь ризиковості та строк реалізації.

Організація обліку фінансових інвестицій повинна відповідати Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [2], а також П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції», згідно якого всі фінансові інвестиції повинні бути поділена на: поточні та довгострокові. Даний розподіл є одним з головних факторів впливу на облік, оскільки відповідає періоду їх утримання та можливості реалізації в будь-який момент часу [3, ст. 24].

Головною задачею організації обліку фінансових інвестицій на підприємстві є їх повне відображення, своєчасне реєстрування в облікових регістрах та забезпечення об'єктивної оцінки, яка можлива за наявності дотримання системного підходу та взаємодію певних методичних прийомів. Тому, організація обліку фінансових інвестицій має охоплювати процес від первинної реєстрації економічної інформації до складання звітності.

Оподаткування інвестиційної діяльності на території України здійснюється згідно Податкового Кодексу України, у відповідності до якого категорії інвестиції представлені як господарські операції, які передбачають придбання основних засобів, нематеріальних активів, корпоративних прав та/або цінних паперів в обмін на кошти або майно. Фінансові інвестиції, у свою чергу, поділяються на: капітальні, фінансові (прямі та портфельні) та реінвестиції [4, ст. 14].

У сучасних умовах функціонування інвестиційна діяльність є важливим інструментом на шляху досягнення ефективних показників та системного розвитку. При цьому існує ряд факторів, які різко скорочують надходження інвестицій через загострення політичної ситуації, фінансову та економічну нестабільність, недосконалість законодавчої бази, яка не забезпечує інвесторам правовий захист, а також загальний несприятливий інвестиційний клімат.

Але, сьогодні вже є значні позитивні зрушення, а саме:

- усунення значної кількості недоліків функціонування економічних зон;
- вдосконалення законодавчих актів з регулювання інвестиційної діяльності, що посприяло поверненню інвестиційних вкладень та їх розвиток, особливо в сферах нерухомості, вкладень в депозити, купівлю цінних паперів та дорогоцінних металів, а також значних вкладень у фондові та валютні ринки.

Стабільний політичний, фінансовий та економічний стан в країні, інвестиційні гарантії та юридична захист – це безперечна умова для залучення

як вітчизняних, так і прямих іноземних інвестицій в Україну, а отже, й розвиток національної економіки.

Інновації – це невід’ємна частина сучасної економіки та безумовний чинник впливу. Це формування нових підходів як до організації виробничого процесу, так і до організації поставки та збуту продукції. За рахунок впровадження інноваційної діяльності, підприємство отримує багато переваг перед конкурентами, що згодом має значний грошовий вираз.

Згідно Закону України «Про інноваційну діяльність» інновації – новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [5, ст. 1].

Проте Закон України «Про інвестиційну діяльність» визначає інноваційну діяльність лише як одну з форм інвестиційної діяльності, що здійснюється з метою впровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробництво і соціальну сферу [1, ст. 3].

Облік інноваційної діяльності залежить від джерел фінансування, а тому ведеться на рахунках: 13, 40, 44, 48, 50, 60 та інших. В свою чергу, облік відповідних витрат здійснюється за допомогою рахунків 15, 23, 94, до яких у разі необхідності можна відкрити аналітичні рахунки для деталізації обліку інноваційних витрат.

Значна кількість задіяних рахунків обумовлює незручності у використанні настільки розрізненої інформації, тому було б доречним ввести єдину форму для обліку інноваційної діяльності, яка змогла би надати необхідну своєчасну та повну інформацію для аналізу, контролю та прийняття управлінських рішень щодо інноваційної діяльності. Процес оподаткування інноваційної діяльності повинен здійснюватися з урахуванням пільгових умов, що дало б змогу особливо малому та середньому бізнесу розвиватися значно швидше, використовуючи нові технології виробництва продукції, з урахуванням європейських еко-вимог.

Зазначимо, що інноваційна діяльність набуває відносно самостійної форми тільки після відповідного нагромадження та отримуючи в результаті інноваційну продукцію. При цьому треба підкреслити, що інноваційна діяльність значною мірою забезпечується вільними ресурсами, а також потребує інформаційного, експертного, маркетингового, фінансового та кадрового забезпечення, що значно підвищує рівень сподівань на високоефективні результати.

Звичайно, кожне підприємство індивідуально, виходячи зі своїх можливостей, конкретних позицій, поставлених цілей та задач вирішує для себе чи варто впроваджувати інновації та вкладати кошти в інвестиції, але сьогодні

сама інноваційна діяльність є пріоритетним напрямком конкурентоспроможності підприємства, який реалізується через належне управління інноваційними процесами, а, в свою чергу, інвестиційна діяльність, входячи до звичайної основної діяльності суб'єкта господарювання, забезпечує даний процес.

Так, на нашу думку, інвестиційно-інноваційна діяльність – це одна з найскладніших та ризикованих напрямків функціонування суб'єкта господарювання, але за умови раціональної організації системи управління ресурсами, обліку та контролю дає можливість підприємству вийти на новий рівень та зайняти достойне місце на внутрішньому та зовнішньому ринках. При цьому регулювання питань ефективної системи обліку та застосування відповідних податкових важелів є базовими для досягнення оптимальних результатів як на мікро- так й на макрорівнях.

Список використаної літератури

1. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12> (дата звернення: 17.03.2020).
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 17.03.2020).
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції» : Наказ Міністерства фінансів України від 26.04.2000 № 91. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0284-00> (дата звернення: 19.03.2020).
4. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 17.03.2020).
5. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 № 40-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15> (дата звернення: 17.03.2020).

А. О. Гусєв

студ. III курсу

спеціальність «Облік і оподаткування»

Науковий керівник: к.е.н., доц. Л. О. Масіна

ПОДВІЙНИЙ ОБЛІК ЯК НЕПРАВОМІРНИЙ ЗАСІБ УХИЛЕННЯ ВІД ОПОДАТКУВАННЯ

Досліджувана тема є актуальною, оскільки на сьогоднішній день підприємницький сектор економіки застосовує концепцію «чорної бухгалтерії» – здійснення фінансових махінацій з метою мінімізації власного податкового тягара, що обумовлено, насамперед, фіскальною спрямованістю податкової політики в Україні. Огляд основних різновидів шахрайських схем у

бухгалтерському та податковому обліку, які спрямовані на мінімізацію податкового тягаря підприємства, поставлено за мету в даних тезах.

Сутність подвійного обліку полягає у тому, що підприємство для внутрішніх користувачів та для фіскальних органів вказує проведення різних господарських операцій. При цьому невідповідність фінансової та податкової звітності фактичній фінансово-господарській діяльності підприємства призводить до зниження обсягів податкових платежів підприємства і, як наслідок, до зниження обсягів доходів державного бюджету. Це є однією з основних причин високого рівня тіньової економіки в Україні.

На сьогодні, ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) посідає друге місце серед найбільш розповсюджених злочинів у сфері господарської діяльності в Україні. Так, згідно з даними Генеральної прокуратури України, у 2019 р. було зафіксовано 852 кримінальних правопорушення щодо ухилення від сплати податків і зборів [1]. При цьому реальна кількість правопорушень, пов'язаних з несплатою податків і зборів, є значно вищою, оскільки:

1) факт несплати податків і зборів у багатьох випадках має прихований характер, що унеможливорює відкриття кримінального провадження;

2) деякі факти незаконної мінімізації податкових платежів можуть кваліфікуватися як інший злочин чи як адміністративне правопорушення.

Шахрайські схеми ухилення чи мінімізації оподаткування шляхом застосування подвійного обліку можна виділити для всіх загальнодержавних та місцевих податків і зборів, проте найбільш розповсюдженими є махінації з ПДВ, податком на прибуток підприємств, ПДФО та єдиним податком.

Так, основними способами нелегального ухилення від сплати податків через застосування подвійного обліку є:

1) ухилення від сплати та заниження сум ПДВ:

- ненарахування ПДВ по взаємозаліках і бартерних операціях;

- штучне завищення сум податкового кредиту чи заниження податкового зобов'язання з ПДВ.

2) заниження суми сплати податку на прибуток підприємств:

- неправомірне віднесення витрат підприємства на фінансові результати чи завищення їх сум, що зменшує податкову базу.

Окремими випадками такої схеми є:

а) створення фіктивного підприємства з метою подальшого його банкрутства та віднесення його заборгованості на витрати;

б) фіктивна емісія незабезпечених акцій підприємству, що, здійснюючи придбання таких акцій, штучно завищує власні витрати;

в) проведення збиткових господарських операцій, що не є типовими для операційної діяльності підприємства;

- зниження доходів підприємства, зокрема, внаслідок зниження ціни реалізації продукції чи товарів;

- завищення сум відстрочених податкових активів і зниження відстрочених податкових зобов'язань;

3) ухилення від сплати ПДФО (у такий спосіб підприємства мінімізують також платежі з військового збору та ЄСВ):

- виплата нелегальної заробітної плати (найм працівників без офіційного працевлаштування, підприємство не сплачує ПДФО, військовий збір та ЄСВ);

- штучне зниження суми заробітної плати (за даними бухгалтерського обліку вказується нижча сума заробітної плати за фактичну, що призводить до зниження податкової бази);

4) ухилення від сплати єдиного податку:

- неправомірне перебування на певній групі єдиного податку, зокрема, за даними бухгалтерського обліку, підприємство вказує:

1) меншу кількість найманих працівників за рахунок неофіційного працевлаштування;

2) меншу суму валового річного доходу (шляхом зниження ціни реалізації товарів, послуг чи в інший спосіб) [2, с. 50].

Таким чином, економічна сутність подвійного обліку полягає у поданні різної інформації про фінансовий стан підприємства внутрішнім користувачам та фіскальним органам з метою мінімізації податкового тягара. При цьому головним негативним наслідком мінімізації оподаткування підприємницького сектору для національної економіки в цілому є зниження рівня доходів державного бюджету. На сьогоднішній день ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) є одним із найбільш розповсюджених злочинів у сфері господарської діяльності в Україні. Основними неправомірними схемами підприємств щодо мінімізації власного податкового тягара є бухгалтерські махінації щодо ПДВ, податку на прибуток підприємств, ПДФО та єдиного податку.

Список використаної літератури

1. Статистична інформація про стан злочинності та результат прокурорсько-слідчої діяльності. Офіційний сайт Генеральної прокуратури України. URL: <https://old.gp.gov.ua/ua/statinfo.html> (дата звернення: 02.03.2020).
2. Нестерова І. А. Ухилення від сплати податків і зборів як один з способів тіньових проявів та видів злочинів, притаманних джерелам тіньових відносин у сфері здійснення туристичної діяльності. *Розвиток правової свідомості сучасного суспільства* : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Тернопіль, 2009. С. 47–52.

М. К. Коваль

студ. I курсу магістратури

спеціальність «Облік і оподаткування»

Науковий керівник: д.е.н., проф. О. В. Побережець

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

Дана тема дослідження є актуальною, адже більшість суб'єктів господарювання використовують залучені кошти для підтримання та розвитку своєї фінансово-господарської діяльності, що потребує ефективного системного управління. Формування оптимального обліково-аналітичного забезпечення здійснює суттєвий вплив на рівень та якість управлінських рішень. Процес побудови та функціонування системи управління кредиторською заборгованістю залежить від взаємодії відповідних сегментів, які дають можливість здійснювати своєчасну та ефективну обробку і аналіз інформації про стан активів, зобов'язань та капіталу суб'єктів господарювання.

Кредиторська заборгованість є частиною позикових коштів, які становлять значну частину джерел коштів суб'єкта господарювання. В свою чергу, бухгалтерський облік кредиторської заборгованості є досить суперечним і складним питанням, оскільки існує ймовірність неплатежів. Ефективна організація обліку зобов'язань має збільшувати швидкість оборотності оборотних коштів, призводити до поліпшення фінансового стану, а також підвищення рівня фінансової стійкості.

Зазначимо, що кредиторська заборгованість є одним із джерел формування засобів для підприємств і тому виступає складовою частиною господарських операцій економічних суб'єктів, з точки зору їх фінансової стабільності.

Особливе місце в кредиторській заборгованості займають розрахунки з постачальниками і підрядниками. Якщо кредиторська заборгованість перевищує дебіторську заборгованість, то це безумовно вигідно з точки зору витрат на фінансування бізнесу, особливо в періоди зростання цін, проте досить ризиковано з точки зору можливості своєчасно платити за існуючими зобов'язаннями та ймовірності порушення справи про банкрутство.

Обліково-аналітичне забезпечення суб'єкта господарювання базується на правильно побудованій системі бухгалтерського обліку, у тому числі, поточних та довгострокових зобов'язань, враховуючи нормативні аспекти. Згідно Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання» зобов'язання визначається таким, якщо його оцінка може бути достовірно визначена та існує ймовірність його погашення.

Кредиторська заборгованість характеризується такими ознаками:

- може трансформувати безготівкові розрахунки, зокрема, змінювати способи платежів;
- має примусовий характер економічних відносин;
- відрізняється швидкістю розповсюдження від підприємства до підприємства по ланцюгу взаємопов'язаних платежів, що викликає необхідність заліків взаємних вимог [1, с. 48].

Зазначимо, що П(С)БО 11 «Зобов'язання» визначає методологічні засади формування та обліку інформації про кредиторську заборгованість, а також загальну класифікацію зобов'язань, вимоги щодо її розкриття у фінансовій звітності, що є характерною для багатьох підприємств [2].

З метою формування ефективної системи управління кредиторською заборгованістю доцільно виділити окремі види заборгованостей, які формують структуру зобов'язань суб'єкта господарювання, що представлено на рис. 1.

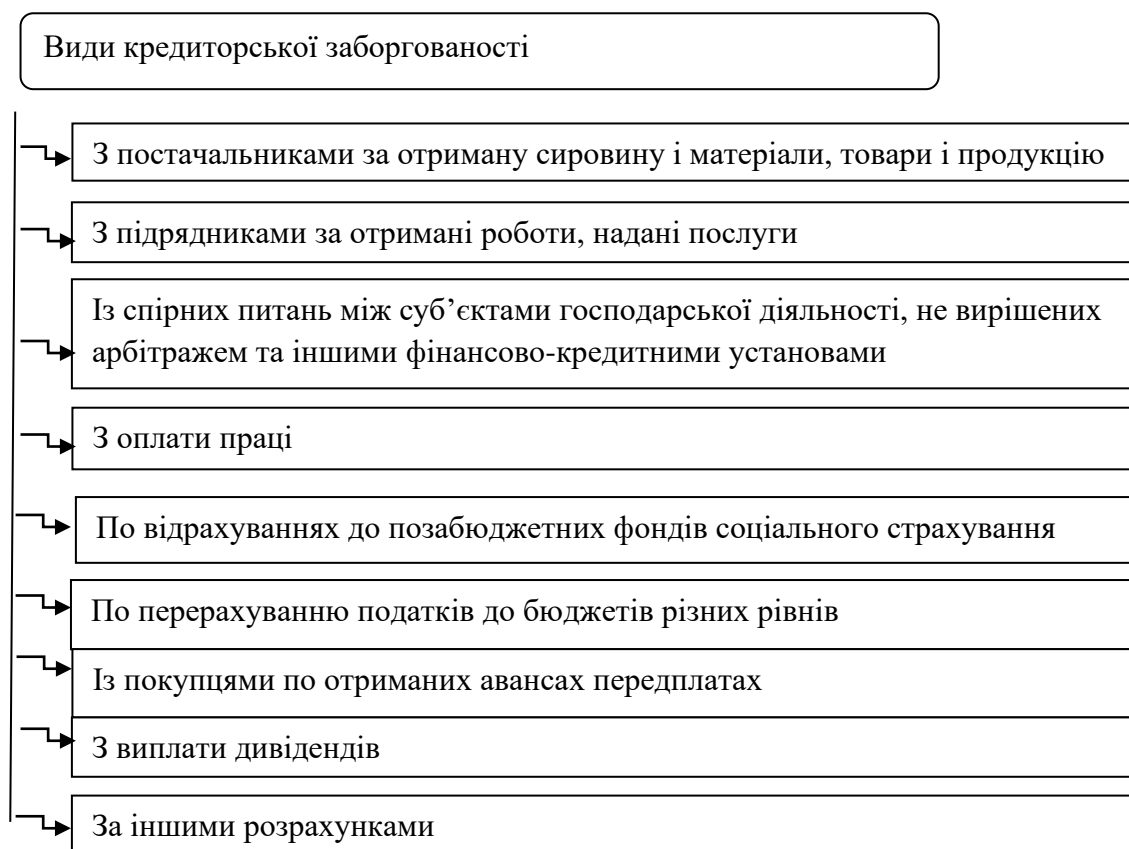

Рис. 1. Види кредиторської заборгованості суб'єкта господарювання

Своєчасний облік кредиторської заборгованості є важливим аспектом для формування ефективного обліково-аналітичного забезпечення системи управління. Від оптимальних методів обліку та аналізу отриманих даних про кредиторську заборгованість залежить якість розроблених та прийнятих

управлінських рівень. Даний процес залежить від:

- ретельної реєстрації фактів здійснення господарських операцій та їх відображення в первинних документах, зокрема, щоб не виникало помилок, підприємство повинно не лише мати графік документообігу, а й неухильно його дотримуватися, це забезпечить беззаперечну достовірність облікового процесу;
- обов'язкового перенесення отриманої та систематизованої інформації з первинної документації в облікові реєстри;
- своєчасного формування фінансової звітності за певні періоди;
- аналізу отриманих зведених даних та виділення проблемних сторін фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання.

Суб'єкту господарювання потрібно розробити алгоритм управління кредиторською заборгованістю таким чином, щоб вона змогла знайти ефективні шляхи для оптимізації грошових потоків на вирішення оперативних проблем, які можуть виникнути у підприємства у будь-який момент та не можуть залежати від самого суб'єкта господарювання (рис. 2) [3, с. 58].

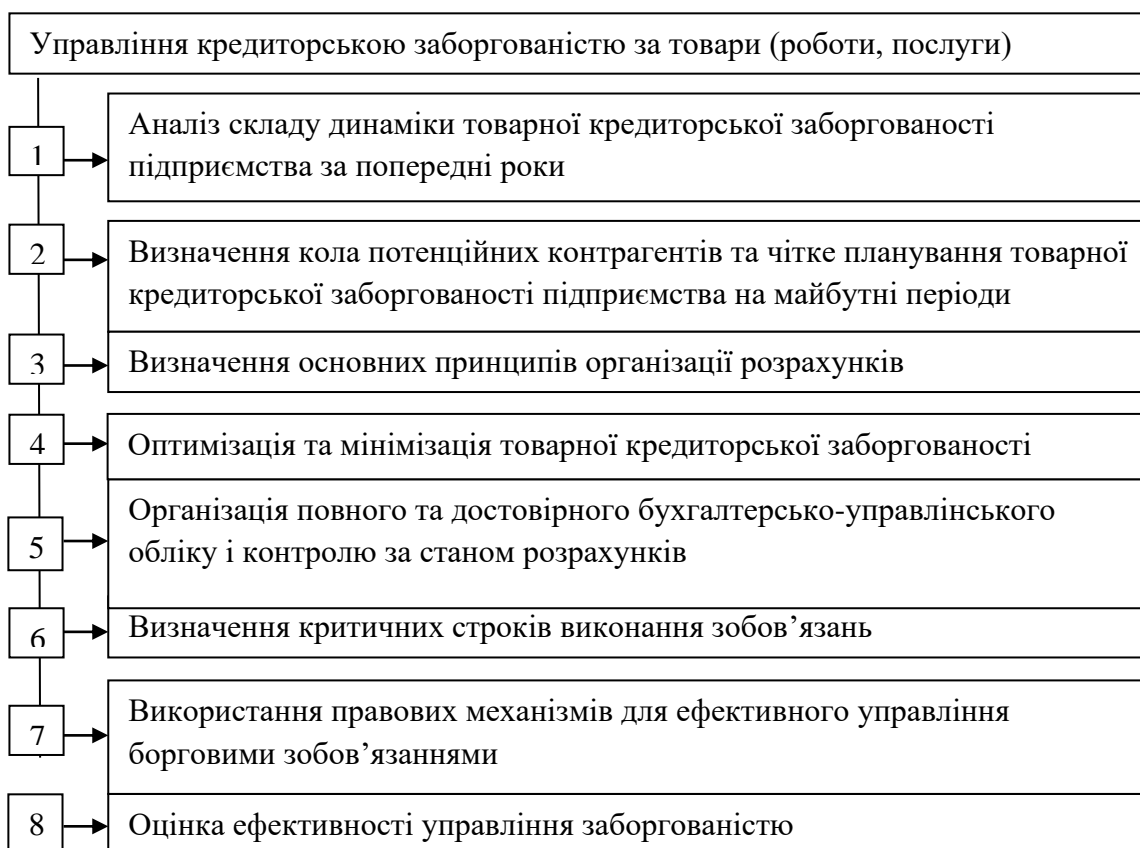

Рис. 2. Алгоритм управління кредиторською заборгованістю

Підкреслимо той факт, що управління кредиторською заборгованістю на основі детальної діагностики та аналізу надає змогу підприємству значно оптимізувати величину та структуру кредиторської заборгованості, тобто сформуванати такий розмір, який:

- забезпечить отримання необхідного прибутку від продажу;
- забезпечить достатньо високу швидкість оборотності коштів в розрахунках;
- сприятиме зростанню фінансових результатів діяльності підприємства;
- дотримує збереження допустимого рівня ризику несплати платежів підприємства за власними зобов'язаннями;
- надасть змогу залучити необхідні короткострокові позики на пільговій основі для фінансування окремих елементів оборотних активів (у тому числі дебіторської заборгованості).

Таким чином, можна стверджувати, що обліково-аналітичне забезпечення є основою функціонування ефективної системи управління кредиторською заборгованістю, що впливає на оптимальність використання ресурсного потенціалу суб'єкта господарювання. Своєчасний облік, аналіз та контроль стану кредиторської заборгованості здійснює суттєвий вплив на управлінські процедури суб'єкта господарювання. Процес спостереження за погашенням кредиторської заборгованості повинен бути ретельним та систематичним для прийняття ефективних рішень та забезпечення стабільної господарської діяльності суб'єкта господарювання.

Список використаної літератури

1. Гончарук Р. П. Сутність та класифікація кредиторської заборгованості: колізії наукових підходів. *Вісник ЖДТУ: економічні науки*. 2013. № 1. С. 48–51.
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання» : Наказ Міністерства фінансів України від 31.01.2000 № 20. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00> (дата звернення: 16.03.2020).
3. Обліково-аналітичне забезпечення діагностики та прогнозування розвитку бізнес-структур : конспект лекцій / уклад. Н. Ю. Єршова. Харків : НТУ «ХП», 2017. 114 с.

О. І. Конопля

студ. II курсу

спеціальність «Облік і оподаткування»

Науковий керівник: д.е н., проф. О. В. Побережець

АНАЛІЗ ВПЛИВУ ПРАВИЛ «ІНКОТЕРМС» НА ОРГАНІЗАЦІЮ РОЗРАХУНКОВИХ ОПЕРАЦІЙ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Досліджувана тема є актуальною, оскільки суб'єкти господарювання, перебуваючи в умовах глобальних інтеграційних процесів, для формування умов реалізації договірних відносин все частіше орієнтуються на міжнародні рекомендації, найпоширенішими з яких є Міжнародні правила тлумачення комерційних термінів (правила «Інкотермс»), які впливають на ефективність

організації розрахункових операцій на підприємстві.

Необхідно підкреслити, що «Інкотермс» (з англ. – Incoterms, International Commercial Terms) – це міжнародні комерційні умови, розроблені Міжнародною торговою палатою, які призначені для визначення обов’язків, витрат і ризиків, пов’язаних з доставкою товарів від продавця покупцю [1]. Зазначимо, що дані правила притаманні не тільки міжнародним договорам, але й успішно використовуються суб’єктами національного макроекономічного середовища.

Важливим аспектом правил «Інкотермс» формування чітких рекомендацій щодо передачі прав власності на товар від одного суб’єкту до іншого, з визначенням можливих ризиків, які можуть виникнути під час транспортування різними та можливими засобами відповідних вантажів.

Правила «Інкотермс» представлені у декількох редакцій. Вперше вони були опубліковані в 1936 р. У подальшому – у 1953, 1967, 1976, 1980, 1990, 2000, 2010 і 2020 рр., у зв’язку з розвитком торгівлі й транспорту, до них були внесені зміни й доповнення. Крім того, трансформація певних правил та норм значно підвищила ефективність міжнародної торгівлі, з урахуванням національних особливостей. Важливо, що на сьогоднішній день суб’єкти господарювання можуть користуватися правилами «Інкотермс» будь-якої редакції, для чого в договорі постачання сторонам необхідно зазначити конкретний їх номер.

Остання офіційна редакція правил «Інкотермс – 2010», яка сьогодні найбільш поширена серед господарюючих суб’єктів України, діє з 01.01.2011 і передбачає використання 11 визначених умов поставки (табл. 1 – розроблено автором на основі [2]).

Таблиця 1

Правила «Інкотермс – 2010»

Група	Назва терміну			Вид транспорту	Перехід ризиків	Обов’язки продавця (скорочено)
	Скорочена	Повна	Переклад			
Категорія Е (Відвантаження)	EXW	Ex Works	Франко-завод	Будь-який	У момент передачі товару на склад продавця	Мінімальний ризик для продавця: продавець передає товар на заводі або своєму складі, не несе відповідальності за відвантаження
Категорія F (Основні перевезення)	FCA	Free Carrier	Франко-перевізник	Будь-який	У момент передачі перевізнику на склад продавця	Поставка товару перевізнику, вказаному покупцем

ня, не оплачені продавцем)	FAS	Free Alongside Ship	Франко вздовж борта судна	Морські та внутрішні водні перевезення	У момент розміщення товару вздовж борта судна	
	FOB	Free On Board	Франко борт	Морські та внутрішні водні перевезення	З моменту повного завантаження на борт судна	
Категорія С (Основні перевезення, оплачені продавцем)	CFR	Cost and Freight	Вартість й фрахт	Морські та внутрішні водні перевезення	З моменту завантаження на борт судна	Продавець укладає договір доставки товару, але не несе відповідальності за ушкодження або загибель товару
	CIF	Cost, Insurance and Freight	Вартість, страхування, фрахт	Морські та внутрішні водні перевезення	З моменту повного завантаження товару на борт судна	
	CIP	Carriage and Insurance Paid To	Фрахт / перевезення та страхування сплачені до	Будь-який	У момент доставляння / передачі перевізнику	
	CPT	Carriage Paid To	Фрахт / перевезення сплачені до	Будь-який	У момент доставляння / передачі перевізнику	
Категорія D (Доставка)	DAT	Delivered At Terminal	Поставка на терміналі	Будь-який	У момент доставки товару на термінал покупця.	Продавець несе всі витрати і ризики, пов'язані з доставкою товару в країну покупця
	DAP	Delivered At Point	Поставка до пункту	Будь-який	У момент доставки товару до пункту вказаного покупцем	
	DDP	Delivered Duty Paid	Поставка зі сплатою мита	Будь-який	У момент передачі товару у розпорядження покупця	

Крім того, з 01.01.2020 запроваджено нову редакцію правил «Інкотермс – 2020», яка передбачає наступні зміни [3]:

1) видалення терміну EXW у зв'язку з тим, що дані умови не відповідають Митному кодексу ЄС й переважно орієнтовані на здійснення

поставок усередині країни;

2) видалення умови FAS, оскільки вона може бути замінена умовою FCA, що належить до тієї самої групи;

3) поділ терміну FCA на два базису поставки: один для морських контейнерних перевезень, а другий – винятково для наземного транспорту;

4) запровадження терміну CNI (Cost and Insurance, вартість і страхування), відповідно до якого поставка вважається здійсненою продавцем, коли застрахований продавцем товар розміщено в зазначеному порту відвантаження з переходом у тому самому місці всіх ризиків від продавця до покупця;

5) використання замість умов DDP два нових базису поставок – DTP (Delivered at Terminal Paid, доставка на терміналі з оплатою мита) і DPP (Delivered at Place Paid, доставка до місця з оплатою мита).

Між базовими умовами постачання, визначеними правилами «Інкотермс», та моментом визнання доходу для цілей бухгалтерського обліку існує чіткий взаємозв'язок. Як визначено п. 8 П(С)БО 15 «Дохід», дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, інших активів) визнається в разі наявності всіх наведених нижче умов [4]:

- покупцеві передані ризики й вигоди, пов'язані з правом власності на продукцію (товар, інший актив);

- суб'єкт господарювання не здійснює надалі управління та контроль за реалізованою продукцією (товарами, іншими активами);

- сума доходу (виручка) може бути достовірно визначена;

- є впевненість, що в результаті операції відбудеться збільшення економічних вигід підприємства, а витрати, пов'язані з цією операцією, можуть бути достовірно визначені.

Вищезазначені умови свідчать про те, що відображати виникнення доходів в бухгалтерському обліку одночасно з відвантаженням продукції на реалізацію не завжди правильно, адже слід звертати увагу не лише на момент передачі права власності на активи, а й на момент переходу ризиків від продавця до покупця [5].

Зазвичай, у більшості господарських операцій суб'єктів господарювання момент передачі права власності на товар і момент переходу ризиків між контрагентами співпадають (роздрібна торгівля чи разові оптові поставки), тож у даному випадку і одночасно спостерігається виникнення доходу в бухгалтерському обліку. Однак, інша ситуація виникає за наявності договору.

Відповідно до ч. 1 ст. 334 Цивільного кодексу України, право власності у набувача майна за договором виникає з моменту передання майна, якщо інше не встановлено договором або законом [6, ст. 334]. Підкреслимо, що «інше» пов'язане з моментом передачі ризиків випадкового знищення або

пошкодження товару, які, відповідно до норм чинного законодавства переходять до покупця з моменту передання йому товару, якщо інше не встановлено договором або законом [6, ст. 668]. У даному випадку «інше» – це всі нюанси договору постачання, одним з яких можуть бути базові умови поставки, що визначені правилами «Інкотермс» відповідної редакції.

Так, наприклад, відповідно до умов DDP (поставка зі сплатою мита), перехід ризиків від продавця до покупця відбувається в момент передачі товару у розпорядження покупця. Тобто, фактично відвантажити товар зі складу згідно з умовами договору постачання можна 20 квітня, а нести відповідальність за нього, відповідно до умов цього ж договору, до 20 травня, доки він не потрапить до покупця [5]. Даний приклад показує порядок виникнення і відображення доходу одночасно з відвантаженням продукції у відповідні звітні періоди, що, в свою чергу, може призвести до викривлення показників звітності окремого суб'єкта господарювання. Необхідно підкреслити той факт, якщо умови поставки між суб'єктами господарювання визначають наявність відповідних ризиків та відстрочку у передачі прав власності, у бухгалтерському обліку не визначається дохід від реалізації продукції або товарів.

Таким чином, на нашу думку, інтернаціоналізація соціально-економічних процесів потребує використання системних правил, від яких залежить організація поставок та розрахункових операцій суб'єктів господарювання на внутрішньому та зовнішньому ринках, що забезпечується правилами «Інкотермс». Крім того, з метою уникнення розбіжностей у фінансовій звітності підприємства виникає нагальна потреба в більш глибокому аналізі впливу деяких базових умов постачання за міжнародними правилами «Інкотермс» на момент визнання доходу в бухгалтерському обліку згідно з П(С)БО 15 «Дохід», що дозволить в подальшому формувати достовірну інформацію щодо фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання.

Список використаної літератури

1. Договір поставки (ч. 1). *Податки та бухгалтерський облік*. 2017. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2017/june/issue-50/article-28359.html> (дата звернення: 17.03.2020).
2. Інкотермс 2010 і його відмінності від Інкотермс 2000. *Контейнери України*. 2016. URL: <https://containers.ua/uk/articles/inkoterm-2010/> (дата звернення: 17.03.2020).
3. ІНКОТЕРМС 2020: особливості можливого застосування. *Вісник «Офіційно про податки»*. 2019. URL: <http://www.visnuk.com.ua/ru/news/100015209-inkoterm-2020-osoblivosti-mozhlivogo-zastosuvannya-1> (дата звернення: 17.03.2020).
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» : Наказ Міністерства фінансів України від 29.11.1999 № 290. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99> (дата звернення: 17.03.2020).
5. ІНКОТЕРМС для бухгалтера. *Дебет-Кредит*. 2002. URL: <https://dtk.com.ua/show/3cid0889.html> (дата звернення: 17.03.2020).

6. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 17.03.2020).

М. О. Максимова

студ. I курсу магістратури

спеціальність «Облік і оподаткування»

Науковий керівник: к.е.н., доц. М. М. Гоголь

ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ЯК ЕЛЕМЕНТ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

В сучасному світі конкурентних переваг, на п'єдесталі отримання найвищих прибутків є ті підприємства, що змогли на основі вчасно прийнятих ефективних управлінських рішень швидко переформуватись у скрутний час. Так основним із критеріїв при прийнятті управлінського рішення є його сучасний фінансовий стан на момент прийняття даного рішення. Фінансовий стан підприємства визначається зацікавленими особами на основі даних фінансової звітності, котра містить фінансові результати діяльності підприємства за певний період часу.

Розкриваючи значення фінансових результатів на процес прийняття управлінських рішень не можна його розглядати без виокремлення поняття доходів та витрат.

Трактування поняття «дохід», подане у п. 5 П(С)БО 15 «Дохід» [2] та п. 3 розділу I НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», полягає в збільшенні економічних вигод у вигляді надходження активів або зменшенні зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків власників) [1]. Проте дане визначення доходу піддається критиці науковців як не зовсім коректне.

Під витратами підприємства розуміють вартість використаних ресурсів, які повністю витрачені протягом певного періоду для отримання доходу. Процес співставлення доходів і витрат у сучасній системі бізнесу називають відповідністю [3].

Існуючий на сьогодні науковий світ нашої країни не має єдиного визначення поняття фінансових результатів, але усі науковці певно стверджують, що це основний результативний показник діяльності підприємства, який є індикатором для управлінців усіх ланок.

Сучасні дискусійні процеси науковців визначили три основні концепції розуміння фінансового результату. Їх зображено на рис. 1.

Семантична концепція оснований на виявленні фінансового результату, як основного показника за величиною якого дають оцінку фінансової діяльності

підприємства. Неможливо уявити аналіз діяльності підприємства без визначення даного показника за семантичним підходом, де передбачається розрахунок фінансового результату за бухгалтерським та економічним варіантами.

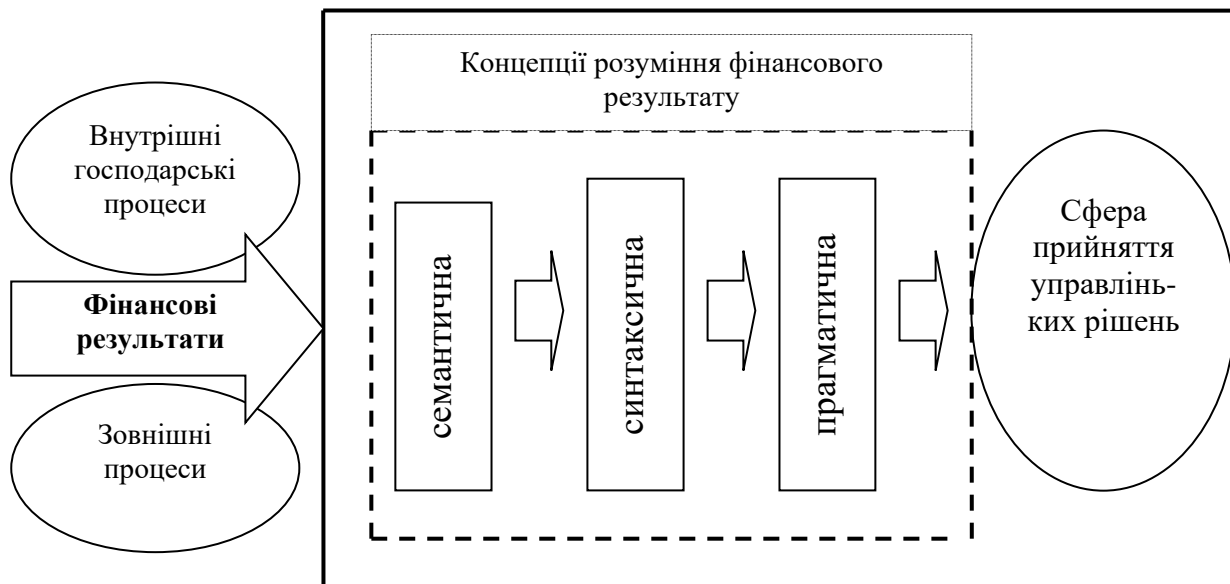

Рис. 1. Основні концепції розуміння фінансового результату в управлінні підприємством

Синтаксичний підхід розуміння фінансового результату в управлінні підприємством передбачає дослідження й особливості його формування. Визначається фінансовий результат у розрізі основних видів господарської діяльності підприємства: операційної, інвестиційної, фінансової. Особлива увага при даній концепції приділяється відображенню у звітності підприємства фінансових результатів виокремлено та їх сумарний фінансовий результат.

Наступна концепція – прагматична, особливість її у плановому аспекті. Показник фінансового результату управлінці підприємства прогнозують заздалегідь, а потім за результатами здійсненої діяльності співставляють і аналізують відхилення, роблять висновки та приймають рішення для усунення виявлених недоліків у перспективі. Даний підхід є необхідним при перспективному плануванні прибутковості фірми, яке є дуже популярним у світі.

Існування підприємства завжди розпочинається із формування бізнес-плану де відображаються заплановані фінансові результати на певний період часу, але негативне відображення фінансових результатів у динаміці розвитку підприємства завжди викликає необхідність прийняття швидких, ефективних та креативних управлінських рішень.

Список використаної літератури

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення: 02.03.2020).
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Доходи» : Наказ Міністерства фінансів України від 07.07.1999 № 163. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0499-99> (дата звернення: 01.03.2020).
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» : Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 № 318. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00> (дата звернення: 02.03.2020).

К. С. Мазіна

студ. I курсу магістратури

спеціальність «Облік і оподаткування»

Науковий керівник: к.е.н., доц. Л. О. Масіна

СУТНІСТЬ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ ЯК ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ

Досліджувана тема є актуальною, зважаючи на те, що заробітна плата є важливим елементом ринкових відносин для всіх учасників – найманих працівників, власників, пенсійного фонду, податкових органів, профспілок, державних структур. Для найманого працівника заробітна плата – це його трудовий дохід, який він отримує внаслідок реалізації здатності до праці і який має забезпечити об'єктивно необхідне відтворення робочої сили. Для суб'єкта господарювання заробітна плата – це елемент витрат і виробництво, що входить до складу собівартості продукції і впливає на фінансову результативність господарської діяльності. Для держави заробітна плата є об'єктом державного регулювання, з одного боку, а з іншого – об'єктом оподаткування [1, с. 423].

Таким чином, для кожного значення заробітної плати оцінюється по-різному, але коректність, точність та своєчасність нарахувань та утримань зачіпає інтереси всіх. Більшість науковців ставить питання організації обліку заробітної плати на перше місце серед інших аспектів облікової системи.

У Законі України «Про оплату праці» заробітна плата визначається як «винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу» [2, ст. 1]. Аналогічне визначення міститься у Кодексі законів про працю України [3, ст. 94].

У Податковому кодексі України заробітна плата – основна та додаткова заробітна плата, заохочувальні та компенсаційні виплати або інші виплати та винагороди, які виплачуються (надаються) платникові податку у зв'язку з відносинами трудового найма згідно із законом [4, ст. 14].

Заробітна плата задовольняє розмаїття потреб усіх працюючих, і тому є головним фактором для стимулювання (мотивування) високого рівня працездатності. Велика різниця між низьким рівнем заробітної плати та високою вартістю життя, є однією із найгостріших сучасних проблем в Україні. Через те існує поняття «мінімальна заробітна плата».

Мінімальна заробітна плата – це встановлений законом мінімальний розмір оплати праці за виконану працівником місячну (годинну) норму праці [2, ст. 3]. Мінімальна заробітна плата в Україні в 2019 р. становила 4173 гривні, з 01.01.2020 зросла на 550 гривень і становить 4723 гривні в місяць.

Зміни рівня мінімальної заробітної плати в Україні впродовж 10 років представлено на рис. 1.

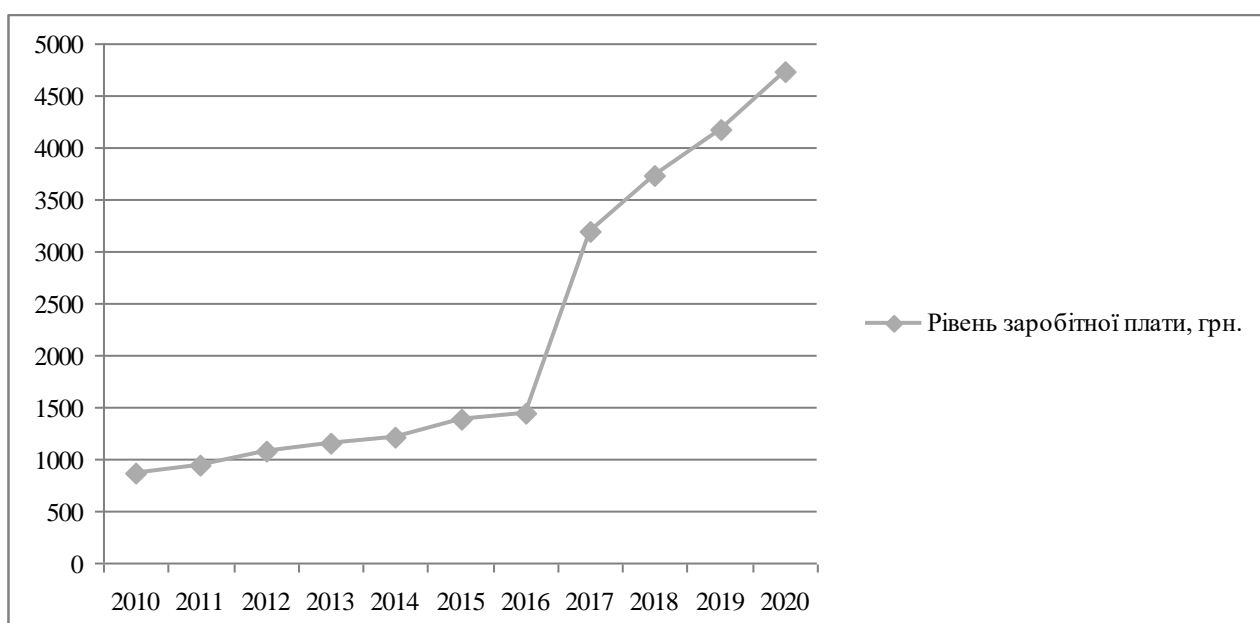

Рис. 1. Рівень мінімальної заробітної плати за 2010–2020 роки

Рівень мінімальної заробітної плати постійно зростає. І така динаміка є позитивною, тому що середня зарплата в Україні у грудні 2019 р. склала 12 264 гривні, що майже в 3 рази більше, ніж мінімальна. Загальний показник прожиткового мінімуму в Україні наприкінці 2019 і початку 2020 рр. становить 2027 гривень [5]. В той час як, наприклад, в 2016 р. рівень мінімальної заробітної плати дорівнював прожитковому мінімуму для працездатних осіб. Дана відповідність не була реалістичною, оскільки, працездатне населення повинно було працювати цілий місяць лише для забезпечення власних першочергових потреб, і як наслідок, сім'ї країни знаходились на межі бідності.

Для неупередженого аналізу рівня середньої заробітної плати в Україні, порівняємо її із середньою заробітною платою інших Європейських країн, а точніше країн-сусідів України, сформовані у табл. 1.

Згідно даних, наведених у табл. 1, найвищий рівень середньої заробітної

плати в Польщі, а найнижчий – у Молдові, що є результатом рівня розвитку економіки та інфраструктури держав [6].

Так, на нашу думку, зміни, які проводяться в законодавчій базі України стосовно оплати праці та підвищення рівня мінімальної заробітної плати не є достатніми, адже не відповідають рівню росту споживчих цін. Наша країна покращила свої показники порівняно з минулими роками, але не вийшла на рівень країн, з якими межує.

Таблиця 1

Європейські країни за середньою місячною зарплатнею (грн.)

Країна	Середня заробітна плата у Євро	Середня заробітна плата у гривнях (у розрахунку курсу валют НБУ станом на 01.01.2020 р. 26,42 грн. за 1 Євро)
Польща	1 196	31 598,32
Угорщина	1 151	30 409,42
Румунія	1 077	28 454,34
Словаччина	1 023	27 027,66
Білорусь	451	11 915,42
Україна	408	10 779,36
Молдова	338	8 929,96

Отже, для більш ефективного реформування системи заробітної плати, доцільно здійснити такі кроки:

- збільшувати заробітну плату, з урахуванням підвищення індексу цін на товари та послуги;

- провести реформування податкової системи, для того, щоб зменшити податкове навантаження на підприємство, тим самим уникнувши «чорної зарплати» або «зарплати в конверті».

З метою удосконалення економічної ситуації в Україні, потрібно на державному рівні сприяти покращенню політики системи оплати праці, тому що це основний стимул зростання економіки, який сприятиме підвищенню рівня життя населення, і як результат – зростанню внутрішнього попиту у державі.

Список використаної літератури

1. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський (фінансовий) облік, оподаткування і звітність: підручник. Київ : Алерта, 2016. 928 с.
2. Про оплату праці : Закон України від 24.03.1995 № 108/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-ВР> (дата звернення: 16.03.2020).
3. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08> (дата звернення: 16.03.2020).
4. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 17.03.2020).

5. Мінімальна зарплата в Україні.
URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/min/> (дата звернення: 16.03.2020).
6. Середня заробітна плата у Європі. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> (дата звернення: 16.03.2020).

Л. Ю. Мотошнюк

*студ. I курсу магістратури
спеціальність «Облік і оподаткування»
Науковий керівник: к.е.н., доц. Д. О. Гузь*

АНАЛІЗ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

В практиці фінансового менеджменту на підприємствах найбільш часто виникають проблеми, пов'язані з дебіторською заборгованістю. Це відсутність інформації про терміни погашення дебіторської заборгованості; неефективна оцінка кредитоспроможності покупців (іноді взагалі відсутність такої оцінки); відсутність відділу з управління дебіторською заборгованістю, що призводить до розподілу функцій аналізу дебіторською заборгованістю, отримання грошових коштів, прийняття рішення про товарне кредитування між різними підрозділами підприємства; відсутність автоматизованого відстеження виникнення та погашення дебіторської заборгованості; відсутність профілактичних заходів щодо виникнення неконтрольованих обсягів заборгованості дебіторів; неефективна політика управління інкасацією (погашенням) дебіторської заборгованості у зв'язку з уникненням застосування різнопланових методів рефінансування [1, с. 140–141].

Чинним законодавством не ставиться обмежень стосовно обсягів реалізації та кількості контрагентів, з якими співпрацює підприємство, особливостей формування договірної, кредитної політики та політики інкасації. Тому, сучасне підприємство приймає рішення ґрунтуючись на сформованому обсязі інформації, з огляду на ситуацію, що склалася, наявних тенденцій та перспектив подальшої співпраці з контрагентом. Саме в таких умовах важливо відмітити зростаючу роль ефективного аналізу дебіторської заборгованості (особливо аналізу розрахунків з покупцями та замовниками), своєчасного її повернення та проведення превентивних заходів виникнення такого небажаного виду дебіторської заборгованості як безнадійна.

Найкращий захід уникнення дебіторської заборгованості від покупців та замовників – її попередження. Тому необхідно починати контролювати таку дебіторську заборгованість ще до процесу її виникнення. При цьому, необхідне не тільки проводити рейтинговий розподіл потенційних покупців–боржників,

але й визначати ризикованість їхньої діяльності [2, с. 681–686].

В. Серединська, О. Загородна, Р. Федорович розробили перелік основних критеріїв оцінки надійності покупця [3]. До них увійшли евристичні показники (якісні критерії), які базуються на експертних оцінках, та фінансово-аналітичні критерії (коефіцієнти ліквідності, незалежності, платоспроможності). Оцінювання здійснюється за даними фінансової звітності підприємства та перевірених даних ринкових експертів. Інтегральний показник знаходять за допомогою методу сум – це загальна сума набраних балів, за якої кредитоспроможність покупця є хорошою, задовільною і низькою. На наш погляд, такий метод оцінки надійності покупців та замовників цілком прийнятний й доцільний для використання на вітчизняних підприємствах. Він дозволяє керівництву підприємства розуміти причини виникнення і розміри дебіторської заборгованості, дозволяє управляти нею, передбачати негативні наслідки для підприємства, оцінювати ризики.

З метою покращення репрезентативності результатів аналізу дебіторської заборгованості покупців та замовників пропонують скласти аналітичні таблиці, які б узагальнювали найважливішу інформацію, отриману під час аналізу. Для цілей управління доцільно скласти таблицю дебіторської заборгованості покупців та замовників з урахуванням виконання термінів погашення [4, с. 134–138]. Така аналітична таблиця дає змогу не тільки визначити структуру дебіторської заборгованості за термінами виникнення, але й виявити покупців та замовників, що мають найбільшу заборгованість та не здійснюють своєчасної оплати. За результатами такого аналізу керівництво підприємства зможе приймати управлінські рішення щодо продовження чи припинення співпраці з відповідними покупцями та замовниками, залежно від виконання ними договірних умов та дотримання строків оплати.

Аналіз дебіторської заборгованості не повинен розглядатися відокремлено від системи управління підприємством, яка базується на застосуванні комплексного підходу з метою розробки варіантів управлінських рішень для забезпечення стабільного економічного розвитку підприємства. В сучасній практиці фінансового менеджменту важливе місце при здійсненні управління дебіторською заборгованістю відводиться вибору форм рефінансування. Прийняття обґрунтованого рішення щодо системи рефінансування надає можливість швидкого трансформування дебіторської заборгованості в грошові кошти, що сприяє покращенню показників фінансового стану підприємства. Зазначимо, що поступово розвивається ринок купівлі проблемних боргів юридичних осіб фінансовими компаніями та банками, які мають право надавати послуги з факторингу. Вибір методу рефінансування повинен враховувати, що витрати на рефінансування не повинні перевищувати вартості короткострокових кредитів; очікуваного

прибутку від використання вивільнених коштів у господарський кругообіг; інфляційних втрат у випадку затримки платежу. Вітчизняними підприємствами останнім часом широко використовуються операції факторингу, але мало застосовується форфейтинг та облік (дисконтування) векселів.

Окрему увагу, при здійсненні управління дебіторською заборгованістю в процесі її аналізу, доцільно приділяти простроченій заборгованості, оскільки в умовах невизначеності саме за даним видом заборгованості необхідний постійний контроль з боку управлінців.

Таким чином, для досягнення основної мети аналізу для управління дебіторською заборгованістю необхідно вдало поєднати два процеси – збільшення обсягів реалізації та зменшення дебіторської заборгованості зі статусом «безнадійна».

Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги займає провідне місце в складі поточної дебіторської заборгованості багатьох вітчизняних підприємств. Тому, ефективність їх операційної діяльності у великій мірі залежить від ефективності обраної політики управління саме цією заборгованістю. Деякі підприємства відмовляються від агресивного повернення боргів, оскільки розраховують на подальшу співпрацю з контрагентом. Однак, в умовах кризи, такий підхід ризикований, оскільки контрагенти змушені вибирати, які зі своїх платіжних зобов'язань виконувати в першу чергу, а які – відкласти. У разі несумлінного дотримання розрахункової дисципліни виникає ситуація зростання дебіторської заборгованості у значних розмірах, що в подальшому призводить до незадовільного фінансового стану підприємства.

Список використаної літератури

1. Акімова Н. С., Говоруха О. О., Євлаш Т. О., Топоркова О. В. Облік та аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємств оптової торгівлі : монографія. Харків : ХДУХТ, 2016. 285 с.
2. Пастернак М. М. Методика аналізу дебіторської заборгованості *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Вип. 23. С. 681–686.
3. Серединська В., Загородна О., Федорович А. Економічний аналіз : навч. посібник. Тернопіль : Видавництво Астон, 2010. 624 с.
4. Непочатова В. С. Внутрішній контроль розрахунків з покупцями та замовниками. *Молодий вчений*. 2016. № 3. С. 134–138.

Л. І. Нагібіна

студ. III курсу

спеціальність «Облік і оподаткування»

Науковий керівник: д.е.н., проф. О. В. Побережець

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Досліджувана тема є актуальною, оскільки результатом діяльності будь-якого суб'єкта господарювання є реалізація продукції, виконання робіт, надання послуг, і, як кінцевий результат, отримання прибутку. Провідну роль у досягненні мети підприємств відіграє чітко налагоджена система обліку, від якості якої залежить достовірне визначення фінансових результатів діяльності суб'єкта господарювання. Саме тому визначення напрямів удосконалення обліку реалізації продукції є важливим аспектом організації фінансового обліку на підприємстві.

Дослідження даної теми здійснювали такі вітчизняні науковці, як: Ф. Ф. Бутинець, М. С. Пушкар, Н. В. Чебанова, Н. М. Малюга, В. П. Завгородній, М. І. Должанський, В. М. Пархоменко, П. Т. Саблук та інші. Але, незважаючи на це, питання обліку реалізації продукції потребують вирішення та удосконалення з урахуванням сучасних умов господарювання.

Перш за все, необхідно з'ясувати поняття: «готова продукція» та «процес реалізації готової продукції». Відповідно до Методичних рекомендацій готова продукція – це продукція, що виготовлена на підприємстві, призначена для продажу і відповідає технічним та якісним характеристикам, передбаченим договором, встановленим стандартам або технічним умовам тощо [1].

Процес реалізації готової продукції представляє собою сукупність операцій з її продажу споживачам, тобто обмін між окремими суб'єктами, в результаті якого натуральна форма продукту набуває грошової. Структура визначеного процесу впливає рівень взаємовідносин між певними групами суб'єктів, враховуючи принципи ефективності, планування та конкурентоспроможності.

Крім того, серед основних проблем обліку реалізації продукції можна виділити достовірне відображення фактів господарської діяльності у первинних документах. Недосконалість системи ведення первинного обліку реалізації продукції може призвести до неправильного та неповного відображення її руху, викривлень даних синтетичного та аналітичного обліку, а також прийняття неефективних управлінських рішень.

На цьому етапі можливими напрямками удосконалення обліку реалізації продукції можуть бути:

- підвищення оперативності обробки та оформлення інформації під час

реалізації;

- підвищення контролю з обліку вибуття готової продукції;
- здійснювати повну автоматизацію облікового процесу.

Дані аналітичного обліку відіграють вирішальну роль в зборі інформації, щодо обсягів реалізованої продукції, нарахування та сплати податків та зборів, отримання доходів від реалізації. Так, для обліку процесу реалізації використовують три синтетичні рахунки: 90 «Собівартість реалізації», на якому відображають інформацію щодо собівартості реалізованої продукції; 70 «Доходи від реалізації» – виручку від реалізації; 79 «Фінансові результати» – виручку і собівартість реалізованої продукції [2].

Для підвищення рівня об'єктивності відображення даних на рахунках, необхідно виділення субрахунків першого і другого порядків.

Важливо підкреслити, що існує проблема скорочення збитків при реалізації готової продукції. Організація ефективного обліку збитків у момент їх виникнення є важливим фактором зниження та усунення збитків у процесі продажу продукції. На даному етапі основними напрямками удосконалення може бути:

- розмежування витрати на збут, які пов'язані з доведенням продукції до споживача, та маркетингові витрати, що виникають у процесі вивчення і стимулювання попиту, пошуком інформації про ринки збуту [3, с. 75];
- запобігання накопиченню понаднормативних запасів сировини, матеріалів, готової продукції;
- оптимізація маршрутів транспортування готової продукції за напрямками реалізації.

Варто виділити, що важливим напрямом удосконалення обліку реалізації готової продукції є удосконалення методології складання звітності та запровадження інформаційних технологій, а також формування єдиної законодавчо-нормативної бази, яка буде адаптована до міжнародних вимог.

Необхідно запровадити єдиний спосіб визначення фінансових результатів для управлінського, фінансового та податкового обліку. Як результат – забезпечення точного визначення фінансових результатів діяльності суб'єктів господарювання, правильного вирахування податків [4, с. 733].

На сучасному етапі розвитку, особливу увагу потрібно приділити процесу автоматизації розрахункових операцій між суб'єктами господарювання, щодо реалізації продукції через мережу Інтернет. Це дозволить підвищити конкурентоспроможність продукції; відповідно збільшити кількість споживачів, частину ринку збуту та обсяг продажів, а також зменшити витрати, які відносять до реалізації продукції.

Таким чином, на нашу думку, зазначені напрями удосконалення дозволять суб'єктам господарювання своєчасно та достовірно відображати

інформацію в обліку, підвищити якість та оперативність фіксації господарських операцій щодо реалізації продукції, а також раціонально використовувати наявні ресурси. Усунення недоліків обліку реалізації готової продукції уможливить покращення інформаційного рівня для прийняття правильних управлінських рішень.

Список використаної літератури

1. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку запасів : Наказ Міністерства фінансів України від 10.01.2007 № 2.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/en/v0002201-07> (дата звернення: 10.03.2020).
2. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 № 291.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99> (дата звернення: 10.03.2020).
3. Пушкар М. С., Щирба М. Т. Фінансовий облік у системі управління : монографія. Тернопіль : Карт-бланш, 2006. 178 с.
4. Фінансовий та управлінський облік за національними стандартами : підручник / за ред. проф. М. Ф. Огійчука. Київ : Алерта, 2011. 1042 с.

М. В. Новікова

асп.

спеціальність «Економіка»

Науковий керівник: д.е.н., проф. О. В. Побережець

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Досліджувана тема стає актуальною тому, що трансформаційні процеси в системі національної економіки залежать від сучасних умов глобалізації, яка активно супроводжує функціонування всіх суб'єктів господарювання, забезпечуючи, з одного боку, вихід на нові ринки, а з іншого, впливаючи на стан розвитку національного макроекономічного середовища. Огляд існуючих теоретико-методичних підходів щодо розвитку національної економіки в умовах глобалізації та відображення власного бачення даних процесів і поставлено за мету в даних тезах.

Питання розвитку національної економіки в умовах глобалізації досліджувались у роботах вітчизняних і зарубіжних учених, а саме: В. Базилевича, О. Білоруса, А. Гальчинського, Е. Кочетова, І. Кириленко, Д. Лук'яненко, Ю. Макогона, А. Неклесса, В. Новицького, Ю. Пахомова, М. Портера, А. Поччаї, Р. Робертсона, В. Сіденка, Е. Русталова, Т. Стройко, Р. Удовиченко та інших. Однак, як показують результати досліджень, розкриття

проблеми теоретико-методичних аспектів потребує більш ретельного вивчення та аналізу.

Глобалізація є одним з потужним і активним важелем економічного розвитку і зростання національного макроекономічного середовища. Але сьогоднішні умови світового ринку вимагають перетворення першорядного впливу глобалізації, відповідно, що дозволить дати можливість трансформувати глобалізацію в джерело нарощування добробуту для кожної одиниці світової системи.

На сучасному етапі розвитку мезо- та макросистем глобалізаційні процеси охоплюють майже всі сфери функціонування суб'єктів господарювання та суспільства, а саме: виробництво, логістику, технології, інновації, інвестиції тощо, що трансформує макроекономічні системи у єдиний соціально-економічний простір.

На думку деяких авторів, глобалізація представляє собою складний процес, який виявляється у багатьох формах трансформації. Кількісними характеристиками глобалізації визнано збільшення світового експорту та його частки у ВВП країн світу, величезне зростання прямих іноземних інвестицій, потоків капіталу, щорічного обороту на валютних ринках, обсягів міжнародного банківського кредитування, туризму, міграції робочої сили, тривалість телефонних розмов, роль Інтернету, засобів масової інформації, а отже, небачене зростання обміну інформацією, поширення взаємодії і спілкування громадських організацій [1].

Формування господарських взаємозв'язків в процесі глобалізації повинно супроводжуватись збалансуванням суспільних інтересів, національної безпеки та вимог світового ринку.

В умовах глобалізації змінюється зовнішнє середовище діяльності суб'єктів господарювання національної економіки, зокрема:

- національні ринки споживчих товарів та ресурсів поступово інтегруються та включаються в єдиний світовий ринок, на якому іноземні компанії діють на рівних правах із національними, а передача інформації та розрахунків здійснюються через Інтернет;

- обсяг і умови реалізації товарів значною мірою визначаються ще до початку виробництва на підставі довгострокових контрактів із замовниками;

- у загальному обсязі запропонованої на ринку продукції більшу частку займають послуги, науково-технічні розробки, складні технічні комплекси, а не матеріальні блага [2, с. 82].

При цьому держава повинна чітко усвідомлювати результати глобалізаційних процесів та уможливити зниження негативного впливу та наслідків на розвиток національної економіки, враховуючи ендогенні та екзогенні фактори. Саме тому, державна економічна політика повинна

враховувати, перш за все, національні інтереси та можливості захисту соціально-економічних процесів від неефективної інтеграції.

Підкреслимо, що при глобалізації кожна країна не здатна існувати в умовах економічної автаркії (в економічному відношенні автаркія економічної та господарчої відокремленості певної країни або групи країн, що звільняє певну державу від увезення найважливіших предметів споживання, створення замкнутого самодостатнього господарства. Крім того, автаркія означає політичну й економічну незалежність однієї держави від інших; стан «замкнутої» торгової держави закритої, економічно самодостатньої, певним чином ізольованої) [3].

Фундаментом розвитку національної економіки є розробка векторів пріоритетного спрямування, які враховують сучасні світові тенденції функціонування макросистем, але при цьому не пригнічують національні потреби та потенціальні можливості.

Зазначимо, що рівень і динаміка розвитку інноваційних процесів є індикатором економічного стану держави та потенційної можливості трансформації національної економіки. Від стану інноваційного розвитку залежить структура суспільного виробництва, ступінь національної безпеки, конкурентоспроможності суб'єктів господарювання та національної економіки загалом, а також місце держави у глобальних просторово-часових координатах [4, с. 38].

Функціонування макроекономічного середовища за умови глобалізації базується на системній побудові гармонійних відносин між окремими суб'єктами, у тому числі, господарюючими суб'єктами, державними інституціями, які забезпечують поступову реалізацію пріоритетних напрямків розвитку національної економіки, використовуючи ринкові та неринкові механізми.

Так, на нашу думку, сучасні глобалізаційні процеси суттєво впливають на розвиток національної економіки, уможлиблюючи вирішення окремих соціально-економічних, фінансових та екологічних проблем, але при цьому тільки наявність інституційної спроможності забезпечить дотримання національних інтересів, сприятиме підвищенню конкурентоспроможності суб'єктів макроекономічного середовища. Формування і впровадження ефективної державної політики значно знизить зовнішні ризики та забезпечить розвиток пріоритетних напрямків національної економіки, враховуючи світові тенденції та потенційні можливості країни.

Список використаної літератури

1. Кирилов Ю. Є. Вплив процесів глобалізації на розвиток національних економік. *Ефективна економіка*. 2016. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5297> (дата звернення: 16.03.2020).

2. Швед Т. В., Біла І. С. Вплив глобалізації на розвиток національних підприємств: теоретичні аспекти. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2013. Вип. 2 (49). Ч. 1. С. 81–89.
3. Микитась В. В. Глобалізація як контекст формування економічної політики держави. *Причорноморські економічні студії*. 2016. Вип. 4. URL: <http://bses.in.ua/journals/2016/4-2016/4.pdf> (дата звернення: 15.03.2020).
4. Мостіпака О. В. Сучасні тенденції розвитку національної економіки України. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2018. Вип. 6(134). С. 35–41.

Ю. С. Панчева

студ. III курсу

спеціальність «Облік і оподаткування»

Науковий керівник: к.е.н., доц. Н. Л. Кусик

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ БЛАГОДІЙНОЇ ДОПОМОГИ: МІЖНАРОДНИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД

Досліджувана тема є актуальною, оскільки з погляду на сучасний стан соціальної, фінансово-економічної та політичної сфери, виникає велика кількість питань щодо забезпечення цих сфер, як в Україні, так і у світі в цілому. Так, сьогодні, держава вже нездатна самотійно вирішувати всі соціально-економічні проблеми, а тому потребує залучення додаткових джерел. Один з варіантів покращення цього становища – добровільна безоплатна передача фізичною або юридичною особою коштів або іншого майна у власність бенефіціара для досягнення відповідних цілей, що не передбачає одержання благодійником прибутку – благодійна допомога [1, ст. 1].

Наразі відбувається повна трансформація ставлення суспільства до благодійності: кількість благодійних організацій невпинно зростає, зростає рівень довіри до громадських та волонтерських організацій. Все це потребує чіткого та ефективного механізму регулювання, в першу чергу, зі сторони податкового законодавства та відповідних державних органів. Адже, саме податкова складова законодавчого регулювання має вагомий вплив (стимулюючий/стримуючий) на можливість фізичних та юридичних осіб здійснювати благодійні пожертви.

Огляд системи оподаткування благодійної діяльності та визначення її особливостей в різних країнах світу є метою даного дослідження. У свій час, питанням ефективності оподаткування благодійної діяльності займалися Максим Лациба, Станіслав Бескидевич, Оксана Повстин та інші.

Проблема оподаткування благодійності у всьому світі має дві сторони:

- не всі кошти, які направлені на благодійність, потрапляють за адресою,

частина з них йде на сплату податків;

- визначення благодійної допомоги як доходу та його оподаткування.

В різних країнах ці питання вирішуються в залежності від рівня розвитку країни та державних особливостей.

Так, в США є розповсюдженою практика повернення податків за благодійну допомогу зареєстрованим фондам. Існує податкова знижка, яка складає відповідний відсоток від сплачених податків. Однак, волонтерські послуги не дають права на таку знижку.

Більшість благодійних зборів в Західній Європі проходить через авторизовані фонди, оскільки отримана благодійна допомога приватною особою визначається як дохід, і оподатковується за загальним правилом. Для таких фондів діють особливі умови ведення господарської діяльності.

В Сінгапурі пожертви не обкладаються жодними податками, якщо не було отримано вигоди від здійснення благодійної допомоги [2].

У Великій Британії зареєстрована велика кількість благодійних організацій і держава, у свою чергу, надає податкові пільги (близько 80%). Не обкладаються податком на прибуток благодійні організації, які проводять благодійні заходи, або реалізують товари для благодійних цілей. Однак, зменшення загального оподаткованого доходу на суму благодійних пожертв є можливим лише за умови подання платником заяви до Королівської служби доходів і зборів на участь у програмі Gift Aid – спеціальній програмі обліку платників, що здійснюють благодійні внески та пожертви [3, с. 28].

В Україні благодійна допомога не оподатковується, якщо у процесі здійснення благодійної діяльності бере участь або є посередником благодійна організація (неприбуткова організація), яка зареєстрована у відповідності з чинним законодавством. Для стимулювання благодійної допомоги однієї юридичної / фізичної особи іншій, Податкового кодексу України передбачено податкові пільги. Однак, такі пільги передбачені лише у разі надання такої допомоги суб'єктам та для цілей чітко визначених законодавством [4, ст. 170]. Також в Україні встановлений неоподатковуваний мінімум при наданні благодійної допомоги, перевищення якого тягне за собою сплату податків.

Враховуючі вищенаведені дані, слід зауважити, що різні країни по-різному стимулюють розвиток благодійності й не існує єдиного правила для всіх. В розвинених країнах світу умови для доброчинності більш сприятливі, аніж в Україні, що спричиняє суттєву різницю у масштабах здійснення благодійної діяльності. В більшій мірі, причиною цього є недосконала система оподаткування. Однак, Україна має великі перспективи та можливості для покращення благодійного клімату.

При порівнянні України з іншими країнами можна виявити певні особливості українського податкового механізму регулювання благодійної

допомоги, що потребують подальшого удосконалення:

- оподаткування благодійної допомоги нерезидентам;
- низький граничний розмір неоподаткованої суми благодійної допомоги;
- низький рівень прозорості оподаткування благодійної діяльності [5, ст. 274].

Однак, використання міжнародного досвіду та впровадження міжнародних інструментів ефективно організації оподаткування благодійної допомоги вже дає певні результати – умови оподаткування благодійної допомоги стали сприятливішими за деякими окремими позиціями [6, с. 10].

Так, на нашу думку, система оподаткування благодійної допомоги залежить від рівня розвитку країни, а також від особливостей організації благодійності в кожній окремій країні. І не існує єдиної системи, яка б була універсальною для всіх країн.

Список використаної літератури

1. Про благодійну діяльність та благодійні організації : Закон України від 05.07.2012 № 5073-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17> (дата звернення: 16.03.2020).
2. Довбенко А. Благотворительность и налоги, как они уживаются? URL: https://lb.ua/blog/andrey_dovbenko/394454_blagotvoritelnost_nalogi.html (дата звернення: 16.03.2020).
3. Головіна Д., Литовченко Н. Досвід Великої Британії: особливості сплати ПДФО та декларування доходів. *Вісник «Офіційно про податки»*. 2014. № 5(5). URL: <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/6566> (дата звернення: 16.03.2020).
4. Податковий кодекс України : Закон України від 07.03.2020 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 16.03.2020).
5. Матвієнко В. П., Сивак О. Б. Оподаткування благодійної допомоги: дискусійні питання. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2015. № 1(31). С. 264–278.
6. Головка І. Ціна шляхетного пориву. *Вісник «Офіційно про податки»*. 2015. № 9(9). URL: <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/4986> (дата звернення: 16.03.2020).

Ю. О. Паршина

студ. IV курсу

спеціальність «Облік і оподаткування»

Науковий керівник: к.е.н., доц. Д. О. Гузь

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

В сучасних умовах господарювання в обліку дебіторської заборгованості існують певні суперечливі питання та недоліки. В процесі здійснення господарської діяльності кожне підприємство здійснює розрахунки з іншими суб'єктами господарювання, в результаті яких іноді виникає дебіторська заборгованість. Незалежно від існуючих причин виникнення дебіторської заборгованості підприємства уникнути її неможливо. Саме тому, підприємству необхідно шукати способи вдосконалення бухгалтерського обліку взаєморозрахунків з метою ефективного управління дебіторської заборгованості.

Вивченню важливих питань обліку дебіторської заборгованості підприємства присвячено наукові роботи таких вчених, як: І. О. Бланк, Ф. Ф. Бутинець, М. Д. Білик, С. Ф. Голов, Л. В. Городянська, О. М. Кияшко, І. М. Крейдич, В. М. Костюченко, О. І. Линник, А. А. Мазаракі, Г. В. Митрофанов, О. С. Наконечна, Г. В. Сейник, В. В. Сопко, О. С. Харченко, А. А. Флоря [1; 2; 3]. Незважаючи на проведені дослідження науковців невирішеними залишаються певні проблемні аспекти обліку дебіторської заборгованості підприємства.

Дебіторська заборгованість виступає одним з найбільш важливих питань в фінансовій роботі підприємства. Виникають прострочені платежі при порушенні у платників ритму кругообігу оборотних коштів та викликає дефіцит джерел платіжних засобів. Як наслідок, відволікання оборотних коштів в дебіторську заборгованість різних видів свідчить про нераціональне використання власних і запозичених оборотних коштів.

Відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» дебіторська заборгованість – це сума заборгованості дебіторів підприємства на певну дату. Дебітори – юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів. Дебіторська заборгованість визнається активом, якщо існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигод та може бути достовірно визначена її сума [4].

Попри наявність значної нормативно-правової бази деякі аспекти процесу обліку розрахунків з покупцями недостатньо висвітлено. До проблемних аспектів обліку дебіторської заборгованості відносяться наступні:

1. Відсутність чіткої схеми деталізації та співвідношення різних видів дебіторської заборгованості у загальній їх структурі, а також відсутність моделі пропорції дебіторської, а також кредиторської заборгованостей та методи, які дозволили б високоякісно і в короткий термін виявити негативні явища, які мають великий вплив на кількісні також якісні зміни заборгованостей. Бажаною є відповідність, якщо кредиторська заборгованість перевищує дебіторську на 10–20% [2]. На практиці ж в певних фірмах кредиторська заборгованість перевищує зобов'язання в 10 і набагато більше разів.

2. Двоякі пояснення щодо вибору способу формування резерву сумнівних боргів. Для формування резерву згідно П(С)БО 10 може використовуватися один з двох методів: метод абсолютної суми сумнівної заборгованості або метод застосування коефіцієнта сумнівності [3]. Проте метод абсолютної суми сумнівної заборгованості використовується лише на підприємствах, де кількість замовників є невеликою, а за методом використання коефіцієнта сумнівності нерационально розраховувати резерв для заборгованості строком більше ніж рік.

3. Відсутність на підприємствах структурного підрозділу, який контролював би процес обліку розрахунків з покупцями. До головних завдань подібного відділу, з-поміж решти, входило б виконання контролю проблематичної дебіторської заборгованості. Однак, для того, щоб виключити перенасичення кадрами, перевитрату різних ресурсів, потрібно аргументувати раціональність формування цілої служби.

З метою надання якісної бухгалтерської інформації про заборгованість суб'єкта господарювання, користувачам для прийняття рішень, пропонується розробити таку форму бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості, для якої властиві: єдиний правильний підхід до обліку дебіторської заборгованості; якісний облік довгострокової дебіторської заборгованості, зумовлений наявністю розробки єдиного підходу до реєстрації та обліку довгострокової дебіторської заборгованості в системі синтетичних рахунків; ведення аналітичного обліку за кожним видом довгострокової дебіторської заборгованості в розроблених відомостях аналітичного обліку; узагальнення та накопичування аналітичної інформації про довгострокову дебіторську заборгованість [1].

З метою більш повного та достовірного відображення розрахунків з покупцями та замовниками в обліку розроблено наступні рекомендації, за якими необхідно:

1. Модернізувати П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», де повинно бути чітко розмежовано різницю у поняттях довгострокової та короткострокової дебіторської заборгованості. Наразі їх облік ведеться на різних рахунках бухгалтерського обліку, що треба вказати у наведеному вище

стандарті.

2. Сформувати відділ внутрішнього контролю (аудиту) або, в разі якщо він є, особи у відділі, в обов'язок якої входило б контролювання сумнівної, а також безнадійної заборгованості.

3. У визначені терміни проводити контроль відповідності дебіторської та кредиторської заборгованості. Істотне переважання дебіторської заборгованості є загрозою фінансовій стабільності компанії, а також свідчить про необхідність залучення додаткових джерел фінансування. Крім того, потрібно вводити в практику управління заборгованістю лімітування дебіторської заборгованості, як в сукупному розмірі, так і в розрахунку на одного дебітора (наявного або можливого), а також час від часу вносити зміни розміру граничних сум.

4. Формувати резерв сумнівних боргів, а також виробити процедуру його обчислення в обліковій політиці підприємства. Резерв сумнівних боргів необхідно встановлювати в розрізі кожного з боржників, відповідно до строків непогашення дебіторської заборгованості, а також в залежності від масштабів компанії та обсягу її діяльності.

Отже, забезпечити оптимізацію процесу обліку дебіторської заборгованості, а також досягти своєчасності погашення такої заборгованості суб'єктами підприємницької діяльності, можливо через ряд змін не тільки на законодавчому рівні, а також на рівні облікової політики окремого підприємства. Такі зміни будуть сприяти раціональній організації обліку дебіторської заборгованості, що забезпечить належний рівень упорядкування даних, а також достовірності відображення розрахункових операцій з покупцями і замовниками.

Список використаної літератури

1. Кияшко О. М. Необхідність облікового забезпечення управління дебіторською заборгованістю підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2017. № 3. С. 190–196.
2. Крейдич І. М., Наконечна О. С., Харченко О. С. Умови забезпечення платоспроможності підприємств в контексті їх фінансової безпеки. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. 2015. Вип. 12. С. 190–198.
3. Линник О. І., Флоря А. А. Резерв сумнівних боргів: особливості створення та відображення в бухгалтерському обліку. *Глобальні та національні проблеми економіки. Миколаївський національний університет ім. В. О. Сухомлинського*. 2015. Вип. 8. С. 1182–1186.
4. Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» : Наказ Міністерства фінансів України від 08.10.1999 № 237. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99> (дата звернення: 13.03.2020).

Г. Ю. Почепинська

студ. IV курсу

спеціальність «Облік і оподаткування»

Науковий керівник: к.е.н., доц. Д. О. Гузь

АВТОМАТИЗАЦІЯ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Використання сучасних інформаційних технологій в бухгалтерському обліку надає можливість отримання своєчасної та достовірної інформації про господарську діяльність підприємства з метою прийняття ефективних управлінських рішень та забезпечення його стійкого розвитку. Створення підприємства передбачає інвестування значної частини капіталу в матеріальні цінності, що призначаються для довгострокового використання як засоби праці, становлять основу виробничих потужностей підприємства та є його основними засобами. Оскільки основні засоби мають значну питому вагу в загальній сумі активів підприємства, вони є одним із найважливіших об'єктів фінансового обліку. Саме тому, автоматизація обліку основних засобів на підприємстві підвищить рівень контролю за їх рухом, організації синтетичного та аналітичного обліку з метою ефективного управління діяльністю підприємства.

Питання бухгалтерського обліку основних засобів за допомогою сучасних інформаційних систем розглянуто в наукових роботах таких вчених, як: А. М. Береза, Ф. Ф. Бутинець, О. М. Бурова, В. В. Волошина, М. П. Войнаренко, Е. П. Завгородній, С. В. Іваненкова, О. В. Клименко, Т. А. Писаревська, Л. О. Терещенко, О. В. Шипунова та ін. [1; 2; 3; 4]. Однак, постійне безперервне вдосконалення програмного забезпечення та технічних засобів в сучасних умовах залишає проведені дослідження актуальними.

Основними нормативними документами, які регламентують порядок обліку основних засобів в Україні є: Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств та організацій, Інструкція із застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств та організацій та Податковий кодекс України.

Відповідно до П(С)БО № 7, основні засоби – це матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально – культурних функцій, очікуваний строк корисного використання експлуатації яких більше одного року, або операційного циклу, якщо він довший за рік [5].

Економічна сутність і матеріально-речовий зміст основних засобів слугують визначальними характеристиками ідентифікації їх значення в забезпеченні відтворювальних процесів, функціонуванні та розвитку виробництва.

Завдання обліку основних засобів на підприємстві в умовах автоматизації оброблення даних наступні:

1. Облік наявності основних засобів, нематеріальних активів та малоцінних швидко-зношувальних предметів (далі – МШП) за місцями їх зберігання й використання.

2. Пооб'єктний облік взятих в оренду основних засобів.

3. Пооб'єктний облік наявності дорогоцінних металів і коштовних каменів у складі основних засобів.

4. Своєчасне відображення в обліку надходження, вибуття і переміщення основних засобів, нематеріальних активів та МШП в розрізі видів і груп.

5. Точне і своєчасне обчислення використання основних засобів, нематеріальних активів, МШП.

6. Облік зносу й амортизації основних засобів, зносу нематеріальних активів, МШП.

7. Контроль над правильністю використання основних засобів і МШП, облік витрат на їх ремонт і ліквідацію.

8. Підготовка даних, якими користуються для складання встановленої поточної, періодичної та річної звітності.

9. Своєчасне здійснення індексації основних засобів та висвітлення їхніх результатів на рахунках бухгалтерського обліку [2, с. 129].

Вищезазначені завдання можуть бути вирішені на підприємстві різними способами, а саме:

- за допомогою електронних таблиць даних;

- за допомогою спеціального програмного забезпечення, яке розроблено силами підприємства;

- за допомогою універсального програмного забезпечення, яке запропонувала фірма-розробник, для проведення розрахунків із планування, обліку, контролю та аналізу.

Інформаційні системи бухгалтерського обліку мають наступні компоненти:

- будова системи – дуже багато компонентів системи і відповідність між ними;

- призначення кожного компонента системи;

- вхід і вихід кожного компонента і системи повністю;

- цілі та обмеження системи, її окремих компонентів.

В теорії комп'ютерних систем оброблення інформації в інформаційному

забезпеченні виокремлюють:

- зовнішнє інформаційне забезпечення, яке охоплює систему показників даної предметної сфери, систему класифікацій, первинні документи;
- внутрішнє забезпечення, що охоплює інформаційну базу даних на машинних носіях [1, с. 73].

Ведення бухгалтерського обліку основних засобів у більшості комп'ютерних програм є окремою складовою частиною ведення обліку необоротних активів підприємства. Це обумовлено універсальністю форм первинних документів, які використовуються для ведення обліку основних засобів, нематеріальних активів, інших необоротних матеріальних активів та інвестицій підприємства; схожістю методики ведення обліку, відображення господарських операцій на рахунках бухгалтерського обліку, проведення розрахунків. Для пояснення даних облікових завдань використовуються ідентичні первинні документи, зміст яких відрізняється значеннями рахунків обліку методів нарахування амортизації, виду витрат по амортизації та по експлуатації даних активів підприємства. Саме тому облік основних засобів розглядається як складова частина обліку необоротних активів підприємства [4, с. 137].

В комп'ютерній системі для формування і відображення операцій руху основних засобів передбачено відповідні шаблони електронних документів, а облікові обчислювальні роботи виконуються автоматично на обчислювальних машинах з використанням програмного забезпечення. Полегшити ведення бухгалтерського обліку, а в тому числі і обліку основних засобів, можливо за допомогою застосування сучасних комп'ютерних програм («1С: Підприємство», «Галактика» та ін.).

Ефективність роботи бухгалтера на підприємстві суттєво підвищується завдяки засобам інформатизації та автоматизації документообігу, які дозволяють оперативно накопичувати відповідні бази даних про наслідки господарської діяльності та використовувати їх для формування, редагування і друку вихідних документів: квартальних, піврічних і річних звітів, а також надавати інформаційні послуги відповідним організаціям, ланкам управління щодо ефективності роботи. На сьогоднішній день дуже важливо при розробці інформаційних систем мінімізувати вплив негативних факторів, що дозволить розвивати і вдосконалювати сучасні комп'ютерні системи бухгалтерського обліку [3].

Таким чином, автоматизація облікової роботи на підприємстві тісно пов'язана з формуванням інформації для прийняття глобальних і локальних напрямків діяльності, розробки пропозицій по встановленню відхилень і коригуванні роботи, прогнозування обраної політики підприємства на більш новому постіндустріальному рівні. Використання комп'ютерної техніки при

автоматизації обліку основних засобів дає змогу підвищити рівень ефективності управління підприємством.

Список використаної літератури

1. Войнаренко М. П. Особливості впровадження комп'ютерної форми обліку на підприємстві. *Вісник Технологічного університету Поділля*. 2003. № 3. С. 72–76.
2. Костюнік О. В., Маламуж А. А. Автоматизація основних засобів. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Економічні науки*. 2017. Вип. 26. Ч. 2. С. 128–130.
3. Валькова Н. В., Данілкова А. Ю. Переваги та недоліки впровадження автоматизованої системи ведення обліку в Україні. URL: <https://www.sworld.com.ua/index.php/uk/economy/accounting-and-auditing/3196-valkova-hb-danlkova-alo> (дата звернення: 15.03.2020).
4. Терещенко Л. О. Інформаційні системи і технології в обліку : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2009. 187 с.
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» : Наказ Міністерства фінансів України від 27.04.2000 № 92. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00/print1330027628382574> (дата звернення: 15.03.2020).

Т. Е. Сорокова

студ. I курсу магістратури

спеціальність «Менеджмент ВЕД»

Научний керівитель: к.э.н., доц. Н. Л. Кусик

ВЛИЯНИЕ ВАЛЮТНЫХ КУРСОВ НА ПРОЦЕСС ЦЕНООБРАЗОВАНИЯ: СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ

Международные расчетные или обменные операции предполагают обязательное сопоставление между собой цен национальной и иностранной валют, поскольку за каждым покупаемым или продаваемым товаром стоит цена. Это приводит к возникновению валютного курса и необходимости его определения [1, с. 150]. Фактически, валютный курс – это сравнительная цена валюты одного государства, выраженная в единице валюты другой страны. Как и любая рыночная цена, валютный курс формируется под влиянием спроса и предложения. Уравновешивание последних на валютном рынке приводит к установлению равновесного уровня рыночного курса валюты, т.е. происходит так называемое «фундаментальное равновесие». Размер спроса на иностранную валюту определяется потребностями страны в импорте товаров и услуг, расходами туристов данной страны, спросом на иностранные финансовые активы, спросом, связанным с намерениями резидентов осуществлять инвестиции за рубежом.

Цены и ценообразование являются одними из ключевых элементов рыночной экономики. Это сложные экономические категории в которых пересекаются практически все основные проблемы развития экономики. В первую очередь, это относится к производству и реализации товаров, формированию их стоимости, созданию, распределению и использованию ВВП и национального дохода [2, с. 200; 3, с. 175].

2019 год был годом колебаний валютных курсов, при этом большинство известных валют обесценивались по отношению к доллару США. Что вызывает колебания валюты?

Колебания валюты возникают из-за системы плавающего обменного курса, которую используют большинство крупных экономик. Обменный курс валют зависит от различных факторов, таких как: относительный спрос и предложение на валюты, экономический рост стран, перспективы инфляции, потоки капитала и т.д. Поскольку эти факторы постоянно меняются, валюты колеблются вместе с ними. Колебания валютного курса страны может иметь далеко идущие последствия для экономики, потребителей, предприятий, денежных переводов. Это означает, что независимо от того, будет ли валюта страны дорожать или обесцениваться, она будет оказывать как положительное, так и отрицательное воздействие на экономику, в зависимости от сектора.

Рассмотрим влияние обменного курса на (1) экономический рост, (2) потребителя и (3) бизнес [4].

(1) Экономический рост. Одно из самых заметных последствий колебаний валютных курсов можно увидеть в международной торговле. В целом, более слабая валюта стимулирует экспорт и удорожает импорт, тем самым уменьшая торговый дефицит страны в зависимости от сектора. С другой стороны, сильная валюта может сократить экспорт и удешевить импорт, эффективно увеличив торговый дефицит. Хотя обычно считается, что сильная валюта – это преимущество для экономики страны, но в действительности это может оказаться не так. Неоправданно сильная валюта может оказать существенное влияние на внутреннюю экономику в долгосрочной перспективе, поскольку целые отрасли промышленности становятся неконкурентоспособными на мировом рынке и тысячи людей теряют рабочие места. Поскольку ВВП напрямую связан с экспортом, более слабая валюта может фактически помочь экономике страны, вопреки распространенному негативному мнению. С другой стороны, обесценивающаяся валюта может привести к инфляции, поскольку стоимость импортных товаров возрастает. Колебания валютных курсов также оказывают непосредственное влияние на денежно-кредитную политику страны, поскольку обменные курсы играют жизненно важную роль в определении обменных курсов, устанавливаемых центральным банком страны. Постоянные колебания валютных курсов также могут негативно влиять на рынок, вызывая

его нестабильность и затрагивая как внутреннюю, так и внешнюю торговлю.

(2) Потребитель. Колебания валюты оказывают существенное влияние на потребителя. Как упоминалось выше, слабая валюта увеличивает стоимость импорта и, в конечном итоге, эта стоимость ложится на потребителя. С другой стороны, стабильная валюта позволяет потребителям покупать больше. Это увеличение расходов приносит дополнительную пользу всей экономике страны. Сильно зависят от колебаний валютных курсов цены на нефть. Когда доллар США укрепляется по отношению к другим валютам, наблюдается падение цен на нефть. Это происходит потому, что основные страны-экспортеры нефти, такие как Саудовская Аравия, привязали свои валюты к доллару США. Таким образом, когда доллар укрепляется, растет и Саудовский риал, что удешевляет импорт Саудовской Аравии. В связи с этим, Саудовская Аравия может позволить себе снижать цены на нефть. Поскольку цены на нефть влияют на стоимость товаров по всему миру, потребители могут непосредственно ощутить влияние этих взаимосвязанных колебаний.

Эмигранты, которые регулярно отправляют деньги домой, постоянно следят за колебаниями обменного курса, поскольку они могут извлечь выгоду или проиграть от любого колебания. Когда валюта страны ослабевает, ее эмигранты в других частях мира получают большую выгоду от своих денежных переводов, наблюдается рост внутренних денежных переводов в страну. Некоторые эмигранты идут на получение кредитов, чтобы максимально использовать обменные курсы. В свою очередь, увеличение притока денежных переводов помогает экономике страны, позволяя ее гражданам тратить и инвестировать [5].

(3) Бизнес. Колебания валютных курсов затрагивают все виды бизнеса, но компании, которые экспортируют или импортируют товары из других стран, наиболее сильно зависят от этих колебаний. Изменение валюты может оказать непосредственное влияние на итоги бизнеса. Даже если бизнес не покупает или не продает другим странам, эти колебания могут иметь некоторые непредвиденные последствия. Например, если компания использует грузовые автомобили для перемещения своей продукции, а изменение валюты меняет стоимость топлива, это напрямую повлияет на стоимость доставки. С другой стороны, обесценивающаяся валюта может также помочь отечественным предприятиям продавать больше на местном уровне за счет сокращения импорта страны. Некоторые малые предприятия могут не иметь резервных финансов для борьбы с колебаниями обменного курса. Обычно они заключают «форвардный контракт» для хеджирования своего финансового риска и обеспечения защиты своего бизнеса от значительных убытков, возникающих в результате колебаний валютных курсов.

Таким образом, колебания иностранной валюты оказывают влияние

почти на каждый аспект жизни.

Влияние изменений обменного курса на потребительские цены можно разделить на несколько этапов. Первый этап – влияние изменений обменного курса на стоимость импорта, когда он поступает в страну. Второй этап – влияние, которое изменения цен на импортируемые товары оказывают на общие потребительские цены. Связь может быть прямой (когда потребители покупают импортные товары) или косвенной (когда цены на товары и услуги отечественного производства зависят от изменений в стоимости импортируемых ресурсов). Эти два этапа обычно оцениваются отдельно, то есть путем оценки влияния изменений обменного курса на импортные цены, а затем влияния изменений импортных цен на общие потребительские цены.

Влияние изменений обменного курса на потребительские цены сильнее для промышленных потребительских товаров (одежда, обувь, бытовая техника, мебель, автомобили, книги, развлекательное оборудование), которые зачастую либо импортируются, либо подвергаются импортной конкуренции. Для этих товаров оценки показывают, что повышение обменного курса на 10% снижает розничные цены примерно на 2–3%.

Обменный курс может повлиять на внутренние цены через два различных канала. Первый – это прямое воздействие посредством предельных издержек, поскольку обменный курс изменяет цену импортируемых ресурсов. Второй – это косвенное влияние непосредственно на этапе реализации. То есть внутренние цены на конечные товары могут изменяться исключительно в ответ на изменение цен конкурентов – даже без каких-либо изменений в их предельных издержках. Данный эффект называют «стратегической взаимной дополняемостью».

Как уменьшить влияние курсов валют? Важно понимать, что обменные курсы могут быстро меняться. Если выставляются счета клиентам-экспортерам в национальной валюте, и обменный курс меняется против предпринимателей, это может снизить их прибыль. Нужно решить, как защитить бизнес от изменения курсов валют.

Рассмотрим варианты оплаты для снижения валютных рисков [6].

Когда предприниматели работают с иностранной валютой, необходимо помнить о трех ключевых рисках обменного курса, а именно: (1) операционный риск, когда обменный курс изменяется между датой согласования цены и датой оплаты; (2) риск перевода, когда балансовые активы и обязательства выражены в иностранной валюте; (3) экономический риск, когда долгосрочные движения валюты могут повлиять на жизнеспособность экспортной деятельности.

Для защиты прибыли от колебаний курсов иностранных валют предпринимателям предлагается выбрать один из следующих вариантов снижения риска, которые включают в себя:

- Настройку учетной записи в иностранной валюте, чтобы иметь возможность принимать платежи или оплачивать счета в иностранной валюте. При необходимости можно использовать несколько валютных счетов.

- Использование форвардного биржевого контракта для покупки одной суммы валюты и продажи другой по фиксированному обменному курсу на согласованную будущую дату.

- Использование опции «Валюта», где можно защитить определенный обменный курс.

- Размещение рыночного ордера, что позволяет запрашивать конвертацию валюты для определенной суммы и обменного курса, и при этом не нужно постоянно следить за валютными рынками, так как ордер будет исполнен, если рынок достигнет необходимого уровня.

Также, важно продумать, какие способы оплаты использовать, чтобы избежать задержек платежей, которые могут повлиять на денежный поток. Существует четыре основных способа оплаты, наиболее подходящие для разного бизнеса:

- Авансовый платеж – получение предоплаты наличными перед отправкой товара, самый безопасный способ получения оплаты, однако немногие иностранные клиенты могут принять эти условия.

- Документарный аккредитив – хорошая торговая перспектива, т.к. аккредитив является гарантией банка, что он заплатит от имени клиента (при условии соблюдения согласованных условий со стороны экспортного контракта).

- Сбор документов – клиент соглашается заплатить точную сумму в срок, указанный в контракте. Это может быть при выставлении счета, или через определенное количество дней после даты доставки или будущей фиксированной даты. Это распространенный способ оплаты, хотя существует риск того, что клиент может быть не в состоянии оплатить счет в установленный срок, но уже будет иметь товары.

- Обычные условия кредитования / торговля на «открытом счете» – наиболее часто используемый способ, когда существует доверие и желание избежать расходов на администрирование векселей или аккредитивов. Платеж может быть отложен на 30–90 дней, поэтому денежный поток может потребовать учитывать колебания валютных курсов.

Чтобы еще больше снизить риск неоплаты, можно использовать кредитные чеки и страхование товара от повреждений или потерь. Также можно купить страховку, чтобы защитить бизнес от рисков непогашения покупателем, за рубежом.

Список использованной литературы

1. Красавина Л. Н. Международные валютно-кредитные отношения. Москва : Финансы и статистика, 2005. 576 с.
2. Кузнецова Е. И. Деньги, кредит, банки. Москва : ЮНИТИ, 2009. 568 с.
3. Шмырева А. И. Международные валютно-кредитные отношения. Санкт-Петербург : ПИТЕР, 2001. 252 с.
4. The impact of currency fluctuations.
URL: <https://www.xpressmoney.com/blog/industry/the-impact-of-currency-fluctuations>
(дата обращения: 16.03.2020).
5. What impact do exchange rates have on domestic prices?
URL: <https://www.weforum.org/agenda/2016/04/what-impact-do-exchange-rates-have-on-domestic-prices> (дата обращения: 16.03.2020).
6. How to reduce the impact of exchange rates.
URL: <https://www.westpac.co.nz/business/business-resource-centre/exporting-your-business/how-to-reduce-the-impact-of-exchange-rates> (дата обращения: 16.03.2020).

Б. І. Талпе

студ. III курсу

спеціальність «Облік і оподаткування»

Науковий керівник: к.е.н., доц. Д. О. Гузь

АВТОМАТИЗАЦІЯ ОБЛІКУ ВИРОБНИЦТВА ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ

Реалізація готової продукції завершує операційний цикл діяльності підприємств. В умовах ринкової економіки основною метою діяльності підприємства є отримання прибутку. Тому підприємство має виробляти саме ту продукцію, яка користується попитом на ринку. Головну роль у забезпеченні конкурентоспроможності підприємства відіграє система обліку та контролю за виробництвом та реалізацією готової продукції, оскільки вона впливає на фінансовий результат, який є узагальнюючим показником роботи підприємства. Автоматизація обліку виробництва та реалізації готової продукції дозволяє своєчасно забезпечити управлінський персонал підприємства інформацією для оперативного регулювання реалізації продукції, планування майбутньої діяльності, запобігання суб'єктивності у процесі прийняття рішень.

Розгляду питань бухгалтерського обліку виробництва та реалізації готової продукції на підприємстві присвячено наукові роботи таких вчених, як: М. Т. Білуха, Ф. Ф. Бутинець, С. Ф. Голов, І. В. Жиглей, М. В. Кужельний, Г. В. Лебедик, В. Г. Линник, В. І. Калініна, Т. П. Карпова, П. В. Круш, Г. О. Партин, В. І. Подвігіна, С. Ф. Покропивний, М. С. Пушкар, П. Т. Саблук, Т. В. Савицька, Б. М. Сердюк, В. М. Чумаченко та ін. [1; 2; 3; 4].

Відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»,

готова продукція належить до запасів. Готовою продукцією вважаються конкретні вироби, що пройшли всі стадії технологічної обробки на підприємстві, відповідають встановленим стандартам чи технічним умовам, прийняті відділом технічного контролю і здані на склад або безпосередньо замовнику [5].

Готова продукція виступає кінцевим результатом процесу виробництва на підприємстві. Всі елементи виробничого процесу, які перебувають на різних його стадіях утворюють незавершене виробництво [2, с. 55].

Головною умовою правильного ведення бухгалтерського обліку руху продукції за операціями випуску, відвантаження (реалізації), а також забезпечення її збереження на всіх стадіях руху є своєчасне та повне документальне оформлення цих господарських операцій. Готова продукція оприбутковується на склад із виробничих підрозділів на основі таких первинних документів як: накладні, акти, відомості випуску продукції та документів, що засвідчують якість (свідоцтво про якість, сертифікат відповідності державній системі сертифікації) [3, с. 85; 4, с. 77].

Найважливіші вимоги до складання бухгалтерських документів викладені в Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [6]. Як показує практика дуже часто на підприємствах порушуються графіки документообігу. Це стає причиною не своєчасної перевірки даних складського обліку і матеріалів бухгалтерського обліку, і як наслідок виявлені розбіжності усуваються із запізненням, тобто облік не сприяє збереженню цінностей та їх раціональному використанню.

Невірний організований документообіг найчастіше може призвести до негативних наслідків на підприємстві таких, як:

- несвоєчасна доставка звітної інформації;
- непрогнозованість маршруту руху змінних і управлінських документів;
- відсутність відповідальних осіб (бухгалтерські документи не закріплені за відповідними співробітниками);
- неможливість прийняття рішення без використання додаткової інформації.

Процес збуту починається з моменту оприбуткування готової продукції, а завершується отриманням коштів від покупця. Тому продукція перебуває в полі зору бухгалтерії протягом усього періоду, поки вона не буде оплачена, але право власності на неї переходить від виробника до покупця після дати відвантаження [1, с. 83].

Ефективність роботи бухгалтера та управління в процесі реалізації готової продукції на підприємстві суттєво підвищується за рахунок автоматизації документообігу та інформаційних технологій, які дають змогу швидко накопичувати відповідні бази даних про наслідки господарської

діяльності та використовувати їх для формування редактування та друку вихідних документів, квартальних піврічних і річних звітів, а також надавати інформаційні послуги відповідним організаціям, ланкам управління щодо ефективності роботи, підвищувати ефективність праці аудиторів, ревізорів.

Загальними реквізитами комп'ютерних бухгалтерських реєстрів є: дата, код проведення, заповнені строки, сума проведення, номер синтетичного рахунка з дебету, його аналітичні рахунки, номер синтетичного рахунка з кредиту, його аналітичні рахунки.

У більшості програмних продуктів передбачається заповнення одного типового документа, наприклад, рахунка-фактури, і на підставі його даних – формування інших документів, наприклад, видаткової накладної, податкової накладної, що прискорює створення документів і економить час.

На даний період часу в Україні існують такі програми для ведення бухгалтерського обліку: «Парус», «Дебет Плюс», «Медіа Сервіс», «Акцент», «Галактика», «Своя технологія», «1С: Бухгалтерія», «Ананас», та інші. Більш доступною та зручною у використанні є програма «1С: Бухгалтерія», оскільки:

- під кожен специфіку виробництва та діяльності підприємства пишеться своя конфігурація;
- відбувається постійне оновлення програми згідно діючих змін у законодавстві щодо будь-яких аспектів діяльності;
- є можливість навчання бухгалтерів та цілодобова підтримка спеціалістів із будь-яких питань бухгалтерського обліку;
- наявна взаємодія із програмами, які створені для подачі податкової, фінансової, статистичної звітності («Медок», «Соната» та інші) [3, с. 76].

Для обліку готової продукції гарним варіантом є програма «Своя технологія», в ній основними функціями є облік всіх продуктів і товарів на складі, аналіз їх продаж, регулювання взаємовідносин між покупцем і постачальником, а всю отриману аналітичну інформацію легко реєструвати, передавати по електронній пошті, завантажувати і т.д.

Наразі якщо у підприємства немає фінансової можливості для використання даних програм, то у банків, наприклад ПАТ КБ «Приватбанк», з'явилася он-лайн-бухгалтерія (дана послуга є безкоштовною, для користувачів відповідного банку).

Перевагами автоматизованої системи обліку перед журнально-ордерною є те, що процес ведення вхідної інформації проводиться тільки один раз і лише частково контролюється програмним забезпеченням, решта процесів – складання реєстрів, звітності тощо – проводиться автоматично. Тим більше, програмне забезпечення дає таку можливість як, перевірка повноти, правильності заповнення реєстрів відповідно до нормативних актів, швидкого виявлення помилок і способів їх вирішення. Таким чином, підвищується

достовірність та оперативність інформації [2, с. 83].

Використання системи електронного документообігу при реалізації готової продукції дає змогу значно прискорити проведення більшості комерційних операцій, скоротити обсяги бухгалтерської макулатури, заощадити час співробітників і зменшити витрати підприємства, пов'язані з укладанням договорів, оформленням платіжних документів, наданням звітності в контролюючі органи, одержанням довідок від різних держустанов, реєстрацією, ліцензуванням тощо.

В результаті дослідження систем бухгалтерського обліку на підприємствах, було виявлено, що хоча більшість підприємств сьогодні і перейшли на автоматизовану систему обліку, проте багатьох керівників не задовольняє рівень автоматизації системи. Фізично та морально застарілі інформаційні системи, різноманітний набір програм не в змозі забезпечити керівників оперативною й достовірною інформацією, яка необхідна для прийняття управлінських рішень. Тому актуальною залишається проблема дослідження можливостей програмного забезпечення для автоматизації бухгалтерського обліку та її реалізації. При вирішенні цієї проблеми, необхідний цілеспрямований вибір програмного забезпечення, який повинен спиратися на системну комплексну оцінку. Система має бути функціональною, завершеною з погляду обліку, універсальною – враховувати специфіку галузевих особливостей підприємства. Також одним із шляхів вирішення даної проблеми може бути використання послуг банків з ведення бухгалтерського обліку он-лайн.

Список використаної літератури

1. Круш П. В., Подвігіна В. І., Сердюк Б. М. Економіка підприємства: навч. посіб. / за заг. ред. П. В. Круша, В. І. Подвігіна. Київ : Ельга-Н, 2011. 780 с.
2. Партин Г. О. Бухгалтерський облік: основи теорії та практики : навч. посіб. Київ : Т-во «Знання», «КОО», 2000. 245 с.
3. Покропивний С. Ф. Економіка підприємства. Київ : Хвиля Прес, 1995. 269 с.
4. Савицька Т. В. Аналіз господарської діяльності підприємства. Мінськ : ТОВ «Нове видання», 1999. 399 с.
5. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» : Наказ Міністерства фінансів України від 20.10.1999 № 246. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99> (дата звернення: 15.03.2020).
6. Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо удосконалення деяких положень : Закон України від 27.02.2020 № 2164-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2164-19> (дата звернення: 18.03.2020).

Д. О. Фоменчук

студ. III курсу

спеціальність «Облік і оподаткування»

Науковий керівник: ст. викл. Г. В. Буслаєва

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ НЕПРИБУТКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ: ТВОРЧІ СПІЛКИ ТА РЕЛІГІЙНІ ОРГАНІЗАЦІЇ

Одним із важливих секторів економіки є некомерційна господарська діяльність – це самостійна систематична господарська діяльність, що здійснюється суб'єктом господарювання, спрямована на досягнення економічних, соціальних та інших результатів без мети одержання прибутку [1, ст. 52]. Її необхідність полягає в тому, що вона розвиває ті сектори економіки, які не цікавлять підприємців, або ж захищає від них ці сектори, задля збереження доступності для всіх людей в незалежності від їх рівня доходу, громадянства, віку, статі, місця проживання і т.д.

Суб'єктами некомерційної господарської діяльності вважаються неприбуткові підприємства, установи та організації, тобто такі суб'єкти, які не є платниками податку на прибуток підприємств [2, ст. 133]. Всі ці суб'єкти обов'язково реєструються відповідно до вимог чинного законодавства та вносяться до Реєстру неприбуткових установ та організацій (далі – Реєстр) з метою дотримання єдиних принципів ідентифікації неприбуткових організацій, а також ведення їх обліку контролюючими органами. На даний момент виділяють 18 груп підприємств, установ й організацій, що групуються за подібними ознаками. Приділимо більше уваги таким групам, як релігійні організації та творчі спілки.

Творча спілка – це добровільне об'єднання професійних творчих працівників відповідного фахового напрямку в галузі культури та мистецтва, яке має фіксоване членство і діє на підставі статуту [3, ст. 1].

До релігійних організацій в Україні належать релігійні громади, управління і центри, монастирі, релігійні братства, місіонерські товариства (місії), духовні навчальні заклади, а також об'єднання, що складаються з вищезазначених релігійних організацій. Релігійні об'єднання представляються своїми центрами (управліннями). Вони утворюються з метою задоволення релігійних потреб громадян сповідувати й поширювати віру і діють відповідно до своєї ієрархічної та інституційної структури, обирають, призначають і замінюють персонал згідно зі своїми статутами (положеннями) [4, ст. 7].

Творчі спілки та релігійні організації мають певні податкові привілеї, що передбаченні законодавством, а саме:

- творчі спілки та релігійні організації звільняються від сплати податку на прибуток, що на даний момент складає 18% [2, ст. 133];

- релігійні організації звільняються від сплати податку на додану вартість при постачанні культових послуг і предметів культового призначення [2, ст. 197];

- релігійні організації не сплачують податок на нерухоме майно за об'єкти нерухомості, відмінні від земельної ділянки, що перебувають у їх власності, статути яких зареєстровані відповідно до законодавчих норм та використовуються виключно по прямому призначенню, а також нерухомість, що використовується як добродійні заклади (притулки, їдальні, лікарні, інтернати тощо); не підпадають під категорію об'єктів нерухомості, що не оподатковуються – місця, де здійснюється виробнича діяльність та/або господарська діяльність [2, ст. 266];

- релігійні організації не сплачують земельний податок на земельні ділянки, надані для будівництва й обслуговування культових та інших будівель, необхідних для забезпечення діяльності релігійних організацій України, статути яких зареєстровано у встановленому законом порядку [2, ст. 283];

- не обкладається податком на доходи фізичних осіб сума виплат чи відшкодувань (крім заробітної плати чи інших виплат та відшкодувань за цивільно-правовими договорами) творчими спілками їх членам у випадках, передбачених законом [2, ст. 165].

Щоб отримати такі податкові привілеї, неприбуткові організації повинні зареєструватися у визначеному законами України порядку, що регламентують діяльність таких організацій. Їхні установчі документи мають містити заборону про розподіл отриманих доходів між засновниками, працівниками та членами організації. Вони обов'язково мають бути занесені до Реєстру.

Згідно статистичних даних, у 2018 році в Реєстрі було зареєстровано 179056 неприбуткових організацій, що складає 14% від всієї кількості зареєстрованих підприємств та організацій на території України. Серед них було зареєстровано 20018 релігійних організацій, що становить 11% від загальної кількості неприбуткових установ та організацій, а також 313 творчих спілок, що складає 0,17% від загальної кількості.

Отже, можна зробити висновок, що релігійні організації й творчі спілки є необхідною частиною розвитку культури особистості й народу в цілому. Дуже важливо надати їм змогу функціонувати та гарантувати підтримку зі сторони держави. Адже вони виконують важливу роль у розвитку молодих поколінь, надають можливість проявити та знайти себе. Тому, ці неприбуткові організації потребують всебічної підтримки, в тому числі податкових пільг, що мають вагоме місце у їх економічному житті.

Список використаної літератури

1. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 10.03.2020).

2. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 10.03.2020).
3. Про професійних творчих працівників та творчі спілки : Закон України від 07.10.1997 № 554/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/554/97-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 11.03.2020).
4. Про свободу совісті та релігійні організації : Закон України від 23.04.1991 № 987-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12> (дата звернення: 11.03.2020).

Н. Ф. Фучеджи

студ. II курсу

спеціальність «Облік і оподаткування»

Науковий керівник: к.е.н., доц. Н. Л. Кусик

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ОБЛІКУ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ПРАКТИКИ SASB

Досліджувана тема є актуальною, оскільки в сучасному світі до суб'єктів господарювання, які повинні постійно адаптуватися до мінливих умов зовнішнього середовища, з боку інвесторів висуваються все більш складні вимоги: їх цікавить не тільки інформація про матеріальні активи і фінансовий капітал підприємства, яка надається фінансовими звітами, але й питання стійкості, вирішувати які як раз й дозволяють стандарти та інструменти SASB.

Рада зі стандартів обліку сталого розвитку (Sustainability Accounting Standards Board / SASB) – це некомерційна організація, яка встановлює стандарти фінансової звітності [1]. Вона була заснована у 2011 році Жаном Роджерсом для розробки і поширення стандартів обліку (в т. ч. й бухгалтерського) сталого розвитку.

Стандарти SASB – це стандарти інтегрованої звітності, які пов'язують бізнес та інвесторів з фінансовими наслідками стійкості (рис. 1). Вони торкаються питання впливу бізнесу на навколишнє середовище, соціальних аспектів та корпоративного управління. Сьогодні вони запропоновані різним галузям фінансового сектору: управлінським організаціям, установам споживчого кредитування, комерційним банкам, організаціям брокерських послуг та ін. В стандартах розглядаються важливі питання клієнтської таємниці, безпеки електронних даних, інтегрування факторів ESG (Environmental, Social and Governance – «фактори стійкості» охорони навколишнього середовища, соціальної сфери та управління) в процедури аналізу кредитного ризику та управління інвестиціями, відповідального кредитування і т.д. [2].

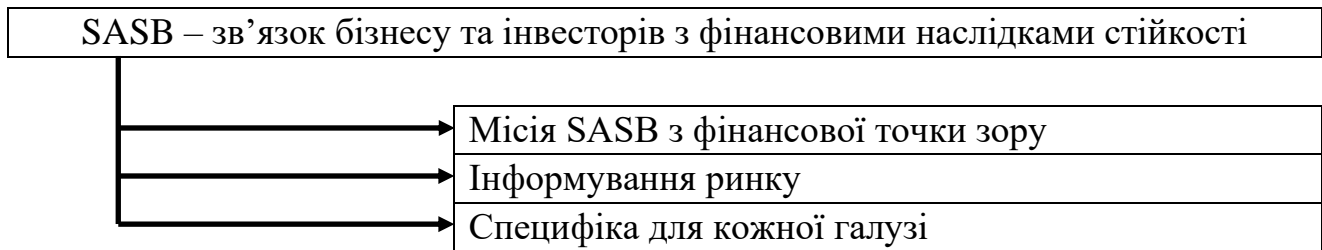

Рис. 1. Зв’язок бізнесу та інвесторів за допомогою SASB

З фінансової точки зору, місія SASB – допомагати компаніям виявляти, управляти, повідомляти та поширювати інформацію про сталий розвиток на теми, які найбільш важливі для інвесторів. Інвестори, у свою чергу, використовують екологічні, соціальні, управлінські та інші дані про сталий розвиток для отримання вигоди. Тобто, за допомогою SASB полегшується комунікація між компаніями та інвесторами, що дозволяє останнім приймати більш обґрунтовані рішення.

Щодо інформування ринку, можна сказати, що стандарти SASB розробляються на основі зворотного зв’язку від компаній, інвесторів та інших учасників ринку в рамках прозорого та публічно документованого процесу [3]. Дані стандарти допомагають підприємствам отримувати вигоду від більшої прозорості, управління ризиками, поліпшення довгострокових показників.

Стандарти SASB розрізняються залежно від галузі, що дозволяє інвесторам і компаніям порівнювати ефективність різних компаній що належать до однієї галузі [3].

Рада зі стандартів обліку сталого розвитку (SASB) з моменту свого утворення виконала велику роботу по написанню стандартів сталого розвитку, що враховують специфіку окремих галузей. На церемонії Лондонської фондової біржі (LSE) Рада оголосила про публікацію першого в світі збірника всіх стандартів сталого розвитку для 77 різних галузей, що покривають істотні фінансові питання та схвалені в остаточному варіанті 16.10.2018. SASB стверджує, що вже у 2019 році 120 компаній використовують стандарти у своїй звітності ESG. Такі компанії як GM, Merck, Nike та JetBlue були першими, хто використав принципи SASB, впроваджуючи попередні стандарти звітності з істотних питань ESG [4].

Джеффі Хейлз, голова ради SASB і професор бухгалтерського обліку в Техаському університеті, відмічає, що компанії, які використовують стандарти, є міжнародними. Так, із 120 фірм, що використовують стандарти SASB, 76 базуються в США, а 44 – за кордоном. «Ми хочемо, щоб наші стандарти були корисні для глобальних інвесторів. Ми дивимось на різні нормативно-правові основи та намагаємось зрозуміти, що потрібно інвестору в інших частинах світу» – пояснює Д. Хейлз [4].

На сучасному етапі соціально-економічного розвитку в Україні суб’єкти

господарювання у своїй діяльності не практикують використання стандартів SASB. Можливо, у найближчому майбутньому, ми будемо свідками їх застосування. За словами генерального директора BlackRock Ларі Фінка, це пов'язано з тим, що необхідно більш широке прийняття стандартів SASB, не зважаючи на те, що на сьогоднішній день вже досягнуто прогрес у вдосконаленні прийняття інформації за ними [5].

Отже, Рада зі стандартів обліку сталого розвитку (SASB), що є незалежною некомерційною організацією, місією якої є розробка і поширення стандартів обліку у сфері сталого розвитку, допомагає корпораціям у виявленні придатних матеріалів для інвесторів. Ця місія реалізується через комплекс процесів, який охоплює дослідження, засновані на доказах, а також збалансовану участь всіх зацікавлених сторін.

Список використаної літератури

1. Рада зі стандартів обліку сталого розвитку.
URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Sustainability_Accounting_Standards_Board (дата звернення: 06.03.2020).
2. SASB випустив другий набір «стандартів стійкості» для фінансових індустрій.
URL: <https://gaap.ru/news/139182> (дата звернення: 05.03.2020).
3. Рада стандартів забезпечення сталого розвитку. URL: <https://www.sasb.org> (дата звернення: 04.03.2020).
4. Більше 100 компаній, що використовують стандарти SASB.
URL: <https://www.irmagazine.com/reporting/more-100-companies-using-sasb-standards> (дата звернення: 05.03.2020).
5. Будьте серйозні щодо SASB. Що з бухгалтерськими фірмами?
URL: https://www.csrwire.com/press_releases/43772-Getting-Serious-About-SASB-Companies-Investors-Are-Tuning-In-What-About-Accounting-Firms (дата звернення: 04.03.2020).

Розділ 9

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

К. І. Боровщук

студ. III курсу

спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник: к.е.н., доц. С. О. Нікола

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УКРАЇНІ

Вирішення в Україні всього комплексу проблем людей з інвалідністю (соціальних, правових, економічних, політичних, соціально-побутових, соціально-психологічних) вимагає створення умов для їх повноцінного життя, – тим більше, що питома вага таких людей в загальній чисельності населення з кожним днем зростає. Варто зазначити, що особам з інвалідністю важко проходити необхідний згідно діючого законодавства повторний медичний огляд. Адже в Україні рівень медичного обслуговування переважної частки населення є значно нижчим за діючі європейські стандарти; існує досить велика кількість недостатньо компетентних медичних працівників, які, користуючись своїм службовим становищем, вимагають неправомірну вигоду від осіб, які бажають отримати певні довідки чи висновок МСЕК.

Рівень державного соціального захисту осіб з обмеженими можливостями є відображенням рівня розвитку суспільства в цілому. Протягом останніх десятиріч у світі відбулися суттєві зміни стосовно ставлення до осіб з інвалідністю [1]. Основою цих змін є: досягнення рівності у правах осіб з інвалідністю в порівнянні з усіма іншими членами суспільства на повноцінне трудове і особисте життя; створення реальних умов для реабілітації та соціальної інтеграції осіб з інвалідністю, а також для працевлаштування та самозайнятості таких осіб.

Безпосередньо слід розглянути ст. 1 Закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні», яка надає нам наступне визначення: «особи з інвалідністю в Україні володіють усією повнотою соціально-економічних, політичних, особистих прав і свобод, закріплених Конституцією України, законами України та міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України» [2, ст. 1]. Законодавче визначено, що особам з інвалідністю надано аналогічні права й можливості їх реалізації у порівнянні з іншими учасниками суспільства.

За офіційними даними можна зробити висновки, що протягом досліджуваного у табл. 1 періоду, рівень соціальних стандартів та гарантій зростає. Так, за 2015–2019 рр. мінімальна заробітна плата зросла на 2795 грн., а мінімальний розмір пенсії – на 490 грн. [3].

Фінансування системи соціального захисту в Україні здійснюється з державного бюджету та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування. Слід відмітити, що видатки на соціальний захист займають вагомe місце у структурі загальних видатків бюджетів України усіх рівнів, що більш детально наведено у таблиці 1 [4; 5].

Таблиця 1

Динаміка видатків на соціальний захист в Україні та їх місце у бюджетах різних рівнів у 2015-2019 рр., млрд. грн.

Назва	2015	2016	2017	2018	2019
Зведений бюджет	679,87	835,59	1056,76	1250,17	939,20
Видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення	176,34	258,33	285,76	300,73	323,46
Державний бюджет	576,91	684,74	839,24	839,24	758,74
Видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення	103,7	151,97	144,48	166,62	160,43
Місцеві бюджети	156,7	241,9	345,3	123,3	120,2
Видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення	72,64	106,37	141,28	134,11	70,77

За даними таблиці 1 слід відмітити, що протягом 2015–2019 рр. видатки бюджетів всіх рівнів то зростали, то знижувалися; зокрема видатки Зведеного бюджету зросли на 259,33 млрд. грн. При цьому, видатки на соціальний захист за досліджуваний період зросли на 147,12 млрд. грн. Щодо динаміки видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення, що фінансуються з Державного бюджету, то за 2015–2019 рр. їхнє зростання склало 56,73 млрд. грн., а видатки Державного бюджету теж зросли на 181,83 млрд. грн. Видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення, що фінансуються з місцевих бюджетів, з 2015 по 2017 рр. значно зросли – на 68,64 млрд. грн. Але з 2018 р. вони почали знижуватися. З 2017 по 2019 рр. відповідні видатки зменшилися на 70,51 млрд. грн. При цьому видатки місцевих бюджетів спали на 36,5 млрд. грн.

Таким чином можна зробити висновки, що значною мірою проблема соціального захисту осіб з інвалідністю залежить від недостатнього рівня економічного забезпечення цих осіб державою.

Шляхи вирішення цього питання, на нашу думку, можна звести до наступних кроків:

1) збільшення бюджетного фінансування фондів, направлених на соціальний захист населення;

2) надання можливості особам з інвалідністю працевлаштуватися, користуватися загальноєвропейською практикою щодо залучення організацій, установ та підприємств, які створюватимуть спеціалізовані умови праці для людей з інвалідністю різних груп та категорій.

Все це хоча б трохи покращить становище даної категорії осіб. Надалі потрібно створювати практико-дослідні центри, завданням яких було б проведення регулярних соціальних опитувань інвалідів; в свою чергу, опитувані будуть висловлювати свої побажання, в яких буде міститися потенційна інформація, що зможе надалі допомагати та формувати шлях до встановлення цивілізованої та гідної моделі соціального захисту всіх категорій осіб, котрі потребують допомоги з боку держави, – задля покращення життя всього населення та підвищення міжнародного іміджу держави у світовій спільноті, що, в свою чергу, справлятиме сприятливий вплив на соціально-економічний клімат в Україні.

Список використаної літератури

1. Кравченко М. В. Актуальні проблеми соціального захисту інвалідів в Україні. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej12/txts/10kmvziu.pdf> (дата звернення: 05.02.2020).
2. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 21.03.1991 № 875-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12> (дата звернення: 03.02.2020).
3. Мінімальна зарплата в Україні. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/min/> (дата звернення: 06.02.2020).
4. Місцеві бюджети: експерти підбили перші підсумки 2017 року. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/8053> (дата звернення: 04.02.2020).
5. Річний звіт про виконання Державного бюджету України за 2018 рік. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/richnij-zvit-pro-vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu-ukrayini-za-2018-rik> (дата звернення: 07.02.2020).

Ю. С. Вольневич

студ. IV курсу

спеціальність «Менеджмент»

Науковий керівник: д.е.н., проф. Н. В. Захарченко

РОЛЬ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Упродовж життя ми постійно стикаємося з різноманітними ризиками – від проблем зі здоров'ям до втрати майна. Страхування життя захищає найцінніше, що ми маємо. Це спосіб фінансового захисту на випадок погіршення здоров'я або втрати можливості працювати й матеріально забезпечувати себе чи свою родину [1].

Страховання життя є важливим елементом соціальної системи держави, засобом захисту рівня добробуту населення та забезпечення стабільності економічного розвитку, а також досить могутнім джерелом внутрішніх інвестицій [2].

До страхування життя належить дві системи:

Ризикове страхування захищає від нещасних випадків та захворювань. Основна характеристика: регулярні невеликі внески гарантують виплату набагато більшої суми, якщо подія, від якої застрахована людина, трапиться.

Накопичувальне страхування – це довгострокове акумулювання та збереження коштів для забезпечення старості з захистом від ризику втрати працездатності. Якщо людина втрачає працездатність раніше, ніж закінчиться термін накопичення, вона отримує всю страхову суму, навіть якщо сплатила тільки частину грошей [3].

Договір накопичувального страхування зазвичай вкладається на випадок дожиття до певного віку зі сплатою страхових премій на користь страхової компанії протягом 5–25 років. Якщо застрахована особа доживає до дати закінчення дії договору, вона отримує накопичену суму та частину інвестиційного прибутку. Накопичувальне страхування – це така собі альтернатива державному пенсійному фонду [1].

Переваги накопичувального страхування життя [3]:

- найвища надійність довгострокового збереження грошей;
- страховий захист від втрати працездатності;
- можливість отримати податковий кредит з суми сплачених страхових внесків;
- звільнення від страхових внесків у випадку повної втрати працездатності;
- фінансова підтримка родини, якщо застрахована особа є єдиним годувальником.

Недоліки накопичувального страхування життя [3]:

- невисока дохідність заощаджень;
- фінансові зобов'язання сплати внесків на довгі роки вперед;
- складні правила страхування й незрозумілі тарифи;
- комбінація декількох видів страхування збільшує вартість полісу;
- страхові агенти інколи навмисно, чи ненавмисно, вводять страхувальників в оману.

Найбільший недолік в тому, що в Україні існує значний ризик дефолту національної валюти й знецінення довгострокових заощаджень. На жаль, від такого ризику неможливо застрахуватись або якось його уникнути. У випадку масштабної кризи в однаковій мірі знецінюються банківські депозити та пенсійні заощадження. Укладаючи страхову угоду страхувальнику важливо

зважити всі ризики й віддати перевагу договору на короткий період або, бажано, з прив'язкою до іноземної валюти [3].

У багатьох розвинених країнах страхування життя є досить поширеною практикою. В Україні інша ситуація. Основна причина – недовіра [1].

В країнах з розвинутою ринковою економікою страхування життя має значну підтримку з боку держави, бо значно зменшує кількість людей, що потребують соціальної допомоги. В той же час компанії працюють на економіку країни, їх активи є основним джерелом довгострокового інвестування. В Україні доля страхування життя становить приблизно 1% від всього обсягу ринку [4, с. 127].

В Україні сьогодні застраховані 5–7 відсотків населення. Для порівняння, у Європі – близько 85%, у США – 80%. Часто люди мають кілька програм на різні терміни у різних страхових компаніях. У нас на страхування життя однієї особи витрачається 1,5–2 доларів, у той час, у Польщі – 102 долари, Угорщині – 148, Німеччині – 1042, США – 1750, Великій Британії аж 3300 доларів.

Звісно, у цих країнах асортимент послуг зі страхування життя набагато ширший, ніж в Україні. Як і кількість та надійність компаній, що їх пропонують. У нас ринок страхування не дуже стабільний: одні припиняють діяльність, їх замінюють нові. Лише торік ринок покинули 20 страхових організацій [1].

Передумовою активізації розвитку ринку страхування життя є макроекономічна стабілізація та зростання рівня життя населення, створення умов для активізації інвестиційної діяльності страховиків [2].

Отже, страхування життя поєднує надійний захист від непередбачуваних матеріальних витрат та вигідну інвестицію в майбутнє. Сплачуючи порівняно невеликі суми, які інколи не задумуючись витрачаємо на різні дрібниці, ми отримуємо гарантований захист від складних життєвих обставин й накопичуємо капітал на достойне життя в похилому віці.

Список використаної літератури

1. Ризик чи гарантія: що таке страхування життя і як воно працює. URL: <https://uain.press/articles/ryzyk-chy-garantiya-shho-take-strahuvannya-zhyttya-i-yak-vono-pratsyuue-980394> (дата звернення: 15.03.2020).
2. Проблеми та перспективи розвитку страхування життя в Україні. URL: <https://kon-insurance.mnau.edu.ua/files/work/51.pdf> (дата звернення: 15.03.2020).
3. Страхування життя та здоров'я. URL: <https://financer.com/ua/strahuvannja/zhyttja/> (дата звернення: 15.03.2020).
4. Страхування : Підручник. За ред. В. Д. Базилевича. Київ : Знання-Прес, 2018. 1019 с.

Л. В. Дондич

студ. I курсу магістратури

спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник: д.е.н., доц. Н. Д. Маслій

ТРАНСФОРМАЦІЯ БАНКІВСЬКИХ РИЗИКІВ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ

На сучасному етапі діджиталізація є пріоритетним напрямком розвитку світової економіки. Впровадження економіки на основах цифрових технологій в країнах світу має супроводжуватися законодавчим врегулюванням та новими моделями управління з використанням технологій зберігання, обробки та передачі інформації, що призведе до соціально-економічних, інституціональних та виробничих перетворень як на міжнародному, так і на національному рівнях.

Особлива увага для успішного розвитку економіки має приділятися розвитку фінансового сектора економіки та банківської системи, як його складової. Цифрова трансформація діяльності банків, які забезпечують функціонування економіки, є обов'язковою умовою формування цифрової економіки в країні, так як без ефективної та надійної діяльності банківської системи неможливе економічне зростання [1].

Процес ринкових перетворень в Україні об'єктивно стимулювався саме стрімким розвитком банківських установ, що є центральною ланкою ринкової системи організації економічних відносин та розвитком діджиталізації надання фінансових послуг, впровадження віртуальних активів та нових технологій управління ними.

Враховуючи пріоритетні напрями становлення та розвитку світової економіки в сучасних умовах, дослідження трансформації банківської діяльності в цифровій економіці є важливим та актуальним. Особливої уваги потребують процеси виникнення нових банківських ризиків пов'язаних з діджиталізацією функціонування фінансових установ.

Серед вітчизняних науковців, які займаються вивченням проблеми цифрової трансформації діяльності банків, можна виділити Т. Васильєва, А. Долгушина, С. Кириленко, В. Корнівську, Л. Кузнецову, С. Леонова, Н. Полторадневу, П. Рубанова, О. Степаненка. Зазначимо, що більшість досліджень присвячена впровадженню новітніх фінансових технологій в діяльність банків. Однак більшість вітчизняних науковців не розглядають в достатній мірі взаємозв'язок впровадження новітніх цифрових технологій та виникнення відповідних ризиків, які негативно впливають на діяльність банків, що потребують обов'язкового розроблення механізмів мінімізації банківських ризиків в умовах діджиталізації. Питання класифікації банківських ризиків досліджувались у працях вітчизняних вчених: Т. А. Васильєвої,

В. В. Вітлінського, Г. І. Великоіваненка, В. Я. Вовк, М. В. Голованенка, Т. В. Головач, Л. І. Донця, В. А. Кравченка, С. М. Козьменка, Л. О. Примостки та інших. Незважаючи на значний доробок авторів у цьому напрямі, майже не досліджується питання трансформації ризиків.

Нами визначено, що основні національні ризики України це корупція, незаконна економічна діяльність, тіньова економіка, зростання організованої злочинності, діяльність конвертаційних центрів, високий обіг готівки, ризик фінансування тероризму. Всі національні ризики пов'язані з системою діяльності фінансових установ. Відповідно до Методичних вказівок з інспектування банків «Система оцінки ризиків» Національного банку України, зазначено, що з метою здійснення банківського нагляду НБУ виділив дев'ять категорій ризику, а саме [2]: кредитний ризик; ризик ліквідності; ризик зміни процентної ставки; ринковий ризик; валютний ризик; операційно-технологічний ризик; ризик репутації; юридичний ризик; стратегічний ризик. Ці види ризиків не є взаємовиключними. Будь-який банківський продукт або послуга може наражати банк на кілька ризиків.

Як показали дослідження до найбільших факторів ризику для фінансового сектору відносяться: корупція, діяльність правоохоронних органів та судової системи; стан співпраці з міжнародними фінансовими організаціями; політична та соціальна ситуація в країні; стан захисту прав кредиторів та інвесторів; шахрайство й кібернетичні загрози.

Перспективним для банківської сфери в умовах діджиталізації є використання штучного інтелекту, яке матиме вирішальне значення для виявлення та попередження сучасних ризиків. Застосування технологій на основі штучного інтелекту несе в собі і безліч інших переваг для банківської індустрії, серед них можна виділити такі як зростання продуктивності праці, вивчення нових можливостей роботи з даними, зниження рівня виробничих витрат та підвищення рівня прибутковості [3]. Існує безліч варіантів використання штучного інтелекту, які дозволять банкам оптимізувати власні організаційні процеси, підвищити якість обслуговування, а особливо рівень безпеки та й взагалі вийти на новий етап свого розвитку.

Проводячи систематизацію та узагальнення усього вище сказаного можна зробити висновки, що застосування штучного інтелекту при ідентифікації і класифікації ризиків банківської діяльності є гарантом стабільного функціонування банку завдяки вчасному попередженню їх виявлення.

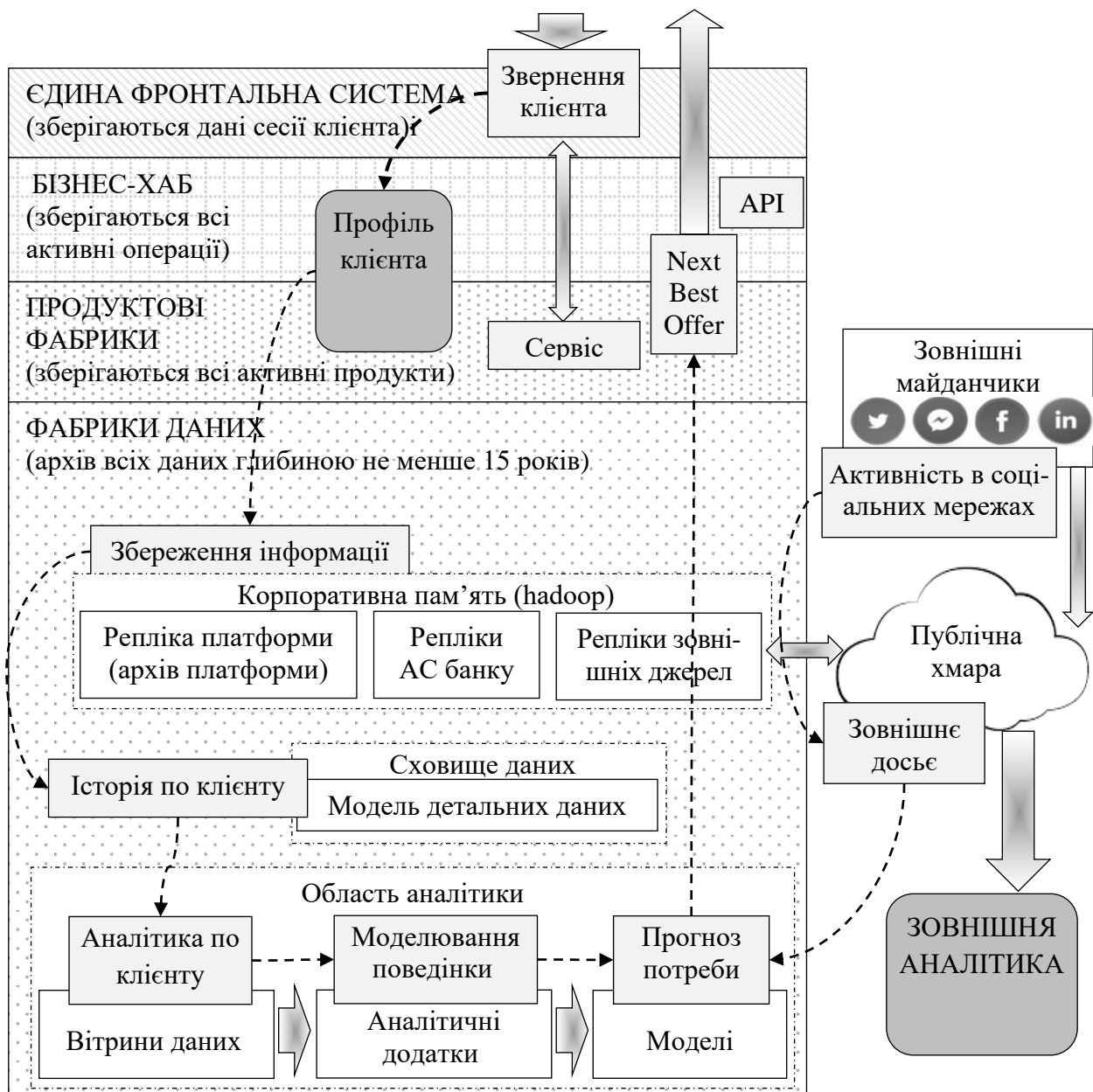

Рис. 1. Банківська платформа в умовах діджиталізації
Джерело: сформовано на основі даних [4].

Список використаної літератури

1. Трюс К. Искусственный интеллект в банках и цифровые сотрудники: новая эра финтех-решений на подходе. *Forbes*. URL: <http://www.forbes.ru/finansy-i-investicii/346665-iskusstvennyy-intellekt-vbankah-i-cifrovye-sotrudniki-novaya-era-finteh> (дата звернення: 15.03.2020).
2. Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків»: Постанова Правління Національного банку України від 15.03.2004 № 104. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0104500-04> (дата звернення: 15.03.2020).
3. Добрибнюк С. Финтех и «диджитализация» банковской сферы. URL: <http://www.slideshare.net/tribotinka/ss-63384661> (дата звернення: 15.03.2020).

4. Искусственный интеллект в банках. URL: <http://www.tadviser.ru/a/331877> (дата звернення: 15.03.2020).

К. О. Злиденко

студ. IV курсу

спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник: к.е.н., проф. Т. О. Журавльова

ОСОБЛИВОСТІ ПЛАНУВАННЯ БЮДЖЕТНИХ ВИДАТКІВ В УКРАЇНІ

На даному етапі економічного та соціального розвитку України в умовах обмеженості бюджетних коштів, які не повною мірою забезпечують потреби суспільства держави, важливим завданням стає визначення основних напрямів при розподілі бюджетних видатків та забезпечення підвищення рівня їх ефективного використання.

У сучасному становищі ефективний процес формування видатків державного бюджету, що забезпечує стабільність виконання функцій державою є надзвичайно важливим. Видатки бюджету за своєю економічною сутністю є інструментом розподілу й перерозподілу грошового фонду держави і їхнього використання за цільовим призначенням, що повинне забезпечити зростання суспільного добробуту населення [1, с. 31].

Зміст і характер бюджетних видатків визначає виконання державою своїх функцій. Призначення бюджетних видатків полягає у задоволенні найважливіших потреб суспільства у розвитку економіки і соціальної сфери, державного управління, оборони, забезпечення громадського порядку, безпеки держави тощо. Динаміка структури видатків державного бюджету протягом останніх трьох років свідчить, що найбільше середнє значення питомої ваги у загальній структурі видатків належить видаткам на соціальний захист та соціальне забезпечення – 26,34% економічну діяльність – 19,59%, загальнодержавні видатки – 14,70%, громадський порядок, безпеку та судову владу 12,93% та на освіту – 11,92 %. При цьому, значення частки видатків на оборону становить 6,9%, охорону здоров'я – 4,41%, духовний та фізичний розвиток – 1,66%, охорону навколишнього природного середовища – 1,28%, на житловокомунальне господарство – 0,23% відповідно [2, с. 231].

Вагомим завданням стає визначення пріоритетів при розподілі бюджетних видатків та забезпечення підвищення рівня їх ефективного використання. Забезпечення оптимального розподілу бюджетних видатків для задоволення державних потреб можливе завдяки таким методам планування, які б забезпечували встановлення чітких пріоритетів в рамках наявних бюджетних коштів. Питання ефективного та раціонального використання

бюджетних коштів набувають особливої актуальності в кризових умовах. На сьогодні одним з найбільш ефективних методів планування і фінансування бюджетних видатків у розвинених країнах визнано програмноцільовий метод.

Протягом багатьох років в Україні під час формування бюджету використовувався метод, відповідно до якого видатки плануються на один рік шляхом калькуляції видатків на діяльність та адміністративні потреби бюджетних установ та організацій, розрахованих відповідно до норм і нормативів. Відповідно до такого методу бюджетне планування передбачає здійснення розрахунку видатків, що необхідні для здійснення діяльності бюджетних установ без врахування оцінки кінцевих результатів функціонування. На сучасному етапі реформування бюджетної політики у системі планування та виконання бюджету відбуваються інституційні перетворення, спрямовані на поглиблення використання програмноцільового методу бюджетування, що відбуваються одночасно із застосуванням елементів традиційного методу планування видатків. Програмно-цільовий метод планування видатків є вагомим інструментом бюджетної політики, що ґрунтується на стратегічно раціональному управлінні коштами, спрямованому на вирішення соціально-економічних проблем, які стоять перед суспільством на певному етапі його розвитку та дозволяє встановлювати безпосередній зв'язок між витраченими фінансовими ресурсами та отриманими результатами [3, с. 11].

Таким чином, програмно-цільовий метод планування видатків спрямований на: забезпечення прозорості бюджетного процесу, при якому чітко визначаються цілі, на досягнення яких витрачаються бюджетні кошти; підвищення рівня контролю за виконанням бюджетних програм; здійснення оцінки діяльності всіх учасників бюджетного процесу; упорядкування організації діяльності головного розпорядника бюджетних коштів щодо формування та виконання бюджетних програм, посилення його відповідальності; підвищення якості розроблення бюджетної політики, ефективність розподілу та використання бюджетних коштів. Програмно-цільовий метод планування видатків бюджету є результатом еволюції та реформ у сфері бюджетних механізмів планування та виконання видаткової частини бюджету.

Список використаної літератури

1. Корнієнко Н. М. Підвищення ефективності планування бюджетних видатків в Україні. Н. М. Корнієнко. *Вісник Львівської державної фінансової академії*. 2018. С. 28–35.
2. Фінанси України: інституційні перетворення та напрями розвитку : монографія за ред. І. Я. Чугунова. Київ : ДННУ «Академія фінансового управління», 2019. 848 с.
3. Чугунов І. Я. Розвиток програмно-цільового методу планування бюджету *Фінанси України*. 2016. С. 3–14.

Д. С. Перонкова

студ. I курсу магістратури

спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник: к.е.н., доц. О. М. Савастєєва

АНТИОФШОРНА ПОЛІТИКА РОЗВИНЕНИХ КРАЇН СВІТУ

Офшоризація – це процес, який почався зароджуватись багато десяти років тому та продовжує свій удосконалений розвиток у сьогоденні. З часами у світовій економіці роль офшорних зон становилася все вагомішою. Сьогодні наслідками офшоризації є стрімкий відтік капіталу з економіки розвинених країн. Це стосується як розвинених країн зі стабільною економікою, так і країн з протилежною ситуацією: нестабільною економічною та політичною ситуацією, високою інфляцією, малоефективними політиками. Таким чином проблема неконтрольованого відтоку капіталу стала загрозою економічній і фінансовій безпеці усіх країн.

З моменту утворення офшорних зон уряди розвинених країн ведуть досить інтенсивну боротьбу проти офшорів та їх користувачів. Однак, і Україна намагається не стати виключенням [1]. Прикладом є складання «чорних списків» офшорних юрисдикцій. Компанії, зареєстровані на них, піддаються дискримінації при операціях з резидентами даної країни.

Зі глобалізації міжнародного бізнесу росте і поганий вплив офшорів в світову економіку. Тепер антиофшорна боротьба набирає всесвітні оберти і вже не є справою окремої держави. Зараз активну участь у ній беруть організації світового масштабу.

Наслідком необхідності колективної боротьби з «відмиванням» доходів стало утворення Групи розробки фінансових заходів боротьби з «відмиванням» грошей – FATF, яка була заснована сімкою провідних індустриальних держав (США, Японією, Німеччиною, Великобританією, Францією, Італією, Канадою) і Європейською комісією під час Паризької зустрічі на вищому рівні в липні 1989 року з ініціативи Президента Франції [2].

Список основних претензій до офшорних зон:

- нечесна податкова конкуренція;
- сприяння криміналу («відмивання» грошей).

Ці звинувачення носять абсолютно різний характер, тому боротьба ведеться за різними напрямками. Першим пунктом займається ОЕСР, другим – FATF. При цьому мова йде про боротьбу не з офшорами, а саме з зазначеними негативними явищами. Претензії є також і до держав, які ніяк не є офшорними, наприклад, до США – по лінії ОЕСР. Але яскравіше ці проблеми проявляються саме в офшорних зонах.

Розвиток офшорного бізнесу здійснюється паралельно з державним регулюванням як на рівні розвинених країн, так і міжнародних організацій. На першому етапі боротьби з несумлінною податковою конкуренцією і легалізацією офшорних схем (кінець 90-х – початок 2000-х років) ефективність реалізації антиофшорних заходів була незначною у зв'язку із внутрішньою інвестиційною ситуацією у низці країн (корупція, рейдерство, політична нестабільність і високий рівень оподаткування), хоча вони, будучи закріпленими у національному законодавстві, були спрямовані, насамперед, на резидентів – власників офшорних компаній та осіб, що використовували такі компанії [3, с. 6].

Боротьба, що ведеться з «відмиванням» грошей, може призвести до зникнення гарантованої законом конфіденційності інформації про власників компаній та їх директорів, будуть скасовані акції на пред'явника в зовнішніх офшорах. Конфіденційність банківських операцій залишиться лише на рівні заборони доступу цивільних осіб до чужого рахунку.

ОЕСР – міжнародна організація економічного співробітництва та розвитку, яка займається питаннями економічного співробітництва. До неї входять 30 держав [4].

ОЕСР веде список офшорних зон, що користуються «некоректною податковою конкуренцією». ОЕСР і FATF, не мають ніяких повноважень на накладення санкцій. Однак ОЕСР може пропонувати держучасникам рекомендації по впровадженню таких. Група протидії фінансовим злочинам була створена в 1990 році для протидії «відмиванню» грошей. Вона збирає і аналізує надану банками та іншими структурами інформацію, що має відношення до «відмивання» коштів, а також координує роботу всіх державних органів в цьому напрямі. FinCEN публікує відомості про підозрілі юрисдикції [3, с. 6].

Підсумовуючи викладене, слід зазначити наступне. Протягом останніх років деофшоризація економіки набула ознак глобальної світової проблеми, і це було спричинено як внутрішніми, так і зовнішніми факторами сучасної глобалізації світового господарства. Слід зазначити, що визначені повноваження ОЕСР і FATF зводяться до вироблення рекомендацій, санкцій, та які мають застосовувати країни-учасники організації – відповідно до свого національного законодавства. Основними результатами антиофшорної політики стало посилення банківського регулювання, підвищення прозорості корпоративних структур і міждержавний обмін податковою інформацією.

Список використаної літератури

1. Про перелік офшорних зон : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.02.2011 № 143-р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/143-2011-p> (дата звернення: 15.03.2020).
2. FATF: official site. URL: www.fatfgafi.org/ (дата звернення: 15.03.2020).

3. Мудрак Н. О. Національні механізми боротьби з ухиленням від оподаткування через офшорні юрисдикції в країнах ОЕСР. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. № 25 (2). С. 5–11.
4. OECD: official site. URL: <http://www.oecd.org> (дата звернення: 15.03.2020).

О. С. Прецуленко

студ. IV курсу

спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник: к.е.н., доц. Л. Є. Борисова

УДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМУВАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ БЮДЖЕТУ

Сьогодні проблеми формування доходної частини вітчизняного бюджету повинні враховувати циклічність економічно-соціального розвитку країни та процеси децентралізації, з урахуванням вагомості податкової складовою у її формуванні, що вказує на необхідність дослідження та актуальність теми.

В структурі доходів бюджету податкові надходження складають основну частину ВВП, що перерозподіляється через бюджет країни [1, с. 205]. У процесі мобілізації частини новоствореної вартості і формування фонду фінансових ресурсів із використанням різних форм податкових надходжень здійснюється регулювання фінансово-економічною діяльністю окремих суб'єктів підприємництва і розширеного відтворення країни в цілому. На ефективність формування доходів бюджету здійснюють вплив певні складові бюджетно-податкової політики, зокрема рівень податкових ставок, податкова база, податкові пільги, адміністрування податків, структура та обсяг видатків, та певні макроекономічні фактори: економічний стан, що вимірюється обсягом ВВП, структура економіки, що відображається в складових ВВП. Оцінка яких надає можливість визначити основні бюджетоутворюючі джерела, недоліки у їх формуванні та використанні.

Окрім величини доходів бюджету, важливе й співвідношення даного показника до величини ВВП. Воно вказує на фактичний рівень бюджетної централізації. У країнах з високим рівнем розвитку економіки частина ВВП, що перерозподіляється через бюджет, є досить ваговою, а бюджетні доходи значно впливають на вторинний перерозподіл ВВП та розширене відтворення. В Україні існує значний вплив інфляційних процесів на доходну частину державного бюджету, який дає можливість за допомогою росту цін збільшувати надходження, а при одночасній фіксації видаткової частини, можливо частково збалансовувати державний бюджет [2].

Найбільший вплив на зростання доходів мають збільшення податків, за виключенням субсидій на виробництво та імпорт (при зростанні ВВП на 1 млрд. грн. доходи зростають на 1,96 млрд. грн.), при збільшенні оплати праці найманих працівників на 1 млрд. грн. – доходи збільшаться на 0,46 млрд. грн., при збільшенні валового прибутку, змішаного доходу на 1 млрд грн. – доходи збільшаться на 0,39 млрд грн. [3].

Задля збільшення надходжень до дохідної частини бюджету від виробництв необхідно переглянути структуру промисловості та визначити пріоритетні галузі, знизивши територіальний розподіл, що сприятиме стабільному розвитку усіх регіонів держави та їх фінансової незалежності; вдосконаливши політики стимулювання виробництва високотехнологічної продукції, що сприятиме розвитку науки, виробництва, зайнятості.

Місцеві бюджети як одна з складових бюджетної системи відіграють значну роль в соціально-економічному розвитку територій. 80% усіх фінансових ресурсів, якими розпоряджаються органи місцевого самоврядування належать до місцевих бюджетів. Тому, питання щодо пошуку оптимального варіанта співвідношення між державними та місцевими бюджетами залишається актуальним, потребують вирішення питання збалансованість системи управління та контролю за регіональними фінансовими ресурсами.

Першим кроком для вирішення зазначених вище питань стала Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади, схвалена 01.04.2014 у розрізі вирішення проблеми фінансової децентралізації, яка зводилась в основному до передачі місцевим бюджетам окремих видів доходів [4, с. 11]. Сьогодні, процес децентралізації триває, але необхідність відрахувати частину свого доходу для вирівнювання дефіцитних бюджетів відповідно індексу платоспроможності уповільнив цей процес на територіях, які до цієї реформи були профіцитними. Взагалі, процес децентралізації повинен сприяти виходу із фінансової кризи, забезпечити подолання суперечностей між рівнями влади та організувати взаємовідносин на всіх рівнях управління, стабілізуючи соціально-економічну ситуацію, що призведе також до збалансування надходження коштів дохідної частини на місцевому рівні та подальший їх перерозподіл на загальнодержавному рівні.

На загальнодержавному рівні залишаються лише ті, функції які найбільш ефективно може виконувати держава, тобто загальногромадянські послуги (національна оборона, зарубіжна та суспільна політика, правосуддя, охорона культурного спадку та навколишнього середовища, публічна безпека), що стає можливим при забезпеченні формування достатньої дохідної частини бюджету. Для стабілізації формування доходів бюджету країни потрібно сформувати

бюджетну стратегію та узгодити її з програмами соціально-економічного розвитку держави та децентралізаційними процесами [5].

Посилення якісного рівня перспективного бюджетного прогнозування, планування та контролю надає можливість посилити роль бюджету як інструменту фінансового регулювання та сприяє підвищенню рівня керованості бюджетним процесом.

Вдосконалення потребують й невід’ємні складові бюджетного процесу, як дохідна частина бюджету для подальшого формування та відповідності видаткової частини. Вже було виділено, що окрім власних доходів держави, податки є головним джерелом формування доходів країни. Відповідно, в економічному аспекті було б доцільно в подальшому знизити ставки податку на прибуток підприємств саме на реінвестовану частку в оновлення та розширення виробництва, введення системи регулювання трансфертного ціноутворення тощо. Соціальна складова вдосконалення пільгового оподаткування втілюється у впровадженні прогресивної шкали ставок оподаткування доходів фізичних осіб, удосконалення механізму непрямого оподаткування тощо. Такі кроки, у перспективі збалансують та вдосконалять систему оподаткування і відповідно податкову складову дохідної частини бюджету країни.

Список використаної літератури

1. Макогон В. Д. Бюджет як інструмент економічного зростання. *Економічний вісник університету. Переяслав-Хмельницький державний університет імені Григорія Сковороди*. 2016. Вип. 28 (1). С. 203–208.
2. Діяльність та дані Інституту бюджету та соціально-економічних досліджень. *Інститут бюджету та соціально-економічних досліджень*. URL: <http://www.ibser.org.ua> (дата звернення: 15.03.2020).
3. Сайт офісу з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України. URL: https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2017/03/Infogr_RGB_blue_03.14_2.jpg (дата звернення: 15.03.2020).
4. Розвиток бюджетної децентралізації в Україні: наукова доповідь / за ред. д-ра екон. наук І. О. Луніної. Київ, 2016. 70 с.
5. Про затвердження комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року : Постанова Національного банку України від 18.06.2015 № 391. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0391500-15> (дата звернення: 15.03.2020).

Зміст

Розділ 1

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО, ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО, АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО ТА ГОСПОДАРСЬКЕ СУДОЧИНСТВО

В. В. Булат

ГАРАНТІЇ ПРАВ СУБ'ЄКТІВ КОНЦЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 3

І. Л. Гетманець

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЄСІТС В
СУДОЧИНСТВО НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ 5

М. С. Дєордєв

ВИКОРИСТАННЯ ВІДСТРОЧЕННЯ ТА РОЗСТРОЧЕННЯ ВИКОНАННЯ
СУДОВОГО РІШЕННЯ ЯК ЗЛОВЖИВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ
ПРАВАМИ..... 6

К. В. Кравченко

ДАЙДЖЕСТ ОКРЕМИХ ПРОБЛЕМ АПЕЛЯЦІЙНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В
АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ 9

А. С. Кривошликова

ПРОБЛЕМА ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ОБ'ЄКТІВ КОНЦЕСІЇ У КОНТЕКСТІ
ЗАСТОСОВНОГО ПРАВА 11

М. М. Роїк

ЩОДО ОКРЕМИХ АСПЕКТІВ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ
КОНЦЕСІОНЕРА..... 13

В. В. Стукаленко

ДО ПИТАННЯ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ІНСТИТУТУ АДМІНІСТРАТИВНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СФЕРІ МІСТОБУДІВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ..... 15

В. В. Тарапата

ЩОДО РОЛІ ПРОКУРОРА У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ: ТЕОРІЯ ТА
ПРАКТИКА.. 17

О. Г. Хріщева

ПРАВОВИЙ СТАТУС КРЕДИТОРА У КОНЦЕСІЙНИХ ВІДНОСИНАХ..... 20

Розділ 2

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН У ПРИВАТНОПРАВОВІЙ СФЕРІ

В. С. Барбулат ФУНКЦИИ ДОВЕРИТЕЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ КАК СПОСОБА ОБЕСПЕЧЕНИЯ ИСПОЛНЕНИЯ ОБЯЗАТЕЛЬСТВ	23
Е. О. Ковальчук ГОСУДАРСТВЕННАЯ ЭКОЛОГИЧЕСКАЯ ПОЛИТИКА УКРАИНЫ	26
Х. П. Кореновська ПРОБЛЕМИ ВИКОНАННЯ ДОГОВОРУ ПРО СУРОГАТНЕ МАТЕРИНСТВО: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД	28
А. Г. Машин ПРОЦЕДУРА UA-DRP ЯК СПОСІБ ВИРІШЕННЯ ДОМЕННИХ СПОРІВ	32
А. О. Степанюк ЮРИДИЧНА ПРИРОДА ТА ОСОБЛИВОСТІ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЧУЖУ ВИНУ	34
Д. Ю. Тиора ИНСТИТУТ ДИФФАМАЦИИ В ГРАЖДАНСКОМ ПРАВЕ УКРАИНЫ И ОТДЕЛЬНЫХ ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАН.....	37
Н. О. Федорук ЗАПОВІТ ПОДРУЖЖЯ: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ.....	40
О. Г. Чекал ХЕДЖУВАННЯ РИЗИКУ ЗА ДОПОМОГОЮ Ф'ЮЧЕРСІВ.....	43
Д. О. Швець ДОГОВІР ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ МУЗИЧНИХ КОНЦЕРТІВ: ОКРЕМІ ЗАУВАЖЕННЯ.....	46

Розділ 3

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА, КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ТА КРИМІНАЛІСТИКИ

А. В. Виходець КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА СУТНІСТЬ ПРИМИРЕННЯ ВИННОГО З ПОТЕРПІЛИМ (СТ. 46 КК УКРАЇНИ).....	50
Д. А. Деменчук СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ПОРТРЕТ ЕКСТРЕМІЗМУ	52

О. Д. Жученко	
НАПРЯМИ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИХ ІНСТРУМЕНТІВ ПРИ ПРИЗНАЧЕННІ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ.....	56
Є. О. Каташинський	
ІНСТИТУТ ПРИСЯЖНИХ ЯК СКЛАДОВИЙ ЕЛЕМЕНТ ЗАСАДИ ДОСТУПУ ДО ПРАВОСУДДЯ	58
Т. М. Меленчук	
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОСОБИ СЕРІЙНОГО ВБИВЦІ.....	61
А. К. Таукач	
ТИМЧАСОВЕ ВИЛУЧЕННЯ МАЙНА: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ	63
Д. В. Шевцова	
ПРО КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВУ БОРотьБУ З КОРУПЦІЄЮ	66
М. С. Шевченко	
ВОЗМОЖНОСТІ ПОЧЕРКОВЕДЧЕСКОЙ ЭКСПЕРТИЗЫ: ИСТОРИЧЕСКИЙ АСПЕКТ (НА ПРИМЕРЕ ПРЕДСМЕРТНОЙ ЗАПИСКИ С. А. ЕСЕНИНА) ...	69

Розділ 4

ПРАВО В СУЧАСНИХ УМОВАХ: СТАНОВЛЕННЯ, ОСОБЛИВОСТІ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Y. Barvenko	
NATIONALITY AND HABITUAL RESIDENCE AS CONNECTING FACTORS IN PRIVATE INTERNATIONAL LAW	72
П. С. Гаджієва	
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПУ АВТОНОМІЇ ВОЛІ У ШЛЮБНОМУ ДОГОВОРІ З ІНОЗЕМНИМ ЕЛЕМЕНТОМ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ	74
T. Ivanova	
THE ROLE OF THE HAGUE CONFERENCE ON PRIVATE INTERNATIONAL LAW IN THE UNIFICATION OF PRIVATE INTERNATIONAL LAW	77
Н. В. Каравайченко	
ПАКТИ Й КОНСТИТУЦІЇ ЗАКОНІВ ТА ВОЛЬНОСТЕЙ ВІЙСЬКА ЗАПОРІЗЬКОГО – ПЕРША КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ	80
Е. К. Карлюга	
НАДІМПЕРАТИВНІ НОРМИ В МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ: ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ.....	84

О. І. Павлов ДІЯ МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ У ПЕРІОД ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ	87
Е. А. Сачаева СООТНОШЕНИЕ ПРИНЦИПА РАВНОПРАВИА И САМООПРЕДЕЛЕНИЯ НАРОДОВ С ПРИНЦИПОМ СОХРАНЕНИЯ ТЕРРИТОРИАЛЬНОЙ ЦЕЛОСТНОСТИ ГОСУДАРСТВА В МЕЖДУНАРОДНОМ ПРАВЕ	90
О. Striletska ACTUAL PROBLEMS OF ANIMAL PROTECTION AGAINST MISTREAT.....	93
М. В. Тилічко ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ РЕЄСТРОВОГО КОЗАЦТВА	96
М. О. Хижняк ТЕОРІЯ АВТОНОМНОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ ЯК СПОСІБ ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТУ КВАЛІФІКАЦІЙ У МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ.....	99
М. Khrapitskaya THE EU REGULATIONS AS A SOURCE OF PRIVATE INTERNATIONAL LAW	102
М. Ю. Шнайдерман ІНСТИТУТ УСИНОВЛЕННЯ В МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА УНІФІКАЦІЯ	104

Розділ 5

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА, ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ СУДОВО- ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

О. Ю. Колеснік ПРАВО НА ДОСТУП ДО СУДУ В КОНТЕКСТІ СТ. 6 КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД.....	108
Е. А. Крістева ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ НОТАРІАЛЬНОЇ ТАЄМНИЦІ В УКРАЇНІ	111
К. К. Мальцева, В. С. Рудов СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ КОНСТИТУЦИИ УКРАИНЫ И США.....	113
М. В. Смірнова ВІДМОВА ВІД СМЕРТНОЇ КАРИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ЖИТТЯ.....	115
Л. І. Терпан ІНСТИТУТ ГРОМАДЯНСТВА В США	118

В. В. Шадюк	
ПАРЛАМЕНТ ФРАНЦІЇ: СТРУКТУРА І ПОВНОВАЖЕННЯ	121
А. Р. Яцюк	
ЕВТАНАЗІЯ ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА ПРАВА НА ЖИТТЯ	124

Розділ 6

ЕКОНОМІКА ТА ПІДПРИЄМНИЦТВО

М. О. Вдовиченко	
ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ.....	127
В. В. Гладка	
МОНЕТАРНА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ	129
Е. П. Гонтар	
РІВЕНЬ БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ ТА ЙОГО ЧИННИКИ.....	131
І. О. Гришич	
ВАЛЮТНИЙ КУРС В УМОВАХ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ УКРАЇНИ.....	134
Г. О. Злобін	
ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ	135
Є. С. Зозуля	
КОНЦЕПЦІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЛАСНОГО БІЗНЕСУ В СФЕРІ ПОСЛУГ	137
К. В. Коробко	
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА СВІТОВОМУ РИНКУ	139
В. Р. Кротна	
РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В СУЧАНИХ УМОВАХ.....	141
Ю. В. Мазур	
ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	144
М. С. Мамуненко	
ОПОДАТКУВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ В УМОВАХ ФІСКАЛЬНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ.....	145
В. В. Мацьків	
ІНСТИТУЦІЙНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПРОЦЕСІВ ФІСКАЛЬНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ.....	147
Д. В. Стемблер	
РОЛЬ ІНВЕСТИЦІЙ В ОСНОВНИЙ КАПІТАЛ У РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ.....	149

Є. С. Терещенко ЗАСТОСУВАННЯ ПРОГРАМНОГО ПРОДУКТУ «ФІНЕКАНАЛІЗ» ДЛЯ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	152
С. І. Черкез ЗАСТОСУВАННЯ АДАПТИВНИХ МЕТОДІВ ПРОГНОЗУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ	155

Розділ 7

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ І МАРКЕТИНГУ

М. С. Вашковская ЭФФЕКТИВНОЕ РАЗРЕШЕНИЕ КОНФЛИКТОВ В ОРГАНИЗАЦИИ КАК ПОКАЗАТЕЛЬ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТИ МЕНЕДЖМЕНТА	158
М. Ю. Голубенко ЕФЕКТ МУЛЬТИПЛІКАТОРА ЯК РЕЗУЛЬТАТ ВПРОВАДЖЕННЯ ЛОГІСТИКИ НА ПІДПРИЄМСТВІ	160
Г. С. Гончар ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ	162
А. А. Kostiuk PRICE-SETTING IN DIFFERENT BUSINESS MODELS.....	165
М. Є. Костякова ПРОЦЕС КОНКУРЕНТНОЇ РОЗВІДКИ.....	168
Т. О. Крусір ІНВЕСТИВАННЯ В ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ.....	172
А. Т. Мошан ЛОГІСТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИНЕНОЇ ЕКОНОМІКИ	175
Г. О. Свириденко ОСОБЛИВОСТІ МАРКЕТИНГУ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ	177
Р. Б. Стеценко НЕОБХІДНІСТЬ ІННОВАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ НА СУЧАСНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ	179
О. В. Тучинська ВИСОКОАКТИВНИЙ МЕНЕДЖЕР ЗНИЖУЄ ПРОДУКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЧОГО ПРОЦЕСУ: МІФ ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ.....	181
І. Я. Якімова ОПОСЕРЕДКОВАНИЙ ВПЛИВ ЯК ІМПЛІКОВАНИЙ ТИП МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ ОРГАНІЗАЦІЇ.....	182

Розділ 8

ОБЛІК, АУДИТ, КОНТРОЛЬ, АНАЛІЗ ТА ОПОДАТКУВАННЯ: ЕВОЛЮЦІЯ, СУЧАСНІСТЬ, ПЕРСПЕКТИВИ

Н. -К. А. Бессарабова СУЧАСНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	185
А. О. Гусєв ПОДВІЙНИЙ ОБЛІК ЯК НЕПРАВОМІРНИЙ ЗАСІБ УХИЛЕННЯ ВІД ОПОДАТКУВАННЯ	188
М. К. Коваль ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ	191
О. І. Конопля АНАЛІЗ ВПЛИВУ ПРАВИЛ «ІНКОТЕРМС» НА ОРГАНІЗАЦІЮ РОЗРАХУНКОВИХ ОПЕРАЦІЙ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ	194
М. О. Максимова ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ЯК ЕЛЕМЕНТ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ	199
К. С. Мазіна СУТНІСТЬ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ ЯК ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ	201
Л. Ю. Мотошнюк АНАЛІЗ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ	204
Л. І. Нагібіна ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ	207
М. В. Новікова ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	209
Ю. С. Панчева ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ БЛАГОДІЙНОЇ ДОПОМОГИ: МІЖНАРОДНИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД	212
Ю. О. Паршина ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ	215
Г. Ю. Почепинська АВТОМАТИЗАЦІЯ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ....	218

Т. Е. Сорокова	
ВЛИЯНИЕ ВАЛЮТНЫХ КУРСОВ НА ПРОЦЕСС ЦЕНООБРАЗОВАНИЯ: СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ	221
Б. І. Талпе	
АВТОМАТИЗАЦІЯ ОБЛІКУ ВИРОБНИЦТВА ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ.....	226
Д. О. Фоменчук	
ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ НЕПРИБУТКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ: ТВОРЧІ СПІЛКИ ТА РЕЛІГІЙНІ ОРГАНІЗАЦІЇ.....	230
Н. Ф. Фучеджи	
МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ОБЛІКУ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ПРАКТИКИ SASB	232

Розділ 9

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

К. І. Боровщук	
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УКРАЇНІ	235
Ю. С. Вольневич	
РОЛЬ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ	237
Л. В. Дондич	
ТРАНСФОРМАЦІЯ БАНКІВСЬКИХ РИЗИКІВ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ	240
К. О. Злиденко	
ОСОБЛИВОСТІ ПЛАНУВАННЯ БЮДЖЕТНИХ ВИДАТКІВ В УКРАЇНІ.....	243
Д. С. Перонкова	
АНТИОФШОРНА ПОЛІТИКА РОЗВИНЕНИХ КРАЇН СВІТУ	245
О. С. Прецуленко	
УДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМУВАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ БЮДЖЕТУ	247

Наукове видання

ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ
студентів, аспірантів та здобувачів –
учасників 76-ї звітної конференції
Одеського національного університету
імені І. І. Мечникова
22-24 квітня 2020 р.
м. Одеса

Українською, англійською та російською мовами

Відповідальний редактор
А. В. Смітюх

**Економіко
Правовий
Факультет**

ОНУ імені І.І.Мечникова

Підписано до друку 16.04.2020.
Формат 60x84/16. Ум.-друк.арк. 14,85. Наклад 100 прим.
Зам. № 2004-05.

Видавець ПП «Фенікс»
(свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.2002)
65009, м.Одеса, вул. Зоопаркова, 25,
тел. + 3 8 048 795-91-60, тел. 050-777-59-01
e-mail: fenix-izd@ukr.net
www.feniksbooks.com

